BİŞR EL-MERÎSÎ'YE REDDİYE

نقض الإمام أبي سعيد عثمان بن سعيد
على المريسي الجهمي العنيد
فيما افترى على الله عز وجل
من التوحيد

Ebû Saîd Osmân b. Saîd ed-Dârimî

neda YAYINLARI

CamScanner ile tarandı

NEDÂ

Yayın No: 86

Kitabın Arapça Adı: رد الدارمي على بشر ا لمرسي

Kitabın Adı: Bişr el-Merisî'ye Reddiye

Müellif: *Osman b. Saîd ed-Darimî*

Tercüme: *Mustafa Özenli*

Tashih&Redakte: *Abdullah Yıldırım*

Kapak Tasarım: *Ebyar TURAB*

Baskı: *Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.*

Göztepe mah. Bosna cd. No:11 Bağcılar/İSTANBUL

Tel: 0 212 446 88 46

Matbaa Sertifika No:*45522*

Baskı Tarihi: *Ekim/2023*

ISBN:978-625-98957-2-7

Genel Dağıtım

İlm-i Hâl Kitabevi

Şükran Mh. Başarali Cad. No:6

Rampalı Çarşı No:12 Meram/KONYA

Tel: 0 332 350 4687

0 541 834 0273

www.ilmihalkitabevi.com

CamScanner ile tarandı

BİŞR EL-MERİSÎ'YE REDDİYE

Osman b. Saîd ed-Darimî

Neda Yayınları

CamScanner ile tarandı

Hutbetu'l Hace

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah *(subhanehu ve teala)* şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakîb'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Bütün hitap ve kitapların başında ifade edilmesi sünnet olan "hamd ve salât" fasılasını ifa ettikten sonra...

En doğru söz, Allah'ın kelamı ve en müstakim yol, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, dinde sonradan çıkartılan şeylerdir. (Din adına başlı başına bir ibadet olması amacıyla) dinde sonradan çıkartılan her şey bidattir. Her bidat sapkınlıktır. Ve hiç şüphesiz ki, her sapkınlık azaba müstahaktır.

CamScanner ile tarandı

İÇİNDEKİLER

Hutbetul Hâce.....5

Musannifin Tercemesi.....7

Rahmân ve Rahîm Allah'ın Adıyla.....13

Allah Teâlâ'nın İsimlerine ve Yaratılmış Olmadıklarına İman Babı.....19

Nüzûl (İnme) Babı.....39

Had (Sınır) ve Arş Babı.....47

Arş Hakkında Gelenler Babı.....115

Hadis Talebine Teşvik, Hadisin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zamanında Yazılmadığını İddia Edenlere Cevap, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ashâbını, Hadis Ashâbını ve Ehli Sünnet'i Müdafaa, Bir De Bu Kimselerin Başkalarından Fazîletli Olduklarını Beyan Babı.....189

Gülme (Dahik) Sıfatını İsbat Babı.....251

CamScanner ile tarandı

Musannifin Tercemesi

Hâfız ez-Zehebî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (13/319) şunları söylemiştir:

ed-Dârimî. Osmân b. Saîd b. Hâlid b. Saîd. İmam, allâme, hâfız, nâkıd (sağlamı çürükten ayıran), o diyarın şeyhi. Ebû Saîd. et-Temîmî, ed-Darimî es-Sicistânî. Büyük "el-Müsned"in ve birçok eserin musannifi.

İki yüz yılından biraz önce dünyaya gelmiştir. Hadis talebi için birçok bölgeyi dolaşmıştır.

Ebu'l Yemân, Yahyâ b. Sâlih el-Vehâzî, Saîd b. Ebî Meryem, Müslim b. İbrâhîm, Abdulğaffâr b. Dâvûd el-Harrânî, Süleymân b. Harb, Ebû Seleme et-Tebûzkî, Nuaym b. Hammâd, el-Leys'in kâtibi Abdullah b. Sâlih, Muhammed b. Kesîr, Müsedded b. Müserhed, Ebû Tevbe el-Halebî, Abdullah b. Racâ el-Ğadânî, Ebû Ca'fer en-Nufeylî, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Alî b. el-Medînî, İshâk b. Râhûye, Ferve b. el-Meğrâ, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Yahyâ el-Hammânî, Sehl b. Bekkâr, Ebu'r Rabî' ez-Zehrânî, Muhammed b. el-Minhâl ve el-Heysem b. Hârice'den; ayrıca Harameyn'de, Şam'da, Mısır'da, Irak'ta, Cezîre'de ve Acem topraklarında birçok kimseden hadis işitmiştir.

Bişr el-Merîsî'ye reddiye hususunda bir kitap, Cehmiyye'ye reddiye hususunda da bir kitap kaleme almıştır ki bu iki kitap bize rivâyet edilmiş bulunmaktadır.

Hadis ve hadis illetleri ilmini zamanındaki kimselere uyarak Alî'den, Yahyâ'dan ve Ahmed'den almıştır. Sünnet'e çok bağlıydı. Münazarada yetenekliydi.

Ondan Ebû Amr Ahmed b. Muhammed el-Hîrî, Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm, Muemmil b. el-Huseyn, Ahmed b. Muhammed b. el-Ezher, Muhammed b. Yûsuf el-Herevî, Ebû İshâk b. Yâsîn, Muhammed b. İshâk el-Herevî, Ahmed b. Muhammed b. Abdûs et-Tarâifî, Ebu'n Nadr Muhammed b. Muhammed et-Tûsî el-Fakîh, Hâmid er-Raffâ, Ahmed b. Muhammed el-Anberî ve Ebu'l Fadl Ya'kûb el-Karrâb, ayrıca Herât ve Neysâbûr ehlinden birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.

CamScanner ile tarandı

el-Hâkim şöyle demiştir: Muhammed b. el-Abbâs ed-Dabbî'yi şöyle derken işittim: Ebu'l Fadl Ya'kûb b. İshâk el-Karrâb'ı şöyle derken işittim: "Osmân b. Saîd gibisini görmedik. Osmân da kendi gibisini görmemiştir. O edebiyatı İbnu'l A'râbî'den, fıkhı Ebû Ya'kûb el-Buveytî'den, hadisi İbn Maîn ve İbnu'l Medînî'den aldı. Bu ilimlerin hepsinde öne geçti. Allah ona rahmet etsin."

Ebû Hâmid el-A'meşî şöyle demiştir: "Muhaddisler arasında Muhammed b. Yahyâ, Osmân b. Saîd ve Ya'kûb el-Fesevî gibisini görmedim."

Ebû Abdullah b. Ebî Zehl şöyle demiştir: Ebu'l Fadl el-Karrâb'a "Osmân b. Saîd ed-Dârimî'den daha fazîletlisini gördün mü?" diye sordum. Başını eğip bir süre sessiz kaldı. Dedi ki: "Evet. İbrâhîm el-Harbî. Biz birçok kez ed-Dârimî'nin meclisinde bulunduk. Bir defasında Emir Amr b. el-Leys onun yanına uğradı ve ona selam verdi. Bunun üzerine o 've aleykum/size de' dedi ve 'Bize Müsedded tahdis etti' diye devam etti. Selamı almanın ötesinde bir şey yapmadı."

İbn Abdûs et-Tarâifî şöyle demiştir: "Osmân b. Saîd'in yanına -yani Herât'a- yolculuk etmek istediğim zaman İbn Huzeyme'ye vardım. Ondan benim aracılığımla ona bir mektup yazmasını istedim. O da yazdı. Derken iki yüz seksen yılının Rebiülevvel ayında Herât'a girdim. Mektubu ona ulaştırdım. Mektubu okudu. Sonra beni merhabaladı. İbn Huzeyme'nin hâlini sordu. Sonra 'Ne zaman geldin sen delikanlı?' diye sordu. Ben de 'Ğaden (yarın/sabah)' diye cevap verdim. Bunun üzerine dedi ki: 'O zaman sen bugün dön. Çünkü daha gelmemişsin. Dön ki yarın gelebilesin.'"[1]

Ahmed b. Muhammed b. el-Ezher şöyle demiştir: Osmân b. Saîd ed-Dârimî'yi şöyle derken işittim: "Muhammed b. el-Huseyn es-Siczî yanıma geldi. Yezîd b. Hârûn'dan ve Ca'fer b. Avn'dan mektup yazıp getirmişti. Dedi ki: 'Ey Ebû Saîd! Yanıma gelip benden kendilerine hadis tahdis etmemi istiyorlar. Ben de onları geri çeviremeyeceğimden korkuyorum.' Ben de

---

[1] Metinde geçen غدا/ğaden kelimesi hem fecir ile güneşin doğması arasındaki vakit manasına hem de yarın manasına gelebilmektedir. Osmân b. Saîd, İbn Abdûs'un birinci manayı kastederek kullandığı kelimeyi ikinci manaya yorarak onunla şakalaşmıştır. (Mütercimin Notu)

CamScanner ile tarandı

'Neden?' diye sordum. Dedi ki: 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Kime bir ilim sorulur da onu gizlerse ona ateşten bir gem vurulur" buyruğundan dolayı.' Dedim ki: 'Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu bildiğin bir ilim hakkında söylemiştir, sen ise bu ilmi bilmiyorsun.'"

Ya'kûb el-Karrâb şöyle demiştir: "Osmân b. Saîd ed-Dârimî'yi 'Kur'ân'ın yaratılmış olduğu görüşüne icâbet eden hiç kimseden hadis tahdis etmemeye niyet ettim' derken işittim. Gerçekten de o bundan önce (yani bu görüşe icâbet eden birinden hadis tahdis etmeden) vefat etti."

Ben (ez-Zehebî) derim ki: Bu görüşe takiyye amacıyla icâbet eden kimse hakkında bir beis söz konusu değildir. Onun hadisini terk etmek doğru olmaz.

Yine ben derim ki: Osmân ed-Dârimî bidatçilerin gözlerinde bir dikendi. Söylendiğine göre Muhammed b. Kerrâm'a karşı kıyam eden ve onu Herât'tan kovan da o idi.

Osmân b. Saîd şöyle demiştir: "Kim Şu'be'nin, Süfyân'ın, Mâlik'in, Hammâd b. Zeyd'in ve Süfyân b. Uyeyne'nin hadislerini toplamazsa hadis konusunda iflas etmiş biridir." O bu sözüyle bu kimsenin hâfızların derecesine ulaşamayacağını anlatmak istemiştir.

Şüphe yok ki bu beşinin ilmini kendisinde toplayan, bu beşinin hadislerinin tamamını bilen, bu hadisleri gerek âlî gerekse nâzil olarak yazan ve illetlerinden anlayan kimse Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinin yarısını, hatta bundan daha fazlasını öğrenmiş demektir. Zamanımızda bunu, hatta bunun bir kısmını gerçekleştiren yoktur. Allah'tan bağışlanma dileriz.

Aynı şekilde bir kimse sadece es-Sevrî'nin hadislerini toplamak istese, onun hadislerini uzun uzun kendi isnadlarıyla yazsa, sahihini sakîminden ayırt etse şüphesiz onun müsnedi on cilt gelir. Fakat bugün hadis işi sadece altı kitapla, Ahmed b. Hanbel'in "el-Müsned"iyle, Beyhakî'nin "es-Sünen"iyle ilgilenmekten, bunların metinlerinin ve isnadlarının zabtını yapmaktan ibârettir. Diğer taraftan kişi Rabbinden korkmadığı ve hadisi din edinmediği sürece bunlardan faydalanamaz. Şimdi ağlayacak kimse hadis ilmine ve onun âlimlerine ağlasın! Saf İslâm başladığı gibi garip bir

CamScanner ile tarandı

hâle döndü. Şimdi kişi boynundaki bağı çözüp cehennemden kurtulmaya çalışsın. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir.

Ayrıca ilim çokça rivayette bulunmak değildir. İlim Allah'ın kalbe attığı bir nurdur. İlmin şartı ittibâdır, hevâdan ve bidatçilikten kaçmaktır. Allah bizi de sizi de kendisine itaat etmeye muvaffak kılsın.

İbn Maîn'in yâreni muhaddis Yahyâ b. Ahmed b. Ziyâd el-Herevî şöyle demiştir: "Rüyamda birinin sanki 'Osmân b. Saîd -yani ed-Dârimî- büyük bir pay sahibidir' dediğini gördüm."

Muhammed b. el-Münzir Şükr şöyle demiştir: "Ebû Zur'a er-Râzî'ye Osmân b. Saîd'i sordum da onun 'O güzel eserler kaleme almakla rızıklandırılmıştır' dediğini işittim."

Ebu'l Fadl el-Cârûdî şöyle demiştir: "Osmân b. Saîd hayatında da vefatından sonra da kendisine uyulan bir imamdı."

Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm şöyle demiştir: Osmân b. Saîd'i şöyle derken işittim: "Biz bu sıfatların nasıl olduğunu söylemeyiz. Yine onları yalanlamayız ve tefsir etmeyiz."

Yine bize Osmân b. Saîd ed-Dârimî'den ulaştığına göre ona haset eden büyük bir adam ona "İlim olmasa sen nesin ki?' demiş. O da adama "Kötülemek istedin ama bu (sözün) bir övgü hâlini aldı" diye cevap vermiş.

Bize el-Hasen b. Alî haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Vakt es-Siczî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İsmâîl el-Ensârî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed el-Cârûdî, Yahyâ b. Ammâr ve Muhammed b. Cibrîl yazdırarak tahdis etti, bir de bize Muhammed b. Abdurrahmân haber verdi, dediler ki: Bize Herâtlı Ebû Ya'lâ Ahmed b. Muhammed el-Vâşıkî haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Saîd ed-Dârimî haber verdi, dedi ki: Bize Yahyâ el-Hammânî haber verdi. Onun İbn Numeyr'den, onun Mücâlid'den, onun eş-Şa'bî'den, onun Câbir'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Mûsâ size görünse de siz onu takip edip beni bıraksanız şüphesiz doğru yoldan sapmış olursunuz. Eğer o hayatta olsaydı ve nübüvvetimi görseydi mutlaka bana tâbî olurdu." Bu garîb bir hadistir. Ayrıca Mücalid'in hadisi zayıftır.

CamScanner ile tarandı

Osmân *(rahimehullah)*'ın "en-Nakd" kitabındaki sözleri arasında şu da vardır: "Müslümanların tamamı Allah Teâlâ'nın Arşının üzerinde ve semalarının yukarısında olduğu görüşündedir."

Derim ki: Bu konudaki en açık şey Allah azze ve celle'nin *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5)* buyruğudur.

Bu geldiği gibi kabul edilmelidir. Nitekim selefin bilinen mezhebi de budur. Kişi, tartışmadan ve Mutezile'nin tevillerinden sakındırılır. *Rabbimiz! İndirdiğine iman ettik ve resûle tâbî olduk. (Âli İmrân, 53)*

Ya'kûb b. İshâk şöyle demiştir: Osmân b. Saîd'i şöyle derken işittim: "İsmi gündemde olan kimselerden kim bu konuya[2] dalmışsa mutlaka gözden düşmüştür. El-Kerâbîsî önceden gündemde olduğu hâlde gözden düşmüştür. Öyle ki adı anılmaz olmuştur. Bizim yanımızda hâfız ve bilgili bir adam vardı. Süleymân b. Harb ve Basra'daki şeyhler ona ikramda bulunurdu. O benim de arkadaşım ve yoldaşım idi. -Sonra onun bu konuda kelâma girdiğini kastetti- Bunun sonucunda gözden düştü."

Eş-Şâşî'nin yâreninin oğlu el-Hasen şöyle demiştir: "Ebû Dâvûd es-Sicistânî'yi Osmân b. Saîd hakkında 'Biz hadisi ondan öğrendik' derken işittim."

Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. Yûnus şöyle demiştir: "Osmân ed-Dârimî iki yüz seksen yılının Zilhicce Ayı'nda vefat etti."

İshâk el-Karrâb ve başkaları da onun vefatını bu şekilde tarihlendirmişlerdir. Ebû Abdullah ed-Dabbî'nin hocalarından onun iki yüz seksen iki yılında vefat ettiğini rivâyet etmesine gelince bu açık bir vehimdir.

Bize Ömer b. Abdulmun'im kıraat yoluyla haber verdi. Onun Ebu'l Kâsım b. el-Huristânî'den, onun Ebû Nasr Ahmed b. Ömer el-Hâfız'dan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Bize Abdurrahmân b. el-Ahnef haber verdi, dedi ki: Bize İshâk b. Ya'kûb el-Karrâb haber verdi, dedi ki: Bize Mu-

---

[2] Kur'ân'ın yaratılmış olup olmadığı ya da Kur'ân'ı telaffuzun yaratılmış olup olmadığı meselesinden söz etmektedir. Nitekim el-Kerâbîsî'den kulların Kur'ân'ı telaffuzunun yaratılmış olduğunu savunduğu rivâyet edilmiştir. (Mütercimin Notu)

CamScanner ile tarandı

hammed b. el-Fadl el-Müzekkî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Saîd el-Hâfız tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti. Onun Leys b. Sa'd'dan, onun Yahyâ b. Saîd'den, onun Hâlid b. Ebî İmrân'dan, onun Ebû Ayyâş b. Ebî Mihrân'dan, onun Ebû Hureyre'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Âdemoğlunun kalbi Rahman azze ve celle'nin parmaklarından iki parmak arasındadır."

Bu çok garîb bir hadistir. Metin ise birçok vecihten rivâyet edilmiştir. Sahîh-i Müslim'de de yer almaktadır.

El-Hâkim Ebû Abdullah şöyle demiştir: "ed-Dârimî Sicistanlıdır. Herât'a yerleşmiştir. Mısır'da İbn Ebî Meryem'den ve Ebû Sâlih'ten, Hicâz'da İbn Ebî Uveys'ten, Basra'da Süleymân b. Harb'den, Muhammed b. Kesîr'den ve Ebû Seleme'den, Kûfe'de Ebû Ğassân'dan ve Ahmed b. Yûnus'tan, Şâm'da Yahyâ b. Sâlih'ten, er-Rabî' b. Ravh'tan ve Yezîd b. Abdurabbihî'den hadis işitmiştir.

CamScanner ile tarandı

Rahmân ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Rabbim, Rahmetinle Kolaylaştır ve Yardım Et!

Bize Ebû Saîd Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed b. el-Ahnef haber verdi, dedi ki: Bize İshâk b. Ebî İshâk el-Karrâb el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr b. Muhammed b. Ebi'l Fadl b. Muhammed b. el-Huseyn el-Muzekkî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Saîd ed-Dârimî *(rahimehullah)* tahdis etti, dedi ki:

Her sözden önce hamd Allah'a mahsustur. Her makamda hamd Ona mahsustur. Rabbimizin salavâtı Muhammed'in üzerine, selâm da onun üzerine olsun.

Bundan sonra: Cehmiyye'ye muhâlefet hususunda tuttuğumuz yollara aranızdan bir muhâlif itiraz etmiş, yine aranızdan biri haklarında Rasulullah'tan -Allah ona ve ashabına salât etsin- rivâyet ettiklerimizi saptırıcı cehmî Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'nin tefsirleriyle çürütmeye çalışarak bize reddiye vermeye kalkmıştır.

Bu muhâlifin Bişr'in sözlerine dayanması Allah'ın bu noktada bize bir lütfu olmuştur. Çünkü bu şahıs avam nezdinde en çirkin namla tanınmış ve sapıklıkları sebebiyle her ilde rezil olmuştur. Bu insanlar nezdinde muhâlif aleyhine bize daha çok yardımcı olacağı, ayrıca insanların kalplerini hakkı ve doğruları kabule daha açık hâle getireceği için Allah'ın bize bir lütfu olmuştur.

O reddiyesinde Bişr'in adını açıkça anmasaydı söylediklerinin bir kısmının avam üzerinde gizli ve kapalı bir şekilde etki bırakması beklenebilirdi. İnsanlardan da gizlediğinin farkına ancak basîret sahibi olanlar varırdı. Ner var ki o el-Merîsî'nin ismini açıkça söylemiş, bu şekilde hakkında beslenen zanları doğrulamıştır. Kendisinin iyiliğini de beldesindekilerin iyiliğini de düşünmemiş, içten davranmamıştır. Allah'ın isimleri hakkında haktan sapan ve Rabbinin sıfatlarını ta'tîl eden iftiracı cehmî Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'nin Allah Teâlâ'yı birlemek hususundaki imamı olması kişiye

CamScanner ile tarandı

hüsran, mahrumiyet ve farklı kasabalarda ve beldelerde kendisiyle anılacağı rezillik olarak yeter!

Bu muhâlif bir kitabında el-Merîsî'den türlü çeşitli sapıklıkları, çirkin birtakım sözleri ve olmadık bazı hüccetleri aktarmaya başladı ki onu bunların hiçbiriyle tanımıyorduk. Bu hususta onu tek başına açıklayamayacağı zayıf hüccetlerle karşısındaki hüccetlere cevap veren biri olarak niteliyorduk. Bundan dolayı muhâlife verilecek birçok reddiyeyi dile getirmedik. Bunun yerine yönümüzü çürük kavli hususunda ayağı kayan el-Merîsî'ye çevirdik. Bunun sebebi el-Merîsî'nin kendisini savunmakta daha mahâretli olması, muhâlifin onun başının altından çıkan inkarla karşılanmış bulanık sözlerin ve reddedilmiş açık küfrün derinliğinin farkına varamamasıdır.

Vâcidinin[3] nerede olduğunu bilmemesine, iddiasına göre dünyada da âhirette de Onu bulamayacağına rağmen Bişr tevhidi nasıl gerçekleştirebilir? O tevhide olduğundan çok ta'tîle yakındır. Vâcidi de vara benzediğinden çok yoka benzemektedir. Dilediğini yapan şanı yüce Hükümdâr'ın yardımıyla az ileride bu şahsın Onun hakkında inkârı içeren sözlerini size kendi lafızlarıyla aktaracağız.

Bu muhâlif el-Merîsî'nin sapıklıklarını aranızda yaymak sûretiyle husûmeti başlatan taraf olmasaydı sözlerinin bazı câhillerin kalplerine yapışabileceğinden ve onları Yaratıcıları hakkında şüpheye ve sapıklığa sürükleyebileceğinden ya da onları olmadık tevillerine çağırabileceğinden endişelendiğimizden dolayı sözlerini aktarmakla meşgûl olmazdık. Çünkü sözlerinin büyük kısmı Rabbe yöneltilen noksanlık ithamları, olumsuz ifâdeler, celâlini hafife almalar ve sövgülerdir. Bunlar hakkında tartışılırken küfre düşmekten korkulur ve çekinilir. Bundan dolayı Abdullah b. el-Mubârek *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

لَأَنْ أَحْكِيَ كَلَامَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحْكِيَ كَلَامَ الْجَهْمِيَّةِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْبَزَّارُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ

[3] Vâcid (واجد) zengin, müstağnî demektir. Bu kelime bazı nüshalarda bir ve tek anlamına gelen Vâhid (واحد) şeklinde zabt edilmiştir.

CamScanner ile tarandı

1) "Yahudilerin ve hristiyanların sözlerini aktarmam bana Cehmiyye'nin sözlerini aktarmamdan daha sevimlidir" demiştir. Bunu bize el-Hasen b. es-Sabbâh el-Bezzâr tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. el-Hasen b. Şakîk, İbnu'l Mubârek'ten tahdis etti.

Bundan dolayı bu şahsın sözlerine dalmak ve reddiyelerini yaymak istemedik. Tâ ki muhâlif bunları aranızda yaydı. Bunun üzerine biz bunları yayıp insanları bunlara çağırana; Allah'ın hakkını savunma, Onun en yüce olan sıfatlarını ve en güzel olan isimlerini isbat etme, en doğru yola çağırma, kalbi zayıf insanları, ayrıca gâfil kadınları ve çocukları bu şahsın sözleri sebebiyle sapıp fitneye düşmekten koruma maksadıyla karşı çıkmama genişliğimizin olmayacağından endişelendik. Çünkü bu sözleri onlar arasında bazıları tarafından bir miktar fıkha ve basîrete sahip olduğuna işâret edilen, sürçtüğü zaman sürçtüğünün farkına varmadıkları, dolayısıyla benzeri sürçmelerine karşı dikkatli olmadıkları bir adam yaymıştır.

قَدْ كَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَنَّهُ سَمِعَ عِيسَى بْنَ يُونُسَ يَقُولُ: "لَا تُجَالِسُوا الْجَهْمِيَّةَ وَبَيِّنُوا لِلنَّاسِ أَمْرَهُمْ كَيْ يَعْرِفُوهُمْ فَيَحْذَرُوهُمْ

2) Alî b. Haşrem bana Îsâ b. Yûnus'u şöyle derken işittiğini yazdı: "Cehmiyye ile oturmayın ve insanlara durumlarını beyan edin ki onları tanıyıp onlardan sakınsınlar."

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Bu muhâlif kitabına kendi sözleriyle başladı. Ardına el-Merîsî'nin sözlerini ekledi. Sonra çevresindeki câhillere ve etrafındaki ilimsizlere Cehm'in ve el-Merîsî'nin tevhid konusunda tuttukları yolların insanlar arasında imanın söz ve amel olup olmadığı, artıp azalmasının söz konusu olup olmadığı hususunda cereyân eden birtakım ihtilâflar ya da şiîlik, kaderîlik ve benzerleri hususunda vukû bulan bazı anlaşmazlıklar kabîlinden olduğunu aktaracağını ve göstereceğini düşündürerek insanları aldattı ki Cehm'in ve el-Merîsî'nin görüşlerinden Şia'nın, Mürcie'nin ve Kaderiyye'nin sözlerinden kaçtıklarından çok kaçmasınlar.

Muhâlif doğru yolu ıskalamış ve tevilinde büyük bir hatanın içine düşmüştür. Çünkü âlimler bu fırkaları muhâlefetlerinden herhangi biri sebebiyle tekfir etmiş değildir. el-Merîsî'ye, Cehm'e ve bunların yolundan gidenlere gelince âlimlerden biri bile bunların tekfirinde şüphe etmemiştir.

CamScanner ile tarandı

سَمِعْتُ مَحْبُوبَ بْنَ مُوسَى الْأَنْطَاكِيَّ أَنَّهُ سَمِعَ وَكِيعًا يُكَفِّرُ الْجَهْمِيَّةَ

3) Mahbûb b. Mûsâ el-Antâkî'yi Vekî'i Cehmiyye'yi tekfir ederken işittiğini söylerken işittim.

وَكَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَنَّ ابْنَ الْمُبَارَكِ كَانَ يُخْرِجُ الْجَهْمِيَّةَ مِنْ عِدَادِ الْمُسْلِمِينَ

4) Alî b. Haşrem bana İbnu'l Mubârek'in Cehmiyye'yi müslümanlar arasından çıkarmakta olduğunu yazdı.

وَسَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ يَحْيَى وَأَبَا تَوْبَةَ وَعَلِيَّ بْنَ الْمَدِينِيِّ يُكَفِّرُونَ الْجَهْمِيَّةَ وَمَنْ يَدَّعِي أَنَّ الْقُرْآنَ مَخْلُوقٌ

5) Yahyâ b. Yahyâ'yı, Ebû Tevbe'yi ve Alî b. el-Medînî'yi Cehmiyye'yi ve Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu iddia edenleri tekfir ederken işittim.

Dolayısıyla küfrü zikri geçen fırkaların bazı muhâlefetleriyle ancak ilmin câhili olan ve ilmi anlamaya muvaffak kılınmamış bir kimse kıyaslar.

Muhâlif sonra insanların iman, şiilik, kaderîlik ve benzerleri hakkında konuştuğunu ama kimsenin tevhid hususunda hakka aykırı bir tevil ortaya koyamayacağını söyledi. Bunu açıklarken de Allah'ın yarattıklarının tamamının beş duyuyla yani dokunma, koklama, tatma, gözle görme ve işitme ile idrâk ettiğini, Allah'ın ise bu beşinden herhangi biriyle idrâk edilemeyeceğini iddia etti.

Biz de nasıl reddiye sunacağını bilmeyen bu muhâlife şöyle dedik: Kimsenin tevhid hususunda hakka aykırı bir tevil ortaya koyamayacağını söylemene gelince doğru söyledin. Ancak ümmet nezdinde tevhid Allah'tan başka ilah olmadığını, Onun tek olduğunu ve ortağının bulunmadığını söylemektir ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bununla ilgili olarak *"Kim onunla ihlâs üzere gelirse cennete girer"* ve *"İnsanlarla Lâ ilâhe illallâh demelerine dek savaşmakla emrolundum"* buyurmuştur. Bunu söyleyen Allah'ı tevhid etmiş olur.

وَكَذَلِكَ رَوَى جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أَهَلَّ بِالتَّوْحِيدِ فِي حَجَّتِهِ فَقَالَ: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ

CamScanner ile tarandı

وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ حَاتِمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ

6) Nitekim Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anhuma)*'nın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğine göre o haccında yüksek sesle şunları söyleyerek tevhidi dile getirmiştir: *"Buyur Allah'ım buyur! Buyur, yoktur senin bir ortağın, buyur! Hamd Sana mahsustur, nimet ve hükümranlık Senindir. Yoktur senin bir ortağın!"*

Bunu bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Hâtim b. İsmâîl- Ca'fer b. Muhammed- babası kanalıyla Câbir'den tahdis etti.

İşte ümmet nezdinde tevhidin tefsiri ve doğru manası budur. Şimdi ey muhâlif, Ümmet-i Muhammed'den kim beş duyuyu doğru tevil kapsamına dâhil etmiş, kim bunları saymıştır? Bişr el-Merîsî ve benzerlerinin rivâyetiyle gelip İbn Abbâs adına uydurulan yalanlar arasından iddia ettiklerinizi bir kenara koyup göster bakalım onu! Tevhidi doğru yorumlayanlar nezdinde sen Allah'ın zikri geçen duyulardan biriyle idrak edilmediğini ve edilemeyeceğini iddia etmek sûretiyle tevhidi yanlış yorumlamış bulunuyorsun. Çünkü senin iddiana göre O bir şey değildir. Hâlbuki Allah bu iddiayı ileri süreni kitabında yalanlamaktadır. Allah *(azze ve celle)* şöyle buyurmaktadır:

{وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا}

"Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu." (Nisâ, 164)

{وَلا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلا يُزَكِّيهِمْ}

"Kıyâmet günü Allah onlarla konuşmayacak, onları temize çıkarmayacaktır." (Bakara, 174)

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ، إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

Görüldüğü üzere Allah kitabında Mûsâ'nın sözü kendisinden işitme duyusuyla algıladığını bildirmiştir ki işitme duyusu senin nezdinde de bi-

CamScanner ile tarandı

zim nezdimizde de duyulardan biridir. Allah Teâlâ *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar."* buyruğunda bildirdiği gibi âhirette kendisine gözlerle bakılması sûretiyle de idrâk edilecektir ki görme ikinci duyudur. Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Kıyâmet günü Rabbinizi güneşi ve ayı açıkça gördüğünüz gibi, Onu görme hususunda haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz"* buyurmuştur.

وَرَوَى عَنْهُ عَدِيُّ بْنُ حَاتِمٍ الطَّائِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ اللَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، حَدَّثَنَاهُ عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ خَيْثَمَةَ عَنْ عَدِيٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

7) Adiyy b. Hâtim et-Tâî "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu..." diyerek ondan şunu rivâyet etmiştir: *"Sizden kimse yoktur ki Allah onunla kendisiyle onun arasında bir tercüman olmadan konuşacak olmasın."*

Bunu bize Amr b. Avn el-Vâsıtî, Ebû Muâviye- el-A'meş- Hayseme- Adiyy kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

İşte Allah'ın dile gelen buyruğu ve işte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahih meşhur sözü! Hangi duyu bunlarda zikri geçenlerden daha açıktır? İşte biz bundan dolayı tevhidi yanlış yorumlayanın şu muhâlif olduğunu söyledik.

CamScanner ile tarandı

Allah Teâlâ'nın İsimlerine ve Yaratılmış Olmadıklarına İman Babı

Muhâlif sonra Allah'ın mukaddes isimlerine karşı çıkıp bunları tevil hususunda imamı el-Merîsî'nin yolunu tuttu: Allah'ın isimlerinin Allah'ın gayrısı olduğunu, isimsiz bir şahsa isim verilmesinin ona bir şey eklemeyeceği ve ondan bir şey eksiltmeyeceği gibi bunların başkalarından alınmış ve yaratılmış isimler olduğunu iddia etti. Bu şahsın kastettiği Allah'ın meçhul bir şahıs gibi meçhul olduğu, ismini ve ne olduğunu bilmediği, tâ ki mahlûkâtı yaratınca ona yaratılmış sözlerinden bir takım isimler koydukları ve yaratmasından önce herhangi bir isminin bilinmemesinden sonra bu isimleri Ona verdikleridir.

Kim bu tevili dile getirirse Allah Teâlâ'ya aciziyet, güçsüzlük, darda kalma ve yaratılmışlara muhtaçlık nispet etmiş olur. Çünkü alan muhtaçtır ve darda kalmıştır. Veren de her zaman alandan daha yüksektedir ve muhtaç olmaktan daha uzaktır. Dolayısıyla bu iddia Yaratıcı'ya yöneltilen câhillik ithamını içermektedir. Çünkü muhâlifin iddiasına göre O boş verilmiş hâldeydi ve ismi de ne olduğu da sıfatı da bilinmiyordu. Allah bu nitelemeden yüce ve münezzehtir! Çünkü Allah'ın isimleri Onun gerçek birer sıfatıdır. İster "Allah'a ibâdet ettim" de, ister "er-Rahmân'a ibâdet ettim" de, ister "er-Rahîm'e", ister "el-Melik'e, el-Azîz'e, el-Hakîm'e" de; fark etmez. Ya da kişi ister "Allah'a küfrettim" desin, ister "er-Rahmân'a, er-Rahîm'e küfrettim" desin, ister "el-Halık'a, el-Azîz'e, el-Hakîm'e" desin; fark etmez. İster "Allah'ın kulu", ister "er-Rahmân'ın kulu", ister "el-Azîz'in kulu", ister "el-Mecîd'in kulu" de; fark etmez. İster "Yâ Allah!", ister "Yâ Rahmân!", ister "Yâ Rahîm!", ister "Yâ Mâlik!", ister "Yâ Azîz!", ister "Yâ Cebbâr!" de; fark etmez. Ona bu isimlerin hangisiyle yakarırsan yakar, hangisini izâfe edersen et; bizzat Allah'a yakarmış olursun. Kim bu hususta şüphe ederse kâfir olur. İster "Rabbim Allah'tır" de, ister Allah Teâlâ'nın:

{وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ}

CamScanner ile tarandı

"Rabbimiz er-Rahmân nitelemelerinize karşı kendisinden yardım istenecek olandır" (Enbiyâ, 112) buyruğuna uygun olarak "Rabbim er-Rahmân'dır" de; fark etmez. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ}

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih etmiştir." (Hadîd, 1)

{وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا}

"Onu sabah akşam tesbih edin." (Ahzâb, 42)

Yine O ismi söz konusu etmiş, "Allah'ı tesbih et" der gibi *"Rabbinin en yüce ismini tesbih et!" (A'lâ, 1)* buyurmuştur. Allah'ın ismi yaratılmış, başkasından alınmış ve Allah'ın gayrısı olsaydı Allah kendisinden ayrı olarak bir yaratılmışın tesbih edilmesini bu şekilde emretmezdi.

Yine O şöyle buyurmuştur:

{لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ}

"En güzel isimler Onundur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onu tesbih eder." (Haşr, 24)

Sonra kendisinin gayrısında ibâdet edilen ilahları yaratılmış ve başkalarından alınmış isimleriyle söz konusu etmiş, *"Bunlar sizin verdiğiniz ve atalarınızın verdiği birtakım isimlerden başka bir şey değildir" (Necm, 23)* buyurmuştur. Kezâ Hûd, kavmi kendisine *"Bize yalnız Allah'a ibâdet edelim ve atalarımızın ibâdet etmekte olduklarını bırakalım diye mi geldin?" (A'râf, 70)* dediği zaman onlara *"Benimle sizin verdiğiniz ve atalarınızın verdiği birtakım isimler hakkında mı tartışıyorsunuz?" (A'râf, 71)* demiş, böyle diyerek onları sakındırmıştır. Kastettiği Allah Teâlâ'nın başlangıcının olmadığı gibi isimlerinin de başlangıcının olmadığı, Onun isimlerinin Onun gayrısında ibâdet ettikleri putlara ve ilahlara verdikleri şu yaratılmış isimler gibi olmadığıdır. Allah'ın isimleri o isimler gibiyse ilahların yaratılmış isimlerine nasıl bir kınama yöneltilebilir? Zira size göre bu ilahların isimleri de Allah'ın isimleri de yaratılmıştır ve başkalarından alınmıştır. Aralarında fark yoktur. İddianıza göre hepsi kulların ve atalarının verdiği birtakım isimlerdir!

CamScanner ile tarandı

Bu muhâlifin iddiasına göre yaratılmışlar Allah'ı kullarına icad ettikleri birtakım isimlerle tanıtmışlardır, Allah onlara kendisini bu isimlerle tanıtmış değildir. Allah'ın isimleri hususundaki hangi tevil bir kişinin Onun meçhul bir şahıs, ev, ağaç ya da hayvan gibi olduğunu, ezelde bunlardan herhangi birine bir isim verilmediği gibi Onun da ne olduğunun bilinmediğini, tâ ki yaratılmışların Onu birbirlerine tanıttığını ileri sürmesinden daha ürkütücüdür?

Allah'ın isimleri yaratılmışların isimleriyle kıyaslanamaz. Çünkü yaratılmışların isimleri yaratılmış ve başkasından alınmıştır. Ayrıca isimleri sıfatlarının ta kendisi değildir. Sıfatlarından ayrıdır. Allah'ın isimleri ise sıfatlarıdır. İsimlerinden herhangi biri sıfatlarına muhâlif değildir. Sıfatlarından herhangi biri de isimlerine muhâlif değildir.

Şu hâlde kim Allah Teâlâ'nın sıfatlarından bir sıfatın yaratılmış ya da başkasından alınmış olduğunu söylerse küfre girmiş ve fücûr işlemiş olur. Çünkü sen "Allah" dediğinde o "Allah"tır. "er-Rahmân" dediğinde o "er-Rahmân"dır ve "Allah"tır. "er-Rahîm" dediğinde de aynısı söz konusudur. "Hakîm, Alîm, Hamîd, Mecîd, Cebbâr, Mütekebbir, Kâhir, Kâdir" dediğinde de aynı şekilde Allah'ın adını anmış olursun. Onun herhangi bir ismi sıfatlarından birine ya da herhangi bir sıfatı isimlerinden birine muhâlif değildir.

Hâlbuki kişi câhil olduğu hâlde hakîm diye, zâlim olduğu hâlde hakem diye, hakîr olduğu hâlde azîz diye, aşağılık olduğu hâlde erdemli diye, sâlih olmadığı hâlde sâlih diye, bedbaht olduğu hâlde saîd diye, yerildiği hâlde mahmûd diye, sevilmediği hâlde habîb diye isimlendirilebilir. Yahut ona aslan, eşek, köpek, enik, köpekçik, kedi, acı karpuz ya da acı hıyar isimleri verilir de o bunlardan hiçbiri değildir.

Allah *(tebareke ve teala)*'nın ismi ise diğer isimleri gibidir. Ezelden beri isimlerinin taşıdığı sıfatlarla muttasıf olmuştur ve ebediyen öyle olacaktır. Mahlûkâttan önce olmayan bir sıfatı ya da herhangi bir ismi sonradan ortaya çıkmış değildir. O yaratılmışlardan önce de yaratıcı, rızıklandırılanlardan önce de rızıklandıran, bilinenlerden önce de bilen, yaratılmışların seslerini duymadan önce de işiten, şahıslarını yaratılmış hâlde görmeden önce gören idi.

CamScanner ile tarandı

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى}

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5)

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ}

"Allah gökleri, yeri ve arasındakileri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ edendir." (Secde, 4)

Görüldüğü O bir defasında *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir"* buyurmuş, bir defasında "Allah'ın Arş'a istivâ ettiğini" söylemiştir. Çünkü ikisi aynı manaya gelir.

Hakîkat muhâlifin ve imamı el-Merîsî'nin iddia ettiği gibi olsaydı hem Yaratıcı'nın hem de yaratılmışın Arş'a istivâ etmiş olması gerekirdi. Çünkü onlar nezdinde Allah'ın isimleri yaratılmıştır. Çünkü iddialarınca Allah bilinen olduğundan çok bilinmeyendir. Çünkü yaratılmışların meydana gelmesinin bir başlangıcı ve vakti vardır. Allah'ın ezelîliğinin ise başlangıcı ve vakti yoktur. O hep vardı ve hep var olacaktır. Aynı şekilde isimleri de hep vardı ve hep var olacaktır.

Muhâlif sonra bu mezhebine revaç kazandırmak için son derece çirkin bir kıyası hüccet getirip şöyle dedi: "Ne dersin? Bir kağıt parçasına bir isim yazsan, sonra kağıt parçası yansa sadece kağıt parçası yanmış olur ve ateş isme bir zarar veremez, değil mi?"

Şimdi ağzından çıkanın farkında olmayan bu şaşkına şöyle denir: Kağıt parçası ve ismi yazmak ismin kendisi gibi değildir. Kağıt parçası yandığında yazı yanar. Allah'ın ismi ise Onun olmaya devam eder ve yazıcının dilinde kalır. Nitekim Allah'ın ismi yazılmadan önce vardı. Ateş isimden de isim kendisinin olandan da bir şey eksiltmez. Kezâ yaratılmışların isimleri olsa da ateş onların isimlerinden ya da bedenlerinden bir şey eksiltmez. Aynı şekilde sen harfleriyle bir kağıt parçasına "Allah" yazdığında da kağıt parçası yanar ama Allah kemâliyle arşının üzerinde olur. Kezâ bir adamın

CamScanner ile tarandı

sûreti bir kağıt parçasına çizilse, sonra da ateşe atılsa kağıt parçası yanar da sûret bir zarar görmez.

Kur'ân da böyledir. Mushafların tamamı yansa Kur'ân'ın kendisinden tek bir harf eksilmez. Kezâ kârilerin tamamı yansa ya da öldürülseler ya da ölseler Kur'ân olduğu gibi tam olarak kalır. Ondan bir harf bile eksilmez. Çünkü Kur'ân Ondan başlamıştır ve mahlûkâtın son bulmasıyla birlikte eksiltilmemiş ve tam bir hâlde Ona dönecektir.

Muhâlifin imamı el-Merîsî Allah'ın isimleri hususunda da Kur'ân hususunda tuttuğu yol gibi bir yol tutmuştu. Onun nezdinde Kur'ân yaratılmıştı ve beşerin sözlerindendi. İddiasına göre Allah Kur'ân'ın tek bir harfini bile konuşmamıştı. Aynı şekilde ona göre Allah'ın isimleri de beşerin icatlarındandı. O *"Şüphesiz Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!" (Kasas, 30)* buyurmamıştı! Evet, el-Merîsî bunu iddia etmişti!

Yine onun iddiasına göre ben Allah'ın *"Şüphesiz Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!"* dediğini kabul edersem "Allah Kur'ân'ı konuştu" da demem gerekirmiş! Bunu kabul ettiğimiz zaman da Kur'ân hususundaki mezhebimiz çürürmüş!

Razı gelmeseler de Allah hüccetlerini çürütmüş, *"Şüphesiz Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!"* buyurmuştur. Herhangi bir yaratılmış bunu söylemeye hak sahibi değildir. Söylerse de *"Ben sizin en yüce rabbinizim!" (Nâziât, 24)* diyen Firavun gibi kâfir olur.

Allah'ın isimleri hususundaki bu iddiaları, Cehmiyye'nin üzerine imtihanlarını bina ettikleri ve dalâletlerinin temeli kıldıkları asıllarından büyük bir asıldır. Bunlarla ilimsizleri ve aklı kıtları yanıltmışlardır. Bunlarla fakihleri de hataya düşürdüklerini düşünmektedirler. Hâlbuki aklı kıtlar mezhepleri hususunda yanılsa da fakihler onların gerçek yüzlerini pek iyi bilmektedir.

"Allah'ın isimleri yaratılmıştır" dediniz ya, kim yaratmıştır Onun isimlerini? Ya da O isimlerini nasıl yaratmıştır? Onları zâtları kendisinin gayrısında yerde ve gökte mekân işgal eden ya da kendisinden ayrı olarak boşlukta yer kaplayan cisimler ve sûretler mi kılmıştır?

CamScanner ile tarandı

"İsimlerinin Ondan ayrı olarak cisimleri vardır" derseniz akıl sahiplerinin akılları bunu mümkün görmez.

"O bunları kulların dillerinde yaratmıştır, onlar da bunlarla Ona yakarmıştır ve bunları Ona vermişlerdir" derseniz bu sizin hakkınızdaki iddiamızın ta kendisidir: İddianıza göre Allah meçhul idi ve ismi yoktu. Tâ ki yaratılmışlar vücûda gelip yaratılmış sözlerinden birtakım isimler icad ettiler. Bu Allah ve isimleri hakkında haktan sapmanın, Allah'ın isimlerini yalanlamanın ta kendisidir!

O şöyle buyurmuştur:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}

"Hamd Âlemlerin Rabbi, er-Rahmân, er-Rahîm, din gününün Mâliki Allah'a mahsustur." (Fâtiha, 2-4)

Evet, biz bu isimleri "Âlemlerin Rabbi Allah"a uluyoruz. Hakîkat iddia ettiğiniz gibi olsaydı muhakkak "Hamd; er-Rahmân, er-Rahîm ve din gününün Mâliki diye isimlendirilen Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur" denirdi. Nitekim O şöyle buyurmuştur:

{اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ}

"Allah ki Ondan başka ilah yoktur. el-Hayy, el-Kayyûm'dur. Kitabı sana hak ile indirmiştir." (Âli İmrân, 2-3)

Yine O şöyle buyurmuştur:

{تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ}

"Kitabın indirilmesi Allah tarafındandır..." (Zümer, 1)

Kezâ O şöyle buyurmuştur:

{تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ}

"Bu er-Rahmân, er-Rahîm tarafından indirilmedir." (Fussilet, 2)

{تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ}

"Bu Hakîm ve Hamîd tarafından indirilmedir." (Fussilet, 42)

CamScanner ile tarandı

{وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ}

"Şüphesiz Kur'ân sana Hakîm ve Alîm katından verilmektedir." (Neml, 6)

Hepsi aynı manaya gelmektedir. Hepsi Allah'tır. Allah da Onun el-Azîz, el-Cebbâr ve el-Mütekebbir gibi isimlerinden biridir. Nitekim ortanca imamınız Ya'kûb Ebû Yûsuf, eş-Şa'bî'den böyle rivâyet etmiştir. Tabiî rivâyetiyle ikna olursanız!

حَدَّثَنَاهُ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا أَبُو يُوسُفَ عَنْ مُجَالِدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: اِسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ هُوَ اللهُ

8) Bunu bize Mûsâ b. İsrâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Yûsuf, Mücâlid kanalıyla eş-Şa'bî'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah'ın en büyük ismi 'Allah'tır."

حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ أَخْبَرَنَا أَبُو هِلَالٍ الرَّاسِبِيُّ عَنْ حَيَّانَ الْأَعْرَجِ عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: اِسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ هُوَ اللَّهُ. أَلَمْ تَرَوْا أَنَّهُ يَبْدَأُ بِهِ قَبْلَ الْأَسْمَاءِ كُلِّهَا

9) Bize Hüdbe b. Hâlid tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hilâl er-Râsibî, Hayyân el-A'rec kanalıyla Câbir b. Zeyd'den onun şöyle dediğini haber verdi: "Allah'ın en büyük ismi 'Allah'tır. Görmediniz mi ki bütün isimlerden önce onu zikretmektedir?"

Şu hâlde bir kul "Allah"ın yaratılmış ve başkalarından alınmış bir isim olduğunu iddia ederken Yaratıcısından ve Rabbinin yarattıklarından utanmaz mı?

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كهيعص اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ

10) Bize Abdullah b. Sâlih, Muâviye b. Sâlih- Alî b. Ebî Talha kanalıyla İbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "'كهيعص' (kâf- hâ- yâ- ayn- sâd) Allah'ın isimlerinden bir isimdir."

CamScanner ile tarandı

Bunun tefsiri hususunda da bize İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan aktarılan bir rivâyet vardır:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَافٌ مِنْ كَرِيمٍ وَعَيْنٌ مِنْ عَلِيمٍ وَيَاءٌ مِنْ حَكِيمٍ وَهَا مِنْ هَادٍ وَصَادٌ من صَدُوقٍ

11) Bize Ahmed b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize Huşeym, Atâ b. es-Sâib- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kâf 'Kerîm'den, ayn 'Alîm'den, yâ 'Hakîm'den, hâ 'Hâdî'den, sâd da 'Sadûk'tandır."

Öyle ki Alî b. Ebî Tâlib "Yâ Allah! Beni bağışla!" dediği gibi yukarıdaki isimleri kısaltarak "Yâ Kâf- hâ- yâ- ayn- sâd! Beni bağışla!" da diyordu.

حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْمُقْرِي ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا نَافِعُ بْنُ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ فَاطِمَةَ ابْنَةِ عَلِيٍّ أَنَّهَا سَمِعَتْ عليًّا يَقُول: يَا كهيعص اغْفِرْ لِي

12) Bize Ravh b. Abdulmü'min el-Mukrî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim tahdis etti, dedi ki: Bize Nâfi' b. Ebî Nuaym'ın Alî'nin kızı Fâtıma'dan tahdis ettiğine göre o Âli'yi "Yâ Kâf- hâ- yâ- ayn- sâd! Beni bağışla!" derken işitmiş.

Şu hâlde iddianıza göre "Kâf- hâ- yâ- ayn- sâd'ı kim yaratmıştır? Allah'tan önce bunu kim söylemiştir? Allah'tan başka bunu kim bilmiştir? Allah kitabında *"Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!"* buyurduğu gibi nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dilinden de *"Ben er-Rahmân'ım"* buyurmuştur.

حَدَّثَنَاهُ مُسَدَّدٌ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَن الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "قَالَ اللَّهُ: أَنَا الرَّحْمَنُ، وَهِيَ الرَّحِمُ شَقَقْتُ لَهَا مِن اسْمِي فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَتُّهُ

13) Bunu bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, ez-Zuhrî-Ebû Seleme b. Abdurrahmân b. Avf kanalıyla Abdurrahmân b. Avf *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle derken işittim: *"Allah buyurdu ki: Ben er-Rahmân'ım. Şu da*

CamScanner ile tarandı

rahimdir. Ona ismimden isim türettim. Şu hâlde kim onu gözetirse onu gözetirim. Kim de onun bağını koparırsa inâyetimi ondan keserim."

Görüldüğü üzere Allah "Ona ismimden isim türettim" buyurmaktadır. Allah'ı ve Resûlü'nü yalanlayan Cehmiyye ise mahlûkâtın kendisinden isim türettiği ismini Ona verdiğini iddia etmiştir!

Yaratılmışlar Yaratıcı'nın isimlerini O bunları kendilerine öğretmeden önce nereden bilmişlerdir? Zira Âdem de melekler de yaratılmışların isimlerini bilmiyordu. Tâ ki Allah onlara kendi tarafından öğretti. Bunları bilmelerinin başlangıcı Onun tarafından oldu. O şöyle buyurmuştur:

{وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ، قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ، قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ}

"Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklere arz edip 'Bana bunların isimlerini bildirin doğru söyleyenlerseniz!' buyurdu. Dediler ki: 'Seni bütün noksanlıklardan tenzih ederiz. Bize öğrettiklerin haricinde hiç ilmimiz yoktur. Şüphesiz Sen el-Alîm, el-Hakîm'sin.' 'Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini bildir!' buyurdu. Onlara bunların isimlerini bildirince 'Size "Ben göklerin ve yerin gaybını bilirim" demedim mi...' buyurdu." (Bakara, 31-33)

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Bunları sayıp belleyen cennete girer."*

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِلَّهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدً لَا يَحْفَظُهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَهُوَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ

14) Bize Alî b. el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne, Ebu'z Zinâd- el-A'rec- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle dediğini tahdis etti: *"Allah'ın yüzden bir eksik doksan dokuz ismi vardır. Kimse bunları bellemez ki cennete girecek olmasın. O Tek'tir, teki sever."*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ الدِّمَشْقِيُّ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ ثَنَا، خُلَيْدُ ابْنُ دَعْلَجٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ: لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مَنْ أَحْصَاهَا كُلَّهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ

قَالَ هِشَامٌ: وَحَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَقَالَ: كُلُّهَا فِي الْقُرْآنِ هُوَ اللهُ لَا إِلَه هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ، السَّلَامُ، الْمُؤْمِنُ، الْمُهَيْمِنُ، الْعَزِيزُ، الْجَبَّارُ، الْمُتَكَبِّرُ، الْخَالِقُ، الْبَارِئُ، الْمُصَوِّرُ، الْغَفَّارُ، الْقَهَّارُ، الْوَهَّابُ، الرَّزَّاقُ، الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ، الْقَابِضُ، الْبَاسِطُ، الْخَافِضُ، الرَّافِعُ، الْمُعِزُّ، الْمُذِلُّ، السَّمِيعُ، الْبَصِيرُ، الْحَكَمُ، الْعَدْلُ، اللَّطِيفُ، الْخَبِيرُ، الْحَلِيمُ، الْعَظِيمُ، الْغَفُورُ، الشَّكُورُ، الْعَلِيُّ، الْكَبِيرُ، الْحَفِيظُ، الْحَسِيبُ، الْجَلِيلُ، الْكَرِيمُ، الْمُحْصِي، الرَّقِيبُ، الْمُجِيبُ، الْوَاسِعُ، الْحَكِيمُ، الْوَدُودُ، الْمَجِيدُ، الْبَاعِثُ، الشَّهِيدُ، الْحَقُّ، الْوَكِيلُ، الْقَوِيُّ، الْمَتِينُ، الْوَلِيّ، الْحَمِيدُ، الْمُبْدِئُ، الْمُعِيدُ، الْمُحْيِي، الْمُمِيتُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، الْمَاجِدُ، الْوَاجِدُ، الْأَحَدُ، الصَّمَدُ، الْقَادِرُ، الْمُقْتَدِرُ، الْمُقَدِّمُ، الْمُؤَخِّرُ، الْأَوَّلُ، الْآخِرُ، الظَّاهِرُ، الْبَاطِنُ الْوَالِي، الْمُتَعَالِي، الْبَرُّ، التَّوَّابُ، الْمُنْتَقِمُ، الْعَفُوُّ، الرَّؤُوفُ، مَالِكُ الْمُلْكِ، ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، الْمُقْسِطُ، الْجَامِعُ الْمُعْطِي، الْمَانِعُ الضَّارُّ، النَّافِعُ، النُّورُ، الْهَادِي، الْبَدِيعُ، الْغَنِيُّ، الْبَاقِي، الْوَارِثُ، الرَّشِيدُ، الصَّبُورُ

15) Bize Hişâm b. Ammâr ed-Dımeşkî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim tahdis etti, dedi ki: Bize Huleyd b. Da'lec, Katâde- Muhammed b. Sîrîn- Ebû Hureyre kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunların tamamını sayarsa cennete girer."*

Hişâm dedi ki: Bize yine el-Velîd b. Müslim tahdis etti, dedi ki: Bize Saîd b. Abdulazîz bunun aynısını tahdis etti.

(Râvi) dedi ki: "Bunların tamamı Kur'ân'dadır: Allah ki Ondan başka ilah yoktur. er-Rahmân. er-Rahîm. el-Melik. el-Kuddûs. es-Selâm. el-Mü'min. el-Müheymin. el-Azîz. el-Cebbâr. el-Mütekebbir. el-Hâlık. el-Bâri'. el-Musavvir. el-Ğaffâr. el-Kahhâr. el-Vehhâb. er-Razzâk. el-Fettâh. el-Alîm. el-Kâbıd. el-Bâsıt. el-Hâfıd. er-Râfi'. el-Muizz. el-Müzill. es-Semî'. el-Basîr.

CamScanner ile tarandı

el-Hakem. el-Adl. el-Latîf. el-Habîr. el-Halîm. el-Azîm. el-Ğafûr. eş-Şekûr. el-Aliyy. el-Kebîr. el-Hafîz. el-Hasîb. el-Celîl. el-Kerîm. el-Muhsî. er-Rakîb. el-Mucîb. el-Vâsi'. el-Hakîm. el-Vedûd. el-Mecîd. el-Bâis. eş-Şehîd. el-Hakk. el-Vekîl. el-Kaviyy. el-Metîn. el-Veliyy. el-Hamîd. el-Mübdi'. el-Muîd. el-Muhyî. el-Mümît. el-Hayy. el-Kayyûm. el-Mâcid. el-Vâcid. el-Ehad. es-Samed. el-Kâdir. el-Muktedir. el-Mukaddim. el-Muahhir. el-Evvel. el-Âhir. ez-Zâhir. el-Bâtın. el-Vâlî. el-Müteâlî. el-Berr. et-Tevvâb. el-Muntakim. el-Afuvv. er-Raûf. Mâliku'l Mülk. Zü'l Celâli ve'l İkrâm. el-Muksit. el-Câmi'. el-Mu'tî. el-Mâni'. ed-Dârr. en-Nâfi'. en-Nûr. el-Hâdî. el-Bedî'. el-Ğaniyy. el-Bâkî. el-Vâris. er-Raşîd. es-Sabûr."

İşte bunların tamamı Allah'ın isimleridir. Allah'ın hep var olduğu gibi bunlar da hep vardı ve Onundu. Şu hâlde hangisine yakarırsan yakar, Allah'a yakarmış olursun.

Allah'ın isimleri hususunda söz konusu ettiklerimizden çok hüccet ve eser vardır ki bunları sözü uzatırız endişesiyle dile getirmedik. Yukarıda zikrettiklerimizde; Allah'ın isimleri hususunda haktan sapan, Onun isimlerinin muhdes ve mahlûk olduğu bidatini ortaya atan şu kimselerin ilhad içinde olduğunu destekleyen açık bir beyan ve parlak bir delâlet vardır. Allah canlarını alsın! Nasıl tahminde bulunuyorlar! Rabbimiz kendisini küçümsemelerinden münezzeh ve uzaktır. Kendisini eksiklikle nitelemelerinden çok çok yücedir. Hakkında var saydıkları şeylerden dolayı onlardan intikam alacaktır!

Hangi tevil bir adamın Allah'ın ismi yokken var olduğunu iddia etmesinden daha ürkütücüdür? Bunu iddia eden mümin değildir. İman, Allah'ın bütün isimleri ve bütün sıfatları ile ezelden beri tek ilah olduğunu, Allah *(tebareke ve teala)*'nın ezelden beri bir olduğu gibi isimlerinden ya da sıfatlarından herhangi birinin de sonradan meydana gelmediğini bilmediği sürece kimsenin kalbine girmez.

Yine bu muhâlif Allah'ın beş duyudan herhangi biriyle idrâk edilemeyeceğini iddia etti ki iddiasınca bu duyular; dokunma, koklama, tatma, gözle görme ve işitmedir. İddiasına da İbn Abbâs adına uydurulan bir yalan hadisi hüccet getirdi. Bu hadisin yalan ve uydurma olduğunu birçok şahid ve delil desteklemektedir.

CamScanner ile tarandı

Şahidlerinin ilki muhâlifin bunu Allah'ın tevhidi hususunda şüphe odağı olan ve Onun sıfatlarını yalanlayan Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'den rivâyet etmiş olmasıdır.

İkincisi Bişr'in bunu kendilerine güvenilmeyecek tanınmayan kimselerden rivâyet etmiş olmasıdır. el-Merîsî bunu Ebû Şihâb el-Havlânî- Nuaym b. Ebî Nuaym- İbrâhîm b. Meymûn- Atâ kanalıyla İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.

Ebû Şihâb el-Havlânî kimmiş, Nuaym b. Ebî Nuaym kimmiş ki bunların İbn Abbâs'tan rivâyeti İbn Abbâs'tan bunun hilâfını rivâyet eden değerli ve meşhur âlimlerin rivâyetinin önüne geçirilsin? Örneğin:

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: آتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَابَ الْجَنَّةِ فَيُفْتَحُ لِي فَأَرَى رَبِّي وَهُوَ عَلَى كُرْسِيِّهِ -أَوْ سَرِيرِهِ- فَيَتَجَلَّى لِي، فَأَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا

16) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Hammâd b. Seleme- Alî b. Zeyd- Ebû Nadra kanalıyla İbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kıyâmet günü cennetin kapısına varırım da bana açılır. Rabbimi kürsîsinin -ya da tahtının- üzerinde görürüm. Bana tecellî eder. Ben de hemen Ona secdeye kapanırım."*

İşte bu yani gözle bakıp tecellîye mazhar olmak duyulardan biridir. Bişr razı olmasa da bunu bu meşhur zâtlar İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. Bir başka misâl:

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاس قَالَ: إِذْ تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعُوا لَهُ مِثْلَ سِلْسِلَةِ الْحَدِيدِ عَلَى الصَّفْوَانِ

17) Bize Osmân b. Ebî Şeybe, Cerîr b. Abdulhamîd- Yezîd b. Ebî Ziyâd- Abdullah b. el-Hâris kanalıyla İbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah vahyi konuşunca ona ait, kaya üzerindeki demir zincirinkine benzer (bir ses) işitirler."

CamScanner ile tarandı

Bu da ikinci duyudur. Bişr'e ve rivâyetine rağmen melekler bunu işitme duyularıyla idrâk ederler. Bu meşhurların rivâyetini yalanladıktan sonra Bişr'in o tanınmayan kimselerden rivâyeti kendisine ne fayda sağlar ki? Hem Allah daha önce kitabında şöyle buyurarak onu yalanlamıştır:

{وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيماً}

"Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu." (Nisâ, 164)

{تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ}

"İşte resûller! Bir kısmını diğerlerine üstün kıldık. Bazıları var ki Allah onlarla konuşmuştur." (Bakara, 253)

{وَلا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ}

"Kıyâmet günü Allah onlarla konuşmayacaktır." (Bakara, 174)

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ Mûsâ'ya bizzat kelâmını işittirdiğini, kıyâmet günü dilediğiyle konuşacağını, yine kıyâmet günü Resûlünün de söylediği üzere müminlerin kendisini gözleriyle göreceklerini bildirmiştir. Melekler de İbn Abbâs'ın ve İbn Mes'ûd'un söylediği gibi vahyin inişi esnasında Onun kelâmını hissederler. Öyle ki duydukları hissin şiddetinden ötürü baygınlık geçirirler. Bu iki zât Allah Teâlâ'nın şu buyruğunu buna yormuşlardır:

{حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}

"Tâ ki kalplerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne buyurdu?' derler. 'Hakkı. O Aliyy'dir, Kebîr'dir.' derler." (Sebe', 23)

Şu hâlde işitmeden ve bakmadan daha kuvvetli bir duyu var mıdır? Aklı yitmiş ve inâyetten mahrum bırakılmış kimse haricinde kim Allah'ın dile gelen kitabını ve Rasulullah'tan aktarılan buyrukları bırakıp Bişr'e ve Bişr'in tefsirine itibar eder?

Muhâlif sonra Allah Teâlâ'nın kıyâmet günü görülecek olmasını hedef almış, sapık bir tevil ve olmadık bir kıyas ile bunu reddetme maksadı gütmüştür. "Onu hiçbir göz görmemiştir ki sıfatını aktarabilsin" demiştir.

CamScanner ile tarandı

Sonra biz *"Görüşler Onu idrâk edemez" (En'âm, 102)* ve *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)* buyrukları hakkında ne söylediklerine baktık. (Muhâlifin kitabında) bu konuda gerek isnadlı gerek isnadsız birçok kavlin rivâyet edilmiş olduğunu gördük. (Muhâlifin söylediğine göre) bunları bilmek olmazsa olmazmış.

Yine muhâlif Ömer b. Hammâd b. Ebî Hanîfe'nin babası kanalıyla Ebû Hanîfe'den cennet ehlinin Rablerini O kendisini nasıl görmelerini istiyorsa öyle göreceklerini rivâyet ettiğini söyledi.

Sonra o kitabında zikrettiği hadislerin hangi manaları içerdiğini kendince açıkladı. "Görüşler Onu dünyada da âhirette de idrâk edemez" diyen el-Merîsî'yi ve benzerlerini kastederek şöyle dedi: "Bunlardaki mana *'Görüşler Onu idrâk edemez'* diyenlerin tuttuğu yola uygun şekilde 'Kişi o gün Onun âyetlerini ve fiillerini görecek' olabilir. Nitekim kişi; birinin fiillerini, işlerini ve âyetlerini gördüğü manasında onu gördüğünü söyleyebilir. Nitekim Allah kitabında şöyle buyurmuştur: *'Gerçekten siz ölümle karşılaşmadan önce onu isteyip duruyordunuz. İşte onu gördünüz de bakıyordunuz.' (Âli İmrân, 143)* Burada ölüm görülmez, hissedilir. Ancak ölümün etkisi idrâk edilir. Şunu da ifâde edelim ki Ebû Hanîfe bunu söylemek istemiş olsa da başkasını söylemek istemiş olsa da biz Allah'a ve Onun bu manalardaki maksadına iman ettik. Tefsirlerini ve niteliğini ise Allah'a havâle ettik."

Ağzından çıkanın farkında olmayan ve sözünün sonu başını çürüten bu şaşkına şöyle denir: Sözünün başında hadislerdeki mananın "Görüşler Onu dünyada da âhirette de idrâk edemez" diyenlerin tuttuğu yola uygun şekilde kişinin Onun âyetlerini ve fiillerini göreceği olabileceğini ve kişinin bu durumda Onu gördüğünü söyleyebileceğini iddia etmemiş miydin? Sözünün sonunda ise "Bunların tefsirini Allah'a havâle ettik" dedin! Tefsiri herhangi bir tefsiri dile getirmeden Allah'a havâle etseydin ya!

Yine sen sözünün başında bu konudaki kavilleri bilmenin olmazsa olmaz olduğunu söyledin. Sonra sözünden dönüp "Hayır, bunu Allah'a havâle ederiz" dedin. İyiliğini düşünen bir kimsen olsaydı seni konuşmaktan men ederdi.

CamScanner ile tarandı

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rüyeti kendisine geniş ve arı duru şekilde açıkladığı hâlde "Ebû Hanîfe'nin açıkladığı gibiyse Allah'a iman ettik" diyen câhile hayret doğrusu! "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğuna ve tefsirine iman ettik" deseydin, o sözü Ebû Hanîfe'nin söyleyip söylemediğini bilmediğin hâlde "Ebû Hanîfe'nin tefsirine iman ettik" demenden daha iyi bir iş ortaya koymuş olurdun ey muhâlif!

Hem Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rüyetin tefsiri hususunda Ebû Hanîfe'ye, el-Merîsî'ye ve diğer tevilcilere tevil edecek bir şey bırakmış mıdır? O Ömer b. Hammâd b. Ebî Hanîfe'ninkinden daha sağlam isnadlarla (aktarılan buyruklarında) bunu açıklayıp beyan etmiştir.

رَوَاهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَرَوْنَ رَبَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا تَرَوْنَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُمَا سَحَابٌ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَتِهِ

İsmâîl b. Ebî Hâlid, Kays b. Ebî Hâzim- Cerîr b. Abdullah kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: *"Kıyâmet günü Rabbinizi güneşi ve dolunay gecesindeki ayı berilerinde hiç bulut yokken gördüğünüz gibi, Onu görme hususunda haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz."*

Bunu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in başka sahâbîleri de rivâyet etmiştir. Şu hâlde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* senin -gerçekten demişse- Ebû Hanîfe'den rivâyet ettiğin gibi "Cennetlikler Onu O dilediği gibi görecek" demediği, bunun yerine *"Açık havada berilerinde hiç bulut yokken güneşi ve ayı gördüğünüz gibi"* buyurduğu hâlde nasıl mana sana göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tefsir ettiği gibi olmaz da "Bu hadislerin manası Ebû Hanîfe'nin tuttuğu yol doğrultusunda olabilir" diyebilirsin? Burada tefsir hadise bitişiktir ve aynı isnadla rivâyet edilmişlerdir. Şu hâlde kimmiş, ey muhâlif, insanları Ebû Hanîfe'nin -demişse- kendisinden rivâyet ettiğin mübhem kavlini alıp da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in açık seçik buyruğunu bırakmaya zorlayan? Bu büyük bir zulüm, korkunç bir haksızlıktır.

CamScanner ile tarandı

"Onu hiçbir göz görmemiştir ki sıfatını aktarabilsin" demene gelince bunu küçük bir çocuk söylemiş olsaydı senin bunu söyleyerek ortaya koyduğun cehâletten daha büyüğünü ortaya koymuş olmazdı.

Peki; biri cenneti, cehennemi ve içindekileri gözüyle görmüş müdür ki bunların sıfatını aktarabilsin? Biri cennet, cehennem ve içindekiler hakkında Allah'ın kitabında bunlarla ilgili anlattıkları hâricinde bir şey söyleyebilir mi: Cennette iri gözlü hûriler, yiyecekler, içecekler, nehirler, hurma ağaçları, narlar, ağaçlar, inciden ve yakuttan köşkler, ince ve kalın ipekten elbiseler ve benzerleri vardır. Cehennemde de bukağılar, prangalar, demirden sopalar, boyun halkaları, zincirler, sıcak su ve zakkum vardır.

Şimdi sen cenneti ve cehennemi bu sıfatlarla bunları gören birinden nakilde bulunarak mı niteliyorsun ey muhâlif? Yoksa Allah'ın kitabında bildirdikleri ve Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in öğrettikleri yoluyla mı niteliyorsun? Aynı şekilde Allah'ı görmeyi de Allah ve Resûlü'nden gelenler doğrultusunda tanımlayıp açıklaman gerekir. Onu, sıfatlarını aktaracak bir göz görmemiş olsa da bu böyledir. Allah Teâlâ *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar."* buyurmuştur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *"Kıyâmet günü Rabbiniz Allah'ı güneşi ve dolunay gecesindeki ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz"* buyurmuştur.

İşte biz cennetin ve cehennemin sıfatını gözlerimizle bunların hiçbir şeyini görmemiş olsak da, bunları gözleriyle gören biri bize bunlar hakkında bir şey anlatmamış olsa da Allah ve Resûlü'nden öğrendiğimiz gibi bu vasfı da onlardan öğrendik. Şu hâlde söyleyeceğin üzerinde iyi düşün de konuş ey muhâlif! Getirdiğin hücceti bülûğa ermemiş bir çocuk getirseydi bundan ileri gidemezdi.

Bundan daha ilginci -kendisinden rivâyetin doğruysa- Ebû Hanife'den rüyet konusunda müminlerin Onun âyetlerini, fiillerini ve işlerini göreceklerini düşündüğünü rivâyet edip "Bu durumda kişinin Onu gördüğü söylenebilir" demendir. Bu da çocukların getireceği hüccetlerdendir. Çünkü âyetleri, işleri ve fiilleri dünyada her gün her saat görülmekte, bunlara bakılmaktadır. Şu hâlde rüyet hakkında "kıyâmet günü" kaydı getirilmesinin ve rüyetin kıyâmet günü gerçekleşeceğinin söylenmesinin manası nedir? Bunu inkâr eden câhillik etmiş olur. Hakîkat söylediğin ve Ebû Hanîfe'den

CamScanner ile tarandı

aktardığın gibi olsaydı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rüyet hakkında diğer günlerden ayrı olarak kıyâmet gününü söz konusu etmezdi.

İddiana göre müminiyle kâfiriyle herkes "Rabbimizi dünyada her gün her saat görüyoruz" diyebilir. Çünkü işlerini, âyetlerini ve fiillerini her saat, her gece, her gün görmektedirler. *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyruğu da iddiana göre bâtıl olur. Çünkü görme duyuları âhiretten önce dünyada her gün her saat Onun işlerini ve âyetlerini idrâk etmektedir. Onun âhirette görüleceğini söylediğimiz için bize karşı çıktınız da siz müminiyle kâfiriyle herkesin Onu dünyada gördüğünü savundunuz. Gecenin ve gündüzün her saatinde sürekli Onun işlerini ve âyetlerini görüyor olmaları bunu gerektirmektedir. Bu yolu tutarak bütün toplumlardan ayrıldınız ve Onu görmenin âyetlerini, işlerini ve fiillerini idrâk etmek olduğunu söyleyerek Allah Teâlâ'nın *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyruğunu reddettiniz.

Allah'ın, Onun *"Gerçekten siz ölümle karşılaşmadan önce onu isteyip duruyordunuz. İşte onu gördünüz de bakıyordunuz."* buyruğundaki manada görüleceğini iddia etmene gelince bu âyetin tefsirini ve ne hakkında indirildiğini bilseydin getirdiğin hücceti Allah'ın gözlerle görüleceğini savunmak için getirirdin. Çünkü âyetteki görme gözle görmedir. Tefsiri de öldürülmeyi ve savaşı görmedir. Onlar öldürülmeyi ve savaşı gözleriyle görmüşlerdi ve bunlara bakıyorlardı. Ancak bunlar karşısında sabır gösteremediler. Evet, bu âyet Bedir Savaşı'na katılamadıklarından dolayı "Allah bize bir savaş gösterirse muhakkak ne yapacağımızı görecek ve mutlaka savaşacağız!" diyen bir topluluk hakkında nâzil olmuştur. Sonra Allah onlara savaşı ayan beyan göstermiştir. Evet, savaşa gözleriyle bakıyorlardı. Sonra Allah'ın buyurduğu gibi arkalarını dönüp kaçtılar. Savaşa sabredemediler. Sonra Allah onları affetti. İşte Allah Teâlâ bunun üzerine *"Gerçekten siz ölümle karşılaşmadan önce onu isteyip duruyordunuz. İşte onu gördünüz de bakıyordunuz."* buyurdu. Yani bu mânevî bir görme değil gözlerle gerçekleşen bir görme idi.

حَدَّثَنَاهُ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: تَغَيَّبَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ عَنْ بَدْرٍ فَقَالَ: تَغَيَّبْتُ عَنْ أَوَّلِ مَشْهَدٍ شَهِدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَإِنْ أَرَانِي اللهُ قِتَالًا لَيَرَيَنَّ مَا أَصْنَعُ

CamScanner ile tarandı

18) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Hammâd b. Seleme- Sâbit kanalıyla Enes'ten onun şöyle dediğini tahdis etti: "Enes b. en-Nadr Bedir'de bulunamamıştı. Bundan dolayı 'Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in katıldığı ilk savaşa katılamadım. Ama Allah bana bir savaş gösterirse ne yapacağımı mutlaka görecek!' dedi."

حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ النَّرْسِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ زُرَيْعٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ {وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ} قَالَ: كَانَ أُنَاسٌ لَمْ يَشْهَدُوا بَدْرًا، وَكَانُوا يَتَمَنَّوْنَ أَنْ يَرَوْا قِتَالًا فَيُقَاتِلُوا

19) Bize el-Abbâs b. el-Velîd en-Nersî'nin Yezîd b. Zurey'- Said kanalıyla Katâde'den tahdis ettiğine göre o *"Gerçekten siz ölümü istiyordunuz"* buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Bedr'e katılmamış bazı insanlar vardı. Bir savaş görüp de savaşmak istiyorlardı."

Görüldüğü üzere bu mânevî bir görme değil gözlerle gerçekleşen bir görmedir. Söylediğimizi inkâr edersen bil ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ölümün âhirette görüleceğini söylemiş, şöyle buyurmuştur:

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ كَبْشٌ أَمْلَحُ، فَيُذْبَحُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ. فَيُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، خُلُودٌ وَلَا مَوْتٌ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ، خُلُودٌ وَلَا مَوْتٌ

"Kıyâmet günü ölüm cennet ile cehennemin arasına alaca bir koç gibi getirilir. Sonra 'Ey cennet ehli! Artık sonsuzluk var, ölüm yok. Ey cehennem ehli! Artık sonsuzluk var, ölüm yok.' denir."

Hakkı garipseyip câhilce reddedenler bu kadar çok olmasaydı rüyet hakkında bütün bu tartışmalara girmekle uğraşmazdık. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rüyeti öyle güzel açıklamıştır ki bir tevilciye söyleyecek bir şey bırakmamıştır. Biri bile bile haksız yere büyüklenirse bu ayrıdır.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine "Kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye sorulduğunda şöyle buyurmuştur:

CamScanner ile tarandı

هَلْ تُضَامُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ صَحْوًا؟ فَكَذَلِكَ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَتِهِ، حَدَّثَنَاهُ نُعَيْمٌ عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

20) *"Açık havada güneşi ve ayı görme hususunda haksızlığa uğratılıyor musunuz? Onu görme hususunda da haksızlığa uğratılmayacaksınız."* Bunu bize Nuaym, İbnu'l Mubârek- Ma'mer- ez-Zuhrî- Atâ b. Yezîd- Ebû Hureyre ve Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَاهُ نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

21) Bize yine Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbrâhîm b. Sa'd, ez-Zuhrî- Atâ b. Yezîd el-Leysî- Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، [عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ] عَنْ عَطَاءِ بن يسار عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

22) Bize ayrıca Abdullah b. Sâlih, Leys b. Sa'd- Hişâm b. Sa'd- [Zeyd b. Eslem-] Atâ b. Yesâr- Ebû Saîd el-Hudrî kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَاهُ أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ عَنْ أَبِي شِهَابٍ الْحَنَّاطِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنُ أَبِي خَالِدٍ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

23) Bize ayrıca Ahmed b. Yûnus, Ebû Şihâb el-Hannât- İsmâîl b. Ebî Hâlid- Kays b. Ebî Hâzim- Cerîr b. Abdullah kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. قَالَ ابْنُ الْمَدِينِيِّ: لَا يَكُونُ مِنَ الْإِسْنَادِ شَيْءٌ أَجْوَدُ مِنْ هَذَ

CamScanner ile tarandı

24) Bize ayrıca Alî b. el-Medînî, Süfyân b. Uyeyne kanalıyla İsmail'den isnadıyla aynısını tahdis etti. İbnu'l Medînî "Bundan daha sağlam bir isnad olmaz" dedi.

İlk kitabımızda[4] bu konuyla ilgili birçok hadisi isnadlarıyla rivâyet etmiştik. Şu hâlde rüyete inanmayan ve Allah Teâlâ'yı göreceğini düşünmeyen kimse kıyâmet günü Onun haklarında *"Hayır! Onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir." (Mutaffifîn, 15)* buyurduğu, Ondan perdelenecek kimselerden olur. Çünkü "Bir fazîleti yalanlayan onu elde edemez" denmektedir ki Cehmiyye bu fazîleti yalanlamada sınır tanımamıştır.

وَكَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ قَالَ: مَنْ نَازَعَ فِي حَدِيثِ الرُّؤْيَةِ ظَهَرَ أَنَّهُ جَهْمِيٌّ

25) Alî b. Haşram bana şöyle yazdı: "Kim rüyet hadisi hakkında çekişirse cehmî olduğu ortaya çıkar."

[4] er-Reddu ale'l Cehmiyye

CamScanner ile tarandı

Nüzûl (İnme) Babı

Muhâlif Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu buyrukları hususunda da itirazda bulundu:

إِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا إِذَا مَضَى ثُلُثُ اللَّيْلِ فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ تَائِبٍ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ؟ هَلْ مِن دَاعٍ

"Allah gecenin üçte biri geçtikten sonra en yakın semaya iner ve 'Tevbe eden yok mu? Bağışlanma dileyen yok mu? Dua eden yok mu?' buyurur."

حدّثَنَاهُ الْقَعْنَبِيُّ وَابْنُ بُكَيْرٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ الْأَغَرِّ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَنْزِلُ رَبُّنَا كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الآخَرِ فَيَقُولُ: مَنْ يَدْعُنِي أَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟

26) Bunu bize el-Ka'nebî ve İbn Bukeyr, Mâlik b. Enes- İbn Şihâb- el-Eğarr & Ebû Seleme b. Abdurrahmân kanalıyla Ebû Hureyre'den tahdis etti, o dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"Rabbimiz her gece gecenin son üçte biri kaldığında en yakın semaya iner ve 'Kim Bana dua edecek, ona icâbet edeyim? Kim Benden isteyecek, ona vereyim? Kim benden bağışlanma dileyecek, onu bağışlayayım?' buyurur."*

حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتُوَائِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَضَى ثُلُثُ اللَّيْلِ -أَوْ شَطْرُ اللَّيْلِ- يَنْزِلُ اللَّهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ: لَا أَسْأَلُ عَنْ عِبَادِي غَيْرِي، فَمَنْ يَسْتَغْفِرْنِي أَغْفِرْ لَهُ؟ مَنْ يَدْعُنِي أَسْتَجِبْ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلْنِي أُعْطِهِ؟ حَتَّى يَنْفَجِرَ الْفَجْرُ

27) Bize Ebû Ömer el-Havdî, Hişâm ed-Destuvâî- Yahyâ b. Ebî Kesîr- Hilâl b. Ebî Meymûne- Atâ b. Yesâr kanalıyla Rifâa el-Cuhenî'den tahdis etti. Rifâa dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"Gecenin üçte biri -ya da gecenin yarısı- geçtiğinde Allah en yakın semaya iner*

CamScanner ile tarandı

ve fecir patlayana kadar şöyle buyurur: 'Kullarımı Benden başkasına sormuyorum. Kim Benden bağışlanma dilerse onu bağışlarım. Kim Bana dua ederse ona icâbet ederim. Kim Benden isterse ona veririm.'"

Bu uzun bir babdır. Bununla ilgili haberleri ilk kitapta toplamıştık.

Muhâlif Allah'ın zâtıyla inmediğini, Onun emrinin ve rahmetinin indiğini, Onun zevâl bulmaksızın diğer yerlerle birlikte Arş'ın da üzerinde olduğunu iddia etti. Bunun gerekçesi olarak Onun Hayy ve Kayyûm olduğunu söz konusu etti. Zira iddiasına göre kayyûm zâil olmayan demekmiş.

Bu muhâlife denir ki: Bu da aynı şekilde kadınların, çocukların ve beyan yeteneğine sahip olmayanların, mezhebini destekleyecek açık bir delil olmayan kimsenin getireceği hüccetlerdendir. Çünkü Allah'ın emri ve rahmeti her an, her vakit ve her zaman inmektedir. İnen Onun emri ve rahmetiyse Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* neden gündüzün haricinde gece indiğini söylesin? Neden gecenin ortasını ya da seherleri diğer vakitlerden ayırsın? Hem O emri ve rahmeti ile mi kulları istiğfâra çağırmaktadır? Emir ve rahmet Ondan ayrı olarak konuşabilir mi? "Dua eden yok mu, ona icâbet edeyim? Bağışlanma dileyen yok mu, onu bağışlayayım? İsteyen yok mu, vereyim?" diyebilirler mi?

Mezhebinden ayrılmazsan rahmet ile emrin Allah'ın gayrısında sözleriyle icâbete ve istiğfâra çağırdığını savunman gerekir ki bu anlayış sahipleri şöyle dursun aklı kıtlar nezdinde bile imkânsızdır. Bunu siz de bilmiş bulunuyorsunuz ama büyüklük taslıyorsunuz.

Nasıl oluyor da rahmeti ve emri gecenin yarısında Onun katından iniyor, sonra ancak fecrin doğuşuna kadar kalıyor, sonra yükseltiliyor? Nitekim Rifâa hadisi *"fecir patlayana kadar"* diyerek rivâyet etmektedir.

İnşâallah bu tevilin bâtılın bâtılı olduğunu ve bunu ancak câhillerin kabulle karşılayacağını görmüş bulunuyorsunuz.

***

Kayyûmun tefsirinin "mekânından zâil olmayan ve hareket etmeyen" olduğunu iddia etmene gelince bu tefsir senden ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da ashâbından veya Tâbiîn'den birinden rivâyet edi-

CamScanner ile tarandı

len sahih bir eserle kabul edilir. Zira Hayy ve Kayyûm olan dilediğini yapar. Dilediği zaman hareket eder. Dilediği zaman, inip çıkar, tutup bırakır. Dilediği zaman kalkıp oturur. Çünkü diri ile ölü arasındaki fark hareket etmektir. Her diri kaçınılmaz olarak hareket eden bir varlıktır. Her ölü de kaçınılmaz olarak hareket etmeyen bir varlıktır.

Rahmet nebîsinin ve İzzetin Rabbinin resûlünün tefsirinin yanında kim senin tefsirine ve adamının tefsirine dönüp de bakar? Zira o Onun nüzûlünü geniş ve açık bir şekilde tefsir etmiş, Onun nüzûlünün özel bir vakitte gerçekleştiğini bildirmiş, bu konuda ne sana ne de adamlarına herhangi bir karışıklık ya da kapalılık bırakmamıştır.

Sonra muhâlif Allah'ın kitabında ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerinde zikredilen ama Cehmiyye'nin inkâr ettiği bazı sıfatlarını ve niteliklerini hiçbirinin üzerinde durmadan topluca anmaya başladı. Bunlardan otuz küsur sıfatı tek seferde söz konusu etti. Bunlar hakkında el-Merîsî'nin verdikleri gibi hükümler veriyor, onun ileri sürdükleri gibi tefsirler ileri sürüyor, onun dile getirdiği tevilleri harfi harfine dile getiriyordu. Bu hükümler, tefsirler ve teviller Allah'ın muradına ve anlayış sahibi sâlih kimselerin tevillerine muhâlifti. Muhâlif bunların çoğunda el-Merîsî'ye dayanıyordu. Yüzü zikrederek başladı. İşitmeyi, görmeyi, öfkeyi, rızayı, sevgiyi, buğzu, sevinmeyi, hoşlanmamayı, gülmeyi, taaccüp etmeyi, hoşnutsuzluğu, istemeyi, dilemeyi, parmakları, eli ve ayakları zikrederek devam etti. Şu âyetleri zikretti:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ}

"Yüzü dışında her şey yok olacaktır." (Kasas, 88)

{فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ}

"Nerede yönelirseniz yönelin Allah'ın yüzü oradadır." (Bakara, 115)

{وهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

"O işitendir, görendir." (Şûrâ, 11)

{خَلَقْتُ بِيَدَيَّ}

CamScanner ile tarandı

"...iki elimle yarattığıma..." (Sâd, 75)

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ}

"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler." (Mâide, 64)

{يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

"Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir." (Feth, 10)

{وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

"Gökler sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)

{فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا}

"Zira sen gözlerimiz önündesin." (Tûr, 48)

{هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ}

"Ancak Allah'ın ve meleklerin buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini mi bekliyorlar?" (Bakara, 210)

{وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفّاً صَفّاً}

"Rabbin ve saf saf melekler geldiği zaman..." (Fecr, 22)

{وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}

"O gün Rabbinin arşını üzerlerinde sekiz (melek) taşır." (Hâkka, 17)

{الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى}

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5)

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ}

"Arş'ı taşıyanlar ve etrafındakiler..." (Ğâfir, 7)

{وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ}

"Allah sizi nefsinden sakındırmaktadır." (Âli İmrân, 28)

CamScanner ile tarandı

{وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ}

"Allah onlarla konuşmaz ve onlara bakmaz." (Âli İmrân, 77)

{كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ}

"Nefsine rahmeti yazmıştır." (En'âm, 12)

{تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ}

"Sen benim nefsimdekini bilirsin ama ben Senin nefsindekini bilmem." (Mâide, 116)

{إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}

"Allah çok tevbe edenleri sever ve temizlenenlerini de sever." (Bakara, 222)

Muhâlif bu sıfatları ve âyetleri hedef aldı. Bunları bir düzene göre sıraladı. Parçaları birbirleri ardınca dizer gibi bunları da birbirleri ardınca dizdi. Sonra kitabında bunları farklı bablara dağıttı. Bunlar teville reddederken Cehmiyye'nin davrandığı gibi sinsi davrandı. Bunlar hususunda başka kimsenin değil, sadece haktan sapmış cehmî Bişr b. Ğıyâs'ın tefsirlerine dayandı. Câhiller karşısında gerçek yüzünü bunlara iman eden, bunlar hususunda keyfiyet biçmeden ve misâl getirmeden Allah'ı ve Resûlünü doğrulayan bir topluluğu karalayarak gizlemeye çalıştı. Bu sıfatlara iman eden kimselerin bunlara keyfiyet biçtiğini ve bunları kendi sıfatlarına benzettiğini iddia etti. Söylediğine göre âlimler bu sıfatlardan herhangi biri hususunda onun keyfiyetini idrâk etmek için fikir yürütülmeyeceğini ve herhangi birinin yaratılmışlar arasında mevcut olan bir şeye benzetilmeyeceğini söylemişler. Muhâlif dedi ki: "Bu (yani fikir yürütmek veya benzetmek) yanlıştır. Çünkü Allah Teâlâ'nın misli gibi bir şey yoktur. Kezâ Onun keyfiyetine sahip olan bir şey de yoktur."

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Biz de muhâliflerini karalayarak sahtekârlık yapan bu muhâlife şöyle dedik: Bu sıfatlara keyfiyet biçmenin ve bunları yaratılmışlar arasında mevcut olan şeylere benzetmenin yanlış olduğunu söylemene gelince biz bunların yanlış olduğunu söylemekle kalmıyoruz. Bunlar bizim nezdimizde birer küfürdür. Biz bu sıfatlara keyfiyet

CamScanner ile tarandı

biçmekten ve bunları yaratılmışlar arasında mevcut olan şeylere benzetmekten sizin sakındığınızdan çok sakınıyoruz. Şu kadar var ki biz bu sıfatları başka şeylere benzetmemekle ve bunlara keyfiyet biçmemekle birlikte bunları inkâr etmiyor, yalanlamıyor, sapıkların teviliyle işlevsiz kılmıyoruz. Nitekim kitabının birçok yerinde görüleceği üzere imamın el-Merîsî bu sıfatları işlevsiz kılmıştır. Senin etrafında bulunup farkına varmayan aklı kıtlar için bu yerleri beyan edeceğiz inşâallah.

Rabb'in sıfatlarını keyfiyetlendirme hususunda fikir yürütmeyi söz konusu etmene gelince biz gözlerimizle görüp kulaklarımızla işittiğimiz farizaların ve hükümlerin birçoğu hususunda bile fikir yürütmeyi caiz görmezken Allah'ın gözlerin görmediği ve zanların kavrayamadığı sıfatları hususunda buna nasıl cevaz verebiliriz? Şu kadar var ki biz bu sıfatlar hususunda imamın el-Merîsî'nin dediği gibi "Bu sıfatların tamamı Allah hakkında tek bir şey gibidir. Onun işitmesi görmesinden ayrı değildir. Yüzü elinden başka bir şey değildir. Eli nefsinden gayrısı değildir. Rahmân kendisine ait görme sıfatından ayrı bir işitme sıfatı, işitme sıfatından ayrı bir görme sıfatı, iki elden ayrı bir yüz, yüzden ayrı iki el bilmemektedir." demiyoruz.

Size göre O hem işitme, hem görme, hem de yüzdür. Hem en yukarıda hem en aşağıdadır. Eldir, nefistir, ilimdir, dilemektir ve istemektir. (Sıfatları ile zâtı aynı şeydir.) Bu takdirde O aralarından birinin bu sıfatlardan ve niteliklerden herhangi birine sahip olduğu bilinmeyen yerlerin, göğün, dağların, tepelerin ve havanın karakteri gibi bir niteliğe sahip olmaktadır. Bize göre Allah böyle olmaktan çok yücedir!

Hâlbuki Allah kitabında işitmeyi görmeden ayırmış, şöyle buyurmuştur:

{قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى}

"Buyurdu ki: Korkmayın. Ben sizinleyim. İşitirim ve görürüm." (Tâhâ, 46)

{إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ}

"Biz sizinle beraber dinleyenleriz." (Şuarâ, 15)

CamScanner ile tarandı

{وَلا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ}

"Kıyâmet günü Allah onlarla konuşmayacak ve onlara bakmayacaktır." (Âli İmrân, 77)

Görüldüğü üzere O konuşmayı ve bakmayı işitmeden ayırmıştır. İşitme ve ses hususunda ayrıca şöyle buyurmuştur:

{قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

"Gerçekten Allah seninle kocası hususunda çekişen ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitti. Allah konuşmanızı işitiyordu. Şüphesiz Allah işitendir, görendir." (Mücâdile, 1)

{لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ}

"Gerçekten Allah 'Allah fakirdir...' diyenlerin sözünü işitti." (Âli İmrân, 181) Görüldüğü üzere O "Gerçekten Allah seninle kocası hususunda çekişen kadının sözünü gördü" dememiştir.

Yine O görme hususunda şöyle buyurmuştur:

{الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ، وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ}

"O ki kıyâm ettiğin zaman seni ve secde edenler arasında dönüp dolaşmanı görür." (Şuarâ, 218-219)

Yine O şöyle buyurmuştur:

{وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ}

"De ki: Amel edin. Yakında Allah amelinizi görecektir." (Tevbe, 105) Görüldüğü üzere "Allah dönüp dolaşmanı duyar" ya da "amelini duyacaktır" dememiştir. Görüldüğü üzere görmeyi işitilecek şey hakkında ya da işitmeyi görülecek şey hakkında zikretmemiştir. Çünkü Onun nezdinde işitme ve görme sizin nezdinizdeki manalardan farklıdır. Yine O şöyle buyurmuştur:

{تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا}

CamScanner ile tarandı

"Gözlerimizin önünde akıp gidiyordu" (Kamer, 14)

{وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا}

"Rabbinin hükmüne sabret. Zira sen gözlerimizin önündesin." (Tûr, 48)

{وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي}

"Ki gözümün önünde yetiştirilesin." (Tâhâ, 39)

Bunlardan hiçbiri hususunda "işitmemin kapsamında" demiştir. Şu hâlde biz bu sıfatlara keyfiyet biçmediğimiz gibi bunları sizin yalanladığınız gibi yalanlamayız ve bunlar hakkında bâtıl tefsirleriniz gibi tefsirler ileri sürmeyiz.

CamScanner ile tarandı

Had (Sınır) ve Arş Babı

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Muhâlif ayrıca Allah'ın haddi, gâyesi ve nihâyeti olmadığını iddia etmiştir. Bu Cehm'in üzerine bütün sapıklıklarını bina ettiği ve şaşırtmacalarının kendisinden türediği asıldır. Bize ulaştığına göre bu sözü Cehm'den önce herhangi bir toplumdan biri söylememiştir.

Onunla konuşanlardan biri ona "Senin bununla neyi kastettiğini anladım ey acem! Allah Teâlâ'nın bir şey olmadığını söylemek istiyorsun!" demiştir. Zira insanların tamamı, hakkında "şey" denen her bir şeyin mutlaka bir haddi, gâyesi ve sıfatı olduğunu; haddi, gâyesi ve sıfatı olmayan bir şeyin olmadığını bilmektedir. Şu hâlde bir şey mutlaka ama mutlaka bazı sıfatlarla muttasıftır. Haddi ve gâyesi olmadığıyla nitelenen bir şey yoktur. "Haddi yoktur" demen "O bir şey değildir" manasına gelmektedir.

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Allah Teâlâ'nın kendisinden başkasının bilmediği bir haddi vardır. Ancak hiç kimse Onun haddi hakkında bir gâyeyi düşünemez. Hadde inanır ve bunun ilmini Allah'a havâle eder. Onun mekânının da bir haddi vardır. O arşının üzerinde, semalarının yukarısındadır. İşte bu ikisi iki haddir.

وَسُئِلَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: بِمَ نَعْرِفُ رَبَّنَا؟ قَالَ: بِأَنَّهُ عَلَى الْعَرْشِ، بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ. قِيلَ: بِحَدٍّ؟ قَالَ: بِحَدٍّ حدّثناهُ الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْبَزَّارُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ

28) İbnu'l Mubârek'e "Rabbimizi ne ile bileceğiz?" diye sorulmuş, o da "Arş'ın üzerinde, yarattıklarından ayrı olduğu ile" demiş, "Bir had ile mi?" diye sorulması üzerine de "Bir had ile" diye cevap vermiştir. Bunu bize el-Hasen b. Sabbâh el-Bezzâr, Alî b. el-Hasen b. Şakîk kanalıyla İbnu'l Mubârek'ten tahdis etti.

Şu hâlde kim Allah'ın haddi olmadığını iddia ederse Kur'ân'ı reddetmiş ve Allah'ın bir şey olmadığını söylemiş olur. Çünkü Allah kitabının birçok yerinde mekânının bir haddi olduğundan söz etmiştir. O şöyle buyurmuştur:

CamScanner ile tarandı

{الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى}

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5)

{أَأَمِنتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ}

"Emin mi oldunuz Gökteki'nin..." (Mülk, 16)

{يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ}

"Yukarılarındaki Rablerinden korkarlar." (Nahl, 50)

{إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ}

"Şüphesiz Ben seni vefat ettirecek ve kendime yükselteceğim." (Âli İmrân, 55)

{إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ}

"Güzel söz Ona yükselir." (Fâtır, 10)

Bütün bunlar ve benzerleri haddin şahidleri ve delilleridir. Haddi kabul etmeyen kimse Allah'ın indirdiği vahyi yalanlamış ve Onun âyetlerini inkâr etmiş olur.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *"Allah arşının yukarısında, semalarının yukarısındadır"* buyurmuştur. Yine o siyâhî câriyeye *"Allah nerede?"* diye sormuş, câriyenin "Semada" demesi üzerine (sahibine) *"Onu azad et zira müminedir"* buyurmuştur.

Burada Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Zira müminedir"* buyruğu Allah'ın semada olduğuna inanmamış olsaydı mümine olamayacağının ve mümin köle azad ederken Allah hakkında semada olmasını had bilmeyen kimseyi azad etmenin caiz olmadığının delilidir. Nitekim Allah ve Resûlü böyle buyurmuştur.

فَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ الْبَغْدَادِيُّ الْأَصَمُّ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ شَبِيبِ ابْنِ شَيْبَةَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ لِأَبِيهِ: يَا حُصَيْنُ، كَمْ تَعْبُدُ الْيَوْمَ إِلَهًا؟

CamScanner ile tarandı

قَالَ سَبْعَةً، سِتَّةٌ فِي الأَرْضِ وَوَاحِدًا فِي السَّمَاءِ، قَالَ فَأَيُّهُمْ تَعُدُّهُ لِرَغْبَتِكَ وَلِرَهْبَتِكَ؟ قَالَ: الَّذِي فِي السَّمَاءِ

29) Bize Ahmed b. Menî' el-Bağdâdî el-Esamm tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muâviye'nin Şebîb b. Şeybe- Hasen kanalıyla İmrân b. Husayn *(radıyallahu anh)*'tan tahdis ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun babasına *"Ey Husayn! Bugün kaç ilaha ibâdet ediyorsun?"* diye sordu. Husayn "Altısı yerde biri gökte olmak üzere yedi ilaha" diye cevap verdi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Umduğunda ve korktuğunda aralarından hangisini tercih ediyorsun?"* diye sordu. Husayn "Göktekini" dedi.

Görüldüğü üzere Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Âlemlerin İlahının gökte olduğunu bildiği zaman kâfire karşı çıkmamıştır. Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de böyle söylemiştir.

Husayn el-Huzâî o gün kâfir olmasına rağmen Yüceler Yücesi Allah'ı müslüman olduklarını iddia eden el-Merîsî ve adamlarından iyi biliyordu. Çünkü o gökteki yaratıcı İlah ile yerdeki yaratılmış ilahları ve putları birbirinden ayırmıştı.

Sapık el-Merîsî ve adamları dışında bütün müslümanlar ve kâfirler Allah'ın semada olduğunu söylemiş, Onun hakkında bunu had bilmişlerdir. Büluğa ermeyen çocuklar bile Onu bununla tanımıştır. Çocuğun başına bir musîbet geldiğinde o ellerini başka tarafa doğru değil semaya doğru Rabbine kaldırıp Ona dua eder. Herkes Allah'ı ve mekânını Cehmiyye'den iyi bilmektedir.

***

Sonra muhâlif kitabında zikrettiği ve saydığı yüz, işitme ve görme gibi o sıfatları tevil etmeye, bunlar hakkında Allah ve Resûlü adına Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'nin hükmünü ondan önceki ya da nezdinde ondan daha yol gösterici bir imama dayanmadan harf harf, bir bir dile getirmeye başladı. Biz de onun ismini açıkça zikredip bu sıfatlar hususunda onun hükmüne teslim olmasını ganimet bildik. Çünkü fakihlerin tamamı onun kâfir, perdesi yırtık, yaşadığı şehirde de halklarının ismini duyduğu diğer şehirlerde de rezil rüsva olduğu üzerinde icma etmiştir.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif Bişr el-Merîsî'den güya kıraat yoluyla onun Allah'ın İblis'e *"Seni iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sâd, 75)* buyruğu hakkında "Allah bununla 'Onu yaratmayı ben üstlendim' demek istemektedir. 'İki elimle' buyruğu ise yaratma manasını pekiştirmektedir. Değilse Allah onu herhangi bir elle yaratmış değildir." dediğini rivâyet etti. Ayrıca Bişr'in kendisine "Bunu benden rivâyet et" dediğini aktardı.

Şimdi Allah'ı ve âyetlerini bilmeyen bu el-Merîsî'ye denir ki: Sen Allah'ın yarattıkları arasında yaratılmasını Allah'tan başkasının üstlendiği bir şey biliyor musun ki onlar arasından sadece Âdem'i eliyle dokunmadan yaratmayı üstlendiğini söz konusu etsin? Böyle bir şey biliyorsan söyle! Bilmiyorsan küçük olsun büyük olsun Allah'ın herhangi bir şeyi yaratmayı üstlenmediğini iddia eden kimse küfre girer. Doğrusu şudur: O diğer şeyleri emri, buyruğu ve irâdesi ile yaratmış, Âdem'i ise eliyle dokunarak yaratmıştır. O iki eliyle Âdem'den başka bir canlı yaratmamıştır. Bundan dolayı Âdem'i ayrı tutmuş ve fazîletli kılmıştır. Bu şekilde onun namını yüceltmiştir. Aksi takdirde bu hususta Âdem'in Allah'ın yarattıklarından herhangi biri üzerinde bir fazîleti olmazdı. İddian bunu gerektirmektedir. Çünkü Allah onları onlara dokunmadan yaratmıştır.

"Yaratma manasını pekiştirmek" demene gelince yemin ederim ki bu manasını bilmediğin ve altını üstüne getirdiğin bir pekiştirmedir. Burada iki el pekiştirilmekte, bunların hakîkî iki el olduğu beyan edilmekte ve ne oldukları açıklanmaktadır. Tâ ki kullar bunun elle dokunma manasını pekiştirdiğini bilsin. Çünkü Allah göklerde ve yerde Âdem'den büyük veya küçük birçok şey yaratmıştır. Nebîleri ve resûlleri yaratmıştır. Nasıl göklerdeki veya yerdeki bir şeyin yaratılışını Âdem'in yaratılışını pekiştirdiği gibi pekiştirmemiştir? el-Merîsî'ye göre Allah'ın iki eli karşısında Âdem hangi konumdaysa diğer yaratılmışlar da aynı konumdadır ya!

İddiasında doğruysa bildiğimiz bir şeyin ismini versin bakalım! Aksi takdirde o Allah'ın âyetlerini inkâr edip Allah'ın iki elini işlevsiz kılan kimsenin ta kendisidir!

Yine câhil el-Merîsî pekiştirmeyi açıklarken öyle imkânsız bir iddiada bulundu ki sapıklardan bu iddiayı dile getiren birini bilmiyoruz. Dedi ki: "Bu eli değil yaratmayı pekiştirmektedir. Allah'ın *'Bu durumda hacda üç*

CamScanner ile tarandı

gün, döndüğünüzde de yedi gün oruç gerekir. Bu tam on gündür.' (Bakara, 196) buyruğunda olduğu gibi."

Allah'ın aklını alıp cehâletini arttırdığı bu şaşkına denir ki: Bu, yaratmayı değil söylediğimiz gibi iki eli pekiştirmektedir. Nitekim *"Bu tam on gündür"* buyruğu orucu değil sayıyı pekiştirmektedir. Zira sayı ayrıdır, oruç ayrıdır. Allah'ın eli de Âdem'in gayrısıdır. Şu hâlde Allah Âdem'e kendisiyle ikramda bulunduğu ve onu şereflendirdiği fazîleti pekiştirmiştir. Zira O kullarının tamamını eliyle dokunmadan yaratmıştır. Âdem'i ise dokunarak yaratmıştır. Bu lehine değil aleyhine bir hüccettir. Hatanı ağzından alıp aleyhinde hüccet getirdik. Ölümünü ayaklarıyla taşıyan koyun gibisin sen!

el-Merîsî cevap verecek olursa ona yaratmanın nasıl pekiştirileceğini öğretiriz. Zira o bunun câhilidir. Bu pekiştirme Allah'ın şu buyruklarında vardır:

{صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ}

"Her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır bu!" (Neml, 88)

{الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ. ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ. ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ}

"O ki yarattığı her şeyi güzel kıldı ve insanı yaratmaya bir çamurdan başladı. Sonra onun neslini değersiz bir suyun özünden kıldı. Sonra onu düzenledi ve ona rûhundan üfledi." (Secde, 7-9)

{خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ}

"Sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden, sonra bir alakadan yarattı." (Ğâfir, 67)

{وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ}

"Size sûret verdi ve sûretlerinizi güzel kıldı." (Ğâfir, 64)

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ}

"Gerçekten Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (Tîn, 4)

CamScanner ile tarandı

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِنْ سُلالَةٍ مِنْ طِينٍ، ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ، ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَاماً فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْماً ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقاً آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ}

"Gerçekten Biz insanı çamurdan bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta bir nutfe kıldık. Sonra nutfeyi bir alaka olarak yarattık. Sonra alakayı bir mudğa olarak yarattık. Sonra mudğayı kemikler olarak yarattık. Sonra kemiklere et giydirdik. Sonra onu başka bir mahlûk olarak inşâ ettik. Şu hâlde yaratanların en güzeli Allah ne yücedir!" (Mü'minûn, 12-14) İşte bu yaratmanın pekiştirmesi ve tefsiridir. Câhilin iddia ettiği değil.

İblîs'e *"iki elimle yarattığıma"* buyurması Âdem'i yaratmasını değil, iki elini pekiştirmektedir. Hem İblîs yaratılmışlar arasında Âdem'i en iyi bilenlerdenken, onu henüz ona ruh üflenmemişken şekil verilip yere atılmış bir çamurken görmüşken, sonra onu ona ruh üflendikten sonra görmüşken, sonra onunla birlikte cennette bulunmuşken, ona vesvese verip onu cennetten çıkarmışken ve ölene dek onu görmekte olduğu hâlde Allah'ın Âdem'i yarattığını pekiştirmesine niye ihtiyaç duysun ki? Demek ki Allah İblîs'e hitap ederken Âdem hakkında onun gördüğü değil görmediği bir şeyi tekid etmiştir. Nitekim İblîs Onun iki elini Âdem'i yaratırken görmemiştir.

Câhil el-Merîsî bilsin ki biz onun hüccetlerinin çürüklüğünün, beyanının zayıflığının, hakka isâbetsizliğinin ve delillerinin azlığının şu şahsın ortaya çıkardığı boyutta olabileceğini tahmin etmiyorduk. Bu şahıs vesîlesiyle el-Merîsî'yi konuşturan ve onu tanıyıp ondan uzak durmaları için hakîkatte ne olduğunu insanlara gösteren Allah'a hamd olsun!

Sonra câhil el-Merîsî bu hüccetlerin çürüklüğüne rağmen Allah'ın kendileriyle Âdem'i yarattığı iki elini en çirkin ve iğrenç şekilde başka şeylerle kıyaslamaktan başkasına razı olmadı. Hem de Allah'ı yarattıklarından ya da yarattıkları arasında bulunanlardan herhangi bir şeyle kıyaslamanın caiz olmadığını ve böyle bir şeyin akıllara bile getirilemeyeceğini söyledikten sonra! Evet, bundan sonra dedi ki: "Elleri omuzlarından kesilmiş bir adam hakkında diliyle küfre girdiği takdirde 'Bunun küfrü iki eliyle işledik-

CamScanner ile tarandı

lerinden dolayıdır' denmez mi? Hâlbuki küfrü iki elinden kaynaklanmamıştır."

Bu sapık saptırıcıya denir ki: Sen Allah'ın yarattıklarından herhangi birine benzetilemeyeceğini, hiç kimsenin onun sıfatları hakkında benzerini kendisinde idrâk ettiği bir şeyi aklına getiremeyeceğini söylememiş miydin? Şu hâlde nasıl oluyor da kendileriyle Âdem'i yarattığı iki eli hususunda Allah'ı elleri omuzlarından kesilmiş bir çolağa benzetiyorsun? Allah'ın iki elini kıyaslarken nasıl elleri kesik çolakta gördüğünü aklına getirebiliyorsun? Şu durumda sen başkası hakkında ayıp gördüğün şeyin en çirkinini aklına getirmiş bulunuyorsun. Çünkü sen elleri omuzlarından kesilmiş bir çolağın elleri olmadığı gibi Allah'ın da iki eli olmadığını iddia ettin!

Veyl olsun sana! Elleri olmadığı hâlde diliyle küfrü söyleyene mâkul bir deyim olarak "Bu iki elinin işlediğinden dolayıdır" denir. Bu çolak hakkında da elleri olup çolak olmayanlar hakkında da söylenir. Ancak bu deyim elleri olanlar ya da elleri kesilmeden önce ellere sahip olanlar hakkında dile getirilir. Başkası hakkında söylenmez. Senin iddiana göre Allah hiç el sahiplerinden olmamıştır ki! Dolayısıyla Arapların dilinde iki eli olmayan ya da iki eli hiç olmamış olan hakkında "Küfrü ve ameli ellerinin işlediğinden dolayıdır" denmesi imkânsızdır. "İşim ve malım falanın elindedir", "Talak, köle azadı ve iş onun elindedir" de -bu şeyler kişinin avcuna konmuş olmadığı hâlde- denebilir. Buna benzer şeyler söylenebilir. Ancak elin tamlayanı el sahiplerinden olmalıdır. Elin tamlayanı el sahiplerinden olmazsa herhangi bir şeyin onun elinde olduğunu söylemek mümkün olmaz. (Kıyâmet saatinin hemen öncesinde şunlar şunlar olacaktır manasında) "Kıyâmet saatinin iki elinin arasında şunlar şunlar olacaktır" da denebilir. Nitekim Allah Teâlâ *"şiddetli bir azabın iki elinin arasında" (Sebe', 46)* buyurmuştur. Yine O *"Bunu iki elinin arasındakiler ve arkasındakiler için bir ibret kıldık" (Bakara, 66)* buyurmuştur. Yine O *"iki elinin arasındakini doğrulayıcı olarak" (Bakara, 97)* buyurmuştur. Şu hâlde hem el sahipleri hakkında hem de el sahibi olmayanlar hakkında "Şunun şunun iki eli arasında şu ve şu vardır" denebilir.

Ancak bir şeyin birinin elinde olduğu ancak o el sahiplerindense söylenebilir. Çünkü "kıyâmet saatinin iki elinin arasında" dediğin gibi

CamScanner ile tarandı

"kıyâmet saatinin elinde" diyemezsin. Kezâ "azabın elinde şu ve şu vardır, iki elinin arasındakileri doğrulayıcı olan Kur'ân'ın elinde şu ve şu vardır, Allah'ın ibret kıldığı kasabanın elinde şu ve şu vardır..." da diyemezsin. Bunların tamamı imkânsızdır. "İki elinin arasında" demek ise mümkündür. Çünkü bununla kastettiğin kişinin iki eli arasında bulunan önüdür. Dolayısıyla diliyle küfrü söylediği zaman çolak hakkında "Bu iki elinin işlediklerinden dolayıdır" denebilir. Çünkü o iki eli kesilmiş olsa da kendisiyle beraber olsa da el sahiplerinden olmuşluğu vardır.

"Kıyâmet saatinin", "azabın" ya da "Kur'ân'ın elinin işlediğine karşılık" demek de mümkün değildir. Çünkü bir şeyin bir şeyin elinde olduğu söylendiği zaman o şey mutlaka kalplerde el sahiplerinden bilinir. Sen Allah'ın iki elinin olmadığını ve hiç iki eli olmadığını söyleyerek iki elini Allah'tan nefyedenlerin ilkisin. Sonra dedin ki: "Şu ve şu Allah'ın elindedir!" Allah "Âdem'i iki elimle yarattım" buyurdu. Hâlbuki senin nezdinde Onun iki eli yoktur. Bu Arapların dilinde imkânsızdır. Bunda şüphe yoktur. Haydi iddiamıza muhâlif bir şey getir!

İki elini Allah'tan nefyetmek için getirdiğin diğer hüccet de senin aleyhinedir. Sana göre bu insanların deyimlerden birinde "İki elin tulumun ağzını sıktı, ağzın da üfledi" demesi gibiymiş ya da Allah'ın *"nikâh akdi elinde olan" (Bakara, 237)* buyruğu gibiymiş. Böylece sen akdin bizâtihî kişinin avcuna konmadığını ve böyle söylemenin dil açısından caiz olduğunu savundun.

Biz de sana dedik ki: Doğrudur ey câhil! Bu caizdir. Çünkü iki elle nitelenenler el sahiplerindendir. Dolayısıyla bu caiz olmuştur. Aksi takdirde bu caiz olmazdı. Nikâh akdi elinde olanın ya da tulumun ağzını sıkıp üfleyenin iki eli olmasaydı ya da bunlar zihnindeki mâbûdun gibi el sahiplerinden olmasaydı bunlardan biri hakkında "elinde" demek caiz olmazdı.

İddian doğrultusunda Allah Teâlâ'nın kendileriyle Âdem'i yaratıp gerçek manada dokunduğu iki eli olmasaydı "Hayır Onun elindedir", *"Fazl Allah'ın elindedir" (Hadîd, 29)* ya da *"Mülk elinde olan ne yücedir!" (Mülk, 1)* demek açıkladığımız mezhepten dolayı caiz olmazdı. Arapçayı iyi bilmiyorsan bilenlere sor, sonra konuş!

CamScanner ile tarandı

Kişi "Bir ev inşâ ettim", "Bir adamı öldürdüm", "Bir çocuğu dövdüm", "Falana bir miktar mal tarttım" ya da "Ona bir mektup yazdım" diyebilir. Bunlardan birini eliyle yapmamış; inşaat ustasına evi inşâ etmesini, kâtibe mektubu yazmasını, kâtile adamı öldürmesini, dövene çocuğu dövmesini ve tartana malı tartmasını emretmiş olsa bile bunları söyleyebilir. Böylesi şeyler insanların kalpleriyle Arapların dilindeki mecaz kapsamında anlayabileceği mecazın sınırları içerisinde caizdir.

Ancak kişi Allah Teâlâ'nın *"iki elimle yarattığıma"* buyurduğu gibi "İki elimle bir mektup yazdım", "İki elimle tarttım", "İki elimle öldürdüm", "İki elimle inşâ ettim" ya da "İki elimle dövdüm" derse bu başkasının iki eli hakkında değil onun iki eli hakkında bir tekid olur. Akıl sahipleri nezdinde bunun manası anlaşılır. Nitekim Allah mahlûkâtı emriyle yarattığını bildirmiş, *"Olmasını istediğimiz zaman bir şeye söyleyeceğimiz ancak ona 'Ol!' dememizdir. O da oluverir." (Nahl, 40)* buyurmuştur. Buradan anladık ki O mahlûkâtı emri, irâdesi, kelâmı ve *"Ol!"* buyurması ile yaratmıştır. Mahlûkât da bu şekilde varlığa gelmiştir. O dilediğini yapandır.

Evet, Allah'ın "Âdem'i iki elimle yarattım" buyurmasından bunun iki eli hakkında bir tekid olduğunu, Onun Âdem'i emri ve irâdesinin yanında iki eliyle yarattığını bildik. Böylece Âdem'de hem iki elin şekillendirmesi, hem emir hem de irâde bir araya gelmiştir. Bu konuda nas vardır. Bunlar başkalarının yaratılışında, rûhânîlerin yaratılışında bile bir araya gelmemiştir. Çünkü Allah Teâlâ Âdem haricinde canlı bir mahlûka iki eliyle dokunduğunu söz konusu etmemiştir. Bunu ondan başkası hakkında zikretmemiştir. Nebîler de dâhil olmak üzere beşerden ondan başkasına bu ayrıcalığı vermemiştir.

Tevilinin doğrultusunda iki eliyle Âdem'i yaratma işini üzerine aldığını ve bununla yaratma manasını tekid etmeyi kastetmiş olsaydı Allah'ın İblîs'e getirdiği iki elle ilgili hüccette Âdem'in İblîs'ten daha fazîletli ve üstün olduğunu destekleyen bir mana olmazdı. Çünkü iddiana göre Allah Âdem'i yaratma işini nasıl üzerine almışsa İblîs'i yaratma işini de öyle üzerine almıştır. Birini yarattığını nasıl tekid etmişse ötekini yarattığını da tekid etmiştir. Durum tevil ettiğin gibi olsaydı şüphesiz İblîs *"Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" (A'râf, 12)* diyerek, *"Kokuşmuş bir bal-*

CamScanner ile tarandı

çığın kurumuş bir çamurundan yarattığın bir beşere mi secde edeceğim" (Hicr, 33) diyerek Rabbiyle çekiştiği gibi bu hususta da Onunla çekişirdi. "Beni de Âdem'i iki elinle yarattığın gibi iki elinle yarattın Rabbim! Beni yaratma işini üzerine aldın ve bunu tekid ettin!" derdi. İddian bunu gerektirmektedir. Ancak kovulmuş kâfir Allah'ın iki elini senden iyi bilmektedir ey Merîsî! Allah Teâlâ'nın düşmanı İblîs bunu Onun karşısında hüccet getirdiği takdirde kendisini yalanlayacağını biliyordu.

Allah Teâlâ'nın *"Hayır! Onun iki eli de açıktır!" (Mâide, 64)* buyruğu hakkındaki iddiana gelince -ey Merîsî- buradaki iki elinin tefsirinin biri genişletilmiş rızık diğeri daraltılmış rızık veya biri helal rızık diğeri haram rızık olmak üzere "iki rızkı" olduğunu söyledin. Yani *"iki eli buyruğu"* sana göre "iki rızkı" manasına gelmektedir.

Bu tevilinle tamamen Arapçanın ya da fakihlerin anlayacağı sözlerin ve Arapların ve acemlerin bütün dillerinin sınırları dışına çıkmış oldun! Bunu nereden öğrendin sen? Arapçayı veya Farsçayı iyi bilen kimden rivâyet ettin? Çünkü bir acemin de arabın da aklının ermediği bir imkânsızı ortaya koydun. Âlimlerden senden önce bu tefsiri dile getiren birini bilmiyoruz. Bu tefsirinde doğru sözlüysen haydi bunu bir âlimden ya da Arapçayı iyi bilen birinden aktar! Aktaramazsan iki eli inkâr etmenin yanında sahtekârlardansın demektir.

Sana göre iki elin tefsiri mezhep edindiğin şeyse bil ki bu küfür olmasının yanında imkânsız bir yalandır. Çünkü sen Allah'ın bir genişletilmiş rızkı, bir de daraltılmış rızkı olduğunu iddia ettikten sonra "Onun iki rızkı da açıktır" dedin. Arapların dilinde "daraltılmış" her zaman "açık"ın gayrısı olduğu hâlde nasıl iki rızkı da açık olabilir? İki rızkından birinin daraltılmış olduğunu söylemen Allah'ın ikisinin de açık olduğunu söylemesiyle nasıl bağdaştırılabilir? Bu ilk yalanındır ve tefsir konusundaki cehâletinin ilk örneğidir.

Allah ve Resûlü kitabından dile gelen âyetlerle ve nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dilinden bildirdikleriyle bizi senin bu tefsirine muhtaç kılmamıştır.

Kitabından dile gelen âyetler şunlardır:

CamScanner ile tarandı

{مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ}

"Seni iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sâd, 75)

{بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ}

"Hayır! Onun iki eli de açıktır! Dilediği gibi harcar." (Mâide, 64)

{يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

"Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir." (Feth, 10)

{بِيَدِكَ الْخَيْرُ}

"Hayır elindedir." (Âli İmrân, 26)

{وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ}

"Fazlın Allah'ın elinde olduğunu..." (Hadîd, 29)

{تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ}

"Mülk elinde olan ne yücedir!" (Mülk, 1)

{لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ}

"Allah'ın ve Resûlünün iki elinin arasına geçmeyin!" (Hucurât, 1)

Şimdi Onun kitabından zikrettiğimiz yerlerin tamamında iki eli iki rızkı olarak tevil edebilecek misin? Meselâ "Hayır Onun rızkındadır", "Fazl Onun rızkındadır", "Mülk Onun rızkındadır", "Allah'ın ve Resûlünün rızkının önüne geçmeyin!" diyebilecek misin?

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözleri arasından rivâyet edilenlere gelince şunları zikredebiliriz:

إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِين، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمَدِينِيِّ وَنُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ عَمْرِو بْنِ أَوْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

CamScanner ile tarandı

30) *"Âdiller Rahmân'ın sağında -ki Onun iki eli de sağdır- nurdan minberler üzerindedir."* Bize İbnu'l Medînî, Nuaym b. Hammâd ve İbn Ebî Şeybe, Süfyân b. Uyeyne- Amr b. Dînâr- Amr b. Evs- Abdullah b. Amr kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

Teviline göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğunun tefsiri "Rahmân'ın iki rızkının yanında -ki Onun iki rızkı da sağdır- nurdan minberler üzerindedir" olmaktadır ey Merîsî!

حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّمْلِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ وَأَرَضِيهِ بِيَدَيْهِ -وَقَبَضَ كَفَّيْهِ أَو قَالَ: يَدَيْهِ - فَجَعَلَ يَقْبِضُهَا وَيَبْسُطُهَا ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْجَبَّارُ، أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ وَيَمِيلُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى الْمِنْبَرِ مِنْ أَسْفَلِ شَيْءٍ مِنْهُ حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ: أَسَاقِطٌ هُوَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

31) Bize Mehdî b. Ca'fer er-Ramlî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Ebî Hâzim, babası- Ubeydullah b. Miksem kanalıyla İbn Ömer'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Cebbâr göklerini ve yerlerini iki eliyle tutar."* -İki avcunu - ya da "iki elini" dedi- kapattı. Bunları kapatıp açmaya başladı.- *"Sonra 'Ben el-Cebbâr'ım! Ben el-Melik'im! Nerede zorbalar? Nerede büyüklenenler?' buyurur."* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir sağına bir soluna eğiliyordu. Öyle ki minberin en alt kısmına baktım da "Acaba minber Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i düşürecek mi?" demeye başladım.

Şimdi ey Merîsî, bu hadis Allah'ın gökleri ve yerleri biri genişletilmiş biri de daraltılmış ya da biri helâl biri de haram olmak üzere iki rızkıyla tutacağı manasını içeriyor olabilir mi? Bana öyle geliyor ki câhilleri şaşırtmak ve dalâlete aralarında revaç kazandırmak için imkânsızı dile getirdiğini sen de mutlaka yakında göreceksin!

Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَنَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا .. الْحَدِيثَ

CamScanner ile tarandı

"Canım elinde olana ve Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki iman etmediğiniz sürece cennete giremezsiniz. (Birbirinizi sevmediğiniz sürece de) iman etmiş olmazsınız..."

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أبنا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَقْبِضُ الْأَرْضَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْمُلُوكُ؟

32) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Yûnus, ez-Zuhrî'den onun şöyle dediğini haber verdi: Bana Saîd b. el-Müseyyeb, Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Kıyâmet günü arzı kavrar ve gökleri sağ eliyle dürer. Sonra 'Ben el-Melik'im! Nerede melikler?' buyurur."*

Burada "Allah göğü iki rızkından biriyle dürer" denebilir mi? Hem sana göre hangisi genişletilmiş, hangisi daraltılmıştır? Hangisi helâl, hangisi haramdır? Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"İki eli de sağdır"* buyurmuştur. Sense iki elinden birinin genişletilmiş, diğerinin daraltılmış olduğunu iddia ettin!

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أبنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَقِيَ آدَمَ مُوسَى فَقَالَ لَهُ: أَنْتَ الَّذِي خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ

33) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme kanalıyla Ebû Hureyre'den Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu haber verdi: *"Mûsâ Âdem ile karşılaştı ve ona 'Sen ki Allah seni eliyle yarattı...' dedi."*

Şu hâlde Mûsâ "Allah seni eliyle yarattı" diyerek "Helâl ya da haram, iki rızkından biriyle yarattı" demek istemiş olabilir mi ey Merîsî!

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَزْدِيُّ وَأَبُو عُمَرَ بْنُ الْحَوْضِيُّ وَعَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا

34) Bize Müslim b. İbrâhîm el-Ezdî, Ebû Ömer b. el-Havdî ve Amr b. Merzûk tahdis etti, dediler ki: Bize Şu'be, Amr b. Murra- Ebû Ubeyde- Ebû Mûsâ kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Allah gündüz günah işleyenin tevbe etmesi için elini gece uzatır. Gece günah işleyenin tevbe etmesi için de elini gündüz uzatır. Bu güneş battığı yerden doğuncaya kadar devam eder."*

Şimdi Allah'ın günah işleyen bu iki kimsenin tevbe etmesi için gece helâlini, gündüz de haramını uzatması mümkün müdür?

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ أَخْبَرَنَا عَنْبَسَةُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: {وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} فَأَيْنَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ

35) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Anbese b. Saîd'in Habîb b. Ebî Amra- Mücâhid- İbn Abbâs kanalıyla Âişe *(radıyallahu anha)*'dan haber verdiğine göre o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Allah'ın *"Kıyâmet günü arz bütünüyle Onun kabzasındadır" (Zümer, 67)* buyruğunu sorup "İnsanlar o gün nerede olacak ey Allah'ın Resûlü?" demiş, Rasulullah da *"Cehennemin köprüsü üzerinde"* buyurmuştur.

Şu hâlde "Kıyâmet günü arz bütünüyle Allah'ın rızkıdır. Gökler; helâl, haram, genişletilmiş ve daraltılmış rızkıyla dürülmüştür" denebilir mi? Câhiller haricinde herkes bu tevilin imkânsızlığını bilmiştir.

Allah ve Resûlü ile inatlaşıp müslümanlara muhâlefet etmek istediğinde kusurları bundan daha örtülü ve imkânsızlığa bundan daha uzak bir

CamScanner ile tarandı

sözü hüccet getirseydin câhillerin kalplerini ne bir akıl sahibinin ne de bir câhilin bâtıllığı ve imkânsızlığı hususunda şüphe ettiği bir şeyi hüccet getirerek etkilediğinden fazla etkileyebilirdin!

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ حَدثني لَيْثٌ حَدَّثَنِي ابْنُ عَجْلَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ حِينَ خَلَقَ الْخَلْقَ كَتَبَ بِيَدِهِ عَلَى نَفْسِهِ إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي

36) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Leys tahdis etti, dedi ki: Bana İbn Aclân, babası- Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Allah mahlûkâtı yarattığında eliyle nefsi üzerine 'Rahmetim gazabıma galebe çalar' yazdı."*

Bundan yani Allah'ın eliyle nefsi üzerine *"Rahmetim gazabıma galebe çalar"* yazmış olmasından daha iknâ edici bir açıklama olur mu? Şimdi şu el-Merîsî "Helâl ya da haram rızkıyla nefsi üzerine yazmıştır" diyebilir mi?

Bu konuda çok hadis vardır. Sözü uzatmış oluruz endişesiyle hepsini zikretmedik. Zikrettiklerimiz Allah *(azze ve celle)*'nin iki elinin teviliyle Arapların ve acemlerin bütün dillerinin dışına çıkan şu sapık el-Merîsî'nin teviline muhâlif manada sâbit olduğu hususunda gayet açık birer delildir.

Kişi bu eserleri aklına arz etsin. Bir arabın ya da acemin bu eserlerde geçen elleri Allah'ın helâl ve haram rızıkları olduğunu söyleyerek tevil etmesi mümkün müdür? Ben el-Merîsî'nin bunun sapık bir tevil ve imkânsız bir iddia olduğundan emin olmadığına ihtimâl vermiyorum. Şu kadar var ki o aslı (yani nassı) yalanlamakta, yalanlamasını da imkânsız tevilinin arkasına gizlemektedir. Tâ ki câhiller aslı yalanladığının farkına varmasın.

Câhiller onun gerçek yüzünü görememiş olsalar da âlimler onun gerçek yüzünü çok iyi bilmektedir. Dolayısıyla Allah'ın dininden sıyrılan o şahıs sakın bu teviliyle Allah'ın saptırdığı, kalpleri, gözleri ve kulakları önüne perdeler çektiği kimselerden başkasını şaşırtabileceğini sanmasın!

Şunu da söyleyelim ki biz zürriyeti arasında Âdem'e ondan daha saygısız ve daha hasetkâr bir oğul görmedik. Çünkü o sahip olduğu fazîletlerin

CamScanner ile tarandı

en büyüğünü ve övüncelerinin en kıymetlisini Âdem'den nefyetmekte ve bu hususta onu Allah'ın yarattıklarının en değersiziyle bir tutmaktadır. Zira Âdem'in Allah'ın bütün mahlûkâtı arasından sadece kendisini eliyle yaratmış olmasından büyük bir fazîleti yoktur. Allah bu yönden onu bütün nebîlerden, resûllerden ve meleklerden ayrıcalıklı kılmıştır. Görmez misiniz ki Mûsâ Âdem ile karşılaştığında onunla konuşurken karşısında övüncelerinin en kıymetlisini hüccet getirmiş, "Sen ki Allah seni eliyle yarattı?" demiştir? Bu övünce diğerleri haricinde Âdem'e has olmasaydı Mûsâ bunu kendisinin sahip olmayıp onun sahip olduğu bir fazîlet olarak dile getirmezdi. Zira o takdirde Allah'ın iki eliyle yaratılmış olması yönünden Âdem'le eşit olurdu. Evet, el-Merîsî'nin iddiası bunu gerektirmektedir. Bundan dolayı Âdem'in kendisine ondan daha saygısız bir oğlunun olmadığını söyledik. Çünkü o Âdem'den, Allah'ın onu kendisiyle nebîlerden, resûllerden ve yakınlaştırılmış meleklerden ayrıcalıklı kıldığı fazîletini nefyetmiştir.

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın hadisi de bunu açıklamaktadır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: "لَقَدْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: يَا رَبَّنَا، مِنَّا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ، وَمِنَّا حَمَلَةُ الْعَرْشِ، وَمِنَّا الْكِرَامُ الْكَاتِبُونَ، وَنَحْنُ نُسَبِّحُ اللَّهَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا نَسْأَمُ وَلَا نَفْتُرُ، خَلَقْتَ بَنِي آدَمَ فَجَعَلْتَ لَهُمُ الدُّنْيَا، وَجَعَلْتَهُمْ يَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُونَ وَيَتَزَوَّجُونَ فَكَمَا جَعَلْتَ لَهُمُ الدُّنْيَا فَاجْعَلْ لَنَا الْآخِرَةَ فَقَالَ: لَنْ أَفْعَلَ، ثُمَّ عَادُو فَاجْتَهَدُوا الْمَسْأَلَةَ فَقَالُوا مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ: لَنْ أَفْعَلَ، ثُمَّ عَادُو فَاجْتَهَدُو الْمَسْأَلَةَ بِمِثْلِ ذَلِكَ، فَقَالَ: لَنْ أَجْعَلَ صَالِحَ ذُرِّيَّةِ مَنْ خَلَقْتُ بِيَدَيَّ كَمَنْ قُلْتُ لَهُ: كُنْ فَكَانَ

37) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana el-Leys tahdis etti, dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd, Zeyd b. Eslem kanalıyla Atâ b. Yesâr'dan Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın şöyle dediğini tahdis etti: "Gerçekten melekler şöyle dedi: 'Rabbimiz! Yakınlaştırılmış melekler bizdendir. Arş'ın taşıyıcıları bizdendir. Kirâm-ı Kâtibîn bizdendir. Biz Allah'ı gece gündüz bıkmadan ve durmadan tesbih ediyoruz. Âdem'in oğullarını yarattın ve dünyayı onlara tahsis ettin. Onları yer, içer ve evlenir kıldın. Şu hâlde dünyayı onlara

CamScanner ile tarandı

tahsis ettiğin gibi âhireti de bize tahsis et.' Rableri de 'Bunu asla yapmayacağım!' buyurdu. Sonra söylediklerini tekrarladılar ve ısrarla istediler. Rableri yine 'Bunu asla yapmayacağım' buyurdu. Sonra söylediklerini aynı şekilde tekrarladılar ve yine ısrarla istediler. Rableri bu sefer 'İki elimle yarattığımın zürriyetinden sâlih olanları kendisine "Ol!" dediğim ve oluveren kimselerle asla bir kılmayacağım!' buyurdu."

Mahlûkatın kalanı arasından Âdem'i iki eliyle yaratmış olması yönünden onu nasıl ayrı tuttuğunu görmez misin ey Merîsî? İki el senin iddia ettiğin gibi tefsir edilecek olsaydı şüphesiz melekler Rablerine O kendilerine Âdem'i iki eliyle yaratmış olmasını hüccet getirdiği zaman "Rabbimiz! İki elinle yaratmış olman yönünden Âdem'le biz biriz" diyerek hüccetlerini sunarlardı. Ancak melekler bunun sapık el-Merîsî'nin görmezden geldiği tefsirini biliyordu.

Vallahi Allah Âdem'in zürriyeti için Âdem'in övüncesini onlar için bu şekilde sâbit kılmaktan başkasına razı olmamıştır. Zira bütün mahlûkât arasından atalarını eliyle yaratarak ayrıcalıklı kılmış ve bunu melekler aleyhine hüccet getirmiştir. Âdem'in çocuklarını bununla meleklere üstün kılmıştır. Ya Âdem'in kendisi hakkında ne düşünülür? Sen gerçekten atana İblîs'in *"Ben ondan hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın." (A'râf, 12)* diyerek hased ettiği gibi hased ettin ey Merîsî!

Çocuklarının Âdem'e yaptığı veya yapacağı hangi saygısızlık Allah "Atan Âdem'i diğer yaratılmışlardan ayrı olarak iki elimle yarattım" buyurduğu hâlde senin "Hayır! Sen onu iki elinle değil; maymunları, domuzları, köpekleri, dışkı yuvarlayan böcekleri ve akrepleri yarattığın gibi irâdenle yarattın!" diyerek yaptığın saygısızlıktan daha büyüktür?

İbn Ömer'in "Allah dört şeyi eliyle yarattı. Sonra mahlûkâtın kalanına 'Ol!' buyurdu da oluverdiler." demesi de iddianın imkânsızlığını daha anlaşılır kılmaktadır.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ مِهْرَانَ -وَهُوَ الْمُكْتِبُ- ثَنَا مُجَاهِدٌ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: خَلَقَ اللَّهُ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ بِيَدِهِ: الْعَرْشُ، وَالْقَلَمُ، وَعَدْنٌ، وَآدَمُ ثُمَّ قَالَ لِسَائِرِ الْخَلْقِ: كن، فَكَانَ

38) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulvâhid b. Ziyâd tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeyd b. Mihrân -ki o el-Müktib'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Mücâhid tahdis etti, dedi ki: Abdullah b. Ömer dedi ki: "Allah dört şeyi eliyle yarattı: Arş'ı, Kalem'i, Adn'ı ve Âdem'i. Sonra mahlûkâtın kalanına 'Ol!' buyurdu da oluverdiler."

İbn Ömer'in elle yaratılmış olmak yönünden Âdem ile diğer mahlûkâtı nasıl ayırdığını görmez misin ey Merîsî? Kur'ân'ın tevilini vahyin nüzûlüne şahid olan, tevili gözleriyle gören ve Arapların lehçelerinden çok iyi haberdar olan İbn Ömer'den iyi mi bileceksin sen?

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مَيْسَرَةَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَمَسَّ شَيْئًا مِنْ خَلْقِهِ غَيْرَ ثَلَاثٍ: خَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ، وَكَتَبَ التَّوْرَاةَ بِيَدِهِ، وَغَرَسَ جَنَّةَ عَدْنٍ بِيَدِهِ

39) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Avâne, Atâ b. es-Sâib kanalıyla Meysere'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah üçü dışında yarattıklarından birine dokunmamıştır: Âdem'i eliyle yaratmış, Tevrât'ı eliyle yazmış ve Adn cennetini eliyle dikmiştir."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ كَعْبٍ قَالَ: لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ غَيْرَ ثَلَاثٍ: خَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ، وَكَتَبَ التَّوْرَاةَ بِيَدِهِ، وَغَرَسَ جَنَّةَ عَدْنٍ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ لَهَا: تَكَلَّمِي، قَالَتْ: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ

40) Bize Muhammed b. el-Minhâl tahdis etti, dedi ki: Bize Yezîd b. Zurey' tahdis etti, dedi ki: Bize Saîd b. Ebî Arûbe, Katâde- Enes kanalıyla Ka'b'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah üçü dışında (eliyle) bir şey yaratmamıştır: Âdem'i eliyle yaratmış, Tevrât'ı eliyle yazmış, Adn cennetini eliyle dikmiş, sonra ona 'Konuş' buyurmuş, o da *'Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir'* demiştir."

Hakîkat el-Merîsî'nin iddia ettiği gibi olsaydı kuşkusuz bu hadisler Allah'ın bu üçü dışında herhangi bir şeyi yaratmayı üstlenmediği manasını içeriyor olurdu ki bu Allah'a kâfirliktir.

CamScanner ile tarandı

Allah'ın elini isbat eden eserleri ve haberleri kim saymakla bitirebilir? Ancak biz bunlardan birkaç lafzı zikretmek istedik ki akıl sahibi bunlar üzerinde düşündüğünde bu câhilin sapıklığını görür.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ أبنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِ اللَّهِ {وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ} قَالَ: "كُلُّهُنَّ بِيَمِينِهِ

41) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme'nin Alî b. Zeyd kanalıyla Talk b. Habîb'den haber verdiğine göre Talk Alî'ye İbn Abbâs'tan Allah Teâlâ'nın *"Kıyâmet günü arz bütünüyle Onun kabzasındadır. Gökler sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)* buyruğu hakkında "Hepsi sağ elindedir" dediğini tahdis etmiş.

وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَن أَبِي يَحْيَى، عَن مُجَاهِدٍ {وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ} وَكِلْتَا يَدَيِ الرَّحْمَنِ يَمِينٌ قَالَ: قُلْتُ: فَأَيْنَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ

42) Bize Ahmed b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize İsrâîl, Ebû Yahyâ kanalıyla Mücâhid'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "*Gökler sağ elinde dürülmüştür.* Rahmân'ın iki eli de sağdır." (Ebû Yahyâ) dedi ki: "İnsanlar o gün nerededir?" diye sordum. "Cehennemin köprüsü üzerinde" dedi.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ فِطْرِ بْنِ خَلِيفَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنهُ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ فَكَانُوا فِي قَبْضَتِهِ، فَقَالَ لِمَنْ فِي يَمِينِهِ: ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ، وَقَالَ لِمَنْ فِي الْأُخْرَى: ادْخُلُو النَّارَ وَلَا أُبَالِي، فَذَهَبَتْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

43) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Fıtr b. Halîfe- Abdurrahmân b. Sâbıt kanalıyla Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: "Allah mahlûkâtı yarattı. Onun kabzasındalardı. Sağ elindekilere 'Cennete selâm ile girin!' buyurdu. Diğe-

CamScanner ile tarandı

rindekilere de 'Cehenneme girin! Hiç umursamam!' buyurdu. Sonra bunlar kıyâmet gününe dek ortadan kayboldu."

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ أبنا خَالِدٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَرَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا تَصَدَّقَ بِالتَّمْرَةِ مِنَ الْكَسْبِ الطَّيِّبِ فَيَضَعُهَا فِي حَقِّهَا، فَيَقْبَلُهَا اللَّهُ بِيَمِينِهِ، فَمَا يَبْرَحُ يُرْبِيهَا كَمَا يُرْبِي أَحَدُكُمْ فُلُوَّهُ حَتَّى يَكُونَ أَعْظَمَ مِنْ جَبَلٍ

44) Bize Amr b. Avn el-Vâsıtî tahdis etti, dedi ki: Bize Hâlid, Suheyl-babası kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kul temiz kazançtan kuru hurmayı tasadduk edip gereken yere koyduğunda Allah onu sağ eliyle kabul eder. Sonra birinizin tayını büyüttüğü gibi onu büyütür durur. Sonunda bir dağdan büyük hâle gelir."*

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى يَعْنِي الْقَطَّانَ عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ السَّائِبِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ -رَجُلًا مِنْ مُحَارِبٍ- قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ يَتَصَدَّقُ بِصَدَقَةٍ إِلَّا وَقَعَتْ فِي يَدَيِ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَقَعَ فِي يَدَيِ السَّائِلِ، وَقَرَأَ {أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ}

45) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Yahyâ -yani el-Kattân- Şu'be'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Abdullah b. es-Sâib tahdis etti, dedi ki: -Muhârib kabîlesinden biri olan- Ebû Katâde'nin şöyle dediğini işittim: İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ı şöyle derken işittim: "Bir sadaka veren hiç kimse yoktur ki sadakası isteyenin iki eline düşmeden Allah'ın iki eline düşmesin." Ayrıca *"Allah tevbeyi kullarından kabul eder ve sadakaları kabul eder" (Tevbe, 104)* buyruğunu okudu.

حَدثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَلْمَانَ أَوْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَمَّرَ طِينَةَ آدَمَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا فَخَرَجَ فِي يَمِينِهِ كُلُّ طَيِّبٍ وَخَرَجَ فِي الْأُخْرَى كُلُّ خَبِيثٍ، ثُمَّ قَالَ:

CamScanner ile tarandı

{يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ}. قَالَ: يُخْرِجُ الْمُؤْمِنَ مِنَ الْكَافِرِ، وَيُخْرِجُ الْكَافِرَ مِنَ الْمُؤْمِنِ

46) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Süleymân et-Teymî- Ebû Osmân kanalıyla ya Selmân'dan ya da Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle dediğini tahdis etti: "Allah *(azze ve celle)* Âdem'in çamurunu kırk gün ya da kırk gece beklettikten sonra eliyle şöyle yaptı. Bunun üzerine temiz olan kim varsa sağ eline, habis olan kim varsa öteki eline çıktı." Sonra *"Ölüden diriyi çıkarandır. Diriden de ölüyü çıkarır." (Rûm, 19)* âyetini okudu ve şöyle dedi: "Kâfirden mümini çıkarır. Müminden de kâfiri çıkarır."

حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ نَافِعٍ أَبُو تَوْبَةَ، ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَّامٍ قَالَ: ثَنَا عَامِرُ بْنُ زَيْدٍ الْبَكَّالِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ عُتْبَةَ بْنَ عَبْدٍ السُّلَمِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ رَبِّيَ وَعَدَنِي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَيُشَفِّعُ كُلَّ أَلْفٍ لِسَبْعِينَ أَلْفًا، يُحْثِي بِكَفِّهِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ، فَكَبَّرَ عُمَرُ

47) Bize er-Rabî' b. Nâfi' Ebû Tevbe tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Sellâm, Ebû Sellâm'ın şöyle dediğini işittiğini tahdis etti: Bize Âmir b. Zeyd el-Bikâlî, Utbe b. Abd es-Sülemî'yi şöyle derken işittiğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Rabbim bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsızca cennete sokacağını vaad etti. Ayrıca O her bin kişiyi yetmiş bin kişiye şefaatçi kılacakmış. Yine O avcuyla (cehennemliklerden) üç avuç alacakmış."* Bunun üzerine Ömer tekbir getirdi.

وَحَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ نَافِعٍ أَبُو تَوْبَةَ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَّامٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَّامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ أَنَّ قَيْسًا الْكِنْدِيَّ حَدَّثَ الْوَلِيدَ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخَيْرَ الْأَنْمَارِيَّ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ رَبِّيَ وَعَدَنِي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا، وَيَشْفَعُ كُلُّ أَلْفٍ لِسَبْعِينَ أَلْفًا، ثُمَّ يُحْثِي لِي ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ بِكَفِّهِ، قَالَ قَيْسٌ: فَأَخَذْتُ بِتَلْبِيبِ أَبِي سَعِيدٍ فَجَذَبْتُهُ فَقُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ بِأُذُنِي وَوَعَاهُ قَلْبِي

CamScanner ile tarandı

48) Bize er-Rabî' b. Nâfi' Ebû Tevbe tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Sellâm, Zeyd b. Sellâm kanalıyla onun Ebû Sellâm'ın şöyle dediğini işittiğini tahdis etti: Bana Abdullah b. Âmir'in tahdis ettiğine göre Kays el-Kindî el-Velîd'e Ebû Saîd el-Hayr el-Enmârî'nin kendisine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis ettiğini tahdis etmiş: *"Rabbim bana ümmetimden yetmiş kişiyi cennete sokacağını vaad etti. Ayrıca her bin kişi yetmiş bin kişiye şefaat edecekmiş. Sonra bana avcuyla üç avuç alacakmış."*

Kays dedi ki: "Bunun üzerine Ebû Saîd'in yakasını tutup çektim ve 'Bunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sen mi işittin?' diye sordum. 'Evet, kulağımla işittim ve kalbim bunu belledi' dedi."

Bu zât Kays b. el-Hâris el-Kindî'dir.

حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ خَارِجَةَ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ حُمَيْدِ بن أَبِي سُوَيْدٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ فَاوَضَ الْحَجَرَ فَإِنَّمَا يُفَاوِضُ كَفَّ الرَّحْمَنِ

49) Bize el-Heysem b. Hârice tahdis etti, dedi ki: Bize İsmâîl b. Ayyâş, Humeyd b. Ebî Suveyd- Atâ kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Kim Hacer ile mufâvada ederse ancak Rahmân'ın eliyle mufâvada etmiş olur."*

Yani kim Hacer-i Esved'i selâmlarsa.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ بُسْرَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَّ إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّوَّاسَ بْنَ سَمْعَانَ الْكِلَابِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "الْمِيزَانُ بِيَدَيِ الرَّحْمَنِ يَرْفَعُ أَقْوَامًا وَيَخْفِضُ آخَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

50) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir haber verdi, dedi ki: Büsr b. Ubeydullah'ın şöyle dediğini işittim: Ebû İdrîs el-Havlânî'yi şöy-

CamScanner ile tarandı

le derken işittim: en-Nevvâs b. Sem'ân el-Kilâbî'yi şöyle derken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Mîzân Rahmân'ın iki elindedir. Kıyâmet gününe dek bazı kavimleri yükseltir, diğerlerini alçaltır."*

Bütün bu haberleri insanların şu kimselerin hem Allah ve Resûlünün buyurduklarına hem de -Allah hepsinden razı olsun- Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in üzerinde yürüdükleri yola muhâlif olduğunu, tuttukları yolun müminlerin ve sâdıkların yolundan farklı olduğunu görmeleri için zikrettim.

Yine el-Merîsî ve ashâbı Allah'ın elinin nimeti olduğunu iddia etti. Ben de onlardan birine şöyle dedim: Bu iddianıza göre "Allah Âdem'i nimetiyle yarattı" denemez. Ayrıca O *"Hayır! Onun iki eli de açıktır!"* buyurmuştur. Bütün nimetleri arasından sadece iki nimet mi açıktır yani? Onun nimetleri sayılamayacak kadar çoktur. Bunlar arasından kullarına sadece ikisini mi açmıştır? İddianıza göre diğer nimetlerini onlardan perdelemiş midir? Allah'ın kullarına açılmış nimetlerini görmemizden sonra O *"Hayır! Onun iki eli de açıktır!"* buyurunca bildik ki bu iki el iddia ettiğinizden farklıdır. Geçmiş âlimlerin tevillerini de tevillerinizden farklı bulduk. Onların yolları rızayı daha çok hak etmektedir ve sözleri daha ikna edicidir.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، عَن يَزِيدَ النَّحْوِيِّ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: قَوْلُهُ {بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ} قَالَ: يَعْنِي الْيَدَيْنِ

51) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize el-Fadl b. Mûsâ, Huseyn b. Vâkıd- Yezîd en-Nahvî kanalıyla İkrime'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah *'Hayır! Onun iki eli de açıktır!'* buyurmuştur. Bununla kastettiği (hakîkî) iki eldir."

حَدثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ عُمَرَ الْجُمَحِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ يَدِ اللَّهِ أَوَاحِدَةٌ أَوِ اثْنَتَانِ قَالَ: بَلِ اثْنَتَانِ

52) Bize Saîd b. Ebî Meryem, Nâfi' b. Ömer el-Cumahî'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "İbn Ebî Müleyke'ye Allah'ın elinin bir mi iki mi olduğunu sordum da 'Hayır, iki' dedi."

CamScanner ile tarandı

وَحَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، ثَنَا سَلَّامُ بْنُ مِسْكِينٍ، عَنْ عَاصِمٍ الْجَحْدَرِيِّ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ﴾ قَالَ: بِيَدَيْهِ

53) Bize Hüdbe b. Hâlid tahdis etti, dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn, Âsım el-Cahderî'den onun Allah Teâlâ'nın *"Seni iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sâd, 75)* buyruğu hakkında "iki eliyle" dediğini tahdis etti.

Bunlardan sonra kim bu imamların tevilini bırakır da şu el-Merîsî'nin teviline dönüp bakar? Allah'ın elini nimeti diye tevil ettiğiniz takdirde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah kıyâmet günü gökleri sağ eliyle dürer"* buyruğu hakkında gökleri nimetiyle düreceğini söylemeniz uygun olur mu sizce? Ya da *"Âdiller Rahmân'ın sağında minberler üzerindedir"* buyruğuyla ilgili olarak Rahmân'ın iki nimetinin aslında tek bir nimet olduğunu söylemeniz uygun olur mu? (Zira bu hadiste Onun iki elinin de sağ olduğu geçmektedir.) Bu en çirkin imkânsız ve en iğrenç sapıklıktır. Bunlara ilâve olarak sizden önce ne bir arabın ne bir acemin benzerini dile getirdiği gülünç ve alay konusu olacak bir sözdür. Peki ya Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Sadaka isteyenin iki elinden önce Allah'ın iki eline düşer"* buyruğu hakkında "Sadaka Allah'ın iki nimetine düşer" diyebilir misiniz? Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'ın "Allah mahlûkâtı kabzasında yarattı" sözündeki kabzasına da nimeti diyebilir misiniz? Allah'ın sağ nimetindekilere "Cennete girin" buyurduğunu, diğer nimetindekilere de "Cehenneme girin" buyurduğunu söyleyebilir misiniz? İbn Ömer'in "Allah dört şeyi eliyle yaratmış, sonra diğer şeylere 'Ol!' buyurmuştur da oluvermişlerdir." demesine gelelim. "Allah dört şeyi nimeti ve rızkı ile yaratmış, sonra mahlûkâtın kalanına nimet ve rızık olmadan 'Olun!' buyurmuştur da oluvermişlerdir" deseniz olur mu?

Bunların altları üstlerine getirilmiş tefsirler olduğunu, akılla hiçbir şekilde bağdaşmadığını, bunları ancak zır câhillerin kabul edeceğini sen de biliyorsun ey Merîsi!

Elin Arapların dilinde nimet ve kuvvet olarak bilindiğini iddia ediyorsan sana şöyle deriz: Doğrudur. Elin tefsirini senden az biliyor değiliz. Şu kadar var ki bunun tefsiri konuşanın sözünün akışında ortaya çıkar ve onu

CamScanner ile tarandı

anlamak için senin gibi birinin tefsirine ihtiyaç duyulmaz. Örneğin kişi "Falanın benim nezdimde karşılığını vereceğim bir eli var" dediği zaman dili bilen herkes falanın elinin ondan ayrı olmadığını, konuşanın yanına konmuş olmadığını, bununla ancak şükrü yerine getirilecek nimetin kastedilmekte olduğunu bilir. Kezâ kişi "Falanın benim için bir eli, pazısı ve yardımcısı var" dediğinde falanın bizzat uzuv olan eli ya da pazısı olmasının mümkün olmadığını, bununla kastedilenin yardım ve takviye olduğunu biliriz.

Demek ki kişi "Falan beni eliyle dövdü", "Bana nesneyi eliyle verdi" ya da "Bana eliyle yazdı" dediği zaman burada "Beni nimetiyle dövdü" demek imkânsızdır. Dili bilen herkes burada sözü edilenin nimet olmadığını; kendisiyle vurduğu, kendisiyle yazdığı ve kendisiyle verdiği el olduğunu bilir.

Nitekim Allah Teâlâ *"eller ve görüşler sahipleri" (Sâd, 45)* buyurmuştur. Yani Allah'ın dini hususunda basîret ve akıl sahibi olanlar. (Bu sözün akışından anlaşılmaktadır.) Zira insanların tamamının elleri ve görme duyuları vardır. Allah bunları sadece zikri geçen nebîler hakkında söz konusu edince ilim sahibi herkes bunların kendileriyle vurulup yazılan eller olmadığını anlamıştır. Çünkü insanların tamamı uzuv olan ellere ve görme duyularına sahiptir.

Arapların dilinin kenarında köşesinde elin nimet ve kuvvet manasına geldiği vâki diye el olan eli nefyedemezsin sen ey Merîsî! Nasıl ki el olan el sözün siyâkından anlaşılır, aynı şekilde nimet ve kuvvet manasına gelen el de sözün siyâkından anlaşılır. Allah *(azze ve celle) "iki elimle yarattığıma"* buyurunca bu ikisi hakkında iki elden başka bir mana imkânsız hâle gelmiştir. Kavillerini aktardığımız âlimlerin söylediği gibi.

Zikri geçen ellerden hiçbiri yoktur ki tefsirinin ne olduğunun şahidi sözü söyleyenin aynı sözünde dile gelmiyor olsun. Onun anlaşılan manasını anlaşılmayan manaya çevirirsen bu olmaz. Geneli özele çevirirsen bu da olmaz. Özeli genele çevirirsen bu da olmaz ya da manası bozulmuş olur.

Zannım o ki sen sözün manaları hakkında söylediklerimizi anlamayacak kadar câhil değilsin. Ancak bu hususta boğulmakta olan kimse gibi her dala tutunmaya çalışıyorsun. Dedik ki: Allah'ın Âdem'e eliyle dokun-

CamScanner ile tarandı

ması kapsamında zikrettiklerimizden azı bile bize yeter. Herhangi bir kitapta ya da Allah'ın kullarının birinin dilinden Allah'ın Nûh'u, Hûd'u, Sâlih'i, İbrâhîm'i, İsmâîl'i, İshâk'ı, Mûsâ'yı, Îsâ'yı veya Muhammed'i eliyle yarattığını işitmememizden başka bir hüccetimiz olmasaydı bu bile yeterdi. Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun.

İki elin manası iddia ettiğin gibi olsaydı, Allah iki elle eli değil yaratma manasını tekid etmek istemiş olsaydı ey Merîsî, şüphesiz bir nebîyi ya da resûlü yaratmasını da Âdem'i yaratmasını tekid ettiği gibi tekid ederdi. İddian bunu gerektirmektedir. Ancak âhirettekiler bile kıyâmet günü bekleşirken Âdem'in bu fazîletini bilip "Gelin Âdem'e gidelim" diyeceklerdir. Sonra ona gelip "Ey Âdem! Sen insanların atasısın. Allah seni eliyle yarattı. Rabbinin huzurunda bize şefaat et!" diyeceklerdir.

حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هِشَامٍ الدَّسْتُوَائِيِّ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "ثُمَّ يَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى

54) Bize Müslim b. İbrâhîm, Hişâm ed-Destuvâî- Katâde- Enes kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Sonra İbrâhîm'e, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya giderler..."*

Onlardan herhangi birine Âdem'e dedikleri gibi "Sen Allah'ın eliyle yarattığısın" demeyeceklerdir. Bunun yerine İbrâhîm'e "Allah seni dost edindi", Mûsâ'ya "Allah seninle gerçekten konuştu" ve Îsâ'ya "Doğuştan körü ve alacalıyı iyileştiriyordun" diyeceklerdir. Aralarından sadece Âdem'e "Allah seni eliyle yarattı" diyeceklerdir. Çünkü bu aralarından Âdem'e has kılınmıştır. Nitekim bu nebîlerden her biri diğerleri haricinde kendi menkıbesiyle ayrıcalıklı kılınmıştır.

Şu hâlde hangi dalâlet, iddiası hususunda hem dünyadakilerin hem de âhirettekilerin kendisine muhâlefet ettiği bir adamın dalâletinden daha açıktır? Ancak *Allah kimi saptırırsa onu hidâyet edecek yoktur. Allah kimi hidâyet ederse onu saptıracak yoktur. (Zümer, 36-37)*

Sonra biri Allah'ın Âdem'e eliyle dokunduğunu yalanlaması hususunda el-Merîsî'yi savunmak için Allah Teâlâ'nın *"Allah katında Îsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Ol!'*

CamScanner ile tarandı

dedi. (O neye ol derse) oluverir." (Âli İmrân, 59) buyruğunu hüccet getirdi. "Görüldüğü üzere Allah Âdem'in Îsâ gibi olduğunu söylemiştir ve O Îsâ'yı eliyle yaratmamıştır" dedi.

Biz de bu kişiye dedik ki: Tevilde hata ettin ve doğru yoldan şaştın. Çünkü Îsâ her yönüyle Âdem gibi değildir. Âdem'e benzediği yön Allah'ın emri ve sözü ile babasız dünyaya gelmesidir. Nitekim Âdem'in de babası yoktur. Bunu dışarıda bırakırsak diğer yönlerden Îsâ Âdem'den farklıdır. Aralarındaki farklılıklardan biri Allah'ın Âdem'i iki eliyle yaratmış olmasıdır. Bir diğer farklılık ise şudur: Allah Âdem'i bütünüyle çamurdan yaratmıştır. Âdem geçirdiği küçüklükten sonra büyümüş değildir. Bir karın ya da rahim onu kuşatmamıştır. Beşikte bebek olup süt emmemiştir. İşte Îsâ bu yönlerden Âdem'den farklı olduğu gibi Allah Teâlâ'nın iki eliyle yaratılmaması yönünden de ondan farklıdır. Şunu da söyleyelim ki Onun misli gibi bir şey olmadığı gibi eli gibi bir el de yoktur.

Şu hâlde Allah'ın iki eli hakkında yahudilerin dile getirdiği tevilden daha çirkinini dile getirdiğini anla ey Merîsî! Çünkü yahudiler *"Allah'ın eli bağlıdır"* dedi. Sense Allah'ın elinin yaratılmış olduğunu iddia ettin. Yine sen Onun elini nimetler ve rızıklar diye tevil ettin ki bunlar yaratılmıştır. Allah şu sapıklığınızdan neler gördü böyle! Allah'ın iki elinin yaratılmış olduğunu iddia ediyorsunuz. Size göre iki eli biri helâl diğeri haram, biri genişletilmiş diğeri daraltılmış iki rızkıdır ki bunların hepsi yaratılmıştır.

***

Yine el-Merîsî Allah Teâlâ'nın *"Allah işitendir, görendir" (Hacc, 75)* ve *"Allah kulları görendir" (Âli İmrân, 15)* buyrukları hakkında Onun sesleri işitmesi olmadan işittiğini, renkleri görmesi olmadan bildiğini, *"kulları görendir"* buyruğunun "onları görme sıfatıyla görür" ya da "onlara bir göz ile bakar" değil "onları bilendir" manasına geldiğini iddia etti. Bazen bir köre bile bir göz ile görmemesine rağmen "Ne iyi bilir!" manasında "Ne iyi görür!" denebileceğini söz konusu etti.

Şimdi bu sapık el-Merîsî'ye şöyle denir: Eşek ve köpek bu nitelikteki bir ilahtan daha iyi hâllidir. Çünkü eşek sesleri bir işitme sıfatıyla işitir, renkleri bir göz ile görür. İddiana göre ilahın ise kör ve sağırdır. İşitme sıfatıyla işitmez ve görme sıfatıyla görmez. Sesi işitme sıfatları olmayan duvar-

CamScanner ile tarandı

ların ve dağların algıladığı gibi algılar. Yine iddiana göre renkleri görme sıfatı olmadan müşâhede ile görür.

Böylece sen bu iddianda bir cehâletle bir küfrü bir araya getirmiş oluyorsun ey Merîsî! Küfür Allah Teâlâ'yı görmeyen köre benzetmendir. Cehâlet ise şudur: İnsanlar Arapların dilinde işiten ve gören bir şey hakkında ancak o şey işitme ve görme sıfatlarıyla mevsûfsa; göz, işitme ve görme sahiplerindense "işiten" ve "gören" denebileceğini bilmektedir. Kör bile görmekten mahrum olsa da göz sahiplerindendir.

Söylediğimizi inkâr ediyorsan işitme ve görme sıfatları olmayan şeylerden birini söyle bakalım: Onun hakkında "işiten" ve "gören" denebiliyor mu? Biz Allah'ın işiten ve gören olduğunu söylüyoruz.

Sonra sen Ondan hakîkî manada işitme ve görme olan işitme ve görme sıfatlarını nefyettin. Yine Onun gözünün olmadığını söyledin. İşiten ve gören olmaları işitme ve görme sıfatları olmayan şeyler hakkında imkânsız olduğuna göre işiten ve gören Allah'ın işitme ve görme sıfatlarına sahip olmaması öncelikle imkânsızdır.

Sen ilâhını elleri, işitmesi ve görmesi hususunda köre ve çolağa benzetmişken, ibâdet ettiğin varlık hakkında kör ve çolak hakkında düşündüklerini düşünmüşken; Allah'ın mukaddes sıfatlarını bilen sünnet ehlini Allah'ı Onun kendisini kitabında vasıflandırdıklarıyla, yani isimleri âdemoğullarında bulunan bazı şeylerle keyfiyet tayin etmeden vasıflandırdılar diye müşebbihe diye isimlendirmeyi nasıl mümkün gördün? Zira senin iddiana göre ibâdet ettiğin varlık; çolak, eksik, görme yetisine sahip olmayan bir kör, sözü olmayan bir lal, işitme yetisi olmayan bir sağır, elleri olmayan bir çolak ve hareket etmeyen bir kötürüm olmaktadır! Bu namaz kılanların ilâhının sıfatı değildir. Şu hâlde kimin mezhebi daha ürkütücüdür? İlâhını şu körlere ve çolaklara benzeten senin mezhebin mi yoksa kendilerini Onu kendisini vasıflandırdıklarıyla benzetme yapmaksızın vasıflandırdılar diye müşebbihe diye isimlendirdiklerinin mezhebi mi? Bu kelime Cehmiyye'nin müminleri kendisiyle lakaplandırdığı bir belâ olmasaydı benzetmenin ve misâllendirmenin çirkinliğinden dolayı senden başkasına müşebbih demezdik!

CamScanner ile tarandı

Veyl olsun sana! Biz Onu keyfiyet biçmeden ve teşbihte bulunmadan isimleriyle vasfediyoruz. Örneğin "O Melik, Kerîm, Alîm, Hakîm, Halîm, Rahîm, Latîf, Mü'min, Azîz, Cebbâr ve Mütekebbir'dir" denmektedir. Bununla beraber beşer de bu isimlerin bir kısmıyla -Allah'ın isimleri beşerin sıfatlarından farklı olsa da- isimlenebilmektedir. Demek ki bu bu sıfatların isimleri birdir fakat keyfiyetleri farklıdır, birbirlerine benzemezler. Nitekim isimleri dışında cennette bulunanlardan hiçbir şeyin dünyada olmadığı söylenmektedir. Yani benzerlik, tat, zevk, estetik ve renk yönünden dünyada cennetteki gibi bir şey yoktur. Durum böyle olduğuna göre Allah başkalarına benzemekten çok daha uzaktır. Allah'ı kitabı aracılığıyla Ondan öğrendiğimiz sıfatlarla tek ilah olarak birleyip Onu O kendisini kitabında neyle vasfetmişse onunla vasfettiğimizde senin nezdinde müşebbihe oluyorsak iddianıza göre Allah'ın müşebbihlerin ilki olması gerekir. Sonra bize bunları Ondan aktararak bildiren Resûlü gelir. Artık kendinize zulmetmeyin! İlmi bilmiyorsanız karşısında büyüklük taslamayın! Zira isimlendirmek benzetmenin uzağındadır.

"Allah işitendir, görendir" (Nisâ, 58) buyruğunun tefsirinde Allah'ın "Sesleri bilendir, renkleri bilendir" manasını kastettiğini iddia etmene, Onun işitme sıfatıyla işitmediğini ve görme sıfatıyla görmediğini savunmana, sonra "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da başkasından Onun işitme sıfatıyla işittiğini veya görme sıfatıyla gördüğünü destekleyen bir haber rivâyet edilmemiştir. Siz zihinlerinizde bulduğunuz manayı Allah'a yakıştırıyorsunuz" demene gelince sana şöyle cevap verilir ey Merîsî: Zihinlerimizde bulduğumuz manayı Allah'a yakıştırdığımızı iddia etmene gelince bu yakıştırmayı ancak senin gibi bir sapık yapar. Şu kadar var ki ismi yüce Allah işitme sıfatıyla işittiğini ve görme sıfatıyla gördüğünü bildirmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den de bu konuda muttasıl haberler rivâyet edilmiştir. Allah seni bunları bilmekten mahrum kıldıysa bizim suçumuz ne?

Allah Teâlâ Mûsâ'ya *"Ki gözümün önünde yetiştirilesin" (Tâhâ, 39)* buyurmuştur. Yine O *"Gözlerimizin önünde akıp gidiyordu" (Kamer, 14)* buyurmuştur. Yine O *"Gemiyi gözlerimizin önünde yap" (Hûd, 37)* buyurmuştur. Ayrıca Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Deccâl'i söz konusu edip *"O tek gözlüdür, Rabbiniz ise tek gözlü değildir."* buyurmuştur. İnsanlar

CamScanner ile tarandı

nezdinde tek gözlülük görmenin zıddıdır. Yine onlar nezdinde tek gözlü, iki gözle görenin zıddıdır.

Hem sen ortaya attığın başka bir iddiada mezhebini desteklemek için Ebû Mûsâ kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun ashâbını yüksek sesle tekbir getirirken işittiğini ve bunun üzerine onlara *"Siz ne bir sağıra ne bir gâibe sesleniyorsunuz"* buyurduğunu rivâyet etmiştin ey Merîsî! Buradaki sağırlık insanların bildiği işitme olan işitmenin zıddıdır. Bu senin rivâyet ettiğin ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit ve sahih olduğunu söylediğin haberlerdendir.

Allah ve Resûlünden aktardıklarımız işitmenin görmeden, görmenin de işitmeden başka olduğunu, Allah'ın keyfiyetlendirme ve misâllendirme söz konusu olmaksızın işitme sıfatıyla işitip görme sıfatıyla gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Allah'ın halîli Halîl İbrâhîm'in babasına söylediği söz konuyu daha iyi anlamanı sağlayacaktır. Allah'ın salavâtı onun üzerine olsun. O babasına şöyle demişti:

{يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلا يُبْصِرُ وَلا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئاً}

"Babacığım! Neden işitmeyen ve görmeyen şeylere ibâdet ediyorsun?" (Meryem, 42)

İbrâhîm ilahının put gibi olmadığını, işitme sıfatıyla işitip görme sıfatıyla gördüğünü söylemek istemişti. Durum tevil ettiğin gibi olsaydı ey Merîsî, kuşkusuz babası İbrâhîm'e "Senin ilahın da işitme sıfatıyla işitmiyor ve görme sıfatıyla görmüyor" derdi.

Yine Allah Arapların putları hakkında şöyle buyurmuştur:

{أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا}

"Yoksa kendileriyle tuttukları elleri mi var? Kendileriyle gördükleri gözleri mi var? Kendileriyle işittikleri kulakları mı var?" (A'râf, 195) Yani Allah onlar gibi değildir. Kendisiyle tuttuğu bir eli vardır. Kendisiyle gördüğü bir göz vardır. Kendisiyle işittiği bir işitme sıfatı vardır.

CamScanner ile tarandı

Yine sen bizim "Allah işitme sıfatıyla işitip görme sıfatıyla görür" dediğimiz takdirde Onun bir kısmının âciz, bir kısmının kuvvetli, bir kısmının tam, bir kısmının eksik, bir kısmının muhtaç olduğunu iddia etmiş olacağımızı iddia ettin. "'O şöyledir' derseniz..." diye başlayıp bir şeyler söyledin.

Ey Merîsî! Köpeklerden bir köpeğin sıfatı hakkında bile bu kıyasa başvurulmaz. Âlemlerin Rabbinin sıfatı hakkında nasıl başvurulsun? Böyle bir şeyi sormak bile kişiye haramdır. Kişinin böyle bir soruya cevap vermesi bile haramdır. Hayret doğrusu! Allah bunu söyleyeni nasıl yere batırmıyor?

Şu da var ki Allah Halîm'dir, acele etmez. *"Allah üçün üçüncüsüdür" (Mâide, 73)* diyenlere, *"Allah çocuk edindi" (Bakara, 116)* diyenlere, *"Ben en büyük rabbinizim!" (Nâziât, 24)* diyenlere ve *"Allah'ın eli bağlıdır" (Mâide, 64)* diyenlere bile hilmiyle muamele etmiştir. Aynı şekilde şu el-Merîsî'yi de yere batırmayarak ona hilmiyle muamele etmiştir. Ama el-Merîsî Ondan kaçıp kurtulmuş değildir.

Veyl olsun sana ey Merîsî! Biz Onun hakkında hüccet getirdiğin hurâfeleri iddia etmiyoruz. Böylesi hurâfelere cevap da verilmez. Biz Onu sıfatları hakkında bu hurâfeleri ağzımıza alamayacak kadar çok ululuyoruz. Yaptığımız ancak şudur: Onun *"işitendir, görendir"* ve *"Şüphesiz Ben sizinleyim. İşitirim ve görürüm."* buyurduğunu, böylece işitmeyle görmeyi birbirinden ayırdığını işittik. Bundan sonra Allah'ın buyruğunu kabul ettik, senin cehâletini ve hurâfelerini ise yüzüne fırlattık!

"Allah'ın sıfatları hakkında manasını kendisinde bildiği bir şeyi düşünmesi kimsenin haddine değildir" diyen sen değil miydin ey Merîsî? Şu hâlde işitmesi ve görmesi hususunda manasını kendinde bildiğin âcizliği Allah'a nasıl nisbet edebildin? Sonra bizim ağzımızdan "Nasıl ki görme ve işitme sıfatlarından biriyle diğerine muhtaçsın, Allah da aynı şekilde başkasına muhtaçtır" dedin. Böylece mezhebinde Allah'ı uzvu kesik ve eksik insana benzettin.

Sen Allah Teâlâ'nın *"Onun misli gibi bir şey yoktur" (Şûrâ, 11)* buyurduğunu işitmedin mi ey Merîsî! Onun misli gibi bir şey olmadığı gibi işitmesi gibi bir işitme, görmesi gibi bir görme yoktur. İşitmesi ve görmesi yaratılmışlarınkilere kıyas edilemez ve benzetilemez. Şu hâlde başkası hak-

CamScanner ile tarandı

kında aynısını kınadığın hâlde nasıl kendinde bildiğin sıfatı Onun sıfatıyla kıyaslayabiliyorsun?

"İşitendir, görendir" buyruğunun "Sesleri algılar ve renkleri bilir" manasına geldiğini iddia etmene gelince Allah'a hamd olsun ki biz bununla kendisine varmaya çalıştığın küfrün manasını biliyoruz. Dolayısıyla bu konuda şaşırtmacaların bize işlemez inşâallah! Şuraya varmaya çalışıyorsun: Senin ilahın ihmâl edilmiş bir varlıktır, hayâldir, boşluktur, her yerde kâimdir. İşitme, görme, bilme, konuşma, yüz, el, nefis veya had ile nitelenemez. Sana göre işitmesi görmesinin, görmesi işitmesinin, yüzü sırtının, üstü altının, altı da üstünün ta kendisidir. Sesleri işitmesinin manası iddiana göre sesin ona ulaşması ama onun sesi anlayamamasıdır. Tıpkı işitme sıfatları olmayan dağlara sesin ulaşıp da onların sesi anlayamadığı gibi! Yine iddiana göre O renkleri terâî (onlarla karşı karşıya olma) ve müşâhede yoluyla bilir. Değilse sesi kendisiyle işitip anlayacağı bir işitmesi de rengi kendisiyle görüp bileceği bir görmesi de yoktur. Tıpkı görme sıfatları olmayan evler ve köşkler hakkında "Birbirlerinin karşısında bulunuyorlar" manasında "Birbirlerini görüyorlar" dendiği gibi! Yahut görme sıfatları olmayan dağlar hakkında "Birbirlerini görüyorlar" dendiği gibi! Kezâ arzın hakîkî manada işitmesi de görmesi de olmadığı hâlde "Falan arzın işitmesi ve görmesi arasında gitti"[5] dendiği gibi! Böylece sen rabbini Allah putları neyle nitelemişse onunla niteledin. Ne diyorsun? (O şöyle buyurmuştur:)

{وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ}

"Onları sana bakıyor görürsün ama görmezler." (A'râf, 198)

Yine O kendisinden gayrısına yakaranlara şöyle buyurmuştur:

{إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ}

"Onlara yakarırsanız yakarmanızı işitmezler. İşitseler bile size karşılık vermezler." (Fâtır, 14).

İşitmenin ve görmenin manası sesleri algılamak ve cisimlerin karşısında yer almak olsaydı iddianıza göre bu sıfatlar Allah'ta olduğu gibi put-

[5] Bu "Hangi yoldan nereye gideceğini bilemedi" manasında bir Arap deyişidir.

CamScanner ile tarandı

larda da olurdu. Ancak senin söylediğin Allah Teâlâ'nın sıfatı değil putların sıfatıdır ey Merîsî! Allah'ın işitmesini ve görmesini böyle bir manaya mı yoruyorsun sen? Zaten bunu hatiplerinizden birinden işitmiş bulunuyoruz. Böylesi hüccetlerle Kûsâ'nın ve Ebtâta'nın nabatîlerini, babanın dindaşları ve komşuları olan Hîre yahudilerini şaşırtmaya çalışıyordu.

فَقَدْ سَمِعْتُ أَبَا هِشَامٍ الرِّفَاعِيَّ يَذْكُرُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا نُعَيْمٍ يَقُولُ: إِنَّهُ رَأَى أَبَاكَ يَهُودِيًّا صَابِغًا بِالْحِيرَةِ

55) Ben Ebû Hişâm er-Rıfâî'yi, Ebû Nuaym'ı babanı Hîre'de boyacılık yapan bir yahudi olarak gördüğünü söylerken işittiğini aktarırken işittim.

"Kim Allah'ı işitme manasına gelen işitme ve görme manasına gelen görme ile niteleyip bunları birbirinden ayırırsa Ona âcizliği yakıştırmış olur" iddiana gelince biz âdemoğullarından birinin âciz, zayıf, zor durumda kalmış ve muhtaç varlığın işitmesi ve görmesi olmayan varlık olduğundan şüphe edebileceğini tahmin etmezdik ey Merîsî! Tâ ki sen câhilliğinden kaynaklı olarak iddianı ortaya attın. Seni âcizliği, kuvveti ve benzeri hurâfeleri dile getirmeye ne sevk ediyor ki?

O kendisini neyle nitelemişse sen de Onu onunla nitele. Zira O kendisini daha iyi bilir. O bütün sıfatlarıyla her hâlde kuvvetli, sağlam ve müstağnî olandır. O bütün bunlarla tek ilahtır, ortağı yoktur. Kendisine yakıştırdıklarından yücedir. Allah canını alsın senin! Ne kâfirsin sen! Önceleri küfrünü duyuyordum ve bazı küfürlerin bana aktarılmıştı. Ancak muhâlifin senden aktardığı küfür çeşitlerinin tamamına itikad ettiğini düşünmedim. Ayrıca ben seninle ilgili olarak muhâlif hakkında "Söylediklerinin ne manaya geldiğine ve bunların onu sarih küfre sevk ettiğine aklı ermiyor herhâlde" dedim. Ama aktardığı şeye aklı eriyor ve itikad ediyorsa senin gibidir. Zira bu takdirde aktardığına itikad etmiş, sonra onu avam arasında yaymış olur. Çünkü sen küfrü beldende insanlar arasında yaymaya cesâret edemedin! Ancak ayak takımı câhillerle fısıldaşma cesâretini gösterdin!

Allah'ın işitme sıfatıyla işitip görme sıfatıyla gördüğüne dair Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bir haberin varid olmadığını iddia etmene gelince şimdi sana bu konuda seni öfkelendirmiş olan bazı şeyleri rivâyet edeceğiz inşâallah!

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ تَمِيمِ بن سَلَمَة، عَن عُرْوَةَ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ الْأَصْوَاتَ كُلَّهَا، إِنَّ خَوْلَةَ جَاءَتْ تَشْتَكِي زَوْجَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَخْفَى عَلَيَّ أَحْيَانًا بَعْضُ مَا تَقُولُ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ}

56) Bize Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Cerîr, el-A'meş-Temîm b. Seleme kanalıyla Urve'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Âişe *(radıyallahu anha)* dedi ki: "Hamd işitmesi bütün sesleri kuşatan Allah'a mahsustur. Havle kocasını Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şikâyet etmeye gelmişti de söylediklerinin bir kısmı bazen bana gizli kalıyordu. Sonra Allah Teâlâ *'Gerçekten Allah seninle kocası hususunda çekişen ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitti' (Mücâdile, 1)* buyruğunu indirdi."

وَحَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ أَنَّ جَرِيرَ بْنَ حَازِمٍ حَدَّثَهُمْ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا يَزِيدَ الْمَدَنِيَّ قَالَ: لَقِيَتِ امْرَأَةٌ عُمَرَ يُقَالُ لَهَا خَوْلَةُ بِنْتُ ثَعْلَبَةَ فَقَالَ عُمَرُ: هَذِهِ امْرَأَةٌ سَمِعَ اللَّهُ شَكْوَاهَا مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ

57) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Cerîr b. Hâzim'in kendilerine tahdis edip şöyle dediğini tahdis etti: Ebû Yezîd el-Medenî'nin şöyle dediğini işittim: "Havle bint Sa'lebe denen bir kadın Ömer'le karşılaştı da Ömer 'Bu Allah'ın şikâyetini yedi göğün yukarısından duyduğu bir kadındır' dedi."

حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، ثَنَا أَبُوعَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِي، ثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ عِمْرَانَ التُّجِيبِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو يُونُسَ سُلَيْمُ بْنُ جُبَيْرٍ مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَرَأَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعاً بَصِيراً} فَوَضَعَ أُصْبُعَهُ الدُّعَاءَ عَلَى عَيْنَيْهِ وإِبْهَامَهُ عَلَى أُذُنَيْهِ

58) Bize Ebu'r Rabî' ez-Zehrânî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdurrahmân el-Mukrî tahdis etti, dedi ki: Bize Harmele b. İmrân et-Tucîbî tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Hureyre'nin mevlâsı Ebû Yûnus Süleym b. Cu-

CamScanner ile tarandı

beyr Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Şüphesiz Allah işitendir, görendir' (Nisâ, 58)* buyruğunu okudu ve dua ederken kaldırdığı (işâret) parmağını iki gözünün üzerine, baş parmağını da kulağının üzerine koydu."

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا الْمُبَارَكُ، أبنا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاةٍ فَجَعَلْنَا لَا نَصْعَدُ شُرُفًا وَلَا نَهْبِطُ فِي وَادٍ إِلَّا رَفَعْنَا أَصْوَاتَنَا بِالتَّكْبِيرِ، فَدَنَا مِنَّا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ ارْبَعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّمَا تَدْعُونَ سَمِيعًا بَصِيرًا

59) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Hâlid el-Hazzâ, Ebû Osmân en-Nehdî kanalıyla Ebû Mûsâ el-Eş'arî *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: "Bir gazvede Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraberdik. Hangi yüksek yere çıksak veya hangi vadiye insek mutlaka yüksek sesle tekbir getirmeye başladık. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize yaklaştı ve şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Kendinizi yormayın. Zira siz ne bir sağıra ne de bir gâibe sesleniyorsunuz. Ancak işiten ve gören birine sesleniyorsunuz."*

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in birbirlerine zıt olan sağır ile işiteni birlikte zikrettiğini görmez misin ey Merîsî? Görüldüğü üzere Allah sağır değil işiten olduğunu bildirmiştir.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أبنا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عِمَارَةَ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ وَهْبِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّي لَمُسْتَتِرٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ إِذْ جَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ: ثَقَفِيٌّ وَخَتَنَاهُ قُرَشِيَّانِ كَثِيرٌ شَحْمُ بُطُونِهِمْ قَلِيلٌ فِقْهُ قُلُوبِهِمْ، فَتَحَدَّثُوا الْحَدِيثَ بَيْنَهُمْ، فَقَالَ أَحَدُهُمْ: أَتَرَى اللَّهَ يَسْمَعُ مَا قُلْنَاهُ؟ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: يَسْمَعُ إِذَا رَفَعْنَا وَلا يَسْمَعُ إِذَا خَفَضْنَا، فَقَالَ الْآخَرُ: إِنْ كَانَ يَسْمَعُ إِذَا رَفَعْنَا إِنَّهُ يَسْمَعُ إِذَا خَفَضْنَا فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ

CamScanner ile tarandı

سَمْعُكُمْ وَلا أَبْصَارُكُمْ وَلا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيراً مِمَّا تَعْمَلُونَ، وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

60) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî, el-A'meş- Umâra b. Umeyr- Vehb b. Rabîa kanalıyla Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: "Ka'be'nin perdeleri arkasına gizlenmiştim. Bu esnada üç kişi geliverdi. Bir Sakîfli idi. Damatları olan ikisi ise Kureyşli idi. Karınlarının yağı çok, kalplerinin anlayışı azdı. Aralarında konuştular. Biri 'Sence Allah söylediklerimizi duyuyor mudur?' diye sordu. Diğer ikisinden biri 'Sesimizi yükselttiğimizde duyuyordur, kısık tuttuğumuzda duymuyordur' dedi. Öteki 'Sesimizi yükselttiğimizde duyuyorsa kısık tuttuğumuzda da duyuyordur' dedi. Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gittim ve ona bunu anlattım. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu âyetleri indirdi: *'İşitmenizin, görmelerinizin ve derilerinizin aleyhinizde şehâdette bulunacaklarından sakınmıyordunuz. Bunun yerine Allah'ı işlediklerinizin birçoğunuzu bilmiyor sandınız. İşte Rabbiniz hakkında beslediğiniz zan budur. Sizi helâka sürükledi de hüsrana uğrayanlardan oldunuz.' (Fussilet, 22-23)*"

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ أَنَّ يَحْيَى بْنَ أَيُّوبَ الْمِصْرِيَّ، حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ دَرَّاجٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَعَنِ ابْنِ حُجَيْرَةَ الْأَكْبَرِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ أَحَدِهِمَا، عَن رَسُول الله صَلَّى عَلَيْهِ وَسلم قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمٌ حَارٌّ أَلْقَى اللَّهُ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ إِلَى أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، فَإِذَا قَالَ الرَّجُلُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مَا أَشَدَّ حَرَّ هَذَا الْيَوْمِ، اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ، قَالَ اللَّهُ لِجَهَنَّمَ: إِنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِيَ اسْتَجَارَنِي مِنْ حَرِّكِ فَإِنِّي أُشْهِدُكِ فَقَدْ أَجَرْتُهُ مِنْكِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمٌ شَدِيدُ الْبَرْدِ أَلْقَى اللَّهُ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مَا أَشَدَّ بَرْدَ هَذَا الْيَوْمِ، اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنْ زَمْهَرِيرِ جَهَنَّمَ، قَالَ اللَّهُ لِجَهَنَّمَ: إِنَّ عَبْدًا مِنْ عَبِيدِيَ اسْتَجَارَنِي مِنْ زَمْهَرِيرِكِ، وَإِنِّي أُشْهِدُكِ أَنِّي قَدْ أَجَرْتُهُ، قَالُوا: وَمَا زَمْهَرِيرُ جَهَنَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: بَيْتٌ يُلْقَى فِيهِ الْكُفَّارُ يَتَمَيَّزُ مِنْ شِدَّةِ بَرْدِهِ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ

CamScanner ile tarandı

61) Bize Abdullah b. Sâlih'in tahdis ettiğine göre Yahyâ b. Eyyûb el-Mısrî ona Abdullah b. Süleymân kanalıyla Derrâc'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ebu'l Heysem'in Ebû Saîd'den ve İbn Huceyre el-Ekber kanalıyla Ebû Hureyre'den ya da ikisinden birinden tahdis ettiğine göre (bu ikisi ya da biri) Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyurduğunu aktarmış: *"Sıcak bir gün olduğunda Allah işitmesini ve görmesini göktekilere ve yerdekilere atar. Kişi 'Lâ ilâhe illallah! Bugün ne sıcak! Allah'ım, beni cehennemin sıcağından güvende kıl!' dediğinde Allah cehenneme şöyle buyurur: 'Kullarımdan bir kul Benden kendisini senin sıcağından güvende kılmamı istedi. Şu hâlde seni şahid kılıyorum: Ben onu senden güvende kıldım. Çok soğuk bir gün olduğunda da Allah işitmesini ve görmesini yerdekilere atar. Kul 'Lâ ilâhe illallah! Bugünün soğuğu ne şiddetli! Allah'ım, beni cehennemin zemherîrinden güvende kıl!' dediğinde Allah cehenneme şöyle buyurur: 'Kullarımdan bir kul Benden kendisini senin zemherîrinden güvende kılmamı istedi. Şu hâlde seni şahid kılıyorum: Onu güvende kıldım.'"* "Cehennemin zemherîri nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sordular. *"Kâfirlerin içerisine atıldığı bir evdir ki soğuğunun şiddetinden parçaları birbirlerinden ayrılır"* buyurdu.

قُلْتُ لِأَبِي الْيَمَانِ: أَخْبَرَكَ شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: قَالَ سَالِمٌ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَأَثْنَى عَلَى اللهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ ذَكَرَ الدَّجَّالَ، فَقَالَ: إِنِّي سَأَقُولُ لَكُمْ قَوْلًا لَمْ يَقُلْهُ نَبِيٌّ لِقَوْمِهِ: تَعْلَمُنَّ أَنَّهُ أَعْوَرُ، وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ. فَأَخْبَرَنِي أَبُو الْيَمَانِ أَنَّ شُعَيْبًا أَخْبَرَهُ بِهِ

62) Ebu'l Yemân'a dedim ki: Sana Şuayb, ez-Zuhrî'den onun şöyle dediğini haber verdi: Sâlim dedi ki: Abdullah b. Ömer *(radıyallahu anhuma)* dedi ki: Rasulullah insanlar arasında kalkıp Allah'ı lâyık olduğu şekilde övdükten sonra Deccâl'i söz konusu edip şöyle buyurdu: *"Şimdi size bir söz söyleyeceğim ki bunu hiçbir nebî kavmine söylememiştir: "Onun tek gözlü olduğunu, Allah'ın ise tek gözlü olmadığını mutlaka bilmelisiniz."* Ebu' Yemân da bana Şuayb'ın bunu kendisine haber verdiğini haber verdi.

CamScanner ile tarandı

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah tek gözlü değildir"* buyruğunun manası Onun tek gözlü değil iki gözü olup gören olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ الدَّجَّالَ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلم فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا إِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ أَعْوَرُ عَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ

63) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Cuveyriye b. Esmâ'nın Nâfi' kanalıyla Abdullah'tan tahdis ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında Deccâl söz konusu edilmiş de o şöyle buyurmuş: *"İyi dinleyin! Şüphesiz Mesîh Deccâl'in sağ gözü hastadır. Gözü sanki fırlamış bir üzüm tanesidir."*

حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الدَّجَّالَ فَقَالَ: أَعْوَرُ جَعْدٌ، وَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ

64) Bize Müslim b. İbrâhîm tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be, Simâk-İkrime kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Deccâl'i söz konusu edip şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Tek gözlü ve kıvırcıktır. Rabbiniz ise tek gözlü değildir."*

حدثنا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أبنا شَرِيكٌ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِ اللهِ {آلمر} قَالَ: "أَنا اللهُ أرى

65) Bize Alî b. el-Ca'd tahdis etti, dedi ki: Bize Şerîk'in Atâ b. es-Sâib-Ebu'd Duhâ kanalıyla İbn Abbâs'tan haber verdiğine göre o Allah'ın *"Elif, Lâm, Mîm, Râ" (Ra'd, 1)* buyruğu hakkında "Ben Allah'ım, görürüm" demiştir.

حَدَّثَنَا الزَّهْرَانِيُّ أَبُو الرَّبِيعِ، ثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ الْمَدَنِيُّ، عَنْ سَعِيدٍ -وَهُوَ الْمَقْبُرِيُّ- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ حَذَّرَ

CamScanner ile tarandı

أُمَّتَهُ الدَّجَّالَ، حَتَّى نُوحٍ. وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْهُ بِشَيْءٍ مَا أَخْبَرَ بِهِ نَبِيٌّ كَانَ قَبْلِي: إِنَّه كَانَ أَعْوَرَ وَإِنَّ اللَّهَ لَيْسَ كَذَلِكَ، مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ. يَقْرَأُهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ

66) Bize ez-Zehrânî Ebu'r Rabî' tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ma'şer el-Medenî, Saîd -ki o el-Makburî'dir- kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Nûh'a varıncaya kadar hiçbir nebî yoktur ki ümmetini Deccâl'den sakındırmış olmasın. Şimdi ben size onun hakkında bir şey bildireceğim ki benden önceki hiçbir nebî bunu bildirmemiştir. O tek gözlüdür. Allah ise böyle değildir. İki gözü arasında kâfir yazılıdır. Bunu her mümin okur."*

حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ -فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ- عَنْ نَافِعٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ كُلُّهُمْ يُحَدِّثُهُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ خُيَلَاءَ

67) Bize el-Ka'nebî -Mâlik b. Enes'e okudukları arasında- Nâfi', Abdullah b. Dînâr ve Zeyd b. Eslem kanalıyla Abdullah b. Ömer'den Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Allah izarını kibirli kibirli sürüyene kıyâmet günü bakmaz."*

حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ -عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا

68) Bize yine el-Ka'nebî -Mâlik b. Enes'e okudukları arasında- Mâlik- Ebu'z Zinâd- el-A'rec- Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aynısını tahdis etti. Şu kadar var ki *"izarını şımarıkça sürüyene"* dedi.

حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسلم مِثْلَهُ

CamScanner ile tarandı

69) Bize el-Ka'nebî, Mâlik b. Enes- el-Alâ b. Abdurrahmân- babası- Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aynısını tahdis etti.

حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ، ثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ أَبُو الْجَلِيلِ قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَةَ الْهُجَيْمِيَّ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي جُرَيٍّ جَابِرٍ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسلم فَقُلْتُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ، فَقَالَ: وَعَلَيْكَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ لَبِسَ بُرْدَيْنِ لَهُ فَتَبَخْتَرَ فِيهِمَا فَنَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ فَمَقَتَهُ، فَأَمَرَ الْأَرْضَ فَأَخَذَتْهُ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ بَيْنَ الْأَرْضِينَ، فَاحْذَرُوا وَقَائِعَ اللهِ

70) Bize Sehl b. Bekkâr tahdis etti, dedi ki: Bize Abdusselâm Ebu'l Celîl tahdis etti, dedi ki: Ubeyde el-Hüceymî'yi Ebû Curey Câbir'den şöyle dediğini tahdis ederken işittim: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gittim ve 'Selâm üzerine olsun!' dedim. *'Senin de'* dedi. Sonra şöyle buyurdu: *"Sizden öncekilerden bir adam kendisine ait iki elbise giyip onların içinde çalım satarak yürüdü de Allah ona arşının yukarısından bakıp ona öfkelendi. Sonra arza emretti de arz onu yakaladı. Şimdi o yerlerin içinde debelenip durmaktadır. Şu hâlde Allah'ın musîbetlerinden sakının!"*

Gör bunları ey Merîsî, gör! Bu konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da başkasından gelen bir eserin olmadığını câhilce iddia etmenden sonra bunları sana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyetle sahih olarak getirdik. Hem sen Allah *(azze ve celle)*'nin *"Allah işitendir, görendir"* buyruğundan sonra eseri ne yapacaksın ki? Zira bir şeye ancak işitme ve görme sıfatlarının sahiplerinden olduğu takdirde işiten ve gören denir. Diğer taraftan konuşmada mecaz olarak birbirlerinin karşısında oldukları manasını içerir şekilde "Dağlar ve köşkler birbirini görmektedir" veya "duymaktadır" denebilir. Sesler bunlara ulaşır ama bunlar sesi anlayamazlar. "İşiten ve gören bir dağ" ya da "işiten ve gören bir köşk" demek ise mümkün değildir. Çünkü ancak işitme sıfatıyla işiten ve görme sıfatıyla gören birine işiten ve gören denir. el-Merîsî'nin adamları söylediklerimizi inkâr ederse işitme ve görme sıfatlarına sahip olanlardan olmadığı hâlde hakkında Arapların "Bu işitendir, görendir" dediği tek bir şey söylesinler bakalım! Hakkında bunu söylemek mümkün olan tek bir şey getiremeyeceklerdir.

CamScanner ile tarandı

Yine sen Allah Teâlâ'nın *"Ancak kendilerine meleklerin gelmesini ya da Rabbinin gelmesini mi bekliyorlar?" (En'âm, 158)* buyruğu hakkında ve *"Allah'ın buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini mi?" (Bakara, 210)* buyruğu hakkında bir iddia ortaya attın. Bu âyetlerde zikri geçen şeyin Allah hakkında bir geliş olamayacağını iddia ettin. Çünkü O sana göre hareket eden bir varlık değildir. Bundan dolayı iddiana göre O gelmez, kıyâmeti getirir. *"Allah'ın buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini mi?"* buyruğunda söylenmek istenen de Allah'ın bizâtihî geleceği değil buluttan gölgelikler içinde emrini getireceğidir. Sonra bunun manasının *"Allah onların binalarına temellerden geldi" (Nahl, 26)* ve *"Allah onlara beklemedikleri yerden geldi" (Haşr, 2)* buyruklarındaki manayla aynı olduğunu söyledin.

Şimdi bu el-Merîsî'ye verilecek cevap şudur: Allah canını alsın senin! İlmin ve basîretin olmadığı hâlde Allah'a ve kitabına karşı ne kadar da cüretkârsın! Allah sana bunun geliş olduğunu bildirmişken sen "Bu bir geliş değildir, *'Allah onların binalarına temellerden geldi'* buyruğundaki manadadır" diyorsun! Sen gerçekten Allah'ın birleştirdiğini ayırdın ve Onun ayırdığını birleştirdin. Bu ikisini ancak Kitab ve Sünnet'i bilmeyen câhiller bir değerlendirir. Çünkü her biri kıraat esnasında sözün akışında ortaya çıkan teviline bitişiktir ki bunu senin gibiler dışında herkes bilir.

Müslümanlar Allah Teâlâ'nın arşının yukarısında, semalarının yukarısında olduğu ve kıyâmet gününden önce yarattıklarından birini cezalandırmaya inmeyeceği üzerinde icma etmiştir. Kıyâmet gününde kulları arasında hüküm vermek, onları hesaba çekmek ve karşılıklarını vermek üzere ineceği, o gün göklerin Onun inişinden dolayı yarılacağı, meleklerin indirildikçe indirileceği, Rabbinin arşını üzerlerinde sekiz meleğin taşıyacağı hususunda ise şüpheye düşmemişlerdir. Nitekim Allah ve Resûlü böyle buyurmuştur. Müslümanlar Allah'ın arza kıyâmet gününden önce herhangi bir iş için inmeyeceği hususunda şüphe etmediklerinden dolayı insanlara gelen cezaların ancak Onun emri ve azabı olduğunu kesin biçimde bilmişlerdir. Dolayısıyla *"Allah onların binalarına temellerden geldi"* buyruğunda kastettiği binalarının temelleri tarafından gelen tuzağıdır. *"Böylece tavan yukarılarından üzerlerine göçmüştür." (Nahl, 26)* Şu hâlde bu gelişin tefsiri tavanın yukarılarından üzerlerine göçmesidir.

CamScanner ile tarandı

"Allah onlara beklemedikleri yerden geldi" buyruğu da "onlara tuzak kurdu" manasına gelmektedir: Kalplerine korku saldı. Bundan dolayı evlerini hem kendi elleriyle hem müminlerin elleriyle yıkıyorlardı. Bunlar Kureyzaoğulları'dır.[6]

Görüldüğü üzere gelişin tefsiri âyetlerin siyâkında ortaya çıkmaktadır: Geliş bir âyette tavanın göçmesi manasına gelirken diğer âyette korku salma manasına gelmektedir. Allah'ın kıyâmet günü gelmesinin tefsiri ise Kitab'da açıkça ifâde edilmiş ve açıklanmıştır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ وَحُمِلَتِ الأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً، فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ، وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ، وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ، يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنكُمْ خَافِيَةٌ، -إِلَى قَوْلِهِ: هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ}

"Sûra bir defa üfürüldüğü, arzın ve dağların taşındığı, tek seferde un ufak edildiği zaman o gün gerçekleşecek olan gerçekleşmiştir. Gök yarılmıştır. Bundan dolayı o gün sarkıktır. Melekler onun etrafındadır. O gün Rabbinin arşını yukarılarında sekiz (melek) taşır. O gün (Rabbinize) arz edilirsiniz. Gizlediğiniz hiçbir şey gizli kalmaz." (Hâkka, 13-18)

Sonra *"'Gücüm benden zâil oldu' (der)" (Hâkka, 29)* buyurmuştur. Görüldüğü üzere Allah Teâlâ iki manayı da herhangi bir karışıklık içermeyecek ve hiçbir akıl sahibine karışık gelmeyecek şekilde açıklamıştır. O dünyada insanların başına getirdiği cezalarla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

{أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَاراً فَجَعَلْنَاهَا حَصِيداً كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ}

"Emrimiz gece ya da gündüz oraya gelir de orayı önceki gün yokmuşçasına kökünden biçilmişe çevririz" (Yûnus, 24)

Görüldüğü üzere O *"emrimiz oraya gelir"* buyurunca ilim ehli emrinin Onun katından semadan indiğini, Onun ise arşının üzerinde olduğunu

---

[6] Bunlar Kureyzaoğulları değil Nadîroğulları'dır.

CamScanner ile tarandı

bilmiştir. Yine O zikrettiğimiz *"Sûra bir defa üfürüldüğü..."* diye başlayan âyetleri buyurunca, *"Gök bulutlarla yarılıp melekler indirildikçe indirildiği gün..." (Furkân, 25), "Allah'ın ve meleklerin buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelip işin bitirilmesini mi? Bütün işler Allah'a döndürülür" (Bakara, 210)* ve *"Yer paramparça edildiği, Rabbin ve saf saf melekler geldiği zaman..." (Fecr, 21-22)* buyurunca Allah'ın söz konusu ettiği delillerden ve meleklerin özellikle o gün ineceğini anmasından buradaki gelmenin Allah'ın kıyâmet günü yarattıklarını bizzat hesaba çekmek için bizâtihî gelmesi olduğu, başkasının bu işi üstlenmeyeceği, iki meselenin farklı olmasından dolayı buradaki mananın temellerden gelme manasından farklı olduğu anlaşılmıştır. Onun *"Allah onların binalarına temellerden geldi"* buyurduğunu, bu âyette ne sûra üfürülmesini ne göğün yarılmasını ne meleklerin indikçe inmesini ne Arş'ın taşınmasını ne de arz gününü söz konusu ettiğini görmez misin ey Merîsî? Bunun yerine O yaşadıkları dünya hayatında tavanın üzerlerine yukarılarından göçtüğünü söylemiş ve *"Azap onlara fark etmedikleri yerden geldi" (Nahl, 26)* buyurmuştur. Böylece gelişi azaba yormuştur. İki manayı onlara iliştirilen delil ve tefsirler ile birbirlerinden ayırmıştır.

Her mana hangi manaya çekilebiliyorsa ona çekilir. Sözün akışı hangi manaya yorulmasına müsaade ediyorsa ona yorulur. Ancak kişi son derece nadir karşılaşılan, en az kullanılan ve akılların en uzağında yer alan manasında mecaz olarak dile gelebilecek bir şeyi bulduktan sonra en sık ve en çok kastedilen manaları hedef alır, câhilleri yanıltmak ve aralarında dalâleti yaymak için meşhur manaları aşina olunmayan imkânsız manalara çevirirse bu şüphe odağı olmayı hak ettiğini ve avama muhâlefet ettiğini gösterir.

Kur'ân açık bir arapçadır. Manaları Arapların lehçeleri kapsamında bildiği en meşhur ve en kuşatıcı manalara yorulur. Senin gibi câhil tevilcinin biri Kur'ân'dan bir şeyin hâs/özel olduğunu iddia eder ya da bir şeyi eser olmaksızın kapsayıcılıktan uzak bir manaya yorarsa iddiasına delil getirmekle yükümlüdür. Getiremezse o şey mutlaka Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi umûmu üzeredir.

CamScanner ile tarandı

Söz konusu gelişin tefsiri hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı senin bunu tefsir etmene ihtiyaç duymayacağımız derecede bize yetmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından bu konuda bir eser gelmemiş bile olsaydı tefsirine itimad edilecek kimselerden olmazdın. Çünkü sen bu hususta üzerine şüphe çeken güvenilmez birisin.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ قَالَ: فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا. فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا فَيَتَّبِعُونَهُ

71) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbrâhîm b. Sa'd, İbn Şihâb- Atâ b. Yezîd el-Leysî kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah kıyâmet günü insanları toplayıp 'Kim bir şeye ibâdet ediyorsa onun peşinden gitsin' buyurur. Bunun üzerine müminler 'Rabbimiz bize gelene kadar yerimiz burasıdır, Rabbimiz geldiği zaman Onu tanırız' derler. Derken Allah onlara gelip 'Ben sizin Rabbinizim' buyurur. Onlar da 'Sen bizim Rabbimizsin' deyip Onun peşinden giderler."*

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي هَذِهِ الْآيَةِ: {وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنزِيلاً} قَالَ: يَنْزِلُ أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَهُمْ أَكْثَرُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ وَمِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، فَيَقُولُ أَهْلُ الْأَرْضِ: أَفِيكُمْ رَبُّنَا؟ فَيَقُولُونَ: لَا، وَسَيَأْتِي. ثُمَّ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ الثَّانِيَةُ - وَسَاقَهُ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ قَالَ:- فَيَقُولُونَ: أَفِيكُمْ رَبُّنَا؟ فَيَقُولُونَ: لَا وَسَيَأْتِي، ثُمَّ يَأْتِي الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْكُرُوبِيِّينَ، وَهُمْ أَكْثَرُ مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

72) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme'nin Alî b. Zeyd- Yûsuf b. Mihrân kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan tahdis ettiğine göre o *"Göğün yarılıp bulutların ortaya çıktığı ve meleklerin indirildikçe indirildiği gün..." (Furkân, 25)* âyeti hakkında şöyle

CamScanner ile tarandı

demiştir: "En yakın göktekiler -ki yerdekilerden, cinlerden ve insanlardan çokturlar- inerler. Yerdekiler 'Rabbimiz aranızda mı?' diye sorarlar. Onlar da 'Hayır ama gelecek' derler. Sonra ikinci gök yarılır..." İbn Abbâs hadisi yedinci göğe kadar bu şekilde aktarmış, sonra şöyle demiştir: "'Rabbimiz aranızda mı?' diye sorarlar. Onlar da 'Hayır ama gelecek' derler. Sonra Rab *(tebareke ve teala)* Kurûbiyyûn arasında gelir ki onlar göktekilerden ve yerdekilerden çoktur."

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ الْمِصْرِيُّ، ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سِنَانِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ:- وَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ}- قَالَ: يُبَدِّلُهَا اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَرْضٍ مِنْ فِضَّةٍ لَمْ تُعْمَلْ عَلَيْهَا الْخَطَايَا، يَنْزِلُ عَلَيْهَا الْجَبَّارُ

73) Bize Abdullah b. Sâlih el-Mısrî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa, Yezîd b. Ebî Habîb- Sinân b. Sa'd kanalıyla Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)*'tan onun *"Yerin başka bir yerle, göklerin başka göklerle değiştirileceği gün..." (İbrâhîm, 48)* âyetini okuyup şöyle dediğini tahdis etti: "Allah kıyâmet günü yeri üzerinde günahlar işlenmemiş gümüşten bir yerle değiştirecektir. Cebbâr onun üzerine inecektir."

حَدثنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ ثَنَا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ مُدَّتِ الْأَرْضُ مَدَّ الْأَدِيمِ. فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ قُبِضَتْ هَذِهِ السَّمَاءُ الدُّنْيَا عَلَى أَهْلِهَا فَنُثِرُوا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ، فَإِذَا أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا أَكْثَرُ مِنْ جَمِيعِ أَهْلِ الْأَرْضِ, فَإِذَا رَآهُمْ أَهْلُ الْأَرْضِ فَزِعُوا، وَقَالُوا: أَفِيكُمْ رَبُّنَا؟ فَيَقُولُونَ:" لَيْسَ فِينَا وَهُوَ آتٍ قَالَ: ثُمَّ يَقْبِضُ السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ -وَسَاقَ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ قَالَ:- فَلَأَهْلُ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَحْدَهُمْ أَكْثَرُ مِنْ أَهْلِ سِتِّ سَمَاوَاتٍ وَمِنْ جَمِيعِ أَهْلِ الْأَرْضِ بِالضِّعْفِ قَالَ: وَيَجِيءُ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ، وَالْأُمَمُ جُثًا صُفُوفٌ قَالَ: فَيُنَادِي مُنَادٍ: سَتَعْلَمُونَ الْيَوْمَ مَنْ أَصْحَابُ الْكَرَمِ

74) Bize Ahmed b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Şihâb, Avf- Ebu'l Minhâl- Şehr b. Havşeb kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan

CamScanner ile tarandı

onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kıyâmet günü geldiğinde yer deri gibi yayılır. Bu olduğunda şu en yakın gök ehli oradayken kabz edilir yeryüzüne saçılırlar. Görülür ki en yakın göğün sâkinleri yerdekilerin tamamından fazla! Yerdekiler onları gördüklerinde ürperirler ve 'Rabbimiz aranızda mı?' diye sorarlar. Onlar da 'Aramızda değil ama gelecek' derler. Sonra ikinci göğü kabz eder..." İbn Abbâs hadisi yedinci göğe kadar bu şekilde aktardı, sonra şöyle dedi: "Yedinci göğün sâkinleri tek başlarına altı göğün sâkinlerinden ve yerdekilerin tamamından katbekat fazladır. Allah onların aralarında gelir. Ümmetler diz çökmüştür ve saflar hâlindedir. Bir münâdî 'Bugün kerem sahiplerinin kim olduğunu bileceksiniz!' diye nida eder."

Akıllarını yitirmiş, hüsrana uğramış ve fitneye düşürülmüş câhiller dışında kim Allah'ın kıyâmet günü gelmesi hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbının tefsirini bırakır da senin imkânsız tefsirine dönüp bakar ey Merîsî? Çünkü sen din hususunda aldanmış ve üzerine şüphe çekmiş birisin. Allah'ın kitabının tefsiri hususunda da güvenilir değilsin.

Veyl olsun sana! Allah kıyâmeti getirecek de kendisi olmayacak, öyle mi? Peki o gün insanları kim hesaba çekecek? Ben senin tuttuğun bu yoldan giden kimse için endişeleniyorum ve onun hesap gününe inanmadığını kesin biçimde biliyorum.

***

Yine sen Allah Teâlâ'nın *"O el-Hayy'dır, el-Kayyûm'dur" (Bakara, 255)* buyruğu hakkında bir iddiada bulundun ey Merîsî! Nezdinde kayyûmun zâil olmayan yani inmeyen, hareket etmeyen, tutmayan, bırakmayan manalarına geldiğini söyledin. Bunu ashâbından ismini vermediğin biri- el-Kelbî- Ebû Sâlih isnadıyla İbn Abbâs'tan aktardın. Güya o "Kayyûm zâil olmayandır" demiş.

İbn Abbâs'tan bunu rivâyet etmiş olsan da basîret sahipleri nezdinde bu tefsirin bâtıl olduğunun delilleri ve şahidleri vardır.

Birincisi: Bunu sen rivâyet ettin ki Allah'ın tevhîdi hususunda şüpheli birisin.

CamScanner ile tarandı

İkincisi: Bunu ashâbından ismini vermediğin birinden rivâyet ettin ki ashâbın şüpheli ve töhmet altında olmaları yönünden senin gibidir.

Üçüncüsü: Bu tefsir el-Kelbî kanalıyla rivâyet edilmiştir ki eser âlimleri en ufak bir helâl ya da haram hususunda bile görüş birliğiyle el-Kelbî ile ihticac etmemiştir. Şu hâlde o Allah'ın tevhidi ve kitabının tefsiri hususunda nasıl hüccet kılınsın? Ebû Sâlih de onun gibidir.

Diğer taraftan "Kayyûm zâil olmayandır" dediğini İbn Abbâs'tan sahih olarak rivâyet etmiş olsaydın bunu garipsemezdik. Bunun manası âlimler nezdinde açık ve anlaşılır olurdu. Arapçayı iyi bilenler nezdinde zâil olmayan, hareket etmeyen ve dilediği zaman bir mekândan diğerine geçmeyen değil son bulmayan ve yok olmayan manalarına gelmektedir. Nitekim son bulan şeye zâil denir. Lebîd b. Rabîa'nın dediği gibi:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ ... وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلُ

"İyi dinleyin: Allah dışında her şey bâtıldır!

Her nimet mutlaka zâil olacaktır!"

Yani son bulacaktır. Buradaki mana "hareket edecektir" değildir. Zira diriyle ölü arasındaki fark harekettir. Hareket etmeyen ölüdür ve yaşıyor olmakla nitelenemez. Nitekim Allah Teâlâ cansız putları şöyle nitelemiştir:

{وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ، أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ}

"Allah'ın gayrısında yakardıkları, bir şey yaratamazlar. Kendileri yaratılmaktadırlar. Diri değil ölüdürler. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler." (Nahl, 20-21)

Görüldüğü üzere Allah hareket ettirilmedikleri sürece hareket etmeyen putların hilâfına diridir, kayyûmdur, tutar, bırakır, dilediği zaman hareket eder ve istediğini yapar.

Yine sen Allah *(azze ve celle)*'nin hareket etmediğini ve zâil olmadığını savunurken çocukların getireceği hüccetleri getirdin ey Merîsî! İbrâhîm *(aleyhisselam)*'ın yıldızı, güneşi ve ayı gördüğü zaman "Bu benim rabbimdir"

CamScanner ile tarandı

dediğini, battıkları zaman da "Batanları sevmem" dediğini (En'âm, 76) söz konusu ettikten sonra şöyle dedin: "Görüldüğü üzere İbrâhîm zâil olan ilahları sevmediğini ifâde etmiştir. Şunu söylemek istiyoruz: Allah bir semadan diğerine indiği ya da kıyâmet günü kulları hesaba çekmek üzere indiği zaman güneşin ve ayın battığı gibi batmış ve zâil olmuş olur ki İbrâhîm bu ikisinin rabliğini reddetmiştir."

Ne dediği anlaşılmayan bir Türk ya da Arapçaya dili dönmeyen bir Rum bir kıyas ortaya atsaydı kıyası seninkinden daha çirkin ve kötü olamazdı. Veyl olsun sana! Allah'ın yarattıklarından kim "Allah Teâlâ indiği ya da hareket ettiği ya da hesap gününde indiği zaman güneşin sıcak bir pınarda battığı gibi bir şeyin içinde batmış olur" demiş? Allah indiğinde ya da yükseldiğinde güneşin, ayın ve yıldızların battığı gibi bir mahlûkun içinde batmaz. Hayır! O inerken de yükselirken de, her hâlinde her şeyin üzerinde olan ve her şeyi kuşatandır. O dilediğini herhangi bir şeyin içinde batmadan yapandır. Her şey Ona boyun eğer. Yerler, güneş, ay ve yıldızlar yaratılmış birer mahlûktur. Battıkları zaman bir mahlûkun içinde, meselâ Allah'ın buyurduğu gibi sıcak bir pınarın içinde batarlar. Allah en yüce ve en uludur. Hiçbir şey Onu kuşatmaz ve hiçbir şey Onu kapsamaz.

***

CamScanner ile tarandı

Sonra sapık el-Merîsî Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rüyet hususunda rivâyet edilen *"Kıyâmet günü Rabbinizi güneşi ve dolunay gecesinde ayı görme hususunda haksızlığa uğratılmadığınız gibi Onu görme hususunda da haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz"* buyruğunu reddetmeye kalktı. Câhil önce hadisi ikrar etti ve sahihledi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyetinin sâbit olduğunu söyledi. Sonra en çirkin tevil ve en kötü tefsir ile bunu sinsilikle reddedip işlevsiz kılmaya çalıştı. Hadisi kökten reddetseydi altı üstüne getirilmiş bu tefsirleri dile getirmesine nazaran daha mazur olurdu. Bu tefsirler ki ne ilim ehlinden ne de Arap dili âlimlerinden biri bunlar hususunda onunla aynı görüştedir.

Câhilin iddiasına gelelim: O Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Rabbinizi Onu görme hususunda haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz"* buyruğunu tefsir ederken şöyle dedi: "Bir rabbinizin olduğunu hakkında şüphe etmeden bileceksiniz. Tıpkı ayın ay olduğu hususunda şüphe etmediğiniz gibi. Değilse bunun manası müminlerin görme sıfatlarının kıyâmet günü Onu açık açık idrâk edeceği değildir. Çünkü O *'Görüşler Onu idrâk edemez' (En'âm, 103)* buyurarak bunun kendisi hakkında söz konusu olamayacağını bildirmiştir. Bu (hadis) müşebbihenin söylediğinin manasını içermemektedir. *'Rabbinizi göreceksiniz'* buyruğu 'Bir rabbinizin olduğunu bileceksiniz ve bu konuda size hiçbir şek şüphe ilişmeyecek' demektir. Görmez misiniz ki bir şey görmediği hâlde kör hakkında bile 'Ne iyi bilir!' manasında 'Ne iyi görür!' denebilmektedir? Kezâ kişi meselenin kendisine bakılacak bir cismi olmadığı hâlde 'Meseleye baktım' diyebilmektedir? Demek ki 'meseleye baktım' 'mesele hakkında düşündüm' manasına gelmektedir. Ancak müşebbihenin aklı açık açık görme manasına gitmiştir. Hâlbuki sözü edilen gözle görmek değildir."

Ey Merîsî! Sana verilecek cevap şudur: Hadisi ikrar ettin ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit olduğunu söyledin. Böylece hadis seni boğazından yakaladı! Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tefsirini hadise iliştirmiş ve hadisi kısaca açıklamıştır. Hepsini tek bir isnad bir araya getirmiş, böylece hiçbir tevilciye bu konuda söyleyecek bir şey bırakmamıştır.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* câhilce müşebbihe diye isimlendirdiğin şu kimselerin sandığı(!) gibi buradaki görmenin gözle görme oldu-

CamScanner ile tarandı

ğunu açıkça ifâde etmiştir. Şu hâlde bunun tefsiri hadisle birlikte rivâyet edilmiştir. Sense hadisi senden daha bilgili birinden rivâyet ettiğin herhangi bir eser olmaksızın Resûl'ün tefsirine aykırı olarak tefsir ediyorsun. Hangi bedbaht, hangi şaşkın Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisine iliştirilmiş, âlimler tarafından anlaşılan ve Kitab'dan dile gelenlerin doğruladığı tefsirini bırakır da senin ancak kendinden daha câhil ve daha sapık kimselerden rivâyet ettiğin tefsirine yönelir?

Şimdi sen Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Rabbinizi güneşi ve ayı görme hususunda haksızlığa uğratılmadığınız gibi Onu görme hususunda da haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz"* buyurduğunu ama onun aslında ashâbına "Kıyâmet günü Onun rabliği hususunda şüpheye düşmeyeceksiniz" demek istediğini savunmuş olmuyor musun? Bu tefsir Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karşısında ayak diremeyi içermesinin yanında akıl sınırlarının dışında kalan bir imkânsızlıktadır. Çünkü kıyâmet günü Allah *(azze ve celle)*'nin rabliği hususunda şüphe etmek mümin hakkında da kâfir hakkında söz konusu olmaz. O gün müminlerin ve kâfirlerin her biri Onun rabbi olduğunu bilecektir. Bu hususta onlara herhangi bir şüphe ilişmeyecektir. Allah bunu müminlerden kabul edecek ama kâfirlerden kabul etmeyecektir. O gün kendisini yakîn üzere biliyorlar diye kâfirleri mazur saymayacaktır. Şu hâlde kıyâmet günü Rab Teâlâ'yı bilme hususunda müminin kâfirden ne ayrıcalığı vardır sana göre? İnsanların mümin olanları da kâfir olanları da Onun rabliği hususunda şüpheye düşmeyeceklerdir ya!

Ölmeden önce yaşarken Allah'ın rabbi olduğunu bilmeyen ve bu hâl üzere ölen, tâ ki bunu öldükten sonra öğrenen kimsenin varacağı yer cehennem olan bir kâfir olarak ölmüş olacağını, daha önce iman etmemişse Allah'ın kıyâmet günü gördüğü âyetleri sebebiyle iman etmesinin ona asla fayda vermeyeceğini bilmiyor musun sen ey Merîsî! Şu hâlde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in müminleri Rablerini kıyâmet günü görecek olmalarıyla müjdelemesi nerede kalmaktadır? Zira o gün rüyet yönünden müminlerin ve kâfirlerin tamamı sana göre birdir. Çünkü sana göre hiçbirine Onun hakkında şek şüphe ilişmeyecektir.

Ey Merîsî! Sen Allah Teâlâ'nın şu buyruklarını işitmedin mi:

CamScanner ile tarandı

{رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحاً إِنَّا مُوقِنُونَ}

"Rabbimiz! Gördük ve işittik. Şimdi bizi döndür de sâlih amel işleyelim. Çünkü biz artık kesin olarak biliyoruz." (Secde, 12)

{وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا}

"Rableri huzurunda durduruldukları zaman bir görsen! 'Bu hak değil midir?' buyurur. 'Rabbimize yemin olsun ki haktır' derler." (En'âm, 30)

Görüldüğü üzere Allah *(azze ve celle)* kâfirlerin o gün kendisine yakîn üzere inanacağını bildirmiştir. Peki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından olup ona "Rabbimizi görecek miyiz?" diye sormalarından önce de Allah'ın rableri olduğunu bilen, bu hususta içlerinde hiçbir şek şüphe olmayan müminler hakkında ne diyeceğiz?

Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu da mı işitmedin:

{يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْساً إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْراً}

"Rabbinin âyetlerinden birinin geleceği gün daha önce iman etmemiş ya da imanında hiç hayır işlememiş bir nefse imanı fayda vermez" (En'âm, 158)

Bunun tefsirinde söz konusu âyetin güneşin battığı yerden doğması olduğu söylenmektedir. Dünyadaki âyetler ortaya çıktığı zaman bile iman etmesi kişiye fayda vermediğine göre kıyâmet günü imanı ona nasıl fayda versin de bu imanı sebebiyle Allah Teâlâ'ya bakmayı hak etsin? Söylediklerinin seni boğazından yakalayan hangi hüccetleri karşına diktiğini iyi gör ey Merîsî!

Kıyâmet günü Rabb'in hakîkaten görüleceğini dile getirmesi hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözüne *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyruğunu karıştırmana gelince bu buyruk kendisine nâzil olduğu zatın söylediğine karışır, başkasınınkine değil. O da Allah'ın bununla neyi kastettiğini bilmiş, anlamış, açıklamış ve ibâreye dökmüştür. İki hususu da göğüslere şifa olacak ve yeterli gelecek şekilde tefsir etmiştir.

CamScanner ile tarandı

سَأَلَهُ أَبُو ذَرٍّ: هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ -يَعْنِي فِي الدُّنْيَا-؟ فَقَالَ: نُورٌ أَنَّى أَرَاهُ؟ حَدَّثَنَا الْحَوْضِيُّ وَغَيْرُهُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ عَنْ أَبِي ذَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

75) Ebû Zerr ona dünya hayâtında görüp görmediğini kastederek "Rabbini gördün mü?" diye sormuş, o da *"O bir nûrdur. Onu nasıl göreyim?"* demiştir. Bunu bize el-Havdî ve başkaları, Yezîd b. İbrâhîm- Katâde- Abdullah b. Şakîk- Ebû Zerr *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

İşte *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyruğunun manası budur. Yani görüşler Onu dünya hayâtında idrâk edemez. Onun âhirette görülmesi kendisine sorulduğunda ise Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Evet, güneşi ve dolunay gecesinde ayı gördüğün gibi açık açık"* buyurmuştur. Görüldüğü üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iki manayı da senin iddiana aykırı olarak tefsir etmiştir.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lafzının zâhirinin câhili olmana hayret doğrusu! Zira sen Allah'ın güneşin ve ayın görüldüğü gibi görüleceği hususunda yanlış zanlara kapılıyorsun. Sonra da câhilce müşebbihe diye isimlendirdiğin kimselerin yanlış zanlara kapıldığını iddia ediyorsun! İddiana göre teşbih ehlinin başında tıpkı şu müşebbihlerin(!) yaptığı gibi Allah'ın görülmesini güneşin ve ayın görülmesine benzettiği için Rasulullah gelmektedir! Evet, iddian bunu gerektirmektedir.

Allah Teâlâ'nın kıyâmet günü görülmesi hususunda ashâbının câhillerini kendisiyle yanılttığın şaşırtmacaya gelelim. Şöyle dedin: "Görmez misin ki Mûsâ'nın kavmi *'Bize Allah'ı açıkça göster!' (Nisâ, 153)* dediğinde onları yıldırım yakalamıştır? *'Allah'ı açık açık görmediğimiz sürece sana asla inanmayacağız!' (Bakara, 55)* dediklerinde de onları yıldırım yakalamıştır? Yine (kâfirler) *'ya da Rabbimizi görseydik ya'* demişlerdir de bunun üzerine Allah *'Gerçekten kendilerini büyük gördüler ve hadlerini çok aştılar' (Furkân, 21)* buyurmuştur?" Böylece sen Allah'ın bu hususta onlara karşı çıktığını ve kendisini görmeyi istemelerinden dolayı onları kınadığını iddia ettin.

CamScanner ile tarandı

Bu el-Merîsî'ye verilecek cevap şudur: Allah'ın kitabını kalbin sana okunandan gâfil hâldeyken mi okuyorsun sen? Mûsâ'nın ashâbının Mûsâ'dan ısrarla istediğinin Allah'ı dünyada görmek olduğunu, "Allah'ı dünyada değil, âhirette görmediğimiz sürece" değil de *"Allah'ı açık açık görmediğimiz sürece sana asla inanmayacağız!"* dediklerini görmüyor musun? Allah'ın dünyadakilerin görüşlerini kastederek *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyurduğu geçmiş bulunmaktadır. Şu hâlde yıldırım onları zulümlerinden ve Allah'ın dünya ehlini kendisinden perdelediği şeyi istemelerinden dolayı yakalamıştır. Muhammed'in ashâbının Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den istediği gibi Mûsâ'dan Allah'ı âhirette görmeyi istemiş olsalardı o yıldırım başlarına gelmez ve Mûsâ onlara ancak Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına kendisine "Kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye sordukları zaman buyurduğu gibi *"Evet, hem de Onu görmek için birbirinize zarar vermeden"* derdi. Evet, Allah da Resûlü de bunu istemelerinden dolayı onları kınamamıştır. Aksine Allah'ın Resûlü yaptıklarını güzel bulmuş ve buna karşılık onlara güzel bir müjde vermiştir ki bunu sen de ondan rivâyet etmiş bulunuyorsun ey Merîsî!

Allah Teâlâ onları bununla daha önce kitabında müjdelemiş, *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 23)* buyurmuştur. Yine O kâfirler hakkında *"Hayır! Onlar o gün Rablerinden perdelenecekleridir." (Mutaffifin, 15)* buyurmuştur.

Anlaşıldı ki Mûsâ'nın kavmi nebîlerinden Allah'ın *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyruğunda görüldüğü üzere dünyadakileri kendisinden perdelediği şeyi istemiş, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı ise nebîlerinden Allah'ın kendilerine vereceğini ve mükâfât kılacağını bildirdiği şeyi istemiştir de Mûsâ'nın kavmi olmayacak bir şeyi istediklerinden dolayı yıldırıma çarpılırken Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı olacak şeyi istediklerinden dolayı selâmette olmuştur.

Allah âhirette kendisini görmeyi istemelerinden dolayı Mûsâ'nın kavmini ne zaman kınamıştır ki bu sûrette haklarında yalan söylüyorsun? Hem Allah'a hem de Resûlü'ne iftirâ ediyorsun. Allah yalancıları sevmez.

Cehmiyye'ye karşı yazdırdığımız ilk kitapta rüyeti açıklamış ve bu konuda varid olan eserleri rivâyet etmiştik. Bu eserlerin bir kısmını bu ki-

CamScanner ile tarandı

tabın başında da rivâyet etmiş bulunuyoruz. Bu eserleri orada arayınız. Lafızlarını kalplerinize ve akıllarınıza arz ediniz. Bunu yaptığınız takdirde şu el-Merîsî'nin söylediklerindeki kusurlar, tevilinin sapıklığı ve hüccetinin çürüklüğü gözleriniz önüne serilecektir Allah Teâlâ'nın dilemesiyle. Kitap uzamayacak olmasaydı aynı babı bütün uzunluğuyla ve isnadlarıyla burada tekrar aktarırdım.

***

Yine sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den *"Kalpler Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır, onları dilediği gibi evirip çevirir"* buyurduğunu rivâyet ettin ey Merîsî! Böylece Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bunu söylediğini ikrar etmiş oldun. Ama sonra bunu imkânsızın en çirkiniyle ve sapıklığın en ürperticisiyle reddettin. Hadisi kökten reddetmiş olsaydın ikrar ettikten sonra imkânsız ve eğri hüccetlerle reddetmene nazaran daha mazeretli bir konumda olurdun: Sen Allah'ın iki parmağının iki kudreti olduğunu iddia ettin. *"Kıyâmet günü arz bütünüyle Onun kabzasındadır" (Zümer, 67)* buyruğu hakkında da "yani mülkündedir" dedin.

Sana verilecek cevap şudur ey cehâletiyle böbürlenen: İki parmağının iki kudreti manasına geldiğini Arapların lehçelerinin hangisinde buldun? O lehçeyi bize söyle bakalım! Çünkü biz bunu Arapların lehçelerinin hiçbirinde göremedik.

Allah'ın kudreti her şeye yeterli gelen, her şeyi dolduran ve her şeyi dile getiren tek bir kudrettir. Diğer şeyler arasından nasıl sadece kalpleri ilgilendiren iki kudret olmuştur? Sana göre kaç kudret vardır? Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem) "iki parmak arasında"* buyurmuştur. İddiana bakılacak olursa kudretler ikiden de üçten de dörtten de çoktur. Bunlar arasından kalpleri ilgilendiren iki kudretin olduğunu, diğer kudretlerin de başka şeyleri ilgilendirdiğini söyledin. Şu hâlde bu, iddiana göre en çirkin imkânsız ve en açık sapıklıktır.

Sonra sen kıyâmet günü arzın kabzasında olup göklerin de sağ elinde dürülmüş olmasının kıyâmet günü bunların Onun mülkünde olacağı manasına geldiğini nasıl iddia ettin? Sanki kıyâmet gününden önce başkasının mülkündelermiş, Onun mülkü dışındalarmış gibi! Evet, iddiana göre bunlar hususunda O başkasının egemenliği altında bulunduktan sonra kıyâmet

CamScanner ile tarandı

günü bunlar kıyâmet günü Onun mülküne girecektir! Hem gökler nasıl kıyâmet günü Onun mülküne dürülmüş hâlde giriyor da mülkünde yayılmış hâlde bulunmuyor? Sen *"dürülmüştür"* buyruğunun tevilini çürüttüğünü şimdi öğreneceksin. Bundan kaçabileceğine ihtimâl vermiyorum!

Tevilini çürüten bir diğer delil de Allah'ın başka bir yerde *"Göğü kitapların sayfalarını dürer gibi düreceğimiz gün..." (Enbiyâ, 104)* buyurmuş, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in de *"Kıyâmet günü Allah göğü sağ eliyle dürer, sonra 'Ben el-Melik'im' buyurur"* demiş olmasıdır.

Allah'ın *"göğü düreceğimiz gün..."* buyruğunda ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisinde söylediğine muhâlif bir açıklama ve mana vardır. Bu şüphesizdir. Hem sen nasıl Allah'ın parmaklarından iki parmağın söz konusu edildiği hadisi ikrar edip bunların iki kudret manasına geldiğini söyledin de İbn Mes'ûd'dan rivâyet edilen beş parmak hususundaki hadisi yalanladın? Hâlbuki İbn Mes'ûd'un hadisinin isnadı iki parmağın söz konusu edildiği hadisin isnadından daha sağlamdır. İbn Mes'ûd'un hadisini de ikrar etmeli, sonra iki parmağı iki kudret olarak tevil ettiğin gibi beş parmağı beş kudret olarak tevil etmeli değil miydin? Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"parmaklardan iki parmak"* buyurmuştur.

İbn Mes'ûd'un Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği şu hadisi yalanlamana gelelim:

أَنَّ حَبْرًا مِنَ الْيَهُودِ قَامَ إِلَيْهِ فَقَالَ: أَبَلَغَكَ أَنَّ اللَّهَ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ السَّمَوَاتِ عَلَى أُصْبُعٍ، وَالْجِبَالَ عَلَى أُصْبُعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى أُصْبُعٍ، وَالْمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى أُصْبُعٍ، وَالْخَلَائِقَ عَلَى أُصْبُعٍ، ثُمَّ يَهُزُّهُنَّ وَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ؟، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعَجُّبًا لِمَا قَالَ الْحَبْرُ، وَتَصْدِيقًا لَهُ، ثُمَّ قَرَأَ {وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

"Yahudilerden bir âlim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e doğru kalktı ve 'Allah'ın kıyâmet günü gökleri bir parmak, dağları bir parmak, ağaçları bir parmak, suyu ve toprağı bir parmak, (diğer) mahlûkâtı da bir parmak üzere taşıyacağı, sonra bunları sallayacağı ve "Ben el-Melik'im!" buyuracağı sana ulaştı mı?' dedi. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de âlimin söylediğine

CamScanner ile tarandı

taaccüp ettiğinin ve onu doğruladığının göstergesi olarak güldü. Sonra *'Allah'ı hakkıyla takdir edemediler. Kıyâmet günü arz bütünüyle Onun kabzasındadır. Gökler sağ elinde dürülmüştür.' (Zümer, 67)*"

Sen bu âyetin âlimi yalanlamak üzere indiğini iddia ettin. Sonra da "Yahudilerin sözünü mü hüccet getiriyorsunuz?" dedin. Ey Merîsî! Sana verilecek cevap şudur: Kendi sözüyle senden çok çelişen bir müfessir ya da mütekellim gördüğümüz nâdirdir! Bir "Hadis Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilmektedir" deyip hadisi iki kudretle tefsir ediyorsun, bir "Bu yalandır" diyorsun. Yahudilerin sözünü bir ikrar ediyor, bir inkâr ediyorsun. Hadis ehlinden ve râvilerinden olsaydın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eseri yahudiyi iddia ettiğin gibi yalanlama mahiyetinde değil doğrulama mahiyetinde dile getirdiğini şüphesiz bilirdin.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبِيدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ ضَحِكَ مِنْ قَوْلِ الْحَبْرِ تَعَجُّبًا لِمَا قَالَ وَتَصْدِيقًا لَهُ

76) Bize Ahmed b. Yûnus'un Fudayl b. Iyâd- Mansûr- İbrâhîm- Abîde- Abdullah kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis ettiğine göre o âlimin söylediğine söylediğine taaccüp ettiğinin ve onu doğruladığının göstergesi olarak gülmüştür.

Peki sen İbn Mes'ûd hadisinde onun "yalanladığının göstergesi olarak" dediğini kimden rivâyet ettin ey Merîsî! Söyle bakalım bize onu! Söyleyemiyorsan sen eserler hususunda yalancının tekisin.

Allah *(azze ve celle)*'nin sıfatlarını ikrar eden ve Onun buyurduklarına inanan şu kimselere, bu sıfatların birer organ ve uzuv olduğunu düşündüklerini iddia ederek kara çalmaya çalışmana gelince bu konuda onlar hakkında asılsız bir ithamda bulunmuş oldun. Hâlbuki bu sıfatlarla neyi kastettiklerini insanlar arasında en iyi bilenlerdensin. Onlar ancak senin işlevsiz kıldığın ve yalanladığın sıfatları isbat ediyorlar. Bu sıfatlar hakkında ancak Allah Teâlâ'nın ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kastettiğini düşünüyorlar. Haklarında iddia ettiğin gibi organ ve uzuv diye bir şey söylemiyorlar. Mesele senin elinden geleni ardına koymadan yalanla onları kötü

CamScanner ile tarandı

göstermeye çalışmandan ibâret. Tâ ki dalâletine câhiller arasında revaç kazandırasın. İbn Mes'ûd'un Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği yahudi âlimin kıssasını içeren hadisten rahatsız olduysan Âişe'nin, Ümmü Seleme'nin ve başkalarının İbn Mes'ûd'un hadisinin hak ve sâbit olduğunu destekleyen rivâyetlerinden de mutlaka rahatsız olursun!

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ أَبُو سَلَمَةَ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أُمِّ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قُلُوبُ الْعِبَادِ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ اللَّهِ، إِذَا أَرَادَ أَنْ يُقْلِبَ قَلْبَ عَبْدٍ قَلَبَهُ

77) Bize Mûsâ b. İsmâîl Ebû Seleme tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme, Alî b. Zeyd- Ümmü Muhammed kanalıyla Âişe *(radıyallahu anha)*'dan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Kulların kalpleri Allah'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Bir kulun kalbini çevirmek istediğinde çevirir."*

وَحَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْن الْمُبَارَكِ أَخْبَرَنَاه حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِئٍ الْخَوْلَانِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِّيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: قُلُوبُ بَنِي آدَمَ كُلُّهَا بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ كَقَلْبٍ وَاحِدٍ يُصَرِّفُ كَيْفَ شَاءَ، ثُمَّ يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ

78) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Hayve b. Şurayh haber verdi, dedi ki: Bana Ebû Hâni' el-Havlânî, Ebû Abdurrahmân el-Hubullî'yi şöyle derken işittiğini haber verdi: Abdullah b. Amr b. el-Âs'ı şöyle derken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Âdemoğullarının kalplerinin tamamı Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında tek bir kalp gibidir. Dilediği gibi çevirir."* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonra *"Allah'ım! Ey kalpleri evirip çeviren! Kalplerimizi taatine çevir."* diyordu.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْن الْمُبَارَكِ أبنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ بُسْرَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّوَاسَ بْنَ سَمْعَانَ الْكِلَابِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا بَين أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ إِنْ شَاءَ أَقَامَهُ وَإِنْ شَاءَ أَزَاغَهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ

79) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Yezîd b. Câbir haber verdi, dedi ki: Büsr b. Ubeydullah'ın şöyle dediğini işittim: Ebû İdrîs el-Havlânî'yi şöyle derken işittim: en-Nevvâs b. Sem'ân el-Kilâbî'yi şöyle derken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Hiçbir kalp yoktur ki Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın. Onu dilerse doğrultur, dilerse eğriltir."* Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah'ım! Ey kalpleri evirip çeviren! Kalplerimizi dinin üzere sâbit kıl."* diyordu.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ أَبِي عَيَّاشِ بْنِ أَبِي مهْرَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا قَلْبُ ابْنِ آدَمَ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ

80) Bize Abdullah b. Sâlih, Leys b. Sa'd- Yahyâ b. Saîd- Hâlid b. Ebî İmrân- Ebû Ayyâş b. Ebî Mihrân kanalıyla Ebû Hureyre'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Âdemoğlunun kalbi Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır."*

حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ الْحِمْصِيُّ، ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عُتْبَةَ ابْنِ أَبِي حَكِيمٍ، عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَقَلْبُ ابْنِ آدَمَ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، إِذَا شَاءَ قَالَ بِهِ هَكَذَا -وَأَمَالَ يَدَهُ- وَإِذَا شَاءَ قَالَ بِهِ هَكَذَا -وَأَمَالَ يَدَهُ- وَإِذَا شَاءَ ثَبَّتَهُ

81) Bize Yezîd b. Abdurabbih el-Hımsî tahdis etti, dedi ki: Bize Bakıyye b. el-Velîd, Utbe b. Ebî Hakîm- Yezîd er-Rakâşî kanalıyla Enes b.

CamScanner ile tarandı

Mâlik'ten onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki âdemoğlunun kalbi şüphesiz Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Dilediği zaman şöyle yapar.* -Bunu söylerken elini eğdi.- *Dilediği zaman böyle yapar.* -Bunu söylerken de elini eğdi.- *Dilediği zaman da onu sâbit kılar."*

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنِ بَهْرَامٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ بَنِي آدَمَ بَشَرٌ إِلَّا وَقَلْبُهُ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، فَإِنْ شَاءَ أَقَامَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَزَاغَهُ

82) Bize Amr b. Avn el-Vâsıtî tahdis etti, dedi ki: Bana Abdulhamîd b. Bihrâm, Şehr b. Havşeb'den onun şöyle dediğini haber verdi: Ümmü Seleme *(radıyallahu anha)*'yı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis ederken işittim: *"Âdemoğullarından hiçbir beşer yoktur ki kalbi Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın. Onu dilerse doğrultur, dilerse eğriltir."*

İşte bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rivâyet edip sâbit olduğunu söylediğim hadisteki açık bir Arapçayla dile getirdiği lafızlardır. Peki, sen hangi lehçede iki parmağın kudretler arasından iki kudret olduğunu buldun? Allah'ın her şeyi kuşatmış kudreti altında olmayan bir şey mi vardır ki Rasulullah diğer şeylerden ayrı olarak kalplerin iki kudret arasında olduğunu söylemiş olsun? Hakkında nefsine danıştığın takdirde dalâlet, bâtıl, gülünçlük ve maskaralık olduğunu bileceğin bir şeyi neden iddia ediyorsun? Buna ilâve olarak muhâlif imamı el-Merîsî'nin tefsiriyle iknâ olmamış, bundan dolayı bu meselede hem imamının söylediğine hem de Arapların ve acemlerin dillerinde bulunanlara aykırı bir yol tutmuş, "İki parmağı iki nimetidir" demiş ve "Bu Arapların dilinde câizdir" diye eklemiştir. Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Sen Arapların lehçelerinin hangisinde bunun caiz olduğunu buldun ve bunu hangi fakihten öğrendin? Kimden öğrendiysen ona isnad et! Edemezsen sen Allah'a ve Resûlü'ne iftira edenlerdensin. Halîl b. Ahmed ya da el-Asmaî bile olsaydın bu senden ancak bir hüccetle kabul edilirdi.

CamScanner ile tarandı

Gelelim:

إِنَّ اللَّهَ يَتَرَاءَى لِعِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي غَيْرِ صُورَتِهِ، فَيَقُولُونَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ، ثُمَّ يَتَرَاءَى فِي صُورَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُونَهَا فَيَعْرِفُونَهُ، فَيَتَّبِعُونَهُ

"Allah kıyâmet günü mümin kullarına sûreti gayrısında görünür de 'Senden Allah'a sığınırız!' derler. Sonra tanıdıkları sûretinde gözükür de Onu tanırlar ve peşinden giderler" buyurması hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e karşı çıkmana ey Merîsî! Sen bunu onaylayanın müşrik olacağını iddia ettin ey Merîsî! (Dedin ki:) "Onlara şöyle denir: Rabbinizi daha dünyada tanımadınız mı? Şu hâlde Onu gözlerinizle gördüğünüz hâlde nasıl bilemezsiniz ve hakkında şüphe edersiniz?"

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Sana verilecek cevap şudur ey Merîsî: Bu ez-Zuhrî kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

83) Bize Nuaym b. Hammâd, İbnu'l Mubârek- Ma'mer- ez-Zuhrî- Atâ b. Yezîd el-Leysî- Ebû Hureyre ve Ebû Saîd el-Hudrî *(radyallahu anhuma)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

Şuraya bak: İsnadın kalitesinden Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bunu söylerken duyuyor gibi oluyorsun! Şu hâlde dikkat et de şirk ithamın Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e varmasın. Allah senin aklını almışsa, bundan dolayı hadisin manasını bilmiyorsan bizim suçumuz ne?

Veyl olsun sana! Bu kuşku duyacakları ve şüpheye kapılacakları manasına gelmemektedir. Allah sıfatlarını onlara dünyada bildirdiği sûretiyle onlara başta tecellî etse muhakkak bildiklerini itiraf eder, çekinmezler. Ancak O kudretinden ve rubûbiyyetinin lütfundan dolayı sıfatlarını kendisini onlara dünyada bildirdiğinden gayrı sûrette gözlerine gösterecektir. Tâ ki bu şekilde imanlarını dünyada sınadığı gibi âhirette ikinci kez sınasın. Onların dünyada da âhirette de ancak dünyada kendilerine kitabında bildirdiği ve ölene kadar kalplerinde hissettikleri sıfatlarıyla tanıdıkları Mâbûda

CamScanner ile tarandı

kul olduklarını itiraf ettiklerini isbat etsin. Dolayısıyla gözlerine bildikleri sıfattan gayrısı gözüktüğünde ondan çekinecek ve onu garipseyeceklerdir. Bunun sebebi Allah'ın rubûbiyyetinin kalplerini dünyada kendisiyle sınadığı sıfatına iman etmeleridir. Allah kalplerini kendisiyle sınadığından başkasını tanımadıklarını görünce onlara dünyada tanıttığı sûretiyle onlara tecellî edecektir. O sûret ki ona iman etmişler, onu doğrulamışlar, bu hâl üzere ölmüşler ve bu hâl üzere diriltilmişlerdir. Burada Allah'ın bir sûretten diğerine geçmesi söz konusu değildir. Ancak bu Onun kudretiyle onların gözlerinde belirir.

Gördüğün üzere buradan onların Mâbudları hakkında şüpheye düşecekleri manası çıkmaz ey Merîsî! Aksine bu yakînde ziyâde ve Ona iki kez iman manasını içermektedir. İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın aktardığı gibi O kıyâmet günü onlara "Rabbinizi tanıyor musunuz?" diye soracak, onlar da "Bize kendisini tanıttığında Onu tanıyacağız" diyeceklerdir. Bu "Ancak kalplerimizin bize dünyada bildirdiği sıfatları ile tanıdığı zâtın Rabbimiz olduğunu ikrar ederiz" demektir. İşte o zaman Rableri onlara onlar tarafından bilinen sûretinde tecellî edecektir de Onu gördüklerinde imanları ve yakînleri, ayrıca rabliği sebebiyle duydukları mutluluk ve huzur artacaktır.

Buradan iddia ettiğin gibi şüpheye düşecekleri manası çıkmaz. Aksine burada yakîn üzere yakîn, iman üzere iman söz konusudur. Bütün şek şüphe senin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Kıyâmet günü Rabbinizi Onu görme hususunda haksızlığa uğratılmadan göreceksiniz"* buyruğundaki görmeyi tefsir ederken ileri sürdüğün iddiadadır ey Merîsî! Sen o görmelerinin o gün bir rableri olduğunu bilecek olmaları ve bu hususta onlara hiçbir şüphenin ilişmeyeceği olduğunu iddia ettin. Dünyada Onun rableri olduğunu bilmiyorlarmış gibi! Bundan ancak âhirette emin olmuşlar gibi! İddian bunu gerektirmektedir.

Görüldüğü üzere bu tefsir şüpheye Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğunda şüphe ve şirk olduğunu söylediğinden şeyden daha yakındır. Hatta bu küfrün ta kendisidir. Çünkü müminiyle kâfiriyle insanların tamamı o gün Allah'ın rableri olduğunu bilecektir. Bu hususta onlara hiçbir şüphe ilişmeyecektir. *"Gördük ve işittik. Şimdi bizi döndür de sâlih amel işleyelim. Çünkü biz artık kesin olarak biliyoruz." (Secde, 12)* buyurduğu-

CamScanner ile tarandı

nu görmüyor musun? Şu hâlde Allah hakkında şüphe Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu değil rüyet konusunda ortaya attığın tevildir!

Veyl olsun sana! Allah'ın sûreti değişmez ve tebdîle uğramaz. Ancak o gün gözlerine gözükür. Allah'ın kitabını okumadın mı sen?

{وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ الْتَقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلاً وَيُقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْراً كَانَ مَفْعُولاً}

"Hani karşılaştığınızda onları gözlerinizde az gösteriyordu. Sizi de gözlerinde azaltıyordu ki Allah yapılacak bir işi yapıp bitirsin." (Enfâl, 44)

O dilediğini yapandır. Nitekim O Cibrîl *(aleyhisselam)*'ı sûretinin büyüklüğüne ve yaratılışının heybetine rağmen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in gözüne Dıhye el-Kelbî sûretinde göstermiştir. Yine O Cibrîl'i Meryem'e tam bir beşer olarak göstermiştir. Hâlbuki o meleklerin sûretinde şerefli bir melektir. Yine O Îsâ'yı yahudilerin gözlerinde başka birine benzetmiştir. Bundan dolayı yahudiler *"Gerçekten biz Mesîh'i öldürdük!"* demişlerdir. Ancak Allah *"Onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Ama gözlerinde (başkasına) benzetildi." (Nisâ, 157)* buyurmuştur.

Bunları ve benzerlerini ne yapacaksın ey Merîsî? Olay şundan ibârettir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in seni boğazından yakalayan ve mezhebini çürüten bazı eserleri sana geldi de âlimlerden ya da Arapçayı iyi bilenlerden bir kişinin bile bilmediği bu şaşırtmacalar ve sapıklıklar ile onlardan rahata ermeye çalıştın. Senin Arapça ile alâkan yok! Ne zaman bir şaşırtmaca ortaya atsan bir şey seni boğazından yakalayıp boğazını sıkıyor. Sen de ondan kurtulmak için başka bir şaşırtmaca arıyorsun. Hadi diyelim bu eserler rahatını kaçırdı da bunları şaşırtmacalarla reddettin. Allah *(azze ve celle)*'nin reddedemeyeceğin kitabındaki bu eserleri doğrulayan buyruklardan kurtulamazsın. Hem Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edildiği hâlde bu eserleri nasıl reddedebilirsin? Bu eserler ki lafızları apaçık arapçadır. Görüşlerini ve tefsirlerini çürütmektedir. Öncekinin sonrakine, şâhid olanın olmayana aktarması yoluyla müminlerin elleri bu eserleri aralarında dolaştırmış ve kopyalamıştır. Bu kıyâmet kopana dek de böyle devam edecektir. Tâ ki bunlarla Cehmiyye'nin başlarına vur-

CamScanner ile tarandı

sunlar, burunlarını ezsinler. Senin şu tevilin de babanın kenefine fırlatılsın. İbn Ebî Duâd, Abdurrahmân, ondan sonra Şuayb, Ğassân ve Kur'ân'a iftirâ eden İbn Rabâh gibi yukarındaki yöneticilerin ve kâdıların boğazlarında kırıldığı gibi senin de boğazında kırılsın.

Diyelim ki bu eserleri câhilliğinden dolayı reddediyorsun. Kur'ân'ı ne yapacaksın? Başından sonuna kadar mezhebini çürüten ve iddianı yalanlayan Kur'ân karşısında hangi hileye başvuracaksın? Öyle ki bana senden ulaştığına göre "İddiamızı Kur'ân'dan iyi çürüten bir şey yoktur ama onu reddetmeye teville büyüklük taslamaktan başka yol yoktur" demişsin.

***

Sonra Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir hadisini daha doğruladıktan sonra ona ta'n etmeye başladın ey Merîsî! Hadisi onun buyurduğunu bildikten sonra buyruğunu namaz kılanların tefsirlerine muhâlif şekilde tefsir ettin. Onun şu hadisinden söz ediyoruz:

لَا تَزَالُ جَهَنَّمُ يُلْقَى فِيهَا وَتَقُولُ: هَلْ مِنْ مَزِيدٍ، حَتَّى يَضَعَ الْجَبَّارُ فِيهَا قَدَمَهُ فَتُزْوَى فَتَقُولُ: قَطْ قَطْ

"Cehenneme (mücrimler) atılır durur ve o 'Daha yok mu?' der. Tâ ki Cebbâr ona ayağını koyar da o büzüşüp 'Yeter, yeter!' der."

Sen hadisin hak olduğunu ama manasının nezdinde şu olduğunu iddia ettin ey Merîsî: "Cehennem Cebbâr ona ayağını koyana kadar dolmaz. Buradaki ayağı Onun ilminde cehenneme varacakları geçmiş olan bedbahtlardır." Sonra aslı olmadığı hâlde İbn Abbâs'ın Allah Teâlâ'nın:

{وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ}

"İman edenleri onlar için Rableri katında bir doğruluk ayağı olduğuyla müjdele" (Yûnus, 2) buyruğu hakkında "hazırlamış oldukları ameller" dediğini iddia ettin.

Ey Merîsî! Biz sika ve meşhur imamlar kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan ayağın tefsiri hususunda senin ortaya attığın bu teviline muhâlif bir kavil rivâyet etmiş bulunuyoruz.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَيَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، عَنْ وَكِيعٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ مُسْلِمٍ الْبَطِينِ، عَنْ سَعِيدِ بن جُبَيرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: الْكُرْسِيُّ مَوْضِعُ الْقَدَمَيْنِ وَالْعَرْشُ لَا يُقَدِّرُهُ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ

84) Bize Abdullah b. Ebî Şeybe ve Yahyâ el-Hımmânî, Vekî'- Süfyân- Ammâr ed-Dühnî- Müslim el-Batîn- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kürsî iki ayağın konduğu yerdir. Arş'ın kadrini ise Allah *(azze ve celle)*'den başkası takdir edemez."

İşte İbn Abbâs'tan sahih ve meşhur olarak bildiğimiz budur. Şimdi sana ne oluyor da onun bilinen apaçık kavlini bırakıp muğlak ve birden fazla manaya gelebilecek karışık kavline sarılıyorsun?

Allah'ın sana göre Cebbâr'ın ayağı olan bedbahtları cehenneme atmadıkça cehennemin dolmayacağını, onlarla dolacağını nasıl iddia ediyorsun? O ancak bedbahtlar kendisine vardıktan ve Allah onları kendisine attıktan sonra fazlasını isteyecek değil midir ey şaşkın? O bunlardan sonra fazlasını isteyecektir.

Allah onları cehenneme bir kere attığında cehennemin dolmaması üzerine oraya ikinci kez mi atacaktır? İddiana göre O bedbahtları cehennemden esirgemiş, oraya bahtiyarları atmış, cehennem fazlasını istediğinde ise orayı doldurana kadar bedbahtları atmış gibi olmaktadır. Kur'ân'dan bir harf bile işitmemiş biri iddiada bulunsaydı bundan öteye gidemezdi!

Sonra sen hadisin hak olduğunu ikrar ettikten sonra hadisi şöyle diyerek reddettin: "Şu teşbih ehline 'Allah'ın sözünde durmadığını söyleyen kimse kâfir değil midir?' diye sorulur. 'Evet' derlerse onlara 'Kim cehennemin cinler ve insanlar haricinde bir şeyle dolacağını söylerse kâfir olur' de. Çünkü Allah Teâlâ:

{لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

'Muhakkak cehennemi hep cinlerle ve insanlarla dolduracağım' (Secde, 13) buyurmuştur."

Veyl olsun sana ey Merîsî! Kâf Sûresi'ndeki:

CamScanner ile tarandı

{يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلْ امْتَلأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ}

"Cehenneme 'Doldun mu?' diyeceğimiz, onun da 'Daha yok mu?' diyeceği gün..." (Kâf, 30) âyetini kim indirmişse bu âyeti de O indirmiştir.

Dolmuş olan şey hakkında "fazlasını istedi" demek dil açısından caizdir. Nitekim kişi yiyecek ve içecek ile dolar da "Doldum, doydum" der. Bununla birlikte daha fazlasını yiyip içebilir. Kezâ içinde insanlara hâlâ yer olduğu hâlde "Mescid insanlarla doldu" denir. Daha fazla suyu taşıyabileceğine rağmen "Vâdi suyla doldu" denir. Kezâ Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Mehdî çıkar da arzı o önceden haksızlık ve zulüm ile doldurulduğu gibi hak ve adâletle doldurur"* buyurmuştur. Hâlbuki arzda söz konusu edilen zulmün ya da adâletin daha fazlası için yer vardır. İşte cehennem de Allah'ın ona attıklarıyla dolar. Attıkları, cehenneme vaad ettiği cinler ve insanlardır. Cehennem de "Daha yok mu?" der. Bunun sebebi ondaki bir fazîlettir: O Allah için kâfirlere öfkelenir. Tâ ki Cebbâr ona Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bildirdiğini dilediği gibi ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kastettiği şekilde yapar. Bunun üzerine cehennem "Bu bana yeter! Bu bana yeter!" der.

Sen Allah'ın onu doldurmadan önce de bütünüyle cehennemde olduğunu, doldurduktan sonra da olacağını iddia edebiliyorken Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dile getirdiği şey yani Allah'ın ayağını cehenneme koyması nasıl imkânsız olur ey Merîsî? Zira sen hiçbir yerin Ondan boş olmadığını söylüyorsun ki cehennem en büyük yerlerdendir. Şu hâlde sen (Secde Sûresi'ndeki) âyeti yalanlayanların başında geliyorsun. Çünkü cehennemin Cebbâr ile dolu olduğunu iddia ettin. Allah *(azze ve celle)* senin nitelemenden münezzehtir, çok çok yücedir!

Sonra sen bu hadiste zikri geçeni hakîkî manada Cebbâr'ın ayağı olarak yorumlayanların Allah'tan bir şeyin cehenneme gireceğini söylemiş olacağı için Onu cinlerden, insanlardan ve İblîs'in takipçilerinden kılmış olacağını iddia ettin. Allah'ın *"Muhakkak cehennemi hep cinlerle ve insanlarla dolduracağım" (Secde, 13)* buyruğunu zikrettin.

Ey Merîsî! Sana verilecek cevap şudur: Onu cinlerden, insanlardan ve İblîs'in takipçilerinden kılanların başında sen geliyorsun. Zira cehennemin

CamScanner ile tarandı

de başka herhangi bir mekânın da Ondan boş olmadığını söylüyorsun. Şu hâlde Onun bir kısmının cehennemde olması mı daha ürperticidir yoksa tamamının mı?

Veyl olsun sana! Allah *"Muhakkak cehennemi hep cinlerle ve insanlarla dolduracağım"* buyruğuyla ancak haklarında azap kaçınılmaz olanları kastetmiştir. Cehenneme girecek cehennem bekçileri de vardır. Sert ve katı meleklerdir onlar. Onlara azap edilmez. Kezâ orada köpekler, yılanlar ve akrepler vardır. Allah şöyle buyurmuştur:

{عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ، وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلاَّ مَلائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلاَّ فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا}

"Üzerinde on dokuz (melek) vardır. Bir cehennemin görevlilerini ancak melekler kıldık ve sayılarını ancak küfredenler için bir fitne kıldık." (Müddessir, 30-31)

Şu hâlde *"Muhakkak cehennemi hep cinlerle ve insanlarla dolduracağım"* buyruğu bu âyetlere aykırı değildir. Aynı şekilde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Cebbâr ayağını ona koyar"* buyruğu da bu âyete aykırı değildir.

Cehennem kendisine giren ve başında duran bekçilere zarar vermiyorsa onları kendisiyle görevlendirene nasıl zarar versin? Bekçilerin, azap meleklerinin, cinler ve insanlar haricinde cehennemde bulunan diğer şeylerin orada olduğunu ikrar ediyorsan iddiana göre kâfir olursun. Çünkü sen cehennemin cinlerden ya da insanlardan başka bir şeyle dolacağını söyleyenin kâfir olacağını iddia etmiştin. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ayak hakkında rivâyet edilen şu eserler doğru ve hak olduğunu söyleyeceğin eserlerdendir:

حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا أَبَانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَزَالُ جَهَنَّمُ تَقُولُ: هَلْ مِنْ مَزِيدٍ، فَيُدْلِي فِيهَا رَبُّ الْعَالَمِينَ قَدَمَهُ فَيَنْزَوِي بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فَتَقُولُ: قَطْ بِعِزَّتِكَ، وَلَا يَزَالُ فِي الْجَنَّةِ فَضْلٌ حَتَّى يُنْشِئَ اللَّهُ خَلْقًا فَيُسْكِنَهُمْ فِيهَا

CamScanner ile tarandı

85) Bize Sehl b. Bekkâr el-Basrî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebân, Katâde kanalıyla Enes *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Allah'ın Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Cehennem 'Daha yok mu?' der durur da Âlemlerin Rabbi ona ayağını sarkıtır. Bunun üzerine büzüşüp 'İzzetine yemin olsun ki yeter!' der. Cennette de hep fazla bir yer olur. Tâ ki Allah bazı mahlûklar meydana getirir de onları oraya yerleştirir."*

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادٌ -وَهُوَ ابْنُ سَلَمَةَ- عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: افْتَخَرَتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ: يَارَبِّ يَدْخُلُنِي الْجَبَّارُونَ وَالْمُلُوكُ وَالْأَشْرَافُ، وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: يَدْخُلُنِي الْفُقَرَاءُ وَالضُّعَفَاءُ وَالْمَسَاكِينُ. فَقَالَ اللَّهُ لِلنَّارِ: أَنْتِ عَذَابِي أُصِيبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ وَقَالَ لِلْجَنَّةِ: أَنْتِ رَحْمَتِي وَسِعْتِ كُلَّ شَيْءٍ، وَلِكُلٍّ وَاحِدَةٍ مِنْكُمَا مِلْؤُهَا فَأَمَّا النَّارُ فَيُلْقَى فِيهَا وَتَقُولُ: هَلْ مِنْ مَزِيدٍ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، حَتَّى يَأْتِيَهَا فَيَضَعَ قَدَمَهُ عَلَيْهَا. وَتَقُولُ: قَدِي قَدِي

86) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd ki o İbn Seleme'dir, Atâ b. es-Sâib- Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe- Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Cennet ile cehennem birbirlerine karşı böbürlendi. Cehennem 'Rabbim! Bana zorbalar, hükümdarlar ve itibar sahipleri giriyor.' dedi. Cennet de 'Bana fakirler, zayıflar ve yoksullar giriyor' dedi. Bunun üzerine Allah cehenneme 'Sen dilediğimin başına getirdiğim azabımsın', cennete 'Sen de her şeyi kuşatan rahmetimsin' buyurdu. 'Her birinizin kendisini dolduracak payı vardır.' Cehenneme (mücrimler) atılır ve o üç kez 'Daha yok mu?' der. Tâ ki Allah ona gelip ayağını üzerine koyar. Cehennem de üç kez 'Bana yeter! Bana yeter!' der."*

وَقَرَأْتُ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ الْهَيْثَمِ الْمُؤَذِّنِ أَنَّ عَوْفَ بْنَ أَبِي جَمِيلَةَ الْأَعْرَابِيَّ، حَدَّثَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اخْتَصَمَتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، وَقَالَتِ النَّارُ: أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ، وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: مَالِي لَا يَدْخُلُنِي إِلَّا سِفْلَةُ النَّاسِ وَسُقَّاطُهُمْ؟ -أَوْ كَمَا قَالَتْ- فَقَالَ لَهُمَا: قَالَ لِلْجَنَّةِ: أَنْتِ رَحْمَتِي

CamScanner ile tarandı

أُسْكِنُكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ خَلْقِي، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْكُمَا مِلْؤُهَا وَأَمَّا جَهَنَّمُ فَإِنَّهَا لَا تَمْتَلِئُ حَتَّى يَضَعَ اللَّهُ قَدَمَهُ فِيهَا فَيَنْزَوِيَ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ قَدِ قَدِ قَدِ وَأَمَّا الْجَنَّةُ فَإِنَّ اللهَ يُنْشِئُ لَهَا مَا مِنْ خَلْقِهِ. فَأَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ أَنَّ عَوْفًا حَدَّثَهُ بِذَلِكَ كَمَا قَرَأْتُ عَلَيْهِ

87) Osmân b. el-Heysem el-Müezzin'e Avf b. Cemîle el-A'râbî'nin ona Muhammed b. Sîrîn kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis ettiğini okudum: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Cennet ile cehennem tartıştı. Cehennem 'Ben büyüklenenlerle ve zorbalık taslayanlarla öne geçirildim' dedi. Cennet de 'Neden bana sadece insanların aşağı tabakası ve ayak takımı giriyor?' dedi. -Ya da nasıl demişse.- Bunun üzerine Allah onlara buyurdu. Cennete 'Sen rahmetimsin, yarattıklarımdan dilediğimi sana yerleştiririm' buyurdu, 'Her birinizin kendisini dolduracak payı vardır.' Cehenneme gelince o dolmaz. Tâ ki Allah ayağını ona koyar. Bunun üzerine 'Yeter! Yeter! Yeter!' diye büzüşür. Cennet içinse Allah yarattıklarından dilediğini meydana getirir."*

Osmân b. el-Heysem de bana Avf'ın kendisine bunu ona okuduğum şekilde tahdis ettiğini haber verdi.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ صَالِحٍ، حَدَّثَهُ عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَطْوِي الْمَظَالِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَجْعَلُهَا تَحْتَ قَدَمَيْهِ، إِلَّا مَا كَانَ مِنْ أَجْرِ الْأَجِيرِ، وَعَقْرِ الْبَهِيمَةِ وَفَضِّ خَاتَمٍ بِغَيْرِ حَقٍّ

88) Bize Abdullah b. Sâlih'in tahdis ettiğine göre Muâviye b. Sâlih ona Râşid b. Sa'd kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etmiş: *"Allah kıyâmet günü işçinin ücreti(ni vermemek), hayvanı yaralamak ve mührü haksız yere bozmak hariç zulümleri dürüp iki ayağının altına koyar."*

Kastettiği bâkirelerin bekâretini bozmaktır.

Şimdi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiklerinin lafızları üzerinde düşün ey Merîsî! Sen bunları onun söylediğini ikrar etmiş bulunuyorsun. Lafızları yol edindiğin tevili kaldıracak gibi midir?

CamScanner ile tarandı

Arş Hakkında Gelenler Babı

Sonra Allah'ın arşını ve kürsîsini yalanlamaya kalktın ey Merîsî! Cehâletinden dolayı yalanlamakta ileri gittin! Onu yalanlarken âlimlerin anlamadığı tevillerde bulundun!

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan "Kürsîsi yani ilmi gökleri ve yeri kuşatmıştır" dediğini rivâyet ettin ve dedin ki: "Kürsînin manası ilimdir. Şu hâlde kim kürsîyi ilimden başka bir şeye yorarsa Allah Teâlâ'nın kitabı onu yalanlar."

Ey Merîsî! Sana verilecek cevap şudur: İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğin eser Ca'fer el-Ahmer tarîkiyle rivâyet edilmiştir ki Ca'fer rivâyetine güvenilen kimselerden değildir. Zira sika ve sağlam râviler ona muhâlefet etmiştir. Müslim el-Batîn, Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs'tan Kürsî hakkında İbn Abbâs'a nisbet ettiğinin hilâfını rivâyet etmiştir.

حَدَّثَنَا يَحْيَى وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ وَكِيعٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ مُسْلِمٍ الْبَطِينِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: "الْكُرْسِيُّ مَوْضِعُ الْقَدَمَيْنِ، وَالْعَرْشُ لَا يُقَدِّرُ قَدْرَهُ إِلَّا اللَّهُ

89) Bize Yahyâ ve Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Vekî'- Süfyân- Ammâr ed-Dühnî- Müslim el-Batîn- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kürsî iki ayağın konduğu yerdir. Arş'ın kadrini ise Allah'tan başkası takdîr edemez."

Sonra el-Merîsî bu hadisi ikrâr etti ve sahihledi. Bunu Vekî'in rivâyet ettiğini söyledi. Ancak iddiasına göre buradaki iki ayağın manası iki büyük topluluk (yani cinler ve insanlar) imiş. Allah ilmini ve hükmünü kıyâmet günü iki büyük topluluk için ortaya koyacak ve bu şekilde aralarında hüküm verecekmiş!

Milletlerden herhangi birine mensup biri şu el-Merîsî'nin iddia ettiğine benzer bir şey işitmiş midir acaba? Veyl olsun sana! Bunu kimden öğrendin? Hangi şeytandan belledin? Zira bildiğimiz kadarıyla bunu senden önce hiçbir âdemoğlu dile getirmemiştir. Rab *(azze ve celle)* kulları muhasebeyi ilminin ve hükümlerinin bulunduğu kitabın üzerine koyup aralarında o kitapta yazana göre hüküm vermeye muhtaç mıdır? (Sana göre iki ayağı

CamScanner ile tarandı

iki topluluk hakkında vereceği hüküm, kürsîsi de ilmidir ya!) Ne kadar câhil olsan da öyle düşünüyorum ki bâtıl bir hüccet getirdiğini sen de yakında bileceksin. Bunu ilmi kıt ve câhil insanları yanıltmak için kullandığın bir şaşırtmaca edindin sen!

İbn Abbâs'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu da rivâyet edilmiştir:

آتِي بَابَ الْجَنَّةِ فَأَقْرَعُهُ فَيُفْتَحُ لِي، فَأَرَى رَبِّي وَهُوَ عَلَى كُرْسِيِّهِ، فَيَتَجَلَّى لِي فَأَخِرُّ سَاجِدًا

"Cennetin kapısına varıp onu çalarım da bana açılır. Bunun üzerine Rabbimi kürsîsinin üzerinde görürüm. Bana kendisini gösterir de secdeye kapanırım."

Şimdi burada sen teviline göre onun Rabbine ilmi üzerindeyken varacağını söyleyebilir misin? Çünkü bu konuda İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğin esere dayanarak Kur'ân'ın kürsînin ilimden başka bir şey olduğunu söyleyeni yalanlayacağını iddia ettin. Ama görüyorsun ki İbn Abbâs Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bunun hilâfını rivâyet ettiği gibi kendisi de bunun hilâfını dile getirmiştir. Şu hâlde nasıl İbn Abbâs'tan rivâyet edilen bu meşhur kavli bırakır da ondan rivâyet edilen zan ve şüphe uyandırıcı bilinmeyen kavle tutunursun?

"Allah'ın kitabı kürsînin ilimden başka bir şey olduğunu söyleyeni yalanlar" demene gelince deriz ki: Veyl olsun sana! Allah'ın kitabındaki hangi âyet onu yalanlar? Bunun yalan olduğu hususunda yahudi Ğıyâs'a Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e inmeyen bir âyet mi indirildi yoksa?

Veyl olsun sana! Müslümanların kadınlarından ve çocuklarından Arş'ın ve Kürsî'nin ne olduğunu anlamayan ve bunlara iman etmeyen kaldı mı? Sadece sen ve adamların kaldın! Senin şu şaşırtmacaların olmasa Arş ve Kürsî hakîkaten var olduklarının isbâtı için eserlerin isnad edileceği ve haberlerin bir araya getirileceği şeyler değildi. Çünkü kadınlar ve çocuklar bile bunları bilmiş ve bunlara inanmıştır. Sadece adamlarınla birlikte sen inanmadın! Allah beldelerini sizden temizlesin ve kullarını sizden rahata erdirsin!

CamScanner ile tarandı

Şu cehâletin ve şaşırtmacaların ile boyunu uzun göstermeye çalışmana hayret doğrusu! Zira sen Allah'ı ve kitabını senden iyi bilenlere "Söylediğimizin tefsirini bilmiyorsanız acele etmeyin de âlimlere sorun" diyorsun. Veyl olsun sana ey Merîsî! Biz âlimlere sorduk ve fakihlerle oturduk. Bunun sonucunda hepsini mezhebine muhâlif gördük. Geçip gitmiş olan ya da kalan âlimlerden şu sapıklıklar gibisini hüccet getirip ağzına alan birini söyle de onu bilip ona soralım! Hakîkat şu ki biz müslüman olduğunu iddia edip de küfrü senden açık, sözü senden çirkin ve tevili seninkinden isâbetsiz bir kelâmcı bilmiyoruz.

Söylediklerini hem geçen âlimlere hem kalan âlimlere arz ettik de mezhebin üzere olan birini bulamadık. Yine söylediklerini hem Arapların hem acemlerin dillerine arz ettik de hiçbiri söylediklerinden herhangi birini kaldırmadı. Etrafında iyiliğini düşünen biri olsaydı güzel kelâm etmenle iftihar etmesi şöyle dursun mutlaka konuşmana engel olurdu.

Şimdi sana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından Kürsî hakkında varid olan bazı eserleri zikredeceğiz ki lafızlarına bakasın: Şu şaşırtmacalarından herhangi birini destekliyor mu?

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ زَكَرِيَّا، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَعْبَدٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ أَنَّ جَعْفَرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا جَاءَهَا إِذْ هُمْ بِالْحَبَشَةِ وَهُوَ يَبْكِي، فَقَالَتْ: مَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: رَأَيْتُ فَتًى مُتْرَفًا مِنَ الْحَبَشَةِ شَابًّا جَسِيمًا مَرَّ عَلَى امْرَأَةٍ، فَطَرَحَ دَقِيقًا كَانَ مَعَهَا، فَنَسَفَتْهُ الرِّيحُ، فَقَالَتْ: أَكِلُكَ إِلَى يَوْمٍ يَجْلِسُ الْمَلِكُ عَلَى الْكُرْسِيِّ فَيَأْخُذ لِلْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ

90) Bize Abdullah b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Usâme, Zekeriyyâ- Ebû İshâk kanalıyla Saîd b. Ma'bed'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Esmâ bint Umeys'in tahdis ettiğine göre Habeşistan'da oldukları sırada Ca'fer *(radıyallahu anhuma)* ona ağlayarak gelmiş. Esmâ "Neyin var?" diye sormuş. Ca'fer de şöyle demiş: "Habeşlilerden genç, yapılı ve varlıklı bir genç gördüm. Bir kadının yanından geçerken onun yanında bulunan bir miktar unu döküverdi de rüzgar unu savurdu. Bunun üzerine kadın 'Seni Melik'in Kürsî'nin üzerine oturup mazlumun hakkını zâlimden alacağı bir güne havâle ediyorum!' dedi."

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ جَعْفَرٌ مِنَ الْحَبَشَةِ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَعْجَبُ مَا رَأَيْتَ بِالْحَبَشَةِ؟ " قَالَ: رَأَيْتُ امْرَأَةً عَلَى رَأْسِهَا مِكْتَلٌ فِيهِ طَعَامٌ، فجَاء فَارِسٌ فَأَذْرَاهُ، فَجَلَسَتْ تَجْمَعُهُ ثُمَّ الْتَفَتَتْ ثُمَّ قَالَتْ: وَيْحَكَ! كَيْفَ لَوْ قَدْ وَضَعَ الْمَلِكُ كُرْسِيَّهُ فَأَخَذَ لِلْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ؟ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَجِبَ مِنْ ذَلِكَ وَقَالَ: مَا قَدَّسَ اللَّهُ أُمَّةً لَا يُؤْخَذُ لِضَعِيفِهَا مِنْ شَدِيدِهَا غَيْرَ مُتَعْتَعٍ

91) Bize Yahyâ el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah, Atâ b. es-Sâib- Abdullah b. Bureyde kanalıyla babasından onun şöyle dediğini tahdis etti: Ca'fer Habeşistan'dan geldiğinde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona *"Habeşistan'da gördüklerinin en ilginci nedir?"* diye sordu. Ca'fer de şunları söyledi: "Başının üzerinde içerisinde yiyecek olan bir sepet olan bir kadın gördüm. Bu esnada bir binekli gelip yiyeceği saçtı. Kadın da yiyeceği toplamak üzere oturdu. Sonra dönüp 'Ne yapıyorsun sen?' dedi, 'Melik kürsîsini koymuş olup mazlumun hakkını zâlimden alacak olsaydı ne yapacaktın?'" Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* güldü ve bu ilgisini çekti. Ayrıca *"Allah zayıfının hakkı o hiçbir çekince yaşamaksızın kuvvetlisinden alınmayan bir ümmeti arındırmamıştır"* buyurdu.

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ الدِّمَشْقِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ شَابُور أبنا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى غَفْرَة قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَانِي جِبْرِيلُ فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ اتَّخَذَ فِي الْجَنَّةِ وَادِيًا أَفْيَحَ مِنْ مِسْكٍ أَبْيَضَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ هَبَطَ الرَّبُّ مِنْ عَرْشِهِ إِلَى كُرْسِيِّهِ، وَحَفَّ الْكُرْسِيَّ بِمَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، فَيَجْلِسُ عَلَيْهَا النَّبِيُّونَ، وَحَفَّ الْمَنَابِرَ بِكَرَاسِيَّ مِنْ ذَهَبٍ فَيَجْلِسُ عَلَيْهَا الصِدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ

92) Bize Hişâm b. Hâlid ed-Dımeşkî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Şuayb b. Şâbûr tahdis etti, dedi ki: Bize Ğafra'nın mevlâsı Ömer b. Abdullah haber verdi, dedi ki: Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)*'ı şöyle derken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Cibrîl bana ge-*

CamScanner ile tarandı

lip dedi ki: 'Rabbin cennette bir vâdi edindi ki kokusu beyaz miskten daha hoş yayılır. Âhiret günlerinden Cuma Günü olduğunda Rab arşından kürsîsine iner. Kürsîyi nurdan minberlerle çevreler. Üzerlerine nebîler oturur. Minberleri de altından kürsîlerle çevreler. Bunların üzerine de sıddıklar ve şehidler oturur.'"

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادٌ -وَهُوَ ابْنُ سَلَمَةَ- عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ إِلَى الْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ عَلَى الْمَاءِ، وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ وَهُوَ يَعْلَمُ مَا أَنْتُم عَلَيْهِ

93) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd ki o İbn Seleme'dir, Âsım- Zirr kanalıyla İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Yedinci gökle Kürsî'nin arası beş yüz yıldır. Kürsî ile suyun arası da beş yüz yıldır. Arş suyun üzerindedir. Allah da Arş'ın üzerindedir ve ne hâlde olduğunuzu bilir."

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ وَأَبُو بَكْرٍ قَالَا: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ مُسْلِمٍ الْبَطِينِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: الْكُرْسِيُّ مَوْضِعُ الْقَدَمَيْنِ وَالْعَرْشُ لَا يُقَدِّرُ قَدْرَهُ إِلَّا اللَّهُ

94) Bize Yahyâ el-Hımmânî ve Ebû Bekr tahdis etti, dediler ki: Bize Vekî', Süfyân- Ammâr ed-Dühnî- Müslim el-Batîn- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kürsî iki ayağın konduğu yerdir. Arş'ın kadrini ise Allah'tan başkası takdir edemez."

حَدَّثَنَا الْحِمَّانِيُّ، ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ ظُهَيْرٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ فِي الْكُرْسِيِّ إِلَّا بِمَنْزِلَةِ حَلقَةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ

95) Bize el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hakem b. Zuhayr, Âsım- Zirr kanalıyla Abdullah *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kürsî'nin yanında gökler ve yer ıssız geniş bir arazideki bir halka konumundadır."

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ أبنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خَلِيفَةَ قَالَ: أَتَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ، فَعَظَّمَ الرَّبَّ. فَقَالَ: إِنَّ كُرْسِيَّهُ وَسِعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَإِنَّهُ لَيَقْعُدُ عَلَيْهِ، فَمَا يَفْضُلُ مِنْهُ إِلَّا قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، وَمَدَّ أَصَابِعَهُ الْأَرْبَعَ، وَإِنَّ لَهُ أطيطًا كَأَطِيطِ الرَّحْلِ الْجَدِيدِ إِذَا رَكِبَهُ مَنْ يَثْقُلُهُ

96) Bize Abdullah b. Racâ tahdis etti, dedi ki: Bize İsrâîl, Ebû İshâk kanalıyla Abdullah b. Halîfe'den onun şöyle dediğini haber verdi: Bir kadın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip "Allah'a dua et de beni cennete soksun" dedi. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabb'i tazim edip şöyle dedi: *"Onun kürsîsi gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onun üzerinde oturur. Öyle ki ondan dört parmak kadarı bile artmaz."* Bunu söylerken dört parmağını açtı. *"Onun kendisine ağır gelen biri bindiği zaman yeni eyerin çıkardığı gıcırtı gibi bir gıcırtısı vardır."*

Gör bunları ey Merîsî! Meşhur ve me'sûr olan bu eserleri al, sarıp sarmala ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine muhâlif olarak ortaya attığın tevilinin yanına koy bunları!

Sonra, ey Merîsî; Allah'ın öğütlerini senden önce alan, bunları Allah'tan kabul eden, bunlar hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i doğrulayan, Allah'ın buyurduğunun ötesine geçmeyen ve yasakladığından geri duran kimselerin karşısında vaiz kesilip onlara dedin ki: "İçinizde Allah'ın bir benzeri, misli ve dengi olduğu ya da Onun bir duyuyla algılanabileceği inancını taşımayın! Allah kendisinden neyi nefyetmişse onu Ondan nefyedin. O kendisini kitabında neyle nitelemişse Onu onunla niteleyin. Zira Allah'ın bir benzeri ya da dengi olduğunu söyleyen kâfirdir."

Ey hakîkatte inkâr ettiği şeyi görünürde savunan Merîsî! Sana verilecek cevap şudur: Kur'ân'ı sen okumuşsan biz de okuduk. Onun misli gibi bir şey olmadığını anladık. Allah kendisinden neyi nefyetmişse onu Ondan nefyettik. O kendisini neyle nitelemişse Onu onunla niteledik. Bunun ötesine geçmedik. Sense O kendisini neyle nitelemişse Onu onunla nitelemekten geri durup sıfatı olduğu söylediği şeylerden başkasıyla niteledin!

Allah bize kitabında işitme, görme, iki el, yüz, nefis, ilim, kelâm sahibi olduğunu, arşının yukarısında semalarının yukarısında olduğunu bil-

CamScanner ile tarandı

dirmiştir. Biz de O kendisini neyle nitelemişse keyfiyet biçmeden nitelediği şekilde hepsine iman ettik. Sense bunların tamamını sapık hüccetler ileri sürerek ve keyfiyetler biçerek Ondan nefyettin!

Onun yüzünün tamamı olduğunu, nefis ile nitelenemeyeceğini, işitmesinin sesin ona erişmesi olduğunu, görmesinin renkleri müşâhede etmesi olduğunu iddia ettin! Böylece Onu dağlar, taşlar ve sana görmeyen gözlerle bakan putlar konumuna yerleştirdin. Yine sen Onun iki elinin biri genişletilmiş öteki daraltılmış olmak üzere iki rızkı olduğunu, ilminin ve kelâmının yaratılmış ve ihdâs edilmiş olduğunu, isimlerinin de başkalarından alınmış, yaratılmış ve ihdâs edilmiş olduğunu, Ona göre arşının yukarısıyla aşağıların en aşağısında yer alan şeyin bir olduğunu iddia ettin! Sıfatları hususunda Ona misâller getirerek "Bu insanların şunun hakkında söylediğine benzemektedir, bu Arapların şunun hakkında söylediğine benzemektedir" dedin. Böylece sıfatı ona uygun ve benzer olmayan şeye benzettin. Şu hâlde hangi keyfiyetlendirme bundan daha ürperticidir? İşte sen bu sıfatları ve başkalarını bu misâller ve yoldan çıkarıcı sapıklıklar ile Allah Teâlâ'dan nefyettin!

Yine sen tevilinde mâbûdunun işitmeyen bir sağır, konuşmayan bir lal, görmeyen bir kör, elsiz bir çolak olduğunu, kalkmadığını ve hareket etmediğini, bilmeyen bir câhil olduğunu, had ya da nefis ile nitelenemeyecek bir yok olduğunu ve hiçbir duyuyla algılanamayacağını iddia ettin! Evet, bunları iddia ettin sen!

Âlemlerin Rabbi'nin sıfatı bu değildir. Şu hâlde bize kendisini tanıtmak lütfunda bulunan, senin kalbini de kendisini bilmemen üzere mühürleyen Allah'a hamd olsun! Kur'ân'ı okuyup manasını Allah'tan anlasaydın kesin biçimde bilirdin ki O dünyada da âhirette de açık bir duyuyla algılanabilir. Nitekim Mûsâ dünyada Onun sesini ve sözünü algılamıştır ki bu en büyük duyulardandır. Allah Teâlâ *"Allah gerçekten Mûsâ ile konuştu" (Nisâ, 164)* buyurmuştur.

Yine O âhirette görme, konuşmasına muhatap olma ve her ne kadar canını sıksa da, tadını kaçırsa da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu gibi gözlerle bakma yoluyla algılanacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

CamScanner ile tarandı

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ، إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

{أُولَئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ}

"İşte onların âhirette bir nasipleri yoktur. Allah onlarla konuşmayacak ve onlara bakmayacaktır." (Âli İmrân, 77)

Duyular arasında konuşmaya muhatap olmaktan ve bakmaktan büyüğü var mıdır? Ancak mesele şundan ibârettir: Siz "duyular"ı çoluk çocuğu ve körleri kendisiyle hataya düşürdüğünüz bir şaşırtmaca kelimesi edindiniz. Çünkü "Duyular Onu algılayamaz" diyerek Onun bir şey olmadığını söylemek istiyorsunuz. Çünkü bütün milletlerle birlikte siz de bilmiş bulunuyorsunuz ki hakkında şey ismi uygun olan şey kaçınılmaz olarak duyuların ya tamamıyla ya da bir kısmıyla algılanır. Şey olmayan ise dünyada da âhirette de duyuların hiçbiriyle algılanamaz. İşte siz Onu şey olmayan konumuna yerleştirdiniz. Allah Teâlâ kitabında:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ}

"Yüzü dışında her şey yok olacaktır" (Kasas, 88)

ve:

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ}

"De ki: Hangi şeyin şehâdeti en büyüktür? De ki: Allah'ın." (En'âm, 19) buyurarak sizi yalanlamıştır. Görüldüğü üzere O kendisinin şeylerin en büyüğü ve şeylerin yaratıcısı olduğunu bildirmiştir.

Söylediklerimizi inkâr edip kalbinle akledemezsen -küçük veya büyük- şeyler arasından bir şey söyle bakalım: Şey ismini taşısın ama beş duyudan hiçbiriyle algılanamasın. Ne var ki siz çok çok büyük, çok çok yüce, çok çok zengin, varlığının başlangıcı ve sonu olmayan Allah hakkında bunu iddia ettiniz. Fânî yaratılmışı var, varlığının sonu olmayan ve hiçbir şeye dayanmayan bâkî Allah'ı yok kıldınız! Dünyada da âhirette de herhangi bir duyuyla algılanamayacağını söylediniz.

CamScanner ile tarandı

Diğer taraftan Allah'ın sıfatlarına keyfiyet biçmeyen ve onları yaratılmışların sıfatlarına benzetmeyen kimselerin keyfiyet biçtiklerini ve benzettiklerini iddia ettiniz. Asıl siz keyfiyetlendirmeyi, en çirkin şeylere benzetmeyi ve en bâtıl misâller getirmeyi alışkanlık hâline getirmişsiniz. Onu keyfiyetlendirerek kâh köre kâh çolağa benzetiyorsun. Şu hâlde senin bu kimselere vaazın, dedikleri gibi "kendisiyle bâtıl kastedilen hak bir söz" olmuştur. Şu alt üst edilmiş tefsirlerini, imkânsız açıklamalarını ve tabirlerini beğenmene hayret doğrusu!

Sen bir de Mücâhid'den "Gümüş paranın nasıl uzmanları varsa hadisin de uzmanları vardır" dediğini rivâyet ettin. Doğru söyledin ey Merîsî! Ama vallahi sen onlardan değilsin. Hadisin ne ricâlinden ne râvilerinden ne de uzmanlarından birisin. Senin nezdinde sahtelerin geçerli olduğunu, kusursuzların ise geçmediğini gördük. Şimdi hadislerden tamamen sıyrılmış olduğun hâlde nasıl hadis âlimliği taslıyorsun?

Muhâlif sonra Bişr'den duyduklarının burada son bulduğunu söyledi ve "Sonra Allah'ın yardımıyla İbnu's Selcî'den nakillere başladık" dedi.

Bu iki sapığın dalâletleri hoşuna giden şu muhâlife söylenecek şudur: Bişr'in Rahmân'ın hoşnutsuzluğuyla aktardığın sözlerini noktaladın ve şeytanın yardımıyla İbnu's Selcî'nin sözlerine başladın. Bişr'in sözlerini noktalayıp İbnu's Selcî'nin sözlerine başlaman kavurucu çölden ateşe sığınmaya benzemektedir. Bir kâfirin hüccetlerini noktalayıp hüsrâna uğramış bir cehmînin hüccetlerine başladın. Bu ikisinden hangisinin tarafına düşersen düş onmazsın. Hangisinden yardım istersen iste zafere ulaşamazsın. Hangisinden destek beklersen bekle, destek göremezsin. Kezâ el-Evzâî bidat ehlinden bazılarına bir görüşten ötekine geçtikleri zaman şöyle demiştir:

إِنَّكُمْ لَا تَرْجِعُونَ عَنْ بِدْعَةٍ إِلَّا تَعَلَّقْتُمْ بِأُخْرَى هِيَ أَضَرُّ عَلَيْكُمْ مِنْهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْهِقْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ

97) "Siz bir bidatten döndüğünüzde mutlaka size ondan daha zararlı başka bir bidate tutunuyorsunuz." Bunu bize Abdullah b. Sâlih, el-Hıkl b. Ziyâd kanalıyla el-Evzâî'den tahdis etti.

CamScanner ile tarandı

el-Merîsî'nin sapıklıklarını nasıl çürütmüşsek şimdi Allah'ın yardımı ve tevfikiyle es-Selcî'nin dalâletlerini de öyle çürüteceğiz inşâallah!

Ey muhâlif! İbnu's Selcî'den şöyle dediğini aktardın: "Bişr el-Merîsî ile Allah'ın Arş'ın yukarısında olması hususunda münâzara ettim de Bişr bana 'Ben Onun tıpkı bir yaratılmışın bir diğer yaratılmış üzerinde olduğu gibi arşının üzerinde olduğunu söylemem' dedi."

Şimdi bu şaşkın es-Selcî'ye şöyle denir: Şaşkınlıklarının ilki el-Merîsî'ye Arş'ın tefsirini sormandır. Çünkü Arş'ın ne olduğunu kadınlar ve çocuklar bile anlamıştır. Veyl olsun sana! Gördüğün müslümanlardan ve âlimlerden Arş'a imanı Bişr'inkinden daha sağlam, Arş hakkındaki bilgisi onunkinden daha güzel olan bir şeyh bulamadın mı da onları bırakıp Bişr ile münâzara ettin? Tefsirini güzel buluyorsun ve onun gerçek yüzünü bilmeyenlere bunu rivâyet ediyorsun ki buna din olarak inansınlar. O zamanında müslüman olduğunu söyleyenler arasında Arş'ı red ve inkârda en ileri giden kimseydi. Şu hâlde bu yani Arş'ın tefsiri hususunda bütün âlimler arasından Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'nin kavlini tercih etmen, üzerinde şüphe uyandıracak yeterli bir delildir.

Bişr'i, tuttuğu yolun kötülüğünü, beldesinde ve hemşehrileri arasında ipliğinin pazara çıktığını işitmedin mi sen? Hâlbuki onun yakın bir komşusun. Ne var ki imama uyan imamdan, arkadaş da arkadaştan etkilenir. Allah'ın kitabında Arş'ı ve tefsirini söz konusu etmiş olması, ayrıca bu konuda Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenler sana yetmedi mi ey Selcî? Yetmedi mi ki bunlarla ikna olmayıp kendini el-Merîsî ile münâzara etme zorunda hissettin? Arş hakkında münâzara etmek hiç şüphe yok ki bir şüphedir. Çünkü anlayışları ve bilgileri kıt kadınlar ve çocuklar bile Arş'a iman etmektedir. İlmi bildiğini iddia edenler nasıl iman etmesin?

Onunla münâzara yapmaktan gayrısına razı olmadıysan ona şöyle denmeliydi: Ey Merîsî! "Allah bir yaratılmışın başka bir yaratılmış üzerinde olduğu gibi arşının üzerindedir" denmez. Canını sıksa da O yaratılmış olan büyük ve heybetli bir arşın üzerindeki kerem sahibi, yaratan ve yaratılmış olmayan bir hükümdardır. Sen de kınanmaya müstahaksın! Onun böyle olduğuna iman etmeyen Allah'ın indirdiğini yalanlamış, Allah'ın âyetlerini

CamScanner ile tarandı

inkâr etmiş ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haberlerini reddetmiş olur. "Bir şeyin üzerindeki bir şey gibi" ya da "Yaratılmış bir şey üzerindeki yaratılmış başka bir şey gibi" demene gelince bu bir benzetmedir, sahtekârlıktır, dinimiz hususunda üzerimize yüklenmeyen şeyin altına girmektir. Biz Onun buyurduğu gibi *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir"* deriz. Seçilmiş Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu gibi *"O en yüce olan arşının yukarısında, semalarının yukarısındadır"* deriz. İşte bu sapasağlam kulpun ta kendisidir. Bu kulp kendisine yapışana yeter. Bundan sapan haddini aşmış olur.

Sonra muhâlif Arş hakkında kendi kafasından konuşmaya, tefsiri ve manası hususunda Allah'ı, kitabını ve âyetlerini bilenlerin tevillerinden başka tevilleri dile getirmeye kalktı. Dedi ki: "*'Rahmân Arş'a istivâ etti'* buyruğunun söyleyeceğimiz vecihlerden başka tevili yoktur. Bunların ilmini Allah'a havâle ederiz. Bazıları demiştir ki: Arş göklerin ve yerin en yüksek noktası demektir. Allah onun da diğer her şeyin de üzerindedir. O her yerdedir. Kapsanmış, yapışmış ya da karışmış olmadığı gibi bir i'tizâl (soyutlanma) veya yarattıklarıyla arasındaki bir açıklık ile ayrı da değildir. Onun bir cismin üzerindeki başka bir cisim gibi Arş'ın üzerinde olduğu düşünülemez."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Şu imamınla birlikte sen Arş'ı yalanlamada geçilmedik sınır bırakmadın ve Allah'a iftirâ etmede sınır tanımadın!

İlk olarak Arş'ın göklerin ve yerin en yüksek noktası olduğunu söyledin ve aktardın. Hâlbuki Allah kitabında *"Arş'ı suyun üzerindeydi" (Hûd, 7)* buyurarak seni yalanlamaktadır. Arş göklerden ve yerden önce suyun üzerinde olduğu hâlde nasıl onlar arasında en yüksekteki yer olabilir? Zira henüz ortada ne bir yer vardır ne bir gök. Arş ve sudan başka yaratılmış hiçbir şey yoktur. Allah Teâlâ'nın *"Melekleri Arş'ın etrafını kuşatmış görürsün" (Zümer, 75)* buyruğu ve *"Arş'ı taşıyanlar ve etrafındakiler Rablerini hamdi ile tesbih ederler" (Ğâfir, 7)* buyrukları da seni yalanlamaktadır. İddiana göre melekler göklerin ve yerin en yüksekteki yerini mi, en alçaktaki yerini mi yoksa göklerin ve yerin bir kısmını mı taşırlar? Allah *"O gün Rabbinin arşını yukarılarında sekiz (melek) taşır" (Hâkka, 17)* buyurmuş-

CamScanner ile tarandı

tur. O gün göklerin ve yerin en yüksek yerini taşıyacaklar, en alçaktaki yerini taşımayacaklar mıdır? Yoksa melekler kıyâmet günü insanları ve göklerde ve yerde en yüksekte olmaları bakımından semaları mı taşıyacaktır? Biri imkânsızlığı bundan açık bir hüccet görmüş müdür acaba? Hem bu Arş'ı açıkça yalanlamak ve temelden reddetmektir.

Arş iddia ettiği gibi göklerin ve yerin en yüksek noktası olsaydı en yüksekte olan gerçek Arş bâtıl olurdu. Çünkü Arş kendisi haricinde kalan göklerden ve yerden ayrıdır. Çünkü göklerden ve yerden önce suyun üzerinde yaratılmış durumdaydı.

Peki sen Arş'ın göklerin ve yerin en yüksek noktası olduğunu Arapların hangi sözünde buldun ey muhâlif? Bize bunu açıkla bakalım! Açıklayamazsan bâtılı savunanlardansın demektir. Allah kitabında *"De ki: Kimdir yedi göğün Rabbi ve büyük Arş'ın Rabbi?" (Mü'minûn, 86)* buyurarak seni yalanlamıştır. Gördüğün üzere Allah göklerin ve yerin en yüksek noktasıyla büyük Arş'ı birbirinden ayırmış, Arş'ın yedi gök veya bunların aşağısı olmadığını beyan etmiştir.

{ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدِ}

"Şanlı Arş'ın sahibidir." (Burûc, 15)[7]

ve

{لَا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ}

"Ondan başka ilah yoktur. Kerîm Arş'ın Rabbidir O" (Mü'minûn, 116) buyrukları da seni yalanlamaktadır. Göklerin ve yerin en yüksek yerinin ortasının ve en aşağısının sahip olmadığı ne gibi bir şanı ve keremi vardır? Bundan dolayı dedik ki: Bu tevilin açıkça Arş'ı yalanlamak ve inkâr etmektir.

---

[7] Müellifin Arş'ın şanlı olmasını hüccet getirmesi âyetteki "الْمَجِيد" (el-Mecîd)i Arş'ın sıfatı olacak şekilde kesra ile okuduğunu göstermektedir. Bazı kâriler böyle okumuşken diğerleri "الْمَجِيد" (el-Mecîd)i Allah'ın sıfatı olacak şekilde damme ile okumuştur. Harekelemeyi ilk kıraate göre yaptık ve âyeti buna göre meallendirdik. Türkiye'de yaygın olan ikinci kıraattir.

CamScanner ile tarandı

Allah'ın kapsanmamış, yapışmamış ve karışmamış olduğunu söylemene gelince söylediğin doğrudur.

"Bir i'tizâl (soyutlanma) ile ya da yarattıklarıyla arasındaki bir açıklık ile ayrı da değildir" demene gelince bu hususta yalan söyledin ve doğru yoldan saptın. Hayır! O yarattıklarından ayrıdır. Açık bir ara ile arşının yukarısındadır. Yedi gök Onunla arzdaki mahlûkâtı arasındadır. Bununla birlikte arşının yukarısından ne hâlde olduklarını bilir. Gizledikleri hiçbir şey Ona gizli kalmaz. Allah Teâlâ, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı bize böyle bildirmiştir.

"Bir cismin üzerindeki başka bir cisim gibi" demene gelince biz "O bir cismin üzerindeki başka bir cisim gibidir" demiyoruz ki! "Büyük bir rab, ulu bir hükümdar, göklerin ve yerin nûru, göklerin ve yerin ilahı; başka bir yerde değil yedinci göğün yukarısında büyük ve yaratılmış bir arşın üzerinde" diyoruz. Kim Onu böyle bilmezse Onun da arşının da kâfiri olur.

Yaratılmış nurlar arasında parlayan bir ışığı ve hoş bir görüntüsü olmayan bir nur yoktur. Şu hâlde misli gibi bir şey olmayan en büyük nur ve nurların yaratıcısı hakkında ne düşünülür?

Yine sen, ey muhâlif, Allah'ın kendisini diğer yerlerin haricinde bir yerde olduğuyla nitelemediğini, bilakis her yerde olduğuyla nitelediğini iddia ettin. Bu hususta senden önce Cehm'in ileri sürdüğü tevili ileri sürdün. Dedin ki:

{مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلاثَةٍ إِلاَّ هُوَ رَابِعُهُمْ وَلا خَمْسَةٍ إِلاَّ هُوَ سَادِسُهُمْ}

"Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın..." (Mücâdile, 7)

Sonra Ebû Mûsâ kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den yüksek sesle tekbir getiren ashâbına *"Siz ne bir sağıra ne de bir gâibe sesleniyorsunuz. O size develerinizin başlarından daha yakındır."* buyurduğunu rivâyet ettin.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: O kendisini nasıl nitelemişse, Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Onu nasıl nitelemişse öyledir: Gizlice konuşan herkesin yanındadır ve onlardan birine şah damarından daha yakındır.

CamScanner ile tarandı

Arş'ın yukarısında olduğu hâlde ilmiyle, bakmasıyla ve işitmesiyle yakındır. Gizledikleri hiçbir şey Ona gizli kalmaz. Hiçbir şey onları Ondan perdelemez. İlmi onları Arş'ın yukarısından kuşatmış, görüşü onlara nüfûz etmiştir. O ise kemâliyle arşının yukarısındadır. Göklere, aralarındaki mesâfeye ve arzdaki yarattıklarıyla arasındaki mesâfeye rağmen onlarla beraberdir. Dördüncüleri, beşincileri, altıncılarıdır. Yaptıkları her şeyi bilir. Kıyâmet günü onlara yaptıklarını bildirecektir. O gizlice konuşan herkesin bu şekilde yanındadır. İddia ettiğiniz gibi keneflerinde işeyen, tuvaletlerinde abdest bozan ve yataklarında cima eden herkesin yanında değildir.

Rubûbiyyetin fazîleti ve kudretin büyüklüğü ancak Allah Teâlâ'nın arşının yukarısında olduğu, bununla birlikte göklerle yerin mesâfesinin uzaklığına rağmen yerde ve toprağın altında ne varsa hepsini bildiği ve gizlice konuşan herkesin yanında olduğu ile bilinir. Bundan dolayı *"gaybı da şehâdeti de bilen" (Ra'd, 9)* buyurmuştur. İddia ettiğiniz manada yerde ve gizlice konuşanların yanında olsaydı kıyâmet günü yaptıklarını onlara haber vermesi ilginç karşılanacak bir şey olmazdı. Onlara göre biz bu konumda olsaydık biz de onlardan her amel işleyene yaptığını, söylediğini ve arkadaşlarına gizlice ne dediğini bildirirdik. Şu hâlde iddiana göre gaybları çok iyi bilen Allah'ın gaybı bilmeyen mahlûka ne üstünlüğü kalmaktadır?

Allah'ın kendisini diğer yerlerin haricinde bir yerde olduğuyla nitelemediğini söylemene gelince ey muhâlif, sen Kur'ân'ı okuyan ve Arapça'dan azıcık anlayan kimselerden olsaydın bu iddiada bulunarak Allah hakkında yalan söylediğini bilirdin. Çünkü O kendisini diğer yerlerin haricinde bir yerde olmakla nitelemiş, semaların yukarısında olan Arş'ın yukarısında olduğunu söylemiştir. Birçok kadın ve çocuk bile bunu bilmişken erkekler nasıl bilemez?

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى}

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5)

{أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ}

"Emin mi oldunuz Gökteki'nin..." (Mülk, 16)

CamScanner ile tarandı

{وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ}

"O kullarının yukarısında egemen olandır." (En'âm, 61)

{يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ}

"Yukarılarındaki Rablerinden korkarlar." (Nahl, 50)

{إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ}

"Seni vefat ettireceğim ve kendime yükselteceğim." (Âli İmrân, 55)

{ذِي الْمَعَارِجِ، تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ}

"Yükselme yollarının sahibi. Melekler ve Rûh Ona yükselir." (Meâric, 3-4) Yani aşağıdaki yerden.

{إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ}

"Güzel söz Ona yükselir ve onu sâlih amel yükseltir." (Fâtır, 10) Görüldüğü üzere "Ona, yerin altına iner" dememiştir.

Bu âyetlerin tamamı sana Allah'ın diğer mekânlar haricinde bir mekânda, yerde değil gökte, diğer mekânlar haricinde Arş'ın üzerinde olduğunu bildirmektedir. Kur'ân'ı okuyan, ona iman eden ve içindekiler hususunda Allah'ı doğrulayan kimseler bunu bilmiştir. Şu hâlde Allah hakkında neden hem kitabında Onun hem de Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisi hususunda seni yalanladığı hükmü dile getiriyorsun ey zayıf kul?

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in siyâhî câriyeye *"Allah nerede?"* diye sorduğu, câriyenin "Semada" demesi üzerine de (sahibine) *"Bunu azat et zira müminedir"* buyurduğu sana ulaşmadı mı?

Bu sana Allah'ın yerde değil gökte olduğunu bildirmektedir. Nasıl Allah Teâlâ'nın ve Resûlü'nün buyruklarını bırakırsın da bu konuda Bişr'in, es-Selcî'nin ve benzeri cehmîlerin sözlerini bunların önüne geçirirsin?

Onun kapsanmış veya kuşatılmış olmadığını söylemene gelince nezdimizde, mezhebimize göre bu doğrudur. Çünkü O Arş'ın yukarısında, âhiretin boşluğundadır. Orada beraberinde yaratılmış bir şey olmadığı gibi yukarısında da sema yoktur.

CamScanner ile tarandı

Mezhebine ve adamlarının mezhebine göre ise O hem kapsanmış hem kuşatılmış hem yapışmış hem değilmiştir. Sen de bunu farkında olmadan itiraf etmiş bulunuyorsun. Çünkü siz Onun göklerin ve yerin her yerinde olduğunu, göklerin Onun bir kısmının yukarısında olduğunu, kapalı her odada ve kilitli her sandıkta olduğunu söylüyorsunuz. Şu hâlde O iddianıza göre kuşatılmış ve değilmiştir.

Bir şey her yere temas etmediği sürece her yerde olamaz. İddianıza göre gök, yer, evlerin duvarları, sürgüler ve kilitler Onu kuşatmıştır.

Allah'ı bu sıfatla nitelemekten Ona teberrî ediyoruz. Hayır! O mahlûkâtının tamamının yukarısında, arşının üzerindedir. En yüce ve en temiz yerdedir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi: *"O kullarının yukarısında egemen olandır."* Arşının yukarısından göklerde, yerde ve toprağın altında ne varsa hepsini bilir. İşler Onun tarafından çekip çevrilir. Buyurduğu gibi süresi elli bin yıl olan bir günde Ona yükselinir. Hiçbir şey Onu kuşatmaz. Hiçbir duvar ya da ev damı Onu kapsamaz. Hiçbir yer Onu taşımaz ve hiçbir gök Onu gölgelendirmez. Sense Onun her taşta, her köşede, her tuvalette, her kenefte, her abdesthanede, şeytanın öğle uykusuna çekildiği ve geceledi̇ği yerlerde olduğunu iddia ettin ey belâkeş! Allah nitelemenden çok yücedir!

***

Muhâlif ayrıca cemaat ehlinden bir topluluğun "Allah Teâlâ'nın ilmi zâtındandır ve ilmi Ondan ayrı olarak arzdadır." dediğini iddia etti.

Biz senin iddia ettiğin gibi söylemiyoruz ey muhâlif! "Onun zâtının bir kısmı arzda; Ondan sıyrılmış, mücessem, ayrı bir şeydir" demiyoruz. Diyoruz ki: İlmi ve kelâmı ezelden beri Onunladır, Ondan ayrı değildir. O nefsinde bulunan ilmi ile arşının yukarısından fısıltıyla konuşan herkesi bilendir. Yani gizledikleri hiçbir şey Ona gizli kalmaz. Çünkü Onun bakacağı ve duyacağı bir yerdedirler. O onlara şah damarından daha yakındır. Görünsün ya da görünmesin, herhangi bir bedenden hardal tanesi kadar bir ilik, kemik ya da damar Ona gizli kalmaz. İçte veya dışta olsun fark etmez. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ}

CamScanner ile tarandı

"Biz ona sizden daha yakınız ama siz göremezsiniz" (Vâkıa, 85) buyurmuştur. Yani Biz onun dışını da içini de; derilerin örttüğü, göğsün sakladığı, sînelerin gizlediği kısımlarını da biliriz. Ama siz göremezsiniz. Bunları biliyor olmamız yönünden ona sizden daha yakınız. Değilse buradan câhilce iddia ettiğin gibi ilminin Ondan sıyrılmış olup arzda ayrı ve mücessem bir hâlde bulunduğu manası çıkmaz. Biz Onun ilminin, bize yamadığın manada değil bu manada arzda olduğunu söylüyoruz. Daha kendisinin hüccetini anlamayan ve dilinin konuştuğunu bilmeyen biri başkasının hüccetini nasıl anlayabilir?

İslâm ehli arasında Arş hakkında Onu işlevsiz kılmak için boş sözleri ve çürük hüccetleri dile getirerek bu muhâliften daha ısrarlı konuşan birini gördüğüm nadirdir. Bu konuda ne kadar çok konuşursa hüccetini o ölçüde çürütmekte ve kusurunu o ölçüde ortaya çıkarmaktadır.

Şu hâlde vazgeç artık ey muhâlif! Zira Arş; söylediklerin arasına yeni boş sözleri, hurâfeleri, el-Merîsî ile es-Selcî'nin sözlerini eklemenle işlevsiz kılınacak değildir. Zira Arş'ın ne olduğunu kadınlar ve çocuklar bile anlamıştır. Erkekler nasıl anlayamıyorsa!

Ne diyorsun sen? Bu mezhep mi Allah'ı çirkinlikten daha çok tenzih etmektedir yoksa şöyle diyenlerin mezhebi mi: "O kemâli, celâli, azameti ve behâsıyla arşının yukarısında, semalarının üzerindedir. En yüce ve en temiz mekânda, bütün mahlûkâtın yukarısındadır. Orada ne insan ne cin, hiçbir yaratılmış yoktur." Bunu söyleyince kâfir mi olacaksın? Şimdi iki hizipten hangisi Allah'ı ve mekânını daha iyi bilmekte, Onu daha çok yüceltip ululamaktadır?

Gelelim İbnu's Selcî'den -ki ondan işitmedin- rivâyet ettiğine: O es-Süddî- Ebû Mâlik kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan Allah Teâlâ'nın *"Rahmân Arş'a istivâ etti"* buyruğu hakkında "Zikri ve övgüsü yarattıklarının üzerine yükseldi" dediğini rivâyet etmiştir. Yine sen İbn Abbâs'tan "Emri ve kudreti Onun nezdinde yarattıklarının tamamı üzerinde istivâ etti, eşit oldu" dediğini rivâyet ettin. Yine senin İbnu's Selcî'den Cuveybir- el-Kelbî- Ebû Sâlih- İbn Abbâs kanalıyla rivâyet ettiğine göre o "الرَّحمَٰنُ عَلَى الْعَرْشِ" (Rahmân Arş'ın üzerindedir) dedikten sonra sözü kesip "السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ اسْتَوَى لَهُ مَا فِي" (Göklerde ne varsa, yerde ne varsa Onun nez-

CamScanner ile tarandı

dinde istivâ etmiştir, eşit olmuştur) diyerek istivâyı Allah'tan nefyedip göklerde ve yerde bulunanlar hakkında isbat etmiştir.

Bunlar hususunda sana şöyle denir ey muhâlif: Bunları İbnu's Selcî'den duymuş olsan bile bunlarla lehine hurma kurusu kadar hüccet kâim olmaz. Bu rivâyetleri toplasan hayvanın tersi bile etmez. Bunları Arş'ı yalanlamak için hüccet getirenler ancak fâcirlerdir. Zikrettiklerindeki ilk şüphe bunları Allah'ın dini hususunda itham edilen me'bûn İbnu's Selcî'den rivâyet etmekte olmandır. İkincisi ise İbnu's Selcî'nin bunu el-Kelbî'den rivâyet ettiğini iddia etmesidir. el-Kelbî'den rivâyette bulunan da Cuveybir'dir. Bunlar el-Kelbî'den ve Cuveybir'den Süfyân, Şu'be ve Hammâd b. Zeyd tarikleriyle sahih olarak rivâyet edilmiş bile olsaydı bu ikisi umursanmazdı. Çünkü bu ikisi hakkında rivâyetleri yönünden olumsuz şeyler söylenmiştir ve bunlarla en ufak bir fariza hakkında bile hüccet kâim olmaz. Arş'ın ve tevhidin iptali hakkında nasıl hüccet kâim olsun? Buna ilâve olarak hadisi kesinlikle Cuveybir ve el-Kelbî adına uydurulmuş görürsün. Ne var ki doğru yoldan sapmak isteyen kimse mezhebi lehine kendisiyle hüccet kâim olmayacak şeyleri getirmektedir.

ez-Zührî'nin Atâ b. Yezîd el-Leysî- Ebû Hureyre&Ebû Saîd kanalıyla ve Zeyd b. Eslem- Atâ b. Yesâr- Ebû Saîd kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiklerini, Saîd el-Makburî'nin ve Sâbit el-Bünânî'nin rivâyetlerini; Ma'mer'den, Süfyân'dan, Şu'be'den, Mâlik b. Enes'ten, Hammâd b. Zeyd'den ve müslümanların bunlar gibi rehberlerinden gelen rivâyetleri bırakıp da İbnu's Selcî'nin, el-Merîsî'nin ve Allah'ın dini hususunda itham edilen benzerlerinin rivâyet ettiklerine -bunlarda câhillerin kafalarını karıştırmalarına yarayacak en ufak bir şey bulduklarında- tutunanlara hayret doğrusu!

Yine muhâlif bazı insanların *"Sonra Arş'a istivâ etti" (A'râf, 54)* buyruğu hakkında "istîlâ etti" dediğini iddia etti. Dedi ki: "Bazıları şöyle demiştir: İstîlâ etti yani O Arş'ın üzerindedir. 'Kişi bir şeye mâlik oldu, o şey hükümranlığı altında oldu' manasında 'Onun üzerine çıktı' denir. Nitekim 'Falan şu şehre galebe çaldı, sonra işleri üzerine istivâ etti' denir. Kastedilen oturma değil istîlâdır. Bunlar muhtemel tevillerdir."

CamScanner ile tarandı

Bocalayıp duran, şaşkın şaşkın dolaşan, ithama maruz kalmış, ne söylediğini bilmeden bir şeyler geveleyen bu muhâlife denir ki: Bunlar dalâletin en çirkinleri ve imkânsızların en fâhişleri olan manalar için muhtemel olan tevillerdir. Bu tevilleri insanlardan ancak câhiller ve dalâlette kök salmışlar dile getirir.

Ne diyorsun sen? İddia ettiğin manada Allah'ın istîlâ etmediği ve üzerine çıkmadığı bir şey mi vardır ki göklerde ve yerde bulunan diğer şeylerin haricinde sadece Arş'ı istîlâ ettiğini ve sadece onun üzerine çıktığını söylesin? Göklerde ve yerde Allah'ın mâliki olmadığı ve Allah'ın saltanatında yer almayan zerre ağırlığınca bir şey mi vardır ki Allah diğer şeylerin arasından sadece Arş'ı istîlâ ettiğini söylemiş olsun? Yarattıklarından biri arşı hususunda Allah ile çekişmiş ya da Onunla egemenlik yarışına girmiş midir ki Allah ona galebe çaldıktan sonra onu ne hususunda yenmişse onun üzerine istivâ etmiş olsun? Buna ilâve olarak sen bu söylediğimizi açıkça dile getirmiş bulunuyorsun. Çünkü sen arşı hususunda Onu bir şehri ele geçirmek için mücâdele verdikten sonra oraya egemen olan biriyle kıyasladın! İddiana göre Allah yenilgiye uğramaktan selâmette olmamıştır. Çünkü egemenlik mücâdelesi veren kimsenin yenmesi muhtemel olduğu gibi yenilmesi de muhtemeldir.

Biri Allah'ı Onun arşını egemenlik mücâdelesi sonucunda ele geçirdiğini iddia eden, sonra Onu bu hususta bir şeyi ele geçirmeye çalışanla kıyaslayıp "Görmez misin ki kişi hakkında 'Bir şehre egemen oldu ve halkına istivâ etti' denmektedir?" diyen kimseden daha az bilen birini işitmiş midir acaba? Nerede Allah'ı yarattıklarından birine benzetmesinin ya da Onun hakkında yaratılmışlarda bulunan bir şey düşünmesinin kimsenin haddine olmadığını mezhep edinmen? İşte Onu bir şehri ele geçirme mücâdelesi verdikten sonra orayı istîlâ eden birine benzettin!

Anan seni sağır ve dilsiz olarak dünyaya getirseymiş senin için Allah Teâlâ ve arşı hakkında bu tevilleri ve benzerlerini dile getirmenden daha hayırlı olacakmış!

Şu hâlde vazgeç artık ey zayıf adam! Çünkü sen Arş'ı ve Kürsî'yi bunlar gibi boş sözlerle, hurâfelerle ve dalâletlerle reddedemeyeceksin! Çünkü âlim olsun câhil olsun Allah'ı bilen herkes bunlara iman etmiştir.

CamScanner ile tarandı

Bütün bunlardan daha ilginci Allah'ı Arş'la, küçüklük ve büyüklük yönünden onun büyüklüğü ve ağırlığıyla kıyaslamandır. Sen kör çocuklar gibi "Allah Arş'tan büyükse, ondan küçükse, onun gibiyse..." dedin. Dedin ki: "Allah Arş'tan küçükse Arş'ın Ondan büyük olduğunu söylemiş olursunuz. Arş'tan büyükse Onun bir kısmının Arş'tan taştığını iddia etmiş olursunuz. Arş gibiyse Arş'a gökler ve yer katıldığı zaman Ondan büyük olurlar." İşte sen böyle hurâfeler gevelemekte, böyle saçmalıklarla eğlenmekte, bu tür dalâletlerle yoldan sapmaktasın.

Bu şahsın başındaki yönetici Allah rızası için gayret eden biri olsaydı şüphesiz onun dilinin meyvelerini koparırdı. Bütün bu açıklamalardan ve akıl kullanmalardan sonra, diğer taraftan bütün bu cehâletlerden ve dalâletlerden sonra ancak "Sözüne baktıkları fakihleri bu olan topluluk gerçekten zarardadır!" denir.

Çok konuşup bilgiçlik taslayan bu kimseye denir ki: Allah her şeyden büyük, yaratılmışların tamamından uludur. Ne büyüklük yönünden ne de kuvvet yönünden Arş Onu taşımamıştır. Arş'ı taşıyanlar da Onu kuvvetleriyle taşımamış, Onun arşını güçleriyle üstlerinde tutmamıştır. Arşını ancak Onun kudretiyle, meşîetiyle, irâdesiyle ve desteğiyle taşımışlardır. Bunlar olmasaydı arşını taşıyamazlardı.

Bize ulaştığına göre onlar yukarısında izzeti ve güzelliği ile Cebbâr olduğu hâlde Arş'ı yüklendikleri zaman onu taşımaya güç yetiremez, güçsüz düşer ve dizleri üzerine çökerlermiş. Tâ ki onlara "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah" telkin edildiğinde onu Allah'ın kudreti ve irâdesi ile taşırlarmış. Zaten bu olmasaydı Onu ne Arş ne Arş'ı taşıyanlar ne gökler ne yer ne de bunların içindekiler taşıyabilirdi. Diğer taraftan O dileseydi bir sivrisineğin sırtına kurulurdu da sivrisinek Onu Onun kudretiyle ve rabliğinin lütfuyla taşırdı. Şu hâlde yedi gökten ve yedi yerden daha büyük bir arşın üzerine kurulduğuna göre durum nice olur? Arş yedi gökten de yedi yerden de büyük olduğu hâlde arşının Onu taşımasını nasıl inkâr edersin kendini beğenmiş adam! Arş göklerin ve yerlerin içinde olsaydı bunlar onu kuşatamazdı. Ancak o yedinci semanın yukarısındadır.

Hem sen Allah'ın büyüklük ve genişlik yönünden Arş'tan geride olan arzda ve diğer her yerde olduğunu iddia ediyorken bunu nasıl inkâr eder-

CamScanner ile tarandı

sin? İddiana göre Onu arz taşıyabildiği hâlde ondan daha büyük ve geniş olan Arş nasıl taşıyamamaktadır? Arş'ın büyüklüğü küçüklüğü hakkında önümüze attığın bu kıyası Arş'ın yerine arzı koyarak düşün ve adamlarının karşısına koy. Tâ ki bu şekilde câhilliğini göresin ve dilinin biçtiklerinin başına neler açtığının farkına varasın. Zira neyi hüccet getirirsen getir mutlaka aleyhine dönmekte ve seni boğazından yakalamaktadır.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ أَنَّهُ قَالَ: "أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ حِينَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ حَمَلَةُ عَرْشِهِ فَقَالُوا: رَبَّنَا لِمَا خَلَقْتَنَا؟ فَقَالَ: خَلَقْتُكُمْ لِحَمْلِ عَرْشِي, قَالُوا: رَبَّنَا، وَمَنْ يَقْوَى عَلَى حَمْلِ عَرْشِكَ، وَعَلَيْهِ عَظَمَتُكَ وَجَلَالُكَ وَوَقَارُكَ؟ قَالَ: فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنِّي خَلَقْتُكُمْ لِذَلِكَ، قَالُوا: رَبَّنَا وَمَنْ يَقْوَى عَلَى حَمْلِ عَرْشِكَ وَعَلَيْهِ عَظَمَتُكَ وَوَقَارُكَ؟ قَالَ: فَيَقُولُ: خَلَقْتُكُمْ لِحَمْلِ عَرْشِي قَالَ: فَيَقُولُونَ ذَلِكَ مِرَارًا، قَالَ: فَقَالَ: قُولُوا: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَيَحْمِلَكُمْ وَالْعَرْشَ قُوَّةُ اللَّهِ

98) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Muâviye b. Sâlih (Rasulullah'ın) şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Arş'ı suyun üzerindeyken Allah'ın ilk yarattığı arşının taşıyıcılarıdır. 'Rabbimiz! Bizi neden yarattın?' dediler. 'Sizi arşımı taşımanız için yarattım' buyurdu. 'Rabbimiz! Üzerinde azametin, celâlin ve vakârın olduğu hâlde arşını kim taşıyabilir?' dediler. 'Sizi bunun için yarattım' buyurdu. Yine 'Rabbimiz! Üzerinde azametin, celâlin ve vakârın olduğu hâlde arşını kim taşıyabilir?' dediler. 'Sizi arşımı taşımanız için yarattım' buyurdu. Söylediklerini defalarca söylediler. Bunun üzerine Allah 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh deyin de sizi de Arş'ı da Allah'ın kuvveti taşısın' buyurdu."*

Ey muhâlif! Hâlâ bilmiyor musun ki Arş'ı taşıyanlar Arş'ı ve Üzerindekini güç ve kuvvetleri ile değil Allah'ın kuvveti ve desteği ile taşımışlardır?

Arş hakkında bilmediklerini sana Allah Teâlâ'nın kitabından şahidleriyle, dilin anlaşılan kısmından ve müslümanların tuttuğu yoldan tanıklarıyla beyan ettik. Şimdi sana Arş hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in me'sûr eserlerini ve meşhur haberlerini aktaracağız. Öyle ki bunları kalbine arz ettiğin ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bunlardaki la-

CamScanner ile tarandı

fızları üzerinde iyice düşündüğün takdirde Arş'ın manası hakkında ileri sürdüğün tevilin bâtıl olduğunu Allah Teâlâ'nın dilemesiyle bileceksin.

حَدَّثَنَا مَحْبُوبُ بْنُ مُوسَى الْأَنْطَاكِيُّ، أبنا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيُّ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحْرِزٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَقَالُوا: أَتَيْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ، وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الْأَمْرِ، كَيْفَ كَانَ؟ قَالَ: كَانَ اللهُ لم يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرُهُ. وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، ثُمَّ كَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ

99) Bize Mahbûb b. Mûsâ el-Entâkî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İshâk el-Fezârî, el-A'meş- Câmi' b. Şeddâd- Safvân b. Muhriz kanalıyla İmrân b. Husayn *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gittim. Bu esnada ona Yemenlilerden birkaç kişi gelip "Sana din hususunda fıkıh sahibi olmak ve bu işin başlangıcının nasıl olduğunu sana sormak için geldik" dedi. Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu: *"Allah vardı. Ondan başka bir şey yoktu. Arşı da suyun üzerindeydi. Sonra Zikr'de her şeyi yazdı. Sonra gökleri ve yeri yarattı."*

İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğu! Allah'ın arşının yaratılmışlar arasında en yüksekte bulunan gökleri ve yeri yaratmadan önce suyun üzerinde olduğunu söylemektedir. Gördüğün gibi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğu iddianı yalanlamakta ve tevilinin bâtıllığını ortaya koymaktadır.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ نُمَيْرٍ عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ وَقَضَى الْقَضِيَّةَ وَأَخَذَ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ وَعَرْشُهُ عَلَى الماءِ

100) Bize Abdullah b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Bekr es-Sehmî tahdis etti, dedi ki: Bize Bişr b. Numeyr'in el-Kâsım kanalıyla Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'tan tahdis ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuş: *"Allah arşı suyun üzerindeyken mahlûkâtı yarattı, hükmü buyurdu ve nebîlerden misak aldı."*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْعَبْدِيُّ، أبنا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، ثَنَا أَبُو هَاشِمٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَى عَرْشِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ شَيْئًا

101) Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Hâşim, Mücâhid kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah bir şey yaratmadan önce arşının üzerindeydi."

İşte İbn Abbâs Allah'ın mahlûkâtından ne bir göğü ne bir yeri yaratmadan önce arşının üzerinde olduğunu bildirmektedir. Adamınla birlikte sense arşın göklerin ve yerin en yüksek noktası manasına geldiğini iddia ederek Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i ve ashâbını yalanladın.

Mücâhid'den "En başta yaratılan Arş'tır" dediği rivâyet edilmiştir.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: بَدْءُ الْخَلْقِ الْعَرْشُ وَالْمَاءُ

102) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Avâne, Ebû Bişr kanalıyla Mücâhid'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "En başta yaratılan Arş ile sudur."

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمِنْهَالِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ {وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ} قَالَ: عَلَى أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: عَلَى مَتْنِ الرِّيحِ

103) Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî', Süfyân- el-A'meş- el-Minhâl- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs'tan tahdis etti: *"Arş'ı da suyun üzerindeydi"* buyruğu hakkında (Saîd b. Cubeyr) "(Su) neyin üzerindeydi?" diye sordu da (İbn Abbâs) "Rüzgârın yüzeyi üzerindeydi" dedi.

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ بُنْدَارٌ ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ ثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ يُحَدِّثُ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُتْبَةَ وَجُبَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ

CamScanner ile tarandı

جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ فَوْقَ عَرْشِهِ فَوْقَ سَمَاوَاتِهِ فَوْقَ أَرْضِهِ مِثْلِ الْقُبَّةِ -وَأَشَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ الْقُبَّةِ- وَإِنَّهُ لَيَئِطُّ بِهِ أَطِيطَ الرَّحْلِ بِالرَّاكِبِ

104) Bana Muhammed b. Beşşâr Bündâr tahdis etti, dedi ki: Bize Vehb b. Cerîr tahdis etti, dedi ki: Bize babam tahdis etti, dedi ki: Muhammed b. İshâk'ı Ya'kûb b. Utbe& Cubeyr b. Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im-babası kanalıyla dedesinden onun şöyle dediğini tahdis ederken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah semâlarının yukarısında ve arzının yukarısında kubbe gibi olan arşının yukarısındadır."* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu söylerken eliyle kubbe gibi yaptı. *"Gerçekten o Ondan dolayı, eyerin biniciden dolayı gıcırdadığı gibi gıcırdar."*

İşte bu Arş'ın yaratılmışlar yani gökler ve bunun aşağısındaki damlar, çardaklar ve zirveler arasında en yüksekteki yer olduğu şeklindeki tevilini çürütmektedir ey muhâlif! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Arş'ın yüce semaların yukarısında olduğunu söylüyorken bu tevil de nedir? Sözü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğuyla çelişmesi ve Rasulullah'ın buyruğunun iddiasını yalanlaması kişiye zarar ve hüsran olarak yeter!

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَمَائَيْنِ مَسِيرَةَ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ وَالْعَرْشُ عَلَى الْمَاءِ وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، وَهُوَ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ

105) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme, Âsım- Zirr kanalıyla İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "En yakın sema ile ondan sonrakinin arası beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Her iki sema arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Yedinci sema ile Kürsî arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Arş suyun üzerindedir. Allah da Arş'ın üzerindedir. Bununla birlikte ne hâlde olduğunuzu bilir."

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Ey muhâlif! Görmez misin ki İbn Mes'ûd Arş ve Kürsî ile iddiana göre mahlûkâtın en yükseği olup - Rahmân'ın bütün toplumların dilinde arş olan arşı gayrısında- arş diye

CamScanner ile tarandı

isimlendirdiğin gökleri ve aşağısındaki şeyleri nasıl birbirlerinden ayırmıştır?

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ مِهْرَانَ وَهُوَ الْمُكْتِبُ، ثَنَا مُجَاهِدٌ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: خَلَقَ اللهُ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ بِيَدِهِ: الْعَرْشَ، وَالْقَلَمَ، وَعَدْنَ، وَآدَمَ. ثُمَّ قَالَ لِسَائِرِ الْخَلْقِ كُنْ فَكَانَ

106) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulvâhid b. Ziyâd tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeyd b. Mihrân -ki o el-Müktib'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Mücâhid tahdis etti, dedi ki: Abdullah b. Ömer dedi ki: "Allah dört şeyi eliyle yarattı: Arş'ı, Kalem'i, Adn'ı ve Âdem'i. Sonra mahlûkâtın kalanına 'Ol!' buyurdu da oluverdiler."

Bu iddianı yalanlamaktadır ey muhâlif! Zira Allah özel olarak Arş'ı eliyle yaratmış, sonra nezdinde mahlûkâtın en yüksekte bulunanlarına *"İsteyerek ya da istemeyerek gelin!" (Fussilet, 11)* buyurmuştur. İddiana ve imamının iddiasına uygun olarak Arş gökler ise Arş'ın taşıyıcıları ne oluyor ve göklerin yükseltilmesi hususunda onlarla ne yapılıyor? Zira Allah Teâlâ *"Allah gökleri bir direk olmadan yükseltendir" (Ra'd, 2)* buyurmuştur.

İnsanların Arş'ın taşıyıcılarını bilmesi, bu bilginin insanlar arasında ve dillerinde iyice yayılmış olması, ayrıca Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından onlar hakkında rivâyet edilenler iddianı ve imamının iddiasını yalanlamaktadır. Şimdi bunlardan hatıra gelen bazılarını zikredeceğim Allah Teâlâ'nın dilemesiyle.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ أَبِي ثَوْرٍ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ بِالْبَطْحَاءِ فِي عِصَابَةٍ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّمَوَاتِ حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ قَالَ: وَفَوْقَ السَّابِعَةِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى السَّمَاءِ، وَفَوْقَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةُ أَوْعَالٍ مَا بَيْنَ أَظْلَافِهِنَّ وَرُكَبِهِنَّ مِثْلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى السَّمَاءِ، وَعَلَى ظُهُورِهِمُ الْعَرْشُ، أَسْفَلُهُ وَأَعْلَاهُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى السَّمَاءِ، ثُمَّ اللَّهُ فَوْقَ ذَلِكَ

CamScanner ile tarandı

107) Bize Muhammed b. es-Sabbâh tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velîd b. Ebî Sevr, Simâk- Abdullah b. Amîra- Ahnef b. Kays kanalıyla Abbâs b. Abdulmuttalib *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bathâ'da aralarında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in de bulunduğu bir topluluğun içindeydim. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gökleri söz konusu etti. Tâ ki yedi gök saydı. Sonra buyurdu ki: *"Yedincinin yukarısında en aşağısıyla en yukarısı arasında iki göğün arasındaki mesâfe olan bir deniz vardır. Bunun yukarısında ayaklarıyla dizleri arasında iki gök arasındaki mesâfe olan sekiz dağ keçisi vardır. Bunların sırtları üzerinde en aşağısıyla en yukarısı arasında iki gök arasındaki mesâfe olan Arş vardır. Sonra Allah bunun yukarısındadır."*

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادٌ -وَهُوَ ابْنُ سَلَمَةَ- عَنْ الزُّبَيْرِ أَبِي عَبْدِ السَّلَامِ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْفِهْرِيِّ أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: إِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ عِنْدَهُ لَيْلٌ وَلَا نَهَارٌ، نُورُ السَّمَوَاتِ مِنْ نُورِ وَجْهِهِ وَإِنَّ مِقْدَارَ كُلِّ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِكُمْ عِنْدَهُ ثِنْتَا عَشْرَةَ سَاعَةً، فَتُعْرَضُ عَلَيْهِ أَعْمَالُكُمْ بِالْأَمْسِ أَوَّلَ النَّهَارِ، الْيَوْمَ فَيَنْظُرُ فِيهَا ثَلَاثَ سَاعَاتٍ فَيَطَّلِعُ فِيهَا عَلَى مَا يَكْرَهُ، فَيُغْضِبُهُ ذَلِكَ، فَأَوَّلُ مَنْ يَعْلَمُ بِغَضَبِهِ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ يَجِدُونَهُ يَثْقُلُ عَلَيْهِمْ، فَيُسَبِّحُهُ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَسُرَادِقَاتُ الْعَرْشِ وَالْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَسَائِرُ الْمَلَائِكَةِ

108) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd -ki o İbn Seleme'dir- ez-Zubeyr Ebî Abdusselâm kanalıyla Eyyûb b. Abdullah el-Fihrî'den İbn Mes'ûd'un şöyle dediğini tahdis etti: "Rabbiniz katında ne gece ne gündüz vardır. Göklerin nuru yüzünün nurundandır. Günlerinizden her bir günün süresi Onun nezdinde on iki saattir. Önceki gün işlediğiniz ameller Ona bugünün gündüzünün başında arz edilir. Üç saat bunlara bakar. Bunlar arasında hoşlanmadığı bir şey görür de bu onu öfkelendirir. Öfkesinden haberdar olanların ilki Arş'ı taşıyanlar olur. Onu kendilerine ağır gelir bulurlar. Bunun üzerine Arş'ı taşıyanlar, Arş'ın sürâdikâtı,[8] yakınlaştırılmış melekler ve diğer melekler Onu tesbih eder."

[8] Sürâdikât; çadırlara, kürsülere ya da bir şeyi çevreleyen duvar gibi şeylere denebilmektedir.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَن يُوسُفَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ قُرُونٌ لَهَا كُعُوبٌ كَكُعُوبِ الْقَنَا، مَا بَيْنَ أَخْمَصِ أَحَدِهِمْ إِلَى كَعْبِهِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَمِنْ كَعْبِهِ إِلَى رُكْبَتِهِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَمِنْ رُكْبَتِهِ إِلَى أَرْنَبَتِهِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَمِنْ أَرْنَبَتِهِ إِلَى تُرْقُوَتِهِ مسيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَمِنْ تُرْقُوَتِهِ إِلَى مَوْضِعِ القُرْطِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ

109) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd, Alî b. Zeyd- Yûsuf b. Mihrân kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Arş'ın taşıyıcılarının mızrakların uçları gibi uçları olan boynuzları vardır. Onlardan birinin ayağının altıyla topuğu arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Topuğuyla dizi arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Diziyle burnu arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Burnuyla köprücük kemiği arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Köprücük kemiğiyle küpe yeri arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır."

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: حَمَلَةُ الْعَرْشِ مِنْهُمْ مَنْ صُورَتُهُ عَلَى صُورَةِ الْإِنْسَانِ وَمِنْهُمْ مَنْ صُورَتُهُ عَلَى صُورَةِ النَّسْرِ، وَمِنْهُمْ مَنْ صُورَتُهُ عَلَى صُورَةِ الثَّوْرِ، وَمِنْهُمْ مَنْ صُورَتُهُ عَلَى صُورَةِ الْأَسَدِ

110) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd, Hişâm b. Urve kanalıyla Urve'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Arş'ı taşıyanlardan kiminin sûreti insan sûreti üzere, kiminin sûreti kartal sûreti üzere, kiminin sûreti öküz sûreti üzere, kiminin sûreti aslan sûreti üzeredir."

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ النَّاقِدُ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ السَّلُولِيُّ، [ثَنَا إِسْرَائِيلُ] عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ إِسْحَاقَ، وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ قَدْ مَرَقَتْ رِجْلَاهُ الْأَرْضَ السَّابِعَةَ وَالْعَرْشُ عَلَى مِنْكَبِهِ وَهُوَ يَقُولُ: سُبْحَانَكَ أَيْنَ أَنْتَ أَوْ حَيْثُ تَكُونُ

CamScanner ile tarandı

111) Bize Amr b. Muhammed en-Nâkıd tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. Mansûr es-Selûlî tahdis etti, dedi ki: [Bize İsrâîl,][9] Muâviye b. İshâk-Saîd b. Ebî Saîd el-Makburî kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini [tahdis etti:] Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah iki ayağı yedinci yerden çıkan, Arş da omzunun üzerinde olan, bu hâlde 'Neredeysen' ya da 'nerede olursan ol bütün noksanlıklardan münezzehsin Sen!' diyen bir melekten söz etmem hususunda bana izin verdi."*

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقِّيُّ أَبُو الْحَسَنِ السُّكَّرِيُّ ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ} قَالَ: ثَمَانِيَةُ أَمْلَاكٍ عَلَى صُورَةِ الْأَوْعَالِ

112) Bize İsmâîl b. Abdullah er-Rakkî Ebu'l Hasen es-Sükkerî tahdis etti, dedi ki: Bize Şerîk, Simâk b. Harb- Abdullah b. Amîra- Ahnef b. Kays kanalıyla Abbâs b. Abdulmuttalib *(radıyallahu anh)*'tan tahdis ettiğine göre o Allah Teâlâ'nın *"O gün Rabbinin arşını yukarılarında sekiz (melek) taşır" (Hâkka, 17)* buyruğu hakkında "Dağ keçileri sûretinde sekiz melek" demiştir.

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى الْبَغْدَادِيُّ، ثَنَا الْهِقْلُ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ حَسَّانِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ: حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثَمَانِيَةٌ، أَقْدَامُهُمْ فِي الْأَرْضِ وَرُؤُوسُهُمْ قَدْ جَاوَزَتِ السَّمَاءَ، وَقُرُونُهُمْ مِثْلُ طُولِهِمْ عَلَيْهَا الْعَرْشُ

113) Bize el-Hakem b. Mûsâ el-Bağdâdî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hikl b. Ziyâd, el-Evzâî kanalıyla Hassân b. Atıyye'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Arş'ı taşıyanlar sekizdir. Ayakları yerdedir. Başları göğü aşmıştır. Boynuzları boyları kadardır. Bunların üzerinde Arş vardır."

---

[9] Bu asıl nüshada geçmemektedir ancak hadisin yer aldığı diğer bütün kaynaklarda geçmektedir.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ الْحَرَّانِيُّ، ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ رَجُلٍ سَمِعَ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ يَقُولُ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ رَفَعَنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَعْلَى غُرْفَةٍ مِنْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ لَيْسَ فَوْقِي إِلَّا حَمَلَةُ الْعَرْشِ

114) Bize Ebû Sâlih el-Harrânî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa, el-Hâris b. Yezîd- Alî b. Rabâh kanalıyla Ubâde b. es-Sâmit'i işiten bir adamdan onu şöyle derken işittiğini tahdis etti: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çıkıp şöyle buyurdu: *"Allah kıyâmet günü beni naîm cennetlerinin en yüksek odasına çıkaracak ve yukarımda Arş'ı taşıyanlardan başkası olmayacak."*

Arş ve Arş'ı taşıyanlar hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, ashâbından ve Tâbiîn'den rivâyet edilen birçok haber vardır ki aralarından sadece bu hadisleri zikrettik. Tâ ki bunlara bakan kimse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, ashâbına ve Tâbiîn'e muhâlefetinizi görsün. Adamlarınla beraber sen bunlara inanmamış olsan da senden daha hayırlı ve daha temiz kimseler bunlara inanmıştır.

Kesin biçimde bilin ki el-Merîsî ile İbnu's Selcî'nin rivâyet ettiği; ne bir âyete ne bir sünnete ne de Arapların yahut acemlerin dillerinden birine uyan hurâfelerin ve saçmalıkların yanında bunların kavli insanları daha bağlayıcı ve Allah katında daha doğrudur.

***

Yine sen Allah'ı, kitabını ve nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetini senden de adamlarından da iyi bilen bir topluluğun "Allah'ın ilmi Ondan başkadır, ilim Ondan ayrıdır. Bilen gökteyken ilim arzda Ondan ayrıdır." dediğini iddia ettin.

Bu iftiracı muhâlife verilecek cevap şudur: Böylesi bir sözü senin gibi bir câhilden başkası ağzına almaz. Onlar söylediklerini ancak senin gibilerin anlayamayacağı bir manayı içerir şekilde söylemektedir. Demektedirler ki: Bilen (Âlim) kemâliyle ve ilminin tamamıyla arşının yukarısındadır. İlmi Ondan ayrı değildir. Nefsinde olan ilmiyle göklerde ne varsa, yerde ne varsa, toprağın altında ne varsa aralarındaki mesâfenin uzaklığına rağmen hepsini bilir. Dolayısıyla "İlmi yerdedir" demeleri bu manaya yorulmalıdır. Değilse senin haklarında müfterîce iddia ettiğin gibi ilminin Allah'tan sıy-

CamScanner ile tarandı

rılmış ve cisme bürünmüş bir hâlde yerde bulunduğunu söylememektedirler. Böyle demiş olsalardı cehâlet ve dalâlet yönünden senin gibi, imamların el-Merîsî, es-Selcî ve benzerleri gibi olurlardı.

Yine sen onlar hakkında "Allah'ın kelâmının Onun sıfatlarından ve zâtından olduğunu söylüyorlar" iddiasında bulundun ki kelâm sana göre fiilin ta kendisidir. Onlar ise kelâmın zâttan olduğunu söylemiştir.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bunların bu kapsamda söylediklerini bilmiyorsan sana açıklayacağız. Ama önce şunu söyleyelim ki sen "Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu açık açık nasıl söyleyebilirim?" düşüncesiyle bir ayağını öne çıkarıp ötekini geri çeke çeke tereddüt yaşadın, aldatmaya başvurdun, net olmayan sözler söyledin ve sahtekârlık yaptın! Bu soru içinde ve etrafında dolanıp durdu. Bunu göğsünde devindirip durdun. Tâ ki sonunda bu sözü bu meselede açıkça dile getirdin. Kelâmın fiil olduğunu söyledin ki fiil sana göre şüphesiz yaratılmıştır.

Allah'ın kelâmının sıfatlarından olduğunu söylediğimizi iddia etmene gelince zâten biz bunu hiç gizlemeden açık açık söylüyoruz. Bu apaçık hakkın ta kendisidir. Onun sıfatlarından herhangi biri yaratılmış değildir. Her kelâm söyleyeninin sıfatıdır. Söyleyen yaratıcı da olsa yaratılan da olsa bu böyledir. Ancak şu var ki Yaratıcı'nın kelâmı da yaratılmışın kelâmı da el, yüz, nefis, işitme ve görme gibi diğer sıfatlarla kıyaslanmaz. Bu sıfatlar ki mevsûftan ayrıldıklarında ve yerleri mevsûfun yerinden farklı olduğunda ayrılan sıfat kendisinden ayrıldığı mevsûfun yerinden başka bir yere geçmektedir. Şöyle ki: Konuşan bir insanın gündüzü boyunca konuştuğunu görürsün de kelâmı ondan kelâmından hiçbir şey eksiltmeyen bir sıfat olarak çıkar. Sanki o söylediği gibi bir kelâmı dilediği zaman tekrar söyleyecek gibidir. Kelâm söyleyeninden ayrı olarak görülen, kendisine bakılan bir cisim olarak kendi başına kâim olmaz. Kişi sözünü başkasının diliyle ufuklara yayabilir. Günümüzde şiirlerinin şâirlere nispet edildiği, örneğin "Lebîd'in şiiri" ya da "el-A'şâ'nın şiiri" dendiği gibi yaşarken de ölümünden sonra da sözü kişiye nispet edilir. Ancak eli kesilse elinin nereden kesildiği belli olur ve kesilen parça başka bir yere geçer. Bundan dolayı kişinin kelâmının ona ait bu diğer sıfatların hâlinin hilâfına bir hâl olduğunu ve

CamScanner ile tarandı

diğer sıfatlarla kıyaslanamayacağını söyledik. Bununla birlikte kelâmın konuşanın sıfatı olduğunda şüphe edilmez. Çünkü ondan çıkmıştır.

"Allah'ın kelâmı fiilidir" demene gelince Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu açıkça ifâde etmiş oldun. Çünkü Allah'ın fiillerinin Ondan zâil yaratılmış fiiller olduğunu iddia etmiştin ki kelâm da sana göre Onun fiillerinden biridir. Yani Allah'ın kelâmı hakkında imamın el-Merîsî'nin söylediğinden daha çirkin bir söz söyledin.

el-Merîsî Allah'ın kelâmının mec'ûl (kılınmış) olduğunu, her mec'ûlün de mahlûk olduğunu iddia etti. Sense onun mef'ûl (edilmiş) olduğunu, her mahlûkun da mef'ûl olduğunu söyledin. Lafızlarınız farklılık arz etse de söylediklerinizin manası bir oldu. Tıpkı imanın el-Merîsî ile müşrik el-Velîd b. el-Muğîre el-Mahzûmî'nin aynı sözü dile getirdiği gibi. Zira el-Velîd *"Bu ancak beşerin sözüdür" (Müddessir, 25)* dedi. *"Bu ancak bir uydurmadır" (Sâd, 7)* diyen de bu manayı dile getirmiştir. Senin imamın da Allah'ın kelâmının mec'ûl olduğunu söyledi. Sen de onun mef'ûl olduğunu söyledin. Böylece lafızlarınız farklı, manaları bir oldu. Câhillerin maksadınızın ne olduğu hususunda şüphesi olsa bile ilim ehli gerçek yüzünüzü çok iyi bilmektedir.

el-Merîsî rezil olacağı endişesiyle kendisini gizleyip sakladıktan sonra senin "mahlûk" lafzını açıkça dile getirmen etrafında bulunanlara Allah'ın bir lütfu oldu. Evet sen bunu açıkça dile getirdin de bununla mezhebinin ne olduğunu anladılar. Tâ ki benzeri zellelerine karşı dikkatli olsunlar. Bunun gibi yanlışlarından uzak dursunlar. Sonra sen kitabının sonunda bunu bir kez daha açıkça dile getirdin de "Kim Kur'ân'ın yaratılmamış olduğunu söylerse ayan beyan küfre girmiş olur" dedin!

Ey muhâlif! Sen bu kitabının başında Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenin bidatçi, yaratılmamış olduğunu söyleyenin ise kâfir olacağını söylememiş miydin? Yaratılmamış diyen sana göre kâfir oluyorsa iddiana göre yaratılmış diyen muvaffak kılınmış ve hakka isâbet etmiş bir mümin olmalıdır. İddiana göre muvaffak kılınmış ve hakka isâbet etmiş olduğu hâlde onu neden bidatçilikle itham ettin? İşin aslı şu: İlk söylediğinle kendini kamufle ettin. Tâ ki câhiller diğer sözünle amaçladığın şeyin farkına

CamScanner ile tarandı

varmasın. Sonra maksadını hakkında hiçbir tevilci nezdinde şüphe bırakmayacak açıklıkta ifâde ettin.

***

Yine sen Cehmiyye'nin sözlerinden büyük ve çirkin bir sözü açıkça dile getirdin. Dedin ki: "Bize 'Allah nerede?' diye sordukları zaman Onu bir mekânda olma manasında neredelikle nitelemeyiz. Ama 'O nerede?' diye sorulduğu zaman 'Arş'ın üzerinde ve semada' denir."

Sana verilecek cevap şudur ey muhâlif: Allah'ın Arş'a ve semaya istivasını nefyetmede geçilmedik bir sınır bırakmadın! Çünkü sen "Onun neredelik manasında Arş'ın üzerinde ve semada olduğunu söylemeyiz" dedin. Hâlbuki ilahını arşının üzerinde, semalarının yukarısında bilmeyen kimse Allah'tan gayrısına ibâdet etmekte ve ibâdetini yerdeki bir ilaha yöneltmektedir. İbâdetini yerdeki bir ilaha yönelten de puta tapan konumundadır. Çünkü Rahmân Arş'ın üzerindedir. Putlar ise yerdedir. Nitekim O Cibrîl hakkında şöyle buyurmuştur:

{عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ، مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ}

"Arş'ın sahibinin katında itibarlı, orada kendisine itaat edilir ve güvenilirdir" (Tekvîr, 20-21) buyurmuştur. Buradaki *"orada"* buyruğunda ayrı oluşa ve hadde delil vardır. *Orada* yani iddia ettiğiniz gibi burada kenefferde ve tuvaletlerde değil.

Sen Allah Teâlâ'nın nerede olduğunu söylemeye ve başka yerlerin haricinde arşının yukarısında olduğunu ikrar etmeye razı olmazsan olma ey muhâlif! Onun nerede olduğu sorusuna cevap verenlere bir zarar yoktur. Çünkü Resûlü ve Nebîsi -Allah'ın salavâtı ve selâmı üzerine olsun- Onu neredelikle nitelemiş, siyâhî câriyeye *"Allah nerede?"* diye sormuş, câriyenin "semada" demesi üzerine de (sahibine) *"Onu azat et zira müminedir"* buyurmuştur. İşte Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve halîli İbrâhîm Onu neredelikle niteleyip semada olduğunu söylemiştir.

حَدَّثَنَا أَبُو هَاشِمٍ الرِّفَاعِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّازِيُّ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

CamScanner ile tarandı

وَسَلَّمَ: لَمَّا أُلْقِيَ إِبْرَاهِيمُ فِي النَّارِ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّكَ فِي السَّمَاءِ وَاحِدٌ، وَأَنَا فِي الأَرْضِ وَاحِدٌ أَعْبُدُكَ

115) Bize Ebû Hâşim er-Rıfâî tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. Süleymân tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî, Âsım b. Behdele- Ebû Sâlih kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"İbrâhîm ateşe atıldığında şöyle dedi: 'Allah'ım sen semada teksin. Ben de yerde Sana ibâdet eder hâlde tekim.'"*

حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ يَزِيدَ الْعَطَّارِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَمَةِ السَّوْدَاءِ: أَيْنَ اللهُ؟ قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ

116) Bize Müslim b. İbrâhîm, Ebân b. Yezîd el-Attâr- Yahyâ b. Ebî Kesîr- Hilâl b. Ebî Meymûne- Atâ b. Yesâr kanalıyla Muâviye b. el-Hakem es-Sülemî'den tahdis ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* siyâhî câriyeye *"Allah nerede?"* diye sordu. Câriye "semada" dedi. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (sahibine) *"Onu azat et zira müminedir"* buyurdu.

Allah'ın salat ve selâmı üzerlerine olsun, Rasulullah Muhammed ile Halîlullah İbrâhîm'in sözlerinin yanında senin sözünü ve imamın el-Merîsî'nin sözünü helâya fırlatmak dışında ne yapacağız ey muhâlif!

Kur'ân da başından sonuna kadar onların söylediğini doğrulamakta ve hak olduğunu beyan etmektedir. Zira şunları söylemektedir:

"Emin mi oldunuz Gökteki'nin..." (Mülk, 16)

"Güzel söz Ona yükselir." (Fâtır, 10)

"Yükselme yollarının sahibi. Melekler ve Rûh Ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir." (Meâric, 3-4)

"O kullarının yukarısında egemen olandır." (En'âm, 61)

"Seni vefat ettireceğim ve kendime yükselteceğim." (Âli İmrân, 55)

CamScanner ile tarandı

Bunlar ve Kur'ân'daki benzerleri... Sense ey muhâlif, Allah'ı herhangi bir mekânda olmakla nitelemediğini söyledin. Ey muhâlif! Onu bir mekânda olmanın en çirkin şekliyle, başkaları hakkında kınama sebebi kıldığından daha kötü sûrette nitelediğinin farkında olsaydın keşke! Çünkü biz Onun tek bir mekânda, en yüce mekânda, en temiz mekânda, en şerefli mekânda; büyük, mukaddes ve şanlı arşının üzerinde, en üstte bulunan yedinci semanın yukarısında, beraberinde ne bir insanın ne bir cinin, yanında bir helânın ne bir tuvaletin ne de bir şeytanın bulunduğu yerde olduğunu söyledik.

Saptırıcı imamlarınla birlikte sen Onun her yerde, her helâda ve her tuvalette, bütün insanların ve cinlerin yanında olduğunu iddia ettin. Şu hâlde siz mi Onun bir yerde olduğunu söyleyerek teşbihe düşüyorsunuz yoksa biz mi? Bu mezhebinizde ve iddialarınız arasında açıkça görülmektedir. Sen bunu kitabının birçok yerinde açıkça dile getirdin ey muhâlif! Ancak sen bir şeyi söylüyor, sonra onu unutuyor, sonra farkında olmadan iddianı çürütmeye kalkıyorsun. Böylece söylemiş olduğun şey seni boğazından yakalıyor. Unutmanı ve ölçüp tartmadan konuşup durmanı sağlayarak karşında bize yardım eden Allah'a hamd olsun!

Sonra nüzûlü inkâr etmeye; türlü çeşitli bâtıllarla, el-Merîsî'nin, İbnu's Selcî'nin ve benzeri cehmîlerin sözlerindeki sapıklıklarla bunu reddetmeye kalktın. Hâlbuki bu birçok haberde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Öyle ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bunu dile getirirken işitiyor gibi olursun. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Allah'ın her yerde olduğu iddianızı nüzûl hadisinden iyi çürüten bir hadisin rivâyet edildiği nadirdir. Çünkü siz "Hiçbir yer Ondan boş kalmaz" diyorsunuz. Her yerde olan biri bir yerden diğerine nasıl inebilir ki?

Muhâlifin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in nüzûl hakkındaki hadisini reddetmek için ortaya attığı hüccetlerin en büyüklerinden biri Ebû Muâviye ed-Darîr'den aktardığı bir rivâyet oldu. Bu rivâyet onun adına uydurulmuşa benzemektedir. Güya o "Nüzûlü; emri, egemenliği, melekleri, rahmeti ve benzerleridir" demiş.

Ona dedik ki: Ey muhâlif! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lafzı Ebû Muâviye'den aktardığını çürütmektedir. Ebû Muâviye bunu söylemiş

CamScanner ile tarandı

olsa bile hadis onu yalanlar ve iddiasının bâtıl olduğunu ortaya koyar. Çünkü hadisin lafzı şöyledir: *"Gecenin üçte biri ya da yarısı geçtiğinde Allah en yakın semaya inip şöyle buyurur: 'Yok mu dua eden, icâbet edeyim? Yok mu bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım? Yok mu isteyen, ona vereyim?' Bu fecir patlayana dek devam eder."* Bu kitabın başında hadisi isnadıyla beraber zikretmiştik.

Ebû Muâviye'den aktardığın ve kendin de iddia ettiğin üzere inen Onun emri, rahmeti ve egemenliği olsaydı emri ve egemenliği bu sözleri söyleyemez, insanları Allah'ın gayrısında kendisinden bağışlanma dilemeye ve talepte bulunmaya çağıramazdı. Kezâ melekler de insanları dualarına icâbet etmelerine, günahlarını bağışlamalarına ya da talep edilenleri vermelerine çağıramazdı. Çünkü bunları yapacak başkaları haricinde ancak Allah Teâlâ'dır.

Bir başka hüccet: Onun emri, melekleri, rahmeti ve egemenliği hem gece hem de gündüz saatlerinde her an durmadan ve kesintiye uğramadan sürekli indirilir. Bu takdirde neden gecenin ve gündüzün diğer vakitlerinden ayrı olarak gecenin üçte birinde Onun, rahmetinin ve emrinin indiği söylensin? Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* neden *"fecir patlayana dek"* buyurarak bunun son vaktini bildirsin? İddiana göre rahmeti insanlara gecenin üçte birinde inmektedir ya! Dolayısıyla fecir patladığında rahmet kaldırılmaktadır iddiana göre! Vallahi bu imkânsız bir tefsir ve sapık bir tevildir. Hadisin lafzının zâhiri bunun bâtıllığına şehâdet etmektedir.

Kitabının başında Allah'ın her yerde olduğunu desteklemek için el-Merîsî- İbn Uyeyne- Amr b. Dînâr kanalıyla İbn Ömer'den onun bir adama "'Allah olduğu yerdedir' deme çünkü O her yerdedir" dediğini rivâyet etmene, Ebu'l Ahvas- Zeyd b. Cubeyr- Ebu'l Bahterî kanalıyla da aynısını rivâyet etmene gelince ey muhâlif, bunun tevili tefsir etmiş olduğumuz gibidir: Allah Teâlâ arşının yukarısından her yeri biliyor olması manasında her yerdedir, buyurduğu gibi fısıltıyla konuşanın yanındadır, şah damarından daha yakındır. Değilse kendisi yerde ve mekânlarda yaratılmışlar arasındaki her yerde; namaz kılan, kalkan ve oturan herkesin yanında değildir. O arşının yukarısından hem doğudakilerle hem batıdakilerle beraberdir. Yedinci göktekilerle birlikte olduğu gibi yedinci yerdekilerle de birliktedir.

CamScanner ile tarandı

Yerdeki ya da gökteki hiçbir şey Ondan uzak olamaz. Yarattıklarının gizlediği hiçbir şey Ona saklı kalmaz.

Sana da imamın el-Merîsî'ye de hayret doğrusu! Zira o sapıklığını desteklemek için kendisini İbn Ömer'e ve Ebu'l Bahterî'ye dayandırdıklarıyla kamufle etmekte, İbn Ömer'den Allah'ın görülmesi ve Arş hakkında Allah'ın kitabındaki âyetler hakkındaki yanlış yorumlarına muhâlif olarak rivâyet edilen açık ve müfesser eserleri, ayrıca Sahâbe *(radıyallahu anhum)*'dan yirmi kişinin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den nüzûl ve Allah Teâlâ'nın yerde değil gökte olduğu hakkında rivâyet ettiği hadisi ise bırakmaktadır!

Bu (sünnete ve selefe) uymaktan çok ortaya yenilik atmaya yakındır. Adâletten çok cehâlete yakındır. Hakîkat şudur: İsâbet eden kimse açık ve meşhur eserlere tutunurken şüpheci kimse gizli kalmış müteşâbihlere tutunur.

Bundan daha ilginci bu nüzûlün tefsiri hususunda Ebû Muâviye hakkındaki iddiaların arasında söylediğini söyledikten sonra şöyle demendir: "Ebû Muâviye'nin 'Nüzûlü emri ve rahmetidir' şeklindeki sözü şu manaya da gelebilir: Hani siz Kur'ân'ın kıyâmet günü şefaatçi olarak gelip şefaatçi kılınacağına, kötü işler yapanı şikâyet edip iyi işler yapanı doğrulayacağına inanıyorsunuz ya, onlar (yani Ehli Sünnet) 'Burada kastedilen sevâbıdır' demiştir ya; Kur'ân hakkında bu tevili dile getirebiliyorlarsa biz de nüzûlünün emri ve rahmeti olduğunu söyleyebiliriz."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Ortaya koyduğun kıyas herhangi bir asıl ya da misâl üzere mebnî değildir. Çünkü âlimler Kur'ân'ın kelâm olduğunu, kelâmın da diller onu ikâme etmediği ve o dillerle telaffuz edilmediği sürece zâtı ile müstakil bir şey olarak kâim olmayacağını, tek başına gelemeyeceğini, indirip hareket ettiren olmadan hareket edip inemeyeceğini, bunun ancak getirildiği ve indirildiği takdirde söz konusu olacağını bilmiştir.

Allah Teâlâ Hayy'dır, Kayyûm'dur. Büyük bir Melik'tir. İzzeti ve cemâli içinde zâtıyla kâimdir. Dilediğini dilediği gibi yapar. İndiren olmadan iner. Yükselten olmadan yükselir. Dilediğini kimseden yardım almadan yapar. Yaptığı hususunda kimseye ihtiyaç duymaz. Şu hâlde Hayy ve

CamScanner ile tarandı

Kayyûm olup dilediğini yapan Allah; diller kendisini ikâme etmediği sürece kâim bir zâtı olmayan, emirden, kudretten ve irâdeden yoksun, ancak kârilerin okumasıyla ortaya çıkan kelâmla kıyaslanamaz.

Söyle bakalım: Nüzûlü emri ve rahmeti ise emri ve rahmeti neden sadece gecenin üçte birinde ve sadece en yakın semaya iniyor? İddiana göre emri ve rahmeti neden kulların karar kıldığı yer olan arza; kendilerine merhamet etmek, icâbet etmek ve ihsanda bulunmak istediklerinin yanına inmiyor? Rahmeti neden en yakın semaya kadar iniyor da oradan aşağıya inmiyor? İddiana göre rahmeti neden kulları üzerinde gecenin üçte birinden fecrin patlamasına dek kalıp sonra geldiği yerden dönüyor?

Şunun nasıl olacağını da bize anlat bakalım: İddiana göre Allah yerdedir. Kulları kendisinden merhamet umduklarında, mağfiret dilediklerinde ve yakardıklarında ise rahmetini onlardan uzaklaştırıp beş yüz yıllık yürüme mesâfesindeki en yakın semaya yükseltmekte, yerde onlarla birlikte olduğu hâlde onları rahmetiyle bürümemektedir. Çünkü sen Onun nüzûlünün tıpkı diğer buyruğunda olduğu gibi rahmetini onlara yaklaştırması manasına geldiğini söyledin: *"Bana bir karış yaklaşana bir zirâ' yaklaşırım. Bana bir zirâ' yaklaşana bir bâ' yaklaşırım."* Bu buyruğu hakkında da "Bunun manası rahmet ile yaklaşmaktır" dedin. Diğer taraftan nüzûlün tefsiri hakkındaki iddiana göre O kendisine bir karış yaklaşandan yerle gök arasındaki mesâfe kadar uzaklaşmaktadır. İddiana göre kullar Allah'a her yaklaştığında O rahmetini onlardan gökle yer arasındaki mesâfe kadar uzaklaştırmaktadır!

Bunun dalâlete çağıran imkânsız bir tefsir olduğunu sen de biliyorsun ey câhil! Bizzat hadis bu tefsiri geçersiz kılmakta ve yalanlamaktadır. Ama hakîkat şu ki Cehmiyye'yi en çok öfkelendiren ve iddialarını en iyi çürüten hadis budur. Çünkü onlar Allah'ın arşının yukarısında, semalarının yukarısında olduğunu ikrar etmemekte, semada olduğu gibi arzda da olduğunu söylemektedir. Semanın altında, arzda ve arzın her yerinde olan biri nasıl en yakın semaya inebilir ki? Bizzat hadis iddialarını yalanlamakta ve hüccetlerini kesmektedir.

Bir başka hüccet: Akıl ve düşünce sahibi herkes sözün dili ve ağzı olan bir sûrete dönüşmeyeceğini, konuşmayacağını ve şefaat etmeyeceğini

CamScanner ile tarandı

bilmiştir. Müslümanlar ittifakla bunun böyle olduğunu bildiğinden dolayı söz konusu edilenin sevap olduğunu, Allah'ın onu kudretiyle bir adam sûretine sokacağını ve müminleri onunla müjdeleyeceğini bilmiştir. Çünkü Kur'ân insanın sûreti gibi bir sûret olsaydı bir milyondan fazla sûrete bölünmezdi ve bir milyondan fazla şefaatçi ya da şikâyetçi olarak gelmezdi. Çünkü bir sûret tek olarak geldiğinde gayrısından zâil olur. Bu, câhillerden başka herkesin bildiği ma'kûl bir şeydir.

Bu, el-A'meş- el-Minhâl- Zâzân- el-Berâ b. Âzib *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen hadise benzetmektedir:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ تَأْتِيهِ أَعْمَالُهُ الصَّالِحَةُ فِي صُورَةِ رَجُلٍ فِي أَحْسَنِ هَيْئَةٍ وَأَحْسَنِ لِبَاسٍ وَأَطْيَبِ رِيحٍ فَيَقُولُ لَهُ: مَنْ أَنْتَ؟ فَيَقُولُ: أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحُ، كَانَ [حَسَنًا] وَكَذَلِكَ تَرَانِي حَسَنًا وَكَانَ طَيِّبًا فَكَذَلِكَ تَرَانِي طَيِّبًا وَكَذَلِكَ الْعَمَلُ السَّيِّءُ يَأْتِي صَاحِبَهُ فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ وَيُبَشِّرُهُ بِعَذَابِ اللهِ

"Kişi öldüğü zaman sâlih amelleri ona en güzel görünümde, en güzel elbise içinde ve en güzel kokuyla bir adam sûretinde gelir. Kişi ona 'Sen kimsin?' diye sorar. Der ki: 'Ben senin sâlih amelinim. (Güzel) idi. Bundan dolayı beni de böyle güzel görüyorsun. Hoş idi. Bundan dolayı beni de böyle hoş görüyorsun.' Kezâ kötü amel de sahibine gelip ona aynısını söyler ve onu Allah'ın azabıyla müjdeler."

İşlediği amel ancak namaz, zekât, oruç ve benzeri sâlih amellerdir. Diğerinin işlediği amel ise zina, ribâ, haksız yere cana kıymak ve benzeri masiyetlerdir. Bütün bunlar dünyada olup bitmiş şeylerdir. Allah kudretiyle bunların ödülünü mümin karşısında, cezasını da fâcir karşısında sûrete getirir. Mümine bir ikram, kâfire bir üzüntü olması için bunları müjdeci kılar. Bu mana güneşten daha açıktır. İnşâallah bunu siz de bilmiş bulunuyorsunuz ama şaşırtmacalara başvuruyor ve sahtekârlık yapıyorsunuz. Veballeriniz de saptırdıklarınızın veballeri de sırtınızda olacaktır.

Muhâlif sonra Allah'ın her yerde olduğu iddiasını öyle bir kıyasla pekiştirdi ki bu kıyasla doğru yoldan iyice saptı. "Görmez misin ki dağa çıkan kimsenin Allah Teâlâ'ya daha yakın olduğu söylenmez?" dedi. Hakkında

CamScanner ile tarandı

ilmi olmadığı şeyi iddia eden bu muhâlife verilecek cevap şudur: Dağın zirvesinin Allah Teâlâ'ya eteğinden daha yakın olmadığını sana kim söyledi? Zira Allah'ın arşının yukarısında, semalarının yukarısında olduğuna inanan kimse yakînen bilir ki dağın zirvesi Allah'a eteğinden daha yakın, yedinci gök Allah Teâlâ'nın arşına altıncıdan daha yakın, altıncı da Ona beşinciden daha yakındır. Yere kadar bu böyle sürer gider.

Kezâ İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî, İbnu'l Mubârek'ten "Minârenin yukarısı Allah'a aşağısından daha yakındır" dediğini rivâyet etmiştir. İbnu'l Mubârek doğru söylemiştir. Çünkü semaya daha yakın olan şey Allah'a da daha yakındır. Allah'ın yarattıklarına yakınlığıysa birdir. İster uzak olsunlar, ister yakın olsunlar. Yarattıklarından hiçbiri Ona uzak olamaz. Ama gökler ve yer ile ilgili açıklamamızda geçtiği üzere yaratılmışların kimi Ona kiminden daha yakındır. Meleklerin Allah'a yakınlığını da burada söz konusu etmek gerekir. Arş'ı taşıyanlar Ona göklerdeki bütün meleklerden daha yakındır. Arş Ona yedinci gökten daha yakındır. Ancak Allah'ın bütün bunlara yakınlığı birdir. Bu ancak Arş'ın yukarısında bir ilah olduğuna inanmayanlar nezdinde kavranmayacak ve anlaşılmayacak bir şeydir.

Söz konusu ettiğimiz şeyden dolayıdır ki Allah yakınlaştırılmış melekleri şöyle anmıştır:

{إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ}

"Şüphesiz Rabbinin katındakiler büyüklenip de Ona ibâdetten geri durmaz, Onu tesbih eder ve ancak Ona secde ederler." (A'râf, 206)

Allah Cehmiyye'nin iddia ettiği gibi yerde olsaydı *"şüphesiz Rabbinin katındakiler"* buyruğunun bir manası olmazdı. Çünkü müminiyle, kâfiriyle, itaatkârıyla, âsîsiyle insanların tamamı yerde Onun yanında ve beraberinde aynı konumda olurdu ki yeryüzündekilerin çoğu Onu hamd ile tesbih etmeyen ve Ona secde etmeyen kimselerdir. Allah her yerde ve herkesle olsaydı bu âyetin bir manası olmazdı. Çünkü yeryüzündekilerin çoğu Ona iman etmeyen, Ona secde etmeyen ve Ona ibâdet etmeyi gururlarına yediremeyen kimselerdir. Şu hâlde burada meleklerin ne gibi bir erdemi söz konusu olur? Çünkü Cehmiyye'ye göre insanların tamamı bu âyetin tefsirinde meleklerle aynı konumdadır.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif sonra tuttuğu bu yolu, "Allah semadadır" denmeyeceğini ispatlamak için öncekinden daha çirkin şekilde açıkladı. Dedi ki: "Söylendiğine göre semada olmasının tevili semanın işlerini çekip çeviren ve onu sapasağlam kılan olması olabilir. Nitekim kişi hakkında 'namazında, işinde ve geçimini sağlama uğraşında' denir. Hâlbuki kişi namazın içinde, sınırları dâhilinde değildir. Hakîkî manada geçimin içinde de değildir. Bunlar ancak birer mecazdır." Evet, muhâlifin iddiası budur.

Şimdi bu muhâlife denir ki: Sana ne dediğini bilmeden saçmaladığını ve bir şey söyledikten sonra onun hakkında kendine reddiye verdiğini söylemiştik. Sen değil miydin Allah Teâlâ'nın zâtıyla semada, arzda ve diğer her yerde olduğunu söyleyen? Şimdi burada kişinin geçimin içerisinde olmadığı hâlde geçimiyle uğraştığı gibi, işleri çekip çevirmesinden ve sağlam yapmasından başka göklerde Ondan bir şey olmadığını nasıl iddia edebiliyorsun?

Dilini ısırsaydın da gideceği yeri belirleyemediğin ya da kendisinden bir hüccet ile kurtulamadığın, sonunda kendin söylemiş olduğun hâlde aksini dile getirerek çürütmeye çalıştığın bir sözü söylemeseydin! Bu senin için daha iyi olurdu. İyiliğini düşünen biri olsaydı şüphesiz konuşmana engel olurdu. Bazı insanlar ilim hususunda seni bazı noktalarda desteklemiyor olsaydı sözünün değersizliğinden ve hüccetlerinin çürüklüğünden dolayı senin gibi birine cevap vermekle uğraşmazdık. Ancak cehâletinin etrafındaki zayıf kalplilere zarar vermesinden endişelendik. Bundan dolayı onlara sözlerindeki kusurları ve argümanlarının zayıflığını göstermek istedik. Tâ ki bu gibi görüşlerinden uzak dursunlar.

Bu meselede ipliğini pazara döktük. Aleyhindeki bütün hüccetleri zikredecek olsaydık bu kitabı çok uzatırdı. Biz ancak bu hüccetlerin az bir kısmını açıklamak istedik ki bunlar hüccetlerden diğer birçoğuna sevk edecektir. Gerek bu konuyu dile getirerek gerek Allah Teâlâ'nın tevhîdi hususunda haktan sapan, Allah'ın sıfatlarını ta'tîl eden, Allah'a iftirâ eden Bişr el-Merîsî'nin sözlerini yayarak bizimle tartışma başlatmış olmasaydın bu işe hiç girişmezdik. Zira el-Merîsî'nin tevhid hakkında söylediklerinin yayıldığı bir beldede yaşayıp da nezdinde açıklayacağı bir şey veya bir delil olan bir müslümana ona karşılık vermemesi helal değildir.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif sonra ilk meseledeki teviline (yani Onun semanın işlerini çekip çeviren olduğu manasında semada olduğu kavline) reddiye vererek ilk mezhebine (yani Onun her yerde olduğunu savunmaya) döndü. Cehm'in ve el-Merîsî'nin sözlerinden birini hüccet getirdi. Dedi ki: "Sana 'Allah nerede?' diye sorarlarsa onlara verilecek cevap şudur: Diğer mekânlar haricinde bir mekânda ya da yaratılmışların aklının ereceği bir mekânda olma manasını kastediyorsanız O bundan yücedir. Çünkü O Arş'ın üzerinde olduğu gibi her yerdedir. Neredelikle nitelenemez."

Bu muhâlife şöyle cevap verilir: "Yaratılmış gibi" demene[10] gelince bu senin ortaya koyduğun bir zorlama ve sahtekârlıktır. Âlimlerden hiçbiri bunu söylememektedir. O yarattıkları arasından âyetlerine iman eden müminlerin aklının erdiği bir yerdedir. Arş'ın üzerinde, yedinci semanın yukarısındadır. Diğer yerlerde değildir. İlmi ise her yeri ve her yerde kim varsa hepsini kuşatmıştır. Onu bu şekilde tanımayan Allah'a iman etmemiş, kime ibâdet ettiğini ve kimi birlediğini bilememiştir. Buna ilâve olarak, ey muhâlif, sen aklının onun yerine erdiğini daha önce kabul etmiştin! Çünkü Onun -sema veya arz- her yerde olduğunu iddia etmiştin.

Sana "Allah nerede?" diye sorana şart koşup "Şunu ve şunu kastediyorsan..." demene gelince bu bâtıl bir şarttır. Ümmetten hiç kimse Allah'ı bilmek isteyen birine bu şartı koşmamıştır. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* siyâhî câriyeye *"Allah nerede?"* diye sorduğunda câriye Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e senin koştuğun şartı koşmamış, "Şunun ve şunun bir yerde olduğu gibi bir yerde olmayı kastediyorsan..." dememiştir. Ancak "Semada" demiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in de bu sözünü ondan yeterli bulmuş, ona "Semada olması nasıldır? Semada bulunması nasıldır?" diye sormamıştır.

"O neredelikle nitelenemez" demene gelince bu Cehm'in sözünün aslıdır ve Allah *(azze ve celle)*'nin, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve müminlerin söylediğine muhâliftir. Çünkü Allah Teâlâ *"Emin mi oldunuz Gökteki'nin..." (Mülk, 16)* buyurmuştur. Yine O melekler hakkında *"Yukarılarındaki Rablerinden korkarlar" (Nahl, 50)* buyurmuştur. Yine O *"Rahmân*

---

[10] "Allah bir yaratılmışın üzerindeki yaratılmış gibi Arş'ın üzerinde değildir" dedikleri geçmişti.

CamScanner ile tarandı

Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5) buyurmuştur. Gördüğün üzere Allah kullara nerede olduğunu, mekânının neresi olduğunu bildirmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de birçok hadisinde Onun nerede olduğunu söylemiş, örneğin *"Yerdekilere merhamet etmeyene Gökteki merhamet etmez"* buyurmuştur.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَن أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِرْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ أَهْلُ السَّمَاءِ

117) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Ahvas, Ebû İshâk- Ebû Ubeyde- Abdullah kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle dediğini tahdis etti: *"Siz yerdekilere merhamet edin ki Gökteki de size rahmet etsin."*

İddia ettiğin gibi neredelikle nitelenmeyecek olsaydı, ey muhâlif, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* câriyeye *"Allah nerede?"* diye sormaz, bu şekilde onu nerede olduğu söylenemeyecek bir şey hakkında hataya sürüklemezdi. Câriye de Onun semada olduğunu söylediğinde hata etmiş olsaydı şüphesiz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona karşı çıkar ve doğrusunu öğretirdi. Ancak o câriyenin Allah'ı semada bilmesini imanının delili saymıştır. İbnu'l Mubârek'ten de bize bu mana rivâyet edilmiştir.

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الشَّقِيقِيُّ قَالَ: قِيلَ لِابْنِ الْمُبَارَكِ بِأَيِّ شَيْءٍ نَعْرِفُ رَبَّنَا؟ قَالَ: بِأَنَّهُ فِي السَّمَاءِ عَلَى الْعَرْشِ بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ. قُلْتُ: بِحَدٍّ؟ قَالَ: بِحَدٍّ

118) Bize el-Hasen b. es-Sabbâh tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. el-Hasen eş-Şakîkî tahdis etti, dedi ki: "İbnu'l Mubârek'e 'Rabbimizi ne ile tanıyacağız?' diye soruldu. İbnu'l Mubârek 'Semada, Arş'ın üzerinde, yarattıklarından ayrı olduğu ile' dedi. 'Bir had ile mi?' diye sordum. 'Bir had ile' dedi."

İşte Kur'ân Allah Teâlâ'nın neredelikle niteleneceğini söylemektedir. İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu bununla nitelemiştir. İlim ehli müslümanlar da bu yoldan gitmişlerdir.

CamScanner ile tarandı

Ey muhâlif! Sana el-Merîsî dışında kim Allah'ın neredelikle nitelenmeyeceğini söyledi? Onu bize bir söyle bakalım! Söyleyemiyorsan Allah'a iftirâ ediyor, Onu da mekânını da bilmiyorsun demektir.

Sonra sen tıpkı kişinin evinin içinde değil dışında olduğu hâlde evinin işlerinde olduğunun söylendiği gibi Allah'ın semanın işlerini çekip çevireni manasında semada olduğu iddian hususunda kendine reddiye verdin. Bu ilk mezhebini bıraktın. Son iddianda "O göklerde, yerde ve her yerdedir" dedin. Bir şeyi hüccet getiriyor, sonra onu unutuyor, sonra farkına varmadan onun hakkında kendine reddiye veriyorsun!

Şimdi bu meseledeki hüccetlerinin bâtıl olduğunu ortaya koymak için bazı sahih haberler zikredeceğiz ki Allah Teâlâ'nın muvaffak kıldığı kimse bu meselede haktan sapmış olduğunu bunlardan anlayacak Allah Teâlâ'nın dilemesiyle.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو -وَهُوَ ابْنُ دِينَارٍ- عَنْ أَبِي قَابُوسَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ أَهْلُ السَّمَاءِ

119) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Amr ki o İbn Dînâr'dır- Ebû Kâbûs- Abdullah b. Amr *(radıyallahu anh)* kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Rahmân merhamet edenlere merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki Gökteki de size merhamet etsin."*

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْمِصْرِيُّ، أبنا اللَّيْثُ، عَنْ زِيَادَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا اشْتَكَى أَحَدُكُمْ شَيْئًا أَوِ اشْتَكَى أَخٌ لَهُ فَلْيَقُلْ: رَبُّنَا اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ، تَقَدَّسَ اسْمُكَ أَمْرُكَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، كَمَا رَحْمَتُكَ فِي السَّمَاءِ. فَاجْعَلْ رَحْمَتَكَ فِي الْأَرْضِ، وَاغْفِرْ لَنَا حُوبَنَا وَخَطَايَانَا أَنْتَ رَبُّ الطَّيِّبِينَ، أَنْزِلْ شِفَاءً مِنْ شِفَائِكَ، وَرَحْمَةً مِنْ رَحْمَتِكَ عَلَى هَذَا الْوَجَعِ، فَيَبْرَأُ

CamScanner ile tarandı

120) Bize Said b. Ebî Meryem el-Mısrî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Leys- Ziyâde b. Muhammed el-Ensârî- Muhammed b. Ka'b el-Kurazî- Fedâle b. Ubeyd kanalıyla Ebu'd Derdâ *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Biriniz bir şeyden yakındığı ya da kardeşi yakındığı zaman şöyle desin de iyileşsin: Gökteki Rabbimiz Allah! İsmin bütün noksanlıklardan pâktır. Emrin hem gökte hem yerdedir. Rahmetin nasıl gökteyse onu yerde de kıl. Günahımızı ve hatalarımızı bağışla. Sen hoş ve temiz olanların rabbisin. Bu ağrı üzerine şifandan bir şifa ve rahmetinden bir rahmet indir."*

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"gökteki Rabbimiz"* sözünde Onun yerde değil gökte olduğunu söyleyerek hakkında nasıl sınır bildirdiğini görmez misin ey muhâlif? Bu mana Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'tan da rivâyet edilmiştir.

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ التَّنُوخِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَنْمٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَيْلٌ لِدَيَّانِ الْأَرْضِ مِنْ دَيَّانِ السَّمَاءِ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ

121) Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti, dedi ki: Bize Said b. Abdulazîz et-Tenûhî, İsmâîl b. Ubeydullah kanalıyla Abdurrahmân b. Ğanm'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* dedi ki: "Huzuruna çıkacakları gün vay yerin hükümdârının hâline göğün Hükümdârından ötürü!"

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ كَعْبًا قَالَ لِعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَيْلٌ لِسُلْطَانِ الْأَرْضِ مِنْ سُلْطَانِ السَّمَاءِ. قَالَ عُمَرُ: إِلَّا مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ، قَالَ كَعْبٌ: إِلَّا مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ. فَكَبَّرَ عُمَرُ وَخَرَّ سَاجِدًا

122) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana el-Leys tahdis etti, dedi ki: Bana Ukayl, İbn Şihâb'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Sâlim b. Abdullah'ın haber verdiğine göre Ka'b Ömer *(radıyallahu anh)*'a "Vay yerin sultanının hâline göğün Sultanından ötürü!" demiş, Ömer "Nefsini

CamScanner ile tarandı

hesaba çeken müstesna" demiş, Ka'b'ın "Nefsini hesaba çeken müstesna" demesi üzerine de tekbir getirip secdeye kapanmıştır. Bunlar haddin hak olduğunu, Allah'ın yerde değil gökte olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü O diğer yerlerde değil, orada Arş'ın üzerindedir.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ يُحَدِّثُ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُتْبَةَ وَجُبَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللهَ فَوْقَ عَرْشِهِ، فَوْقَ سَمَاوَاتِهِ، وَسَمَاوَاتُهُ فَوْقَ أَرْضِهِ مِثْلُ الْقُبَّةِ، وَإِنَّهُ لَيَئِطُّ بِهِ أَطِيطَ الرَّحْلِ بِالرَّاكِبِ

123) Bize Muhammed b. Beşşâr tahdis etti, dedi ki: Bize Vehb b. Cerîr tahdis etti, dedi ki: Bize babam tahdis etti, dedi ki: Muhammed b. İshâk'ı Ya'kûb b. Utbe& Cubeyr b. Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im- babası kanalıyla dedesinden onun şöyle dediğini tahdis ederken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah arşının yukarısında, semalarının yukarısındadır. Semaları arzının yukarısında kubbe gibidir. Gerçekten o Ondan dolayı eyerin biniciden dolayı gıcırdadığı gibi gıcırdar."*

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنْ كَانَ مُحَمَّدٌ إِلَهَكُمُ الَّذِي تَعْبُدُونَ فَإِنَّهُ قَدْ مَاتَ، وَإِنْ كَانَ إِلَهُكُمُ اللَّهَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ، فَإِنَّ إِلَهَكُمْ لَمْ يَمُتْ. ثُمَّ تَلَا: {وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ} حَتَّى خَتَمَ الْآيَةَ

124) Bize Abdullah b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl, babası- Nâfi' kanalıyla İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'ın rûhu kabz edildiğinde Ebû Bekr *(radıyallahu anh)* dedi ki: "Ey insanlar! Kendisine ibâdet ettiğiniz ilahınız Muhammed ise o ölmüş bulunmaktadır. İlahınız gökteki Allah ise ilahınız ölmemiştir." Sonra şu âyeti bitirene kadar okudu: *"Muhammed ancak bir resûldür. Ondan önce de resûller gelip geçmiştir. Şimdi o ölürse ya da öldürülürse ökçeleriniz üzerinde dönümüvereceksiniz?" (Âli İmrân, 144)*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا مسيرَةُ خَمْسمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَمَائَيْنِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ إِلَى الْمَاءِ مَسِيرَةُ خَمْسمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ عَلَى الْمَاءِ وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، وَهُوَ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ

125) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme, Âsım- Zirr kanalıyla İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "En yakın sema ile ondan sonrakinin arası beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Her iki sema arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Yedinci sema ile Kürsî arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Arş suyun üzerindedir. Allah da Arş'ın üzerindedir. Bununla birlikte ne hâlde olduğunuzu bilir."

حَدَّثَنَا النُّفَيْلِيُّ، ثَنَا زُهَيْرٌ -وَهُوَ ابْنُ مُعَاوِيَةَ- ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ ذَكْوَانُ حَاجِبُ عَائِشَةَ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَهِيَ تَمُوتُ، فَقَالَ لَهَا: كُنْتِ أَحَبَّ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ إِلَّا طَيِّبًا. وَأَنْزَلَ اللَّهُ بَرَاءَتَكِ مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَوَاتٍ، جَاءَ بِهَا الرُّوحُ الْأَمِينُ، فَأَصْبَحَ لَيْسَ مَسْجِدٌ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ يُذْكَرُ فِيهِ اسْمُ اللَّهِ إِلَّا وَهِيَ تُتْلَى فِيهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ

126) Bize en-Nufeylî tahdis etti, dedi ki: Bize Zuheyr -ki o İbn Muâviye'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Osmân b. Huseym tahdis etti, dedi ki: Bana Abdullah b. Abdullah b. Ebî Müleyke'nin tahdis ettiğine göre Âişe *(radıyallahu anha)*'nın hâcibi Zekvân kendisine şunu tahdis etmiş: İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*, ölmekte olduğu esnada Âişe'nin yanına girdi ve ona dedi ki: "Sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kadınları arasında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e en sevimli olan idin. Ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de temiz olandan başkasını sevmezdi. Allah senin berâetini yedi göğün yukarısından indirdi ve Rûh-u Emîn onu getirdi. So-

CamScanner ile tarandı

nunda Allah'ın, içerisinde kendisi anılan mescidlerinden gecenin ve gündüzün saatlerinde berâetinin okunmadığı bir tek mescid bulunmaz oldu."

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ أبنا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ قَالَ: ثَنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَكَانَ يَتْبَعُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَيَسْمَعُ مِنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَهُ، فَلَقِيَ نَوْفًا، فَقَالَ نَوْفٌ: ذُكِرَ لَنَا أَنَّ اللهَ قَالَ لِلْمَلَائِكَةِ: ادْعُوا لِي عِبَادِي. قَالُوا: يا رَبُّ فَكَيْفَ وَالسَّمَاوَاتُ السَّبْعُ دُونَهُمْ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ ذَلِكَ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ إِذَا قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَدِ اسْتَجَابُوا

127) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Süleymân b. el-Muğîra, Sâbit el-Bünânî'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Bize Şam ehlinden Abdullah b. Amr b. el-Âs'ı izleyen ve ondan hadis işiten bir adam tahdis etti, dedi ki: Onunla beraberdim. Nevf ile karşılaştı. Nevf dedi ki: "Bize anlatıldığına göre Allah Teâlâ'nın meleklerine 'Bana kullarımı çağırın' buyurmuş. Onlar da 'Ya Rab, onların berisinde yedi gök varken, Arş da bunların yukarısındayken bu nasıl olur?' demişler. O da buyurmuş ki: 'Onlar Lâ ilâhe illallah dedikleri zaman davetime icâbet etmiş olurlar.'"

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ -أَبُو سَلَمَةَ- ثَنَا أَبُو هِلَالٍ، ثَنَا قَتَادَةُ قَالَ: قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ: يا رَبُّ، أَنْتَ فِي السَّمَاءِ، وَنَحْنُ فِي الْأَرْضِ. فَكَيْفَ لَنَا أَنْ نَعْرِفَ رِضَاكَ وَغَضَبَكَ؟ قَالَ: إِذَا رَضِيتُ عَنْكُمُ اسْتَعْمَلْتُ عَلَيْكُمْ خِيَارَكُمْ. وَإِذَا غَضِبْتُ عَلَيْكُمُ اسْتَعْمَلْتُ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ

128) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hilâl tahdis etti, dedi ki: Bize Katâde tahdis etti, dedi ki: İsrâîloğulları dedi ki: "Ya Rab! Sen göktesin. Biz yerdeyiz. Şu hâlde Senin razı olduğunu ya da öfkelendiğini nasıl bilebiliriz?" Bunun üzerine (Allah) şöyle buyurdu: "Sizden razı olduğum zaman üzerinize iyilerinizi yönetici kılarım. Size öfkelendiğim zaman üzerinize kötülerinizi yönetici kılarım."

İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, iki yareni Ebû Bekr ile Ömer *(radıyallahu anhuma)*, ayrıca Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabının

CamScanner ile tarandı

ve Tâbiîn'in en hayırlıları, hatta İsrâîloğulları! Hepsi Allah'ın her yerde olduğu şeklindeki mezhebinin hilâfını dile getirmiştir. Bu uzun bir babdır. Bu konudaki eserler çoktur ama akıl sahibine bunlardan zikrettiğimiz kadarı yeter.

***

Sonra, ey muhâlif, Cehmiyye'nin hüccetlerini Bişr el-Merîsî'nin ve benzerlerinin sözleri arasından aktarıp bitirdikten ve Cehmiyye'nin büyük hüccetlerinden ortaya koymadığın, açığa vurmadığın, câhillerin gözünde süslemediğin ve onları kendisine çağırmadığın herhangi birini bırakmadıktan, Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu, yaratılmış olmadığını söyleyenin nezdinde kâfir olduğunu ve Allah'ın her yerde olduğunu bu kitabının birçok yerinde açıkça söyledikten sonra İbnu's Selcî'nin cehmî durumuna düşmekten kendileriyle korunduğu sözlerine yapıştığını gördük!

Sonra Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söyleyenlere ta'n etmeye başladın. Bu konuda aslı astarı olmayan şeyleri satırlara döktün, münkerleri ortaya koydukça koydun ve birçok meselede hataya düştün! İnsanların Kur'ân hakkında "yaratılmış" ya da "yaratılmamış" demesinin bidat olduğunu iddia ettin. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbının zamanında bu konunun konuşulmadığını, çünkü onların Kur'ân hakkında konuşmayı hoş görmediğini sebep olarak sundun. Böylece, ey muhâlif, bidatçi olduğun yönünde hüküm vermiş ve kendi aleyhine bu yönde şehâdette bulunmuş oldun! Çünkü daha önce Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu "Allah'ın kelâmı Allah'ın gayrısıdır ve Onun fiillerindendir" diyerek açıkça ifâde etmiştin. Zira fiiller sana göre Ondan zâildir ve yaratılmıştır. Böylece başkasının hakkında korktuğun şeyin içine düştüğünü kabul etmiş oldun!

Selefin Kur'ân hakkında konuşmayı hoş görmediğini söylemene gelince doğru söyledin. Ancak bu konuda onlara muhâlefet eden sensin. Çünkü Kur'ân hakkında konuştukça konuştun ve birçok çelişkinin içine düştün. Dolayısıyla senin gibi biri Kur'ân hakkında konuşmanın hoş görülmediğini söyleyerek "Hüküm ancak Allah'ındır!" diyen hâricîlerin konumunda olur. Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* bunu söyledikleri zaman "Kendisiyle hakkın kastedildiği bâtıl bir söz!" demiştir.

CamScanner ile tarandı

Evet, sen bu meseleye en çirkin şekilde daldın ey muhâlif! Kur'ân'a kötü misâller getirdin. İmamın el-Merîsî'nin mec'ûl dediği gibi onun mef'ûl olduğunu açıkça söyledin ki mec'ûl (veya mef'ûl) olan her şey senin nezdinde şüphesiz yaratılmıştır.

Ne diyorsun sen? Selef Kur'ân hakkında konuşmayı ancak bidat ehli sapıklar ve bilgisi kıt câhiller onu imamın el-Merîsî ile birlikte senin yorumladığın gibi yorumlar endişesiyle hoş görmemiştir. Siz onun hakkında Allah'ın muradına aykırı teviller ortaya koyunca ve Allah'ın sıfatlarını ta'tîl edince beyan yeteneği olan her müslümana Kur'ân hakkındaki iddialarınız hususunda size reddiye vermesi vacip olmuştur.

Selefin Kur'ân hakkında konuşmamasının sebebi Yaratıcı'nın kelâmının yaratılmamış olduğunu bilmemeleri de Onun sıfatlarından bir sıfat olduğunu bilmemeleri de değildir. Öyle ki onların zamanında biri Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu iddia etseydi ona uygulayacakları ceza öldürmekten başkası olmazdı. Nitekim Ömer b. el-Hattâb Sabîğ'i öldürmeye niyetlenmiştir. Çünkü Sabîğ Kur'ân hakkında soru sorarken derinlere inmiştir ki onun dile getirdikleri sizin şu sözlerinizden daha hafiftir. Bir kâfir ya da İslâm'ın gölgesine sığınmış biri onların zamanında söylediklerinizden ya da benzerlerinden birini açığa vurmaya cüret edemediğinden dolayı aralarında zuhûr etmemiş bir küfre reddiye verme külfetinin altına girmeleri onlara vacip olmamıştır. Zira bu o küfrün yayılmasına sebep olurdu.

Bu ilk başta Kureyş kâfirlerinin dile getirdiği bir küfür sözü olmuştur ki biricik (lakaplı) el-Velîd b. el-Muğîre el-Mahzûmî onlardandır. O *"Bu ancak beşerin sözüdür" (Müddessir, 25)* demiştir. en-Nadr b. el-Hâris de onlardandır. O da *"İsteseydik muhakkak bunun gibisini söylerdik" (Enfâl, 31)* demiştir. Cehm ile el-Merîsî de aynı manayı yansıtır şekilde Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemiştir. Çünkü beşerin sözü şüphesiz yaratılmıştır. Kezâ Kureyş kâfirlerinden bir grup tıpkı Cehm ile el-Merîsî'nin "Bu ancak yaratılmıştır" dediği gibi *"Bu ancak öncekilerin masallarıdır" (En'âm, 25)* demiştir. Aralarında lafız ve mana yönünden bir fark yoktur. Allah söyledikleri hususunda onlara karşı çıkmış; *"Bu ancak beşerin sözüdür"* demesi üzerine Biricik hakkında *"Onu Sekar'a sokacağım!" (Müddessir, 26)* buyurmuş, *"İsteseydik muhakkak bunun gibisini söylerdik, bu ancak önceki-*

CamScanner ile tarandı

lerin masallarıdır" (Enfâl, 31) diyen hakkında *"Haydi onun mislinden bir sûre getirin ve Allah'tan gayrı şahidlerinizi de çağırın doğru söyleyenlerseniz!" (Bakara, 23)* buyurmuştur. Bunu asla yapamayacaklardır.

Sonra bu küfür Kureyş kâfirlerinden sonra silinip gitmiş, bir daha ortaya çıkmamıştır. Çünkü Allah indirdiği vahiyle bu küfrü silmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbı ve Tâbiîn de bu yol üzere yürümüştür. Sonraki dönemde bunu açığa vuranların ilki Basra'da el-Ca'd b. Dirhem ile Horasan'da Cehm olmuştur. Allah ikisini de en kötü şekilde öldürmüştür. İnsanlar bunların küfrünü anlamıştır. Öyle ki İslâm'da bunu açığa vuranların cezası yakalanıp öldürülmek olmuştur. Öyle ki bundan dolayı onları zındıklar diye isimlendiriyorlardı.

Bundan sonra bu küfür tekrar silinip gitmiştir. Tâ ki âlimler geçip geçmiş, fakihler azalmış, yahudilerin ve hristiyanların çocuklarından Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî ve benzerlerinin oluşturduğu yeni bir nesil türemiştir. Bunlar Kur'ân hakkında bazı şeyler söylemiş ve birtakım şeyler ortaya atmıştır. Vera sahibi dindar kimseler de onlardan uzaklaşmış ve onların kâfir olduğuna şehâdette bulunmuştur. Öyle ki o gün kadılar kadısı olan Ebû Yûsuf onları cezalandırmaya niyetlenmiş, imamın el-Merîsî de ondan kaçıp Basra'ya gitmiştir. Bunu sen de söyledin ve sen de ondan rivâyet ettin.

Evet, onlar böyle ezilmiş şekilde, zillet içinde, sözleri kabul edilmez ve görüşlerine itibar edilmez hâlde yaşamayı sürdürmüşlerdir. Derken âlimlerle oturmamış ve fakihlerin arasına karışmamış bazı sultanlara yanaşmışlar, onları aldatıp şu mel'ûn mihneye sevk etmişler, öyle ki insanları kılıçlarla ve kırbaçlarla görüşlerini kabule zorlamışlardır.

Böylece Cehmiyye Allah ve Resûlü ile zıtlaşan İbn Ebî Duâd'ın gücüyle seneler boyu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in başına binmiştir. Tâ ki -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- el-Mütevekkîl hilâfete getirilince Allah onunla izlerini tekrar silmiş ve taraftarlarını perişan etmiştir. Sonunda insanlar ilk sünnet ve ilk yol üzere karar kılmıştır.

Kalplerinde cehmîlik itikâdını taşıyan bazı insanlar sapıklıklarına insanlar arasında revaç kazandırmak için bir hileye başvurmuşlar; öldürülürler, rezil olurlar ve buna muhâlif olan halîfe tarafından cezalandırılırlar endişesiyle itikadlarını açıkça dile getirememişlerdir. Başvurdukları hile şu-

CamScanner ile tarandı

dur: Katıksız cehmîliği bırakıp Kur'ân hakkında tevakkufun arkasına gizlenmişlerdir. Çünkü el-Mütevekkil'den öncekiler zamanında açığa vurabildiklerini el-Mütevekkil zamanında açığa vuramamışlardır.

Bu kimseler cehmîliğe karşı çıkıp Allah'ın kelâmının yaratılmış olmadığı itikadını din edinenlere ta'n etmeye kalkmıştır. Evet, Allah'ın kelâmı hakkında duran şu kimseler mezheplerini desteklemek için kamuflaja ve sahtekârlığa başvurarak, görünürde Cehmiyye'nin bazı sözlerini reddederek, hakîkatte ise birçok meselede izlerinden giderek Cehmiyye'yi savunmaya soyunmuştur. Bunu kalbi zayıfların ve aklı kıtların kafalarını senin âlimlerden aktardığın şeyle bulandırarak yapmışlardır ey muhâlif: Ebû Usâme, Ebû Muâviye ve onlar gibi bazı kimseler yaratılmış yaratılmamış konusuna dalmayı hoş görmemiştir.

Ey muhâlif! Biz de sana şöyle dedik: Kendilerinden rivâyetin sahihse, bu şeyhlerden (bu meselede) konuşmayı hoş görmeyenler ancak bu meselede konuşanların aralarında gizli gizli fısıldaşan güçsüz ve sayıca çok az bir topluluğu geçmediği, avamın da onlardan korunup önceki sünnetlere ve ilk menhece sarıldığı zamanlarda hoş görmemiştir.

Bu mesele açıktan konuşulmadığı zamanlar insanlar bu meseleye dalmayı hoş görmemiştir. Açıktan konuşulmadığı zaman bu meseleye dalmamak sûretiyle doğruya isâbet etmişlerdir. Fakat sultanın otoritesine dayanarak bunu (yani Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu) açıktan dillendirdikleri, avamı kılıç ve kırbaçlarla buna çağırdıkları, Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu iddia ettikleri zaman geçmiş âlimler ve geride kalan fakihler bu konuda onlara karşı çıkmışlar, onları tekfir etmişler, insanları onların mezhebinden sakındırmışlar ve bununla maksatlarının ne olduğunu açıklamışlardır. Böylece bu, Cehmiyye hakkında "kendisinden sakındırıldıkları şeye dalmak" olurken ashâbımız hakkında "apaçık küfrü beyân etmek, Allah *(azze ve celle)* hakkında kötü söz söylenmesinin ve sıfatlarının ta'tîl edilmesinin önüne geçmek, zayıf insanları onların bu mihnesi sebebiyle mihnelerinin zıddına olan, iddialarını çürüten ve hüccetlerinin bâtıllığını ortaya koyan hüccetlerden habersiz kalıp sapmaktan korumak" olmuştur.

CamScanner ile tarandı

فَقَدْ كَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَنَّهُ سَمِعَ عِيسَى بْنَ يُونُسَ يَقُولُ: لَا تُجَالِسُوا الْجَهْمِيَّةَ، وَبَيِّنُوا لِلنَّاسِ أَمْرَهُمْ، كَيْ يَعْرِفُوهُمْ فَيَحْذَرُوهُمْ.

129) Alî b. Haşram bana Îsâ b. Yûnus'u şöyle derken işittiğini yazdı: "Cehmiyye ile oturmayın ve insanlara onların durumunu anlatın ki onları bilip onlardan sakınsınlar."

İbnu'l Mubârek de "Yahudilerin ve hristiyanların sözlerini aktarmam bana Cehmiyye'nin sözlerini aktarmamdan daha sevimlidir" demiştir. Ancak Cehmiyye bu hususta bir şeye daldığı, bunu açığa vurduğu ve Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu iddia ettiği zaman İbnu'l Mubârek buna karşı çıkmış, Allah'ın kelâmının yaratılmış olmadığını ve *"Şüphesiz Ben, Ben Allah'ım, Benden başka ilâh yoktur"*un (Tâhâ, 14) yaratılmış olduğunu söyleyenin kâfir olacağını söylemiştir.

130) Bunu bana Yahyâ el-Hımmânî, el-Hasen b. er-Rabî' kanalıyla İbnu'l Mubârek'ten tahdis etti.

Görüldüğü üzere İbnu'l Mubârek açığa vurmalarından önce onların sözlerini aktarmayı hoş görmemiştir. Açığa vurmalarından sonra onlara karşı çıkmış ve bundan dolayı onları ayıplamıştır.

Kezâ İbn Hanbel "Şunların bu mesele hakkında konuşmasından önce biz bu mesele hakkında konuşmamayı doğru buluyorduk. Bunu açığa vurmalarından sonra ise onlara karşı çıkıp cevap vermeyi kaçınılmaz gördük." demiştir.

Ebû Usâme ile Ebû Muâviye'ye gelince onlar "Cehmiyye mihnesini açığa vurduğu, küfrünü yaydığı, insanları buna çağırdığı zaman onlara karşı çıkmayın ki küfürleri insanlar arasında sürüp gitsin ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbının sünnetlerinin hiç izi kalmasın" demiş değildirler. Söylemek istedikleri ancak "Onlar küfrü imam olarak başa geçirmedikleri sürece Kur'ân hakkında konuşmaktan geri durun" olmuştur. Allah müslümanlara onlara reddiye verecek, küfürlerini ve sapıklıklarını yüzlerine fırlatacak bazı kimselerle lütufta bulunmasaydı küfrü imam olarak başa geçirdiklerinde onların sahtekârlığını ve meseleyi nasıl bulandırdıklarını kim bilirdi?

CamScanner ile tarandı

Şu hâlde iki grup arasında bidatçi ve sapık olan Cehm'in görüşünü imam diye başa dikip bunu ilk başta insanlar arasında yayan grup, ittibâ ehli olan ise buna karşı çıkıp reddiye veren gruptur. Dolayısıyla bidate reddiye verip küfrü reddedeni bidati ortaya atan konumuna yerleştiren kimse Allah'ın ayırdığını birleştirmiş, Allah'ın birleştirdiğini de ayırmış olur. O sözü dinlenip kabul edilecek biri değildir.

Ne sandınız ey Cehmiyye ve Vâkıfe topluluğu? Küfrü insanların başına imam diye geçirip onları buna çağıracaksınız da Ehli Sünnet susup size cevap vermeyecek mi? Böylece sapıklığınız -iddianız doğruysa- Ebû Bekr b. Ayyâş'tan, Ebû Usâme'den, Ebû Muâviye'den aktardıklarınızla insanlar arasında revaç mı bulacak? Ehli Sünnet'in tuttuğu yollar bu şekilde silinip gidecek de Cehmiyye'nin görüşleri avam arasında yaygınlık mı kazanacak? Gerçekten Ehli Sünnet hakkında çok yanlış düşündünüz! Onları kabiliyetsizlik ve zayıflık ile itham ettiniz!

Ebû Usâme, Ebû Bekr ve Ebû Muâviye zamanlarında Kur'ân hakkında konuşulmadığından dolayı onun hakkında konuşmaktan geri durmuş olsalar da İbnu'l Mubârek ve Îsâ b. Yûnus gibi onlardan daha âlim zâtlar Cehmiyye'ye karşılık verme cesâretini göstermiştir.

İbnu's Selcî'den rivâyetle Ebû Yûsuf hakkında ortaya attığın iddiaya gelince bununla lehinde hiçbir hüccet kâim olmaz. Biz Ebû Yûsuf'u işitmemişken nasıl olsun ki? Çünkü İbnu's Selcî dini hususunda ne olduğu bilinen ve râviliği hususunda ithama maruz kalan biridir. Onu böyle tanımadıysan fetvâ ve rivâyet hususunda imam olarak es-Selcî'den razı olan ya da sünnette izlediği yolu beğenen ya da ondan herhangi bir şey rivâyet eden ya da ya da ona ait bir görüşü öven tek bir sâlih zâtın adını ver bakalım! Hak olan bir şeyi hüccet getireceksen İbnu's Selcî'den ve benzerlerinden başkasına, örneğin insanların kendilerinden rivâyette bulunduğumuz rehberlerine ve imamlarına bakmalısın. Ne var ki boğulmakta olan kimse bulduğu her dala tutunur.

Ebû Yûsuf'a gelince İbnu's Selcî'nin onun adına rivâyet ettiği doğru olsa bile bu ona geri çevrilir, ondan kabul edilmez. Çünkü o Tâbiîn'den de Tebe-i Tâbiîn'in büyüklerinden de değildi ki Cehmiyye'ye reddiye veren, uydurdukları küfürlerine karşı çıkan ve Allah'ın kelâmının yaratılmış ol-

CamScanner ile tarandı

madığını söyleyen kimselerin arkasında namaz kılınmayacağı hususunda kendisine uyulacak bir imam kılınsın? Ebû Yûsuf hadisini bile âlimlere kolay kolay kabul ettirememiştir ki Allah'ın kelâmının yaratılmış olmadığını söyleyen âlimlerin arkasında namaz kılmaktan men etme aşamasına geçsin!

Ebû Yûsuf'u nasıl Allah'ın kelâmının yaratılmış olmadığını söyleyenlerin arkasında namaz kılınmayacağı hususunda hüccet getirirsin de el-Merîsî'den aktardığın sapıklıkları hususunda onu kendi aleyhine hüccet kılmazsın? Zira sen Ebû Yûsuf'tan el-Merîsî'yi cezalandırmaya ve yakalamaya niyetlendiğini, el-Merîsî'nin de meclisini bırakıp Basra'ya kaçtığını rivâyet etmiştin.

Bize karşı Ebû Yûsuf'u hüccet getiriyorsan o senin aleyhinde daha büyük hüccettir. Çünkü sen Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söyleyenlere nispetle onu daha çok beğeniyor ve imamlığına daha çok rıza gösteriyorsun. Şu hâlde kim Kur'ân'ın yaratılmış olmadığına yakînen inanmazsa onun Allah'ın kelâmının ta kendisi olduğuna inanmamış demektir. Çünkü onun Allah'ın kelâmının ta kendisi olduğuna inansaydı kelâmın konuşanın sıfatı olduğunu yakînen bilirdi. Allah da bütün sıfatları ve kelâmı ile yaratılmış değildir.

Bu konuda bizden isnadlı ve açık biçimde Sahâbe'den ve Tâbiîn'den rivâyet edilmiş eserler isterseniz biz bunun onların zamanında ortaya çıkmamış bir küfür olduğunu size söylemiştik. Dolayısıyla bu konuda onlardan bir şey rivâyet edilemez. Ancak bu akılla kavranabilir bir küfürdür. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çıktığında Kureyş müşrikleri bunu dile getirmişler, *"Bu ancak beşerin sözüdür"* demişlerdir. Allah da onları yalanlamıştır. Sonra bunun izleri silinmiştir. Sonra size söylediğimiz dönemde, Cehm'in ve Ca'd'ın zamanında tekrar ortaya çıkmış, el-Merîsî'nin ve benzerlerinin zamanında da sürmüştür. Biz de size bu hususta onlara karşı çıkan ve muhâlefet eden Ca'fer b. Muhammed, Amr b. Dînâr, İbnu'l Mubârek, Îsâ b. Yûnus, Vekî' b. el-Cerrâh, Yezîd b. Hârûn, el-Muâfâ b. İmrân ve Bakıyye b. el-Velîd gibi zamanlarının fakihlerden kaviller rivâyet ettik.

Evet, bu hakkında esere ya da habere ihtiyaç olmayan akılla kavranabilir bir küfürdür. Nitekim bir adam Allah'ın mülkünden, saltanatından,

CamScanner ile tarandı

kudretinden, ilminden, meşîetinden, irâdesinden, yüzünden, işitmesinden, görmesinden ve iki elinden birinin yaratılmış olduğunu iddia etse ona "Kâfir oldun ve yalan söyledin!" denir, "Hayır, bunların hiçbiri yaratılmış değildir."

Bizden bunlarla ilgili, söz konusu şeyi harfi harfine içeren açık bir eser istersen ona "Sen şüpheci bir kâfirsin!" deriz. Bu ve bu gibi meseleler kime karışık gelebilir ki bunlar hakkında eserler talep etsin? Allah'ın kelâmı da sözünü ettiğimiz sıfatlar gibi yaratılmamıştır. Bu ancak anlayışı ve aklı olmayan birine karışık gelir.

Bir başka hüccet: Mahlûk (yaratılmış) her şey muhdes (sonradan var edilmiş)tir. Bunda şüphe yoktur. İddianıza göre Allah kelâmı olmadan vardı. Sonra kendisine bir kelâm yarattı. Sonra başkasının kelâmına muhtaç olduğundan dolayı onu kendisinin kıldı. Bu şekilde rabliği ve birliği, emri ve yasağı kemâle erdi. Akılla kavranabilen böyle bir küfür hususunda kim bir esere ihtiyaç duyar?

Bir başka hüccet: Kelâm kendisini söyleyen bir dil olmadığı sürece tek başına görülen ve algılanan bir şey olarak kâim olmaz. Yani Yaratıcı'nın kelâmı Yaratıcı'nın sıfatı, yaratılmışın kelâmı yaratılmışın sıfatıdır ve Yaratıcı bütün sıfatlarıyla yaratılmamışken yaratılmış bütün sıfatlarıyla yaratılmıştır. Bunda şüphe yoktur.

Bu şüpheci Kur'ân üzerinde bir düşünsün: Ona göre Kur'ân'ı konuşan Allah ise Allah'ın yaratılmış bir kelâmı konuşmadığı ve kelâm olsun başkası olsun herhangi bir yaratılmışa muhtaç olmadığı hususunda asla şüphe etmeyecektir.

Bu şüpheciye göre Kur'ân'ı ilk olarak onu Allah Teâlâ'ya izâfe eden bir yaratılmış ortaya koymuşsa o yaratılmışların sıfatlarının ve kelâmının tamamının yaratılmış olduğu, ayrıca bunu ilk olarak ortaya koyan ve konuşan yaratılmışın kâfir olduğu hususunda asla şüphe etmeyecektir. Çünkü Kur'ân'ı konuşan kimse *"Gerçekten Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!" (Kasas, 30)*, *"Benden başka ilah yoktur, şu hâlde Bana ibâdet edin!" (Enbiyâ, 25)* ve *"Gerçekten Ben senin Rabbinim!" (Tâhâ, 12)* demiştir. Allah'tan başka bu sözleri söyleyen herkes, meselâ *"Ben sizin en yüce rabbinizim!"*

CamScanner ile tarandı

(Nâziât, 24) ve *"Size benden başka bir ilah bilmiyorum" (Kasas, 38)* diyen Firavun kâfirdir.

Yine sen, ey muhâlif, "Kim Kur'ân'ın Allah olduğunu söylerse kâfirdir, kim Allah'ın gayrısı olduğunu söylerse isâbet etmiş olur" diye bir iddia ortaya attın. Ayrıca "Kim yaratılmış değil derse câhillik etmiş ve küfre girmiş olur" dedin.

Bu muhâlife denir ki: Kur'ân'ın Allah'ın gayrısı olduğunu söyleyenin isâbet etmiş olacağını, "Yaratılmış değildir" diyenin câhillik etmiş olacağını iddia ederek (Kur'ân hakkında) "apaçık mahlûk" manasından geriye bir şey bırakmadın. Çünkü Kur'ân'ın Allah'ın gayrısı olduğunu söyleyen herkes onun yaratılmış olduğunu ikrar etmiştir. Çünkü Allah dışında ne varsa hepsi şüphesiz yaratılmıştır.

Ey muhâlif! Kur'ân'ın Allah olduğu söylenmez. Bu imkânsızdır. Allah'ın gayrısı olduğu da söylenmez. Değilse bunu söyleyene onun yaratılmış olduğunu da söylemesi gerekir. Ancak "Allah'ın kelâmı Onun ilimlerinden bir ilim, sıfatlarından bir sıfattır; şüphesiz Allah sıfatlarının tamamıyla yaratılmamış tek ilahtır." denir. Bunu iyi anla! Ama ben senin anlayacağını sanmıyorum. Çünkü sen "Ya 'Allah'tır' ya da 'Allah'ın gayrısıdır' denebilir" diyorsun. Bir adam "Allah'tır" dediği zaman onu tekfir ediyor, "Allah'ın gayrısıdır" dediği zaman da ona "Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu ikrar ettin ve mezhebimi doğruladın! Çünkü Allah'ın gayrısında ne varsa hepsi yaratılmıştır." diyorsun.

Sana denir ki: Yolu şaşırdın ve tevilde hata ettin. Çünkü "Allah'ın ilmi Allah'tır'" veya "Allah'ın kudreti Allah'tır" denmediği gibi "Kur'ân Allah'tır" ya da "Allah'ın gayrısıdır" da denmez. Onun izzeti, mülkü, sultânı ve kudreti hakkında da "bizzat ve kemâliyle Allah" ya da "Allah'ın gayrısı" denmez. Bunlar Onun sıfatlarından yaratılmamış sıfatlardır. Kelâm da böyledir. Bunu iyi anla!

Yine muhâlif âlimlerinden ve liderlerinden birinin "Allah'ın kelâmı Ona Allah'ın rûhunun ve Allah'ın evinin Ona izâfe edilmesi babından izâfe edilir" dediğini söyledi. Bu Vâkıfe'nin hüccetlerinden değil, Cehmiyye'nin eski hüccetlerindendir.

CamScanner ile tarandı

Haydi muhâlif sözünü ettiği şu âlimin ismini açıklasın! Açıklayacağı isim habis bir cehmîden başkası olmayacaktır.

Allah'ın rûhu, Allah'ın evi ve Allah'ın kulu -ki bunlar mücessemdirler, yaratılmıştırlar, zatlarıyla kâimdirler, Allah'ın kelâmı ve emri ile meydana gelmişlerdir, hiçbiri kendisinden çıkan kelâmı gibi Allah'tan çıkmamıştır- (Allah'ın kelâmıyla) kıyaslanamaz. Çünkü yaratılmış bu şeyler sıfatları ve cisimleri ile kendi başlarına kâimdir. Kimse bunlardan her birinin Allah'ın gayrısı olduğu ve bunlardan hiçbirinin Allah'ın sıfatı olmadığı hususunda şüphe etmez.

Kur'ân Allah'ın Ondan çıkan kelâmıdır. Kur'ân'ı Allah konuşmuştur. O, kâriler ve diller kendisini kâim kıldığı zaman Allah'ın gayrısında hisseden ya da hissedilen bir cisim olarak zâtıyla kâim olmamıştır. Kâriler onu okumayı bıraktığında gizlenir ve ondan bir şey hissedilmez olur. Yazılan bir yazı ile ortaya çıkarılmadığı sürece ona ait bir zât kâim olmaz. Şu hâlde Allah'ın rûhu, Allah'ın evi ve Allah'ın kulu ile Allah'ın kelâmının ta kendisi olan ve Onun zâtından çıkan Kur'ân arasında çok açık bir fark vardır.

Nasıl başta Vâkıfe'nin söylediğini tekrarladıktan sonra bunu bırakıp Cehmiyye'nin en çirkin kavline geçtin ve Allah'ın kelâmının Allah'ın kulu ve Allah'ın evi gibi olduğunu söyledin, sonra diğer sıfatları işlevsiz kılmak için hüccetler sunmaya başladın? Vâkıfe ancak "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" demekte, "yaratılmıştır" veya "yaratılmamıştır" dememektedir. Ama siz bulaştığın ve delil diye getirdiğin şu hüccetlere bulaşıyorsunuz. Bundan dolayı dedik ki: Sen vakf mezhebine işâret ediyor ve cehmîliği savunuyorsun. Öyle ki bunu kitabının birçok yerinde açıkça ifâde ettin. Allah'ın kelâmını Allah'ın evine ya da kuluna benzetmenden, "O Allah'ın gayrısıdır ve mef'ûldür" demenden, onun yaratılmamış olduğunu söyleyenin nezdinde kâfir olduğunu söylemenden başka bir şey olmasaydı bile bunlarla yetinir, başka bir şeye gerek duymazdık.

Sonra Kur'ân hakkında tevakkufa tutundun, bununla kendini cehmî değil gibi göstermeye çalıştın. Bu şekilde bir ayağını onlara doğru atarken ötekini onlardan uzaklaştırdın. Görüldüğü üzere sen çocuklarla oynuyor ve onlara hitap ediyor gibi kâh Vâkıfe'nin hüccetlerini kâh Cehmiyye'nin hüccetlerini getiriyorsun!

CamScanner ile tarandı

Yine sen Arş hakkında Cehm b. Safvân'ın ileri sürdüğü tevilleri ortaya attın. Âlimlerinden ve liderlerinden ismini açıkça söylemediğin birinden *"Arş'a istivâ etti"*nin tefsirinin "istîlâ etti" olduğunu aktardın. Bu şekilde etrafında bulunanlara kendisinden bu tefsiri rivâyet ettiğin kimsenin âlimlerden biri olduğunu düşündürdün. Etrafındakiler bilmiyor ki o aklı kıtın tekidir. Bunun tefsirini sana kitabın başında anlatmış, bu görüşün imkânsızlığını, haktan ve akıldan uzaklığını açıklamıştık. Şu müfessirin başındaki örtüyü kaldır da bilelim kimmiş! Âlimlerden mi yoksa sefihlerden mi? Yok, sen bu tefsiri kesinlikle el-Merîsî'den ya da ondan daha habis birinden aktarıyorsun!

Bu yolu tutan el-Merîsî'ye hayret doğrusu! Allah'ın tevhîdi hususunda böylesi bir yolu ve benzerlerini tutmaktadır. Diğer taraftan el-Vâhidu'l Ehad'ın bütün sıfatlarını işlevsiz kılmış durumdadır. Sonra tuttuğu yolun kıyası doğrultusunda birlediği Vâcidinin eli kesik, eksik, çirkin, kötü görünümlü ve kırpık bir ilah olduğunu, birliğinin ancak bir yaratılmışla tamama erdiğini, kelâm, ilim ve isim gibi yaratılmışlardan müstağnî olmadığını iddia etmiştir.

Veyl olsun sana! Tevhîdinde sâdık muvahhid ancak nefis, yüz, işitme, görme, iki el, ilim, kelâm, kudret, meşîet ve sultân gibi sıfatlarının tamamıyla mahlûkâtın tamamından müstağnî olan, daraltan ve genişleten, aziz ve zelil kılan, Hayy ve Kayyûm olan, dilediği her şeyi yapan Allah'ı kemâliyle ve bütün sıfatlarıyla; ilminde, kelâmında, daraltmasında, genişletmesinde, inmesinde ve çıkmasında birleyen kimsedir. Bu kimse tevhide eli kesik, eksik ve kırpık bir ilahı birleyenden daha yakındır. Bu nitelikte bir köle olsaydı iki kuru hurma etmezdi. Şu hâlde böylesi nasıl âlemlere ilah olsun? Allah bu nitelikten yücedir!

Yine muhâlif mezhebini desteklemek için Cehmiyye'nin Vâkıfe'nin hüccetlerinden olmayan bazı hüccetlerini getirdi. Demişler ki: "Kur'ân'ı kastederek 'Ya Rab! Bize şöyle şöyle yap!' diyor musunuz? Ya da biri Allah'a namaz kıldığı gibi Kur'ân'a namaz kılıyor mu?" Böylece Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu ve rubûbiyyet altında bulunduğunu savunmuşlar.

Dilinin söylediğini bilmeyen bu sapık şaşkına denir ki: Kur'ân'a namaz kılınmaz ama onunla Tek Allah'a namaz kılınır ki bu Kur'ân Onun

CamScanner ile tarandı

kelâmı ve sıfatıdır. Kur'ân'a ya da Allah'ın başka bir sıfatına ayrı olarak namaz kılınmaz. Nitekim ilminden, kudretinden, sultânından, izzetinden ve celâlinden birine namaz kılınmaz, namaz tek başına bunlardan birine yöneltilmez. İlim, kelâm, mülk ve kudret gibi sıfatlarının tamamıyla tek ilah olan el-Vâhidu'l Ehad'a namaz kılınır. Bunu iyi düşün! Ancak bu hüccetler ve hurâfeler ile sen nerede, akıl nerede?

İnsanlardan bazıları "Ey Kur'ân'ın Rabbi!" dediğinden dolayı Kur'ân'ın yaratılmış ve rubûbiyyet altında bulunan bir şey olduğunu ima edersen Allah Teâlâ *"Rabbin, izzetin Rabbi nitelemelerinden münezzehtir" (Sâffât, 180)* de buyurmuştur. Buna göre *"izzetin Rabbi"* buyruğundan dolayı Allah'ın izzeti hakkında da Kur'ân hakkında verdiğin hükmü mü vereceksin?

Ne diyorsun sen? *"İzzetin Rabbi"* buyruğunun manası ancak "izzetin sahibi"dir. Kezâ "kelâmın Rabbi" de "kelâmın sahibi" demektir. Tıpkı *"celâl ve ikrâm sahibi" (Rahmân, 27)* buyruğunda olduğu gibi.

Bu muhâlifin Vâkıfe'nin görüşüne değil Cehmiyye'nin görüşüne itikad ettiğinin delillerinden biri de şudur: Bu muhâlif Vâkıfe'den olmayanları savunmaktadır. Görünürde iki fırkaya da yani yaratılmış diyenlere de yaratılmamış diyenlere de karşı şeyler söylemiş, bununla kendisini kamufle etmiş ve avama yaklaşmaya çalışmış, ancak sonra yaratılmamış diyenlere yönelttiği aşırı ta'nı yaratılmış diyenlere yöneltmemiştir. Evet, o yaratılmamış diyenlere ta'n etmekte haddi iyice aşmış, onları apaçık küfür, besbelli bidat, dalâlet ve cehâlet üzere olmakla itham etmiş, ilimsizlikle, doğruyu yanlıştan ayırt edememekle, dinlerinin zayıf olduğuyla, Allah'ın gözetlediğinin bilincinde olmamakla, yaratılmamış diyerek şeytana ve askerlerine itaat etmiş olmakla, Allah ve Resûlü'nün önüne geçmekle suçlamıştır. "Kur'ân yaratılmamıştır" dediler diye "Kâfir olduklarına şehâdet ediyoruz" (demiştir).

Yaratılmış diyenlere onlara muhâlefet edenlere yönelttiği ithamların binde birini bile yöneltmemiştir. Öyle ki onlara ta'nının şiddetinden İbnu's Selcî kanalıyla Ebû Yûsuf'tan Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenin arkasında namaz kılınmayacağını rivâyet etmiştir. Hem o söylediğine göre bunu İbnu's Selcî'den işitmemiştir. Bu muhâlif bunu bizzat Ebû Yûsuf'tan

CamScanner ile tarandı

bile işitmiş olsa lehine bir hüccet kâim olmaz. Bilakis bu rivâyetle Ebû Yûsuf'un rezâletini ortaya çıkarmış olur.

Şu hâlde muhâlifin yaratılmamış diyenlere var gücüyle saldırıp yaratılmış diyenlere hoşgörüyle yaklaşması en kötü şüpheyi ve en çirkin zannı üzerine çekmesi gerektiğini ve hoş gördüklerinin tarafına meylettiğini göstermektedir.

Şüphe odağı olduğunun delillerinden biri de bu konuda el-Merîsî, el-Lü'lüî ve İbnu's Selcî gibi Allah Teâlâ'nın dini hususunda suçlanmış ve itham edilmiş kimseleri hüccet getirmesidir. Selefe uyuyorsa ve yolu doğruysa ez-Zuhrî'yi, es-Sevrî'yi, el-Evzâî'yi, Mâlik b. Enes'i, Şu'be'yi, Ma'mer'i, İbnu'l Mubârek'i, Vekî'i ve benzerlerini bulamamış mıdır? Ya da İbnu's Selcî'nin zamanında yaşamış, o zamanın âlimlerinden İbn Hanbel'i, İbn Numeyr'i, Ebû Şeybe'nin iki oğlunu, Ebû Ubeyd'i ve benzerlerini bulamamış mıdır?

Hakîkat şudur: Bu zatların birinden mezhebi hakkında herhangi bir şey aktaramamakta ve rivâyet edememektedir. Bu meşhur zatlara yapışamadığından dolayı sadece tanınmayan ve yerilen kimselere yapışmaktadır ki dalâleti müslümanlar nezdinde kabul görmeyen ve sağlam bulunmayan bu şüphe odaklarıyla insanlar arasında revaç bulsun.

Sonra sen, ey muhâlif, Allah'ın dağlara, ağaçlara, güneşe ve aya da kelâm nispet ettiğini söyleyerek Cehmiyye'nin Allah Teâlâ'nın konuşmadığını savunmak için ortaya attığı hüccetlerin en çirkinini tekrarladın. Böylece Allah Teâlâ'yı kelâmı hususunda konuşamayan, işitme ve görme sıfatları olmayan dağlara, ağaçlara, güneşe ve aya benzettin. Bu Cehmiyye'nin en büyük hüccetlerindendir. Onlar bu şekilde Hayy ve Kayyûm olan, kelâm ile konuşan, işiten, gören, daraltan, genişleten Allah'ı konuşma, işitme ve görme sıfatları olmayan sağır ve lal çamurlara, taşlara, dağlara ve tepelere benzetirler.

Muhâlif sonra dedi ki: "Kelâmı sağır olan bu şeylere mecâzen nispet etmek bize göre caiz olduğu gibi Allah Teâlâ'ya mecâzen nispet etmek de caizdir." Yani iddialarına göre Allah ancak dağların, ağaçların, güneşin ve ayın konuşabildiği kadar konuşabilir. Apaçık küfre bu mezhepten yakın bir şey var mıdır? Hatta bu apaçık küfürdür! Onlara göre Allah Teâlâ'nın

CamScanner ile tarandı

kelâmı dağların, ağaçların, taşların, güneşin, ayın ve açıkça yaratılmış diğer şeylerin kelâmı gibi olmaktadır.

Bu temelsiz bir sözdür ve İslâm mezheplerinin dışında kalmaktadır. Bunu çürütecek söz söylemeye gerek yoktur. Çünkü her kelimesini çürütecek şey yine muhâlifin sözleri arasında mevcuttur. Kim Allah'ın kelâmının ve Kur'ân'ın Allah'a izâfesinin Allah'ın evinin, Allah'ın rûhunun ve Allah'ın kulunun Ona izâfesi babından olduğunu iddia eder ya da Onun kelâmını dağların ve ağaçların kelâmına benzetirse "biricik"in *"Bu ancak beşerin sözüdür"* dediği gibi Onun kelâmının yalancı bir beşerin uydurduğu bir mahlûk olduğunu açıkça söylemiş olur. İddiası bunu gerektirir. Çünkü Allah kelâmını kendisine, tevhîdine ve taatine çağırır sûrette yaratmamıştır. Size göre kelâmını konuşan ya Allah'tır. Bu durumda o bizzat ve hakîkî manada Onun kelâmı olur. Ondandır ve Ondan çıkmıştır. Akıl sahibi biri Allah'tan yaratılmış bir kelâmın çıkmasına ihtimâl vermez. Ya da kelâmını konuşan Allah'tan başkasıdır. Bu kelâmı Allah'a izâfe etmiş, böylece yalan söylemiş ve Ona iftira atmıştır. Dolayısıyla kelâmı konuşup Allah'a izâfe eden bu kimse Allah'a kâfir bir yalancı ve müfterîdir. Çünkü *"Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım!" (Kasas, 30)* demekte ya da *"Gerçekten Ben Allah'ım, Benden başka ilah yoktur, şu hâlde Bana ibâdet et!" (Tâhâ, 14)* demekte ya da Mûsâ'ya *"Ben senin Rabbinim" (Tâhâ, 12)* demektedir. Allah'tan başka kim bunlardan birini iddia eder ya da söylerse *"Ben sizin en yüce rabbinizim!" (Nâziât, 24)* diyen Firavun gibi kâfir olur. Bunu söyleyen kimse sözünü Allah'a izâfe edilen ve Onun dini kendisiyle kâim olan bir kur'ân kılmaya lâyık değildir. Bu sahtekârlar haricinde herkesin nezdinde güneşten daha açık ve daha parlaktır.

Bu muhâlif bu sözü insanlar arasında yaymasaydı ona reddiye vermeye girişmezdik. Yine de biz reddiyemizde onu muhatap almadık. Muhatabımız onun etrafında bulunup bu mezhebi ondan duyan ama hakîkatini bilmeyen, Ehli Sünnet'in onun sözünün karşısında yer alan sözlerini ve hüccetlerini işitmeyen, zıddını ve karşısında yer alan delilleri bulamadıklarından dolayı onun mezhebine uyup sapan zayıf kalpliler oldu.

CamScanner ile tarandı

Onlar için abdest, namaz ve zekât gibi konularda dinlerinin şiarlarıyla ilgili kitaplar kaleme alsaydı onun için daha iyi, dini için daha selâmetli ve etrafındaki müslümanlar için daha faydalı olurdu.

Ancak zannım o ki o bu görüşü eskiden beri kalbinde taşıyordu. Bu görüş göğsünde kaynayıp duruyordu. Bunu içinde saklamaya dayanamıyordu. Tâ ki -bana ulaştığına göre- bunu bir kez açığa vurmaya niyetlendi. Bunun üzerine beldesinin âlimleri ve fakihleri bu konuda ona karşı çıktı ve bundan tevbe etmesini istedi. O da tevbe etti ve bir daha bununla ilgili bir şeye dönmeyeceği yönünde onlara söz verdi. Sonra o âlimlerin vefâtından sonra sabrı yine tükendi de göğsündekini tekrar dile getirdi. Böylece hem kendi rezil oldu hem imamlarını rezil etti. Hem kendi saptı hem başkalarını saptırdı. Aklını kullanmadı da câhillik etti. Bu esnada hakka isâbet ettiğini düşünüp gurura kapılıyordu. Bu konuda boynundaki günahtan, üzerindeki lekeden, Allah'ın kitabını, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini ve sâlihlerin yollarını küçümsediğinden habersizdi. Bunu bilseydi lal olmak ona bunları ve benzerlerini dile getirmekten daha sevimli gelirdi. Evet, bu şahıs önceleri rezil olacağı endişesiyle kendisini gizliyordu. Tâ ki Allah dilini söyletti de o "yaratılmış"ı aklı kıtlar karşısında bulandırılmış ama anlayış sahipleri nezdinde gâyet açık sözler içerisinde açıkça dile getirdi.

Yine o Allah'ın kelâmının fiillerinden olabileceğini, fiillerinin Ondan zâil olduğunu, Allah'tan zâil olan her şeyin de yaratılmış olduğunu iddia etti. Bu sözü (yani Kur'ân'ın yaratılmış olduğu inancını) gizledi. Bir taraftan bunu göğsünde döndürüp dolaştırdı. Sonunda bunu herhangi bir beldede tuttuğu yolu fark eden birinin olmadığını düşünerek açıkça dile getirdi.

Şimdi bu muhâlife denir ki: Kim Kur'ân'ın Allah'ın kendisinden zâil fiili olduğunu söylerse "Allah'ın kelâmı" demekten caymış olur. Çünkü insanların tamamına göre söz fiilden başkadır. Mef'ûllerin tamamı şüphesiz yaratılmıştır. Böylece muhâlif "yaratılmış" diyenleri kınadıktan sonra defalarca ve defalarca "yaratılmış" demiş olmakta ve bu hususta ki kınaması fark etmediği şekilde kendisine dönmüş olmaktadır.

Kendine bakıyor musun ey muhâlif? Çünkü sen sözlerinin bir kısmında "yaratılmış" demenin de "yaratılmamış" demenin de caiz olmadığını, "Allah'ın kelâmı" deyip ekleme yapmadan susulacağını söyledin ve buna

CamScanner ile tarandı

hüccet olarak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbının zamanında bu konunun konuşulmadığını getirdin. Söylediğine göre bu konuyu konuşan kimse Allah ve Resûlü'nün önüne geçmiş oldu. Şimdi nasıl oldu da bu konuda Allah Teâlâ'nın buyruğunu ve selefin yolunu bıraktın, "Allah'ın kelâmı" demekten caydın ve Allah'ın kelâmını Onun yaratılmış bir fiili kıldın?

Başkası hakkında hangi şeyden endişeleniyorsan kendin hakkında da ondan endişelenmiyor musun? İşte farkına varmadan başkası hakkında kendisinden endişelendiğin şeyin tam içine düştün! "Yaratılmış" diyenlerin bidatçi olduğunu söyledikten sonra açıkça "yaratılmış" dedin. Başkasını Allah ve Resûlü'nün önüne geçti diye kınarken kendin bunu yaptın. İddiaları hususunda Cehm'in ve el-Merîsî'nin peşinden gittin. Bunlar Kur'ân'ın mec'ûl olduğunu söylemişken sen mef'ûl olduğunu söyledin ki iki mana birdir.

Bu el-Merîsî'nin ve cehmî ashâbının hüccetlerinin başında gelmekteydi. En çok güvendikleri hüccetleri buydu. Öyle ki Allah'ın kitabından bir şeyi Onun adına kastettiğine aykırı şekilde yorumladılar. Dediler ki: "Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{حم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ، إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

'Hâ- Mîm. Apaçık kitaba yemin olsun ki Biz onu arapça bir kur'ân kıldık.' (Zuhruf, 1-3),

{جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا}

'Onu kendisiyle kullarımızdan dilediklerimizi doğruya ileteceğimiz bir nûr kıldık.' (Şûrâ, 52)"

Sonra bir şey hakkında *"onu kıldık"* deniyorsa o şeyin mutlaka yaratılmış olması gerektiğini iddia ettiler. Böylece bu teville doğru yoldan saptılar. Bu konuda fıkıh ve basîret sahiplerinin, Arap Dili âlimlerinin tuttukları yolları bilemediler.

Biz de onlara dedik ki: Allah sizden kitabın ve manalarının ilmini, Arapların lehçelerinin bilgisini çekip almışsa; bundan dolayı hakkında

CamScanner ile tarandı

"onu kıldık" denen her şey hakkında "onu yarattık" denmiş olacağını iddia etmişseniz bizim suçumuz ne?

Allah Teâlâ'nın:

{وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ}

"nübüvveti ve kitabı bu ikisinin zürriyetinde kıldık" (Hadîd, 26) buyruğunu gördünüz mü ey câhiller? Bu "Nübüvveti ve kitabı bunların zürriyetinde yarattık" manasına mı gelmektedir? Kezâ O:

{وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ}

"Bunu -yani Lâ ilâhe illallah'ı- *ardında kalıcı bir söz kıldı" (Zuhruf, 28)* buyurmuştur. Buna göre İbrâhîm bu sözü yaratmış mıdır yani?

{وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا}

"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış kılar." (Talâk, 2)

{يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا}

"Allah ona işinde kolaylık kılar." (Talâk, 4) Bu "Allah ona bir çıkış yaratır" manasına mı gelmektedir?

{وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً}

"Ona uyanların kalplerinde bir şefkat ve merhamet kıldık" (Hadîd, 27) buyruğundaki "kıldık" "yarattık" mıdır?

{حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ، لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً}

"Sizi akıp giden (gemi)de taşıdık ki onu sizin için bir öğüt kılalım" (Hâkka, 11-12) buyruğunu,

{وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا}

"Kalplerimizde kin kılma" (Haşr, 10) buyruğunu ve

{لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا}

CamScanner ile tarandı

"Bizi küfredenlere fitne kılma" (Mümtehane, 5) buyruğunu da burada zikredebiliriz. Bu sonuncunun manası iddianıza göre "bizi yaratma" mıdır? Bir defa yaratılmalarından sonra? Ya da:

{وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ}

"Benim için sonrakiler arasında güzel bir nam kıl" (Şuarâ, 84) buyruğunda İbrâhîm "benim için yarat" mı demek istemektedir?

{وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا}

"Bizi takva sahiplerine imam kıl" (Furkân, 74) buyruğunda "yarat" manası mı vardır? Ya da:

{إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ}

"Biz onu sana döndürecek ve onu resûllerden kılacağız" (Kasas, 7) buyruğunun tefsirinde Allah Mûsâ'yı yaratıp bitirmişken "Onu resûllerden yaratacağız" denebilir mi?

{اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا}

"Bu beldeyi güvenli kıl" (İbrâhîm, 35),

{وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا}

"Allah'ı üzerinize kefil kılmışken" (Nahl, 91),

{وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا}

"Rahmân'ın kulları olan melekleri dişiler kıldılar" (Zuhruf, 19) ve

{وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ}

"Beni naîm cennetinin vârislerinden kıl" (Şuarâ, 85) buyruklarını da burada örnek getirebiliriz. Bu sonuncunun manası "beni yarat" mıdır? Allah İbrâhîm'i yaratıp bitirmişken? Ya insanların birbirlerine "Allah seni hayırla kılsın" demesini nereye koyacağız?

Saydığımız bu şeylerden ve zikri geçmeyen benzerlerinden hiçbirinde "kıldık"ı "yarattık" diye yorumlamak mümkün değildir. En imkânsızı ise

CamScanner ile tarandı

"Biz onu arapça bir kur'ân kıldık" buyruğunun tefsirinde Allah Teâlâ adına "onu yarattık" demenizdir. Arapçayı iyi bilmediğinizden dolayı bunun manasını anlayamadınız.

Veyl olsun size! Başta da sonda da kelâm Allah'ındır. O bütün dilleri bilir ve dilediği dille konuşur. Dilerse arapça, dilerse ibrânice, dilerse süryânice konuşur. O "Söylediklerim arasında bu Kur'ân'ı arapça, Tevrât ile İncîl'i de ibrânice kıldım." demektedir. Çünkü O buyurduğu üzere her resûlü kavminin diliyle göndermiştir. Ezelden beri kelâmı olan kelâmını her kavme dillerinde kılmıştır.

Dolayısıyla "onu kıldık" "onu bir dilden diğerine çevirdik" demektir. İddia ettiğiniz gibi "onu yarattıktan sonra bir daha yarattık" demek değildir. Kelâm çevrilip durmasına rağmen her hâlinde Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

"Onu kendisiyle kullarımızdan dilediklerimizi doğruya ileteceğimiz bir nûr kıldık" buyruğunda da O "kalpler onunla aydınlanır ve genişler" demek istemiştir. Değilse kastettiği Kur'ân'ın tıpkı güneşin, ayın ve yıldızların ışığı gibi gözlerle görülen kâim bir ışığı olan yaratılmış bir nûr olduğu değildir. Bunu iyi anla! Anlayacağını sanmıyorum ya neyse!

Muhâlif Kur'ân'ın yaratılmış olduğu iddiasını desteklemek için ayrıca Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Kıyâmet günü Kur'ân sahibine şefaatçi olarak gelir"* buyruğunu hüccet getirdi ve Ehli Sünnet'e dedi ki: "Bu hadisi kabul ederseniz Kur'ân'ın yaratılmamış olduğu iddianızı çürütür. Çünkü bir şey bir sûrette görünüyorsa görünen ve konuşan o şey mutlaka yaratılmıştır." Mezhebinin gereğini bu şekilde dile getirdi.

Bu kitabımızda cehâletiyle gurura kapılan bu şahsa bu meseleyi açıklamıştık: Kur'ân Allah'ın sûreti ve cismi olmayan kelâmıdır. Asla bir sûrete dönüşüp de kendileriyle konuşup şefaat edeceği ağzı ve dili olmaz. Müslümanların tamamı bunu anlamıştır. Bu onlar nezdinde anlaşılır bir şey olunca söz konusu edilenin Allah'ın okudukları ve içindekilere uydukları Kur'ân'a karşılık müminlerin gözlerinde sûretlendireceği bir sevap olduğunu, Onun bu şekilde müminleri müjdeleyeceğini bilmişlerdir. Kur'ân'ın kendisi hiçbir hâlinde cismi olmayan bir kelâmdır. Ancak okunduğunda algılanır. Kâriler onu okumayı bıraktığında yazıyla yazılmış olması müstesna

CamScanner ile tarandı

ona ait herhangi bir cisim ya da sûret algılanmaz. Bu, câhillerden başka herkesin bileceği anlaşılır bir şeydir. Bunu siz de bilmiş bulunuyorsunuz inşâallah ama muğâlata yapıyorsunuz. Âlimler muğâlatanızı bilmekte ve sapıklığınızın bâtıllığını ortaya koymaktadır. Akıl sahibine görüşlerinizle ilgili olarak açıklayıp beyan ettiklerimizden daha azı yeter ama beyanı tekrarlamada göğüslerdekine şifâ vardır.

Selefin Kur'ân hakkında "yaratılmamış" demediğini ve bu konuya dalmadığını iddia etmene gelince, ey muhâlif, şimdi sana onlardan iddianı yalanlayan nakillerde bulunacağız ve aralarından el-Merîsî ve İbnu's Selcî gibi mezhebini kendilerinden aktardığın kimselerden daha büyük ve bilgili zatların sözlerini aktaracağız inşâallah.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، ثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ، ثَنَا مَعْبَدٌ قَالَ: ثَنَا عَلِيٌّ -وَهُوَ ابْنُ رَاشِدٍ- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قِيلَ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ: الْقُرْآنُ خَالِقٌ أَوْ مَخْلُوقٌ؟ قَالَ: لَيْسَ بِخَالِقٍ وَلَا مَخْلُوقٌ، وَلَكِنَّهُ كَلَامُ اللهِ

131) Bize Alî b. el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Mûsâ b. Dâvûd tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'bed tahdis etti, dedi ki: Bize Alî -ki o İbn Râşid'dir- Muâviye b. Ammâr'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Ca'fer b. Muhammed'e 'Kur'ân yaratıcı mıdır yoksa yaratılmış mıdır?' diye soruldu da o 'Yaratıcı da yaratılmış da değildir, Allah'ın kelâmıdır' dedi."

وَسَمِعْتُ إِسْحَاقَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيَّ يَقُولُ: قَالَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ: قَالَ عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ: أَدْرَكْتُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْ دُونَهُمْ مُنْذُ سَبْعِينَ سَنَةً يَقُولُونَ: اللَّهُ الْخَالِقُ، وَمَا سِوَاهُ مَخْلُوقٌ وَالْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ مِنْهُ خَرَجَ وَإِلَيْهِ يَعُودُ

132) İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî'yi şöyle derken işittim: Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediğini işittim: Amr b. Dînâr dedi ki: "Yetmiş seneden beri Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını ve onlardan sonrakileri şöyle derlerken gördüm: Allah yaratıcıdır. Gayrısı yaratılmıştır. Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Ondan çıkmıştır ve Ona dönecektir."

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ الطُّوسِيُّ -مِنْ أَهْلِ بَغْدَادَ- قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مَضَّاءٍ مَوْلَى خَالِدٍ الْقَسْرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْمُبَارَكِ بِالْمِصِّيصَةِ وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الْقُرْآنِ قَالَ: وَهُوَ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ

133) Bana -Bağdad halkından- Muhammed b. Mansûr et-Tûsî tahdis etti, dedi ki: Bana Hâlid el-Kasrî'nin mevlâsı Alî b. Meddâ tahdis etti, dedi ki: Abdullah b. el-Mubârek'i Mıssîsa'da işittim. Bir adam ona Kur'ân hakkında sordu da o "O Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır" dedi.

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَضَّاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ عِيسَى بْنَ يُونُسَ يَقُولُ: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ

134) Bana Muhammed b. Mansûr tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Meddâ tahdis etti, dedi ki: Îsâ b. Yûnus'u "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır" derken işittim.

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَضَّاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ الْجَزَرِيَّ يَقُولُ: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ

135) Bana Muhammed b. Mansûr tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Meddâ tahdis etti, dedi ki: el-Kâsım el-Cezerî'yi "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır" derken işittim.

حدثني مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَضَّاءٍ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ بَهْرَامٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْمُعَافَى بْنَ عِمْرَانَ يَقُولُ: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ

136) Bana Muhammed b. Mansûr tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Meddâ tahdis etti, dedi ki: Bize Hişâm b. Behrâm tahdis etti, dedi ki: el-Muâfâ b. İmrân'ı şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır."

Hişâm dedi ki: "Ben de el-Muâfâ'nın söylediğini söylüyorum."

Alî (b. Meddâ) dedi ki: "Ben de Hişâm'ın söylediğini söylüyorum."

CamScanner ile tarandı

Muhammed b. Mansûr dedi ki: "Ben de onun söylediğini elli kez söylüyorum."

Osmân b. Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: "Ben de söylediklerini söylüyorum."

es-Sarrâm[11] dedi ki: "Ben de söylediklerini söylüyorum."

es-Sarrâm'dan rivâyette bulunanlar dedi ki: "Biz de söylediklerini söylüyoruz."

İshâk[12] bize dedi ki: "Biz de söylediklerini söylüyoruz."

Gördüğün üzere bunların tamamı Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylemiştir ki bu zatlar Ebû Usâme, Ebû Muâviye ve Mansûr b. Ammâr gibi Kur'ân hakkında konuşmaya dalıp "O yaratılmış değildir" demeyi hoş görmediklerini rivâyet ettiğin kimselerin aşağısında değildir. Tabii haklarındaki iddian doğruysa!

İnsanlar nezdinde en değersiz olanları bile Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu iddia eden el-Merîsî'nin, el-Lü'lüî'nin, İbnu's Selcî'nin ve benzerlerinin yukarısındadır. Söyledikleri sözden dolayı birçok âlim onları tekfir etmiş, birçoğu bu yüzden öldürülmeleri gerektiğini söylemiştir. Söylediklerinden dolayı öldürülmeleri gerektiğini söylemelerinin sebebi bu konudaki sözlerinin onlar nezdinde küfür olmasından başka bir şey değildir.

حَدَّثَنِي يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ أَنَّ أَبَا بَكْرِ بْنَ عَيَّاشٍ، حَدَّثَهُمْ عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ أَنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَتَلَ زَنَادِقَةً، ثُمَّ أَحْرَقَهُمْ ثُمَّ قَالَ: صَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ

137) Bana Yahyâ el-Hımmânî'nin tahdis ettiğine göre Ebû Bekr b. Ayyâş onlara Ebû Husayn- Suveyd b. Ğafele kanalıyla Alî *(radıyallahu anh)*'ın bazı zındıkları öldürdüğünü, sonra onları yaktığını, sonra "Allah ve Resûlü doğru söyledi" dediğini tahdis etmiş.

Cehmiyye bize göre en habis zındıklardır. Çünkü sözleri tıpkı zındıkların mezhebi gibi ta'tîle varmaktadır.

---

[11] Kitabı ed-Dârimî'den rivâyet eden.

[12] Kitabın râvilerinden biri.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَعْمَرِيُّ الْبَغْدَادِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ حَبِيبِ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ قَالَ: خَطَبَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقَسْرِيُّ بِوَاسِطَ يَوْمَ أَضْحَى فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، ارْجِعُوا فَضَحُّوا، تَقَبَّلَ اللَّهُ مِنَّا وَمِنْكُمْ. فَإِنِّي مُضَحٍّ بِالْجَعْدِ بْنِ دِرْهَمٍ إِنَّهُ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَتَّخِذْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَمْ يُكَلِّمْ مُوسَى تَكْلِيمًا. سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُ الْجَعْدُ بْنُ دِرْهَمٍ عُلُوًّا كَبِيرًا. ثُمَّ نَزَلَ إِلَيْهِ فَذَبَحَهُ

138) Bize el-Kâsım b. Muhammed el-Ma'merî el-Bağdâdî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Muhammed b. Habîb b. Ebî Habîb tahdis etti. Onun babasından, onun dedesi Habîb b. Ebî Habîb'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiş: Hâlid b. Abdullah el-Kasrî Vâsıt'ta Kurbân Bayramı'nın ilk günü bize bir hutbe verdi, dedi ki: "Ey insanlar! Dönün ve kurbanlarınızı kesin! Allah bizden ve sizden kabul buyursun! Ben de el-Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Çünkü o Allah'ın İbrâhîm'i dost edinmediğini ve Mûsâ ile gerçekten konuşmadığını söylemiştir. O el-Ca'd b. Dirhem'in söylediğinden münezzehtir, çok çok yücedir." Sonra yanına indi ve onu boğazladı.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: قُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ: مَا تَقُولُ فِي الزَّنَادِقَةِ؟ تَرَى أَنْ نَسْتَتِيبَهُمْ؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: فَبِمَ تَقُولُ ذَاكَ؟ قَالَ: كَانَ عَلَيْنَا وَالٍ بِالْمَدِينَةِ، فَقَتَلَ مِنْهُمْ رَجُلًا وَلَمْ يَسْتَتِبْهُ، فَسُقِطَ فِي يَدِهِ فَبَعَثَ إِلَى أَبِي، فَقَالَ لَهُ أَبِي: لَا يَهِيدَنَّكَ فَإِنَّهُ قَوْلُ اللهِ: {فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا} قَالَ: السَّيْفُ {قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ، فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا} قَالَ: السَّيْفُ سُنَّةُ الْقَتْلِ

139) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: İbrâhîm b. Sa'd'a "Zındıklar hakkında ne diyorsun, sence onları tevbeye davet etmeli miyiz?" diye sordum. "Hayır" dedi. "Bunu neye dayanarak söylüyorsun?" diye sordum. Dedi ki: "Medîne'de bizim bir valimiz vardı. Onlardan bir adamı onu tevbeye davet etmeksizin öldürdü. Sonra içi rahat etmedi de babama[13] adam gönderdi. (Bu meseleyi sordu.) Babam da ona şöyle dedi: "Sakın bir şey seni alıkoymasın! Zira bu Allah *(azze ve celle)*'nin buyruğudur: *Azabımızı gör-*

[13] Bu zat sika ve âbid imam Sa'd b. İbrâhîm b. Abdurrahmân b. Avf'tır. Hicrî 125 yılında vefat etmiştir.

CamScanner ile tarandı

düklerinde -yani kılıcı gördüklerinde- *yalnız Allah'a iman ettik ve O'na ortak koştuklarımızı reddettik dediler. Azabımızı gördükleri zaman imanları onlara fayda verecek değildi. (Ğâfir, 84-85)* Öldürmede sünnet kılıç kullanmaktır."

وَسَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ نَافِعٍ أَبَا تَوْبَةَ يَقُولُ: قُلْتُ لِأَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ: مَا تَرَى فِي قَتْلِ هَؤُلَاءِ الْجَهْمِيَّةِ؟ قَالَ: يُسْتَتَابُونَ، فَقُلْتُ: لَا، أَمَّا خُطَبَاؤُهُمْ فَلَا يُسْتَتَابُونَ وَتُضْرَبُ أَعْنَاقُهُمْ

140) er-Râbi' b. Nâfi' Ebû Tevbe'yi şöyle derken işittim: "Ahmed b. Hanbel'e 'Şu cehmîlerin öldürülmesi hakkında ne düşünüyorsun?' diye sordum. 'Tevbeye davet edilirler' dedi. Ben de ona 'Hayır, hatipleri tevbeye davet edilmez, boyunları vurulur' dedim."

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ الْمِصْرِيُّ ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَنْ غَيَّرَ دِينَهُ فَاضْرِبُوا عُنُقَهُ، قَالَ مَالِكٌ: وَمَعْنَى حَدِيثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا -فِيمَا نَرَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ- أَنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَى غَيْرِهِ مِثْلُ الزَّنَادِقَةِ، وَأَشْبَاهِهِمْ، فَإِنَّ أُولَئِكَ يُقْتَلُونَ، وَلَا يُسْتَتَابُونَ؛ لِأَنَّهُ لَا تُعْرَفُ رَوِيَّتُهُمْ، وَأَنَّهُمْ قَدْ كَانُوا يُسِرُّونَ الْكُفْرَ وَيُعْلِنُونَ بِالْإِسْلَامِ، فَلَا أَرَى أَنْ يُسْتَتَابَ هَؤُلَاءِ وَلَا يُقْبَلَ قَوْلُهُمْ

141) Bize Yahyâ b. Bukeyr el-Mısrî tahdis etti, dedi ki: Bize Mâlik b. Enes'in Zeyd b. Eslem'den rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Dinini değiştirenin boynunu vurun"* buyurmuş.

Mâlik dedi ki: "Allah en doğrusunu bilir ya bize göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisinin manası şudur: Kim zındıklar ve benzerleri gibi İslâm'dan çıkıp başka bir dine girerse işte bunlar tevbeye davet edilmeksizin öldürülürler. Bunun sebebi içlerinde dolaştırdıkları şeyin bilinemeyeceği ve önceden küfrü gizleyip islâmı açığa vurmakta olmalarıdır. Bundan dolayı bana göre bunlar tevbeye davet edilmezler. Sözleri de kabul edilmez."

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَحْيَى الْبُوَيْطِيُّ، عَنِ الشَّافِعِيِّ، فِي الزِّنْدِيقِ: يُقْبَلُ قَوْلُهُ إِذَا رَجَعَ وَلَا يُقْتَلُ

CamScanner ile tarandı

142) Bize Yûsuf b. Yahyâ el-Buveytî, eş-Şâfiî'den onun zındık hakkında şöyle dediğini tahdis etti: "Döndüğü zaman sözü kabul edilir ve öldürülmez."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُعْتَمِرِ السِّجِسْتَانِيُّ -وَكَانَ مِنْ أَوْثَقِ أَهْلِ سِجِسْتَانَ وَأَصْدَقِهِمْ- عَنْ زُهَيْرِ بْنِ نُعَيْمٍ الْبَابِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ سَلَّامَ بن أبي مُطِيعٍ يَقُولُ: الجَهْمِيَّةُ كُفَّارٌ

143) Bana -Sicistan halkının en güvenilir ve en doğru sözlü kimselerinden olan- Muhammed b. el-Mu'temir es-Sicistânî'nin Zuheyr b. Nuaym el-Bâbî'den tahdis ettiğine göre o Sellâm b. Ebî Mutî'i "Cehmiyye kâfirdir" derken işitmiş.

قَالَ: وَسَمِعْتُ زُهَيْرَ بْنَ نُعَيْمٍ يَقُولُ: سُئِلَ حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ -وَذُكِرَ لَهُ شَيْءٌ عَنْ بِشْرٍ الْمَرِيسِيِّ- فَقَالَ: ذَاكَ كَافِرٌ

144) Yine (es-Sicistânî) dedi ki: Zuheyr b. Nuaym'ı şöyle derken işittim: "Hammâd b. Zeyd'e Bişr el-Merîsî hakkında bir şey söylenip onun durumu soruldu. Bunun üzerine o 'O kâfirdir' dedi."

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ يَقُولُ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ قَوْلَهُ: {إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا} مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ

145) Bize Yahyâ el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b. er-Rabî' tahdis etti, dedi ki: İbnu'l Mubârek'i şöyle derken işittim: "Kim *'Şüphesiz Ben, evet Ben Allah'ım, Benden başka ilâh yoktur' (Tâhâ, 14)* buyruğunun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir."

وَسَمِعْتُ مَحْبُوبَ بْنَ مُوسَى الْأَنْطَاكِيَّ أَنَّهُ سَمِعَ وَكِيعًا يُكَفِّرُ الْجَهْمِيَّةَ

146) Mahbûb b. Mûsâ el-Antâkî'yi Vekî'i Cehmiyye'yi tekfir ederken işittiğini söz konusu ederken duydum.

وَكَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَنَّ ابْنَ الْمُبَارَكِ كَانَ لَا يَعُدُّ الْجَهْمِيَّةَ فِي عِدَادِ الْمُسْلِمِينَ

147) Alî b. Haşram bana İbnu'l Mubârek'in Cehmiyye'yi müslümanlardan saymadığını yazdı.

CamScanner ile tarandı

وَسَمِعْتُ يَحْيَى بنَ يَحْيَى يَقُولُ: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ مَنْ شَكَّ فِيهِ أَوْ زَعَمَ أَنَّهُ مَخْلُوقٌ فَهُوَ كَافِرٌ

148) Yahyâ b. Yahyâ'yı şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Kim onun hakkında şüphe eder ya da onun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir."

İşte sonraki zamanlarda onları tekfir edenler! Alî b. Ebî Tâlib ve İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* ise onları daha önce tekfir etmiş, onları dinini değiştirip bundan dolayı öldürülmeyi hak eden kimse konumuna yerleştirmiştir.

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ وَجَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أُتِيَ بِقَوْمٍ مِنَ الزَّنَادِقَةِ فَحَرَقَهُمْ فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: أَمَّا أَنَا فَلَوْ كُنْتُ لَقَتَلْتُهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمَا حَرَقْتُهُمْ لِنَهْيِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ، وَقَالَ: لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللهِ

149) Bize Süleymân b. Harb tahdis etti. Onun Hammâd b. Zeyd'den, onun Cerîr b. Hâzim'den, onun Eyyûb'dan, onun İkrime'den rivâyet ettiğine göre Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'a zındıklardan bir topluluk getirildi de o onları yaktı. İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* bu kendisine ulaştığı zaman şöyle dedi: "Ben olsaydım Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Dinini değiştireni öldürün'* buyruğundan dolayı onları öldürürdüm ama Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Allah'ın azabıyla azap etmeyin'* yasağından dolayı onları yakmazdım."

Bunlar karşısında muhâlif, Cehmiyye'nin tekfiri ve cehmîlikten dolayı öldürülmeleri gerektiği hususunda kendilerinden rivâyette bulunup Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylediklerini aktardığımız meşhur fakihlerden ve âlimlerden gelen rivâyetlerin ve benzerlerinin hiçbirinin kendisinin nezdinde eser olmadığını söyleyip bunu savunmak için Ebû Yûsuf'un "Eser Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve Sahâbe'den rivâyet edilen şeydir. Onlardan sonrakilerden rivâyet edilenler eser değildir." dediğini ortaya at-

CamScanner ile tarandı

tı. Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Mezhebimizi reddetmek için Ebû Hanîfe'den, Ebû Yûsuf'tan, Ebû Usâme'den, Ebû Muâviye'den, el-Merîsî'den, el-Lü'lüî'den ve es-Selcî'den rivâyet ettiklerini nasıl eser gördün o zaman? Bu konuda Ca'fer b. Muhammed'den, Amr b. Dînâr'dan, Bakıyye b. el-Velîd'den, İbnu'l Mubârek'ten, Vekî'den, Îsâ b. Yûnus'tan ve benzerlerinden rivâyet ettiklerimiz sana göre eser değilse bu zatların söylediklerini reddetmek için el-Merîsî'den, es-Selcî'den, el-Lü'lüî'den ve benzerlerinden aktarıp hüccet getirdiklerin eser olmaktan daha uzaktır.

O seçkin zatların sözlerini lehimize eser görmediğin hâlde nasıl itham edilmiş bu şahısların sözlerini kendi lehine birer eser edindin? Şunu da söyleyelim ki Ebû Yûsuf Tâbiîn'in sözlerinin eser olmadığını söylemişse hata etmiştir. Ancak "Tâbiîlerin birbirlerine muhâlif kavilleri Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbının sünnetleri gibi bağlayıcı birer sünnet değildir" denir. Tâbiîn'in sözlerinin eser olmadığı iddiasına gelince, hayır, bunlar şüphesiz eserdir. Onların sözleri insanları Ebû Yûsuf'un ve ashâbının bağladığından çok bağlar. Çünkü Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurarak Tâbiîn'i övmüştür:

{وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ}

"Muhâcirlerden ve Ensârdan öne geçen ilkler ve onlara ihsan ile tâbi olanlar var ya, Allah onlardan razı olmuştur" (Tevbe, 100)

Böylece onların Sahâbe'nin izinden gittiğine ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının izinden gitmeleri sebebiyle kendisi tarafından rızayı hak ettiklerine şehâdette bulunmuştur.

Müslümanlar söz birliğiyle onlara Tâbiîn demiştir. Sahâbe'den rivâyette bulundukları gibi onlardan da isnadlarla rivâyette bulunmuşlardır. Dinleri hususunda onları hüccet edinmişlerdir. Onların görüşlerinin kendilerini onlardan sonrakilerin görüşlerinden çok bağladığını düşünmüşlerdir. Sebebi Allah Teâlâ tarafından ve kendilerini Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tâbileri diye isimlendiren müslümanlar topluluğu tarafından kendisine lâyık görüldükleri isimdir.

CamScanner ile tarandı

Öyle ki Ebû Seleme b. Abdurrahmân, Hasen el-Basrî'ye "İnsanlara görüşünle fetva verme!" demiş, Hasen de "Bizim görüşümüz onlar için kendi görüşlerinden hayırlıdır" diye karşılık vermiştir.

Ebû Yûsuf'ta Tâbiîn'den rivâyet edilen bir eser yoksa önderi ve imamı olan Ebû Hanîfe'ye yönelttiği övgü ne kötüdür! Zira bu şekilde onun fetvâlarının genelinin esere dayanmadığına şehâdette bulunmuş olmaktadır. Çünkü Ebû Hanîfe aldığı ve kendisi doğrultusunda fetvâ verdiği kavillerin büyük kısmını Hammâd kanalıyla Tebe-i Tâbiîn'den olan İbrâhîm'den rivâyet ettikleri oluşturmaktadır. Evet, bundan dolayı Ebû Yûsuf Ebû Hanîfe'nin esere dayanmadan fetvâ verdiğine, kendisinin de verdiği fetvâlar hususunda düşünmeden onu izlediğine şehâdette bulunmuş olmaktadır. Nezdinizde ve Ebû Yûsuf nezdinde Tâbiîn'den rivâyet edilenler eser değilse Tebe-i Tâbiîn'den olan İbrâhîm'in reyine nasıl Ebû Hanîfe'nin eserleri dedin? Demek ki Ebû Hanîfe'nin eseri olduğunu iddia ettiğiniz şey hususunda onun eser olduğuna inanmadığınız hâlde yalan söylediniz!

Önce düşün, sonra konuş ey muhâlif! Hakkında ilmin olmayan şeyi ağzına alma. İyi bilmiyorsan öğren. Seni boğazından yakalayacak sözü başından çıkarma. Yoksa iddianı çürütür. Tokatlanır ve anlamayanlar arasında değerlendirilirsin.

Hadis Talebine Teşvik, Hadisin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zamanında Yazılmadığını İddia Edenlere Cevap, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ashâbını, Hadis Ashâbını ve Ehli Sünnet'i Müdafaa, Bir De Bu Kimselerin Başkalarından Fazîletli Olduklarını Beyan Babı

Muhâlif Ebû Yûsuf'tan "Eser Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından -Allah hepsinden razı olsun- rivâyet edilen şeydir" dediğini aktardıktan sonra eserlere saldırmaya başladı. Yine Ebû Yûsuf'tan insanları eserleri talep etmekten alıkoyacak ve eserlere verdikleri değeri azaltacak eserler rivâyet etti. Buna öyle sapık bir tevil iliştirdi ki etrafında bulunanlar iddiası hususunda onu isâbetli görmeye başladı. Eserleri reddetmek için ileri sürdüğü teviller arasında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den güya şöyle dediğini rivâyet etmesi de vardı: *"Hadis benden yayılacaktır. Hadislerden*

CamScanner ile tarandı

hangisi Kur'ân'a uyarsa o benden gelmektedir. Hangisi Kur'ân'a aykırıysa o benden değildir."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisini kastettiği mananın hilâfına yordun. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ancak "İnsanlardan hâfızlar, hem doğru sözlüleri hem yalancıları hem sağlamları hem gâfilleri hadisi aralarında dolaştıracaktır" manasında *"Hadis benden yayılacaktır"* buyurmuştur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* doğru söylemiştir. Söylediği şey rivâyetlerde ortaya çıkmış durumdadır. Bundan dolayı hadisleri bilenler onları eleştiri süzgecinden geçirmekte, hadisler arasından sağlam hâfızların rivâyet ettikleriyle amel etmekte, unutkan gâfillerin rivâyetlerini reddetmekte, yalancıların rivâyet ettiği hadislerin sahte olduğunu söylemektedir. Hadisler arasından hadis seçmek herkesin yapabileceği bir iş değildir. Her insan hadisleri Kur'ân'a arz edip ona hangilerinin muvâfık hangilerinin muhâlif olduğunu bilemez. Bu ancak hadislerin sağlamını çürüğünden ayırt etme hususunda uzman olan, hadislerin tariklerini ve çıkış yerlerini bilen âlim fakihlerin yapacağı bir iştir. Hadislerden sıyrılıp çıkmış olan, hadisleri de Allah Teâlâ'nın kitabından onları doğrulayanları da bilmeyen el-Merîsî'nin, el-Lü'lüî'nin, es-Selcî'nin ve benzerlerinin yapacağı iş değildir bu!

Biz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in söylediğiyle amel ettik de ancak Ma'mer, Mâlik b. Enes, Süfyân es-Sevrî, İbn Uyeyne, Zuheyr b. Muâviye, Zâide, Şerîk, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, İbnu'l Mubârek ve Vekî' gibi fıkıh sahibi sağlam hâfızların rivâyet ettiklerini kabul ettik. Bu kimseler hadisleri rivâyet etmeleriyle, bilmeleriyle ve haklarında fıkıh sahibi olmalarıyla şöhret kazanmıştır ki bu fıkıh el-Merîsî'nin ve adamlarının fıkhına benzemez. İşte biz bu imamların ve benzerlerinin kabulle karşılayarak aralarında dolaştırdığı hadisleri kabul ediyoruz. Reddettiklerini ise reddediyoruz. Kendileriyle amel etmedikleriyle amel etmiyoruz. Çünkü onlar Kur'ân'ın tevili ve manaları hakkında ilim sahibi kimselerdi. Hangi hadisin Kur'ân'a uyduğunu, hangisinin uymadığını el-Merîsî'den ve adamlarından iyi biliyorlardı. Bu yüzden onların rivâyetlerine itimad ettik. Kabul ettiklerini kabulle karşıladık. Şu muhâlifin el-Merîsî ve es-Selcî gibi câhil imamlarının rivâyet ettiklerini de sahte bulduk. Gördüğün üzere biz Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ondan rivâyet ettiğin hadisinde buyurdu-

CamScanner ile tarandı

ğuyla amel ettik. Sense hadislerin Allah'ın kitabına uyanını uymayanından ayırt edebilen bu dev meşhurların rivâyet ettiklerini reddetmek için şu adı sanı bilinmez câhillerin kavillerini hüccet getirmek sûretiyle rivâyet ettiğin hadise aykırı davrandın. Aleyhinde söylediklerimin şâhidi başkası aleyhinde değil ancak kendi aleyhinde kaleme aldığın şu kitabındır.

Yine sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ebû Yûsuf'tan eserlerin başı ve insanları en çok bağlayanı olduğunu rivâyet ettiğin eserlerini reddetmek için ortaya attığın bir yalanı hüccet kıldın. Eserlerin ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerinin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında da Osmân *(radıyallahu anh)* öldürülene kadar ondan sonraki halîfeler zamanında da yazılmadığının, sonra hadislerin çoğaldığının ve onları rivâyet edenlere yöneltilen eleştirilerin arttığının nezdinde sahih olduğunu iddia ettin.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bu iddian gerçeği yansıtmamaktadır. Buna doğruluk adına hiçbir şey karışmamıştır. Hadislerin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve Osmân öldürülene kadar ondan sonraki halîfelerden yazılmadığını sahih olarak nereden öğrendin? Bunu sana kim söyledi? İsnadını söyle bakalım! Söyleyemezsen kendileri aleyhinde aşırıya gidenlerden ve hakkında bilgi sahibi olmadıkları konuda konuşanlardan olursun. Bilakis hadislerin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında da ondan sonraki halîfeler zamanında da yazıldığı nezdimizde sahihtir.

Halîfelerden biri olan Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerinden yaralamalarla ilgili hükümleri ve (zekât olarak verilecek) develerin yaşlarını içeren bir sahife kaleme alıp onu kılıcının yanına iliştirmiştir. Bu sahifede:

الْمَدِينَةُ حَرَامٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ، فَمَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا أَو آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Medîne Ayr'dan Sevr'e kadar haramdır. Kim orada yeni bir iş ortaya atar ya da yeni iş ortaya atanı barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun!" buyruğu da yer almaktadır.

Yine bu sahifede:

CamScanner ile tarandı

الْمُؤْمِنُونَ تَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ وَهُمْ يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ

"Müslümanların kanları birbirlerine denktir. Mertebece en aşağıda olanlarının verdiği eman hepsini bağlar. Yine onlar başkası karşısında birbirlerine destektir." buyruğu yer almaktadır.

Yine bu sahifede:

لَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ

"Müslüman kâfire karşılık öldürülmez. Muâhid de ahdi varken öldürülmez." buyruğu yer almaktadır.

Bunu el-A'meş, İbrâhîm et-Teymî- babası kanalıyla Alî'den rivâyet etmiştir. Bu ceyyid bir isnaddır. İddiana muhâlif olarak bunu sana getirdik. Peki sen nezdinde sahih olduğunu iddia ettiğin hadisi kimden rivâyet ettin? Onu söyle de bunu bildiğimiz gibi onu da bilelim.

حَدَّثَنَا الْحِمَّانِيُّ ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ قَالَ: جَاءَتْ سُعَاةُ عُثْمَانَ إِلَى عَلِيٍّ يَشْكُونَهُ، فَقَالَ لِي: خُذْ هَذِهِ الصَّحِيفَةَ فَإِنَّ فِيهَا سُنَنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاذْهَبْ بِهَا إِلَى عُثْمَانَ، قَالَ: فَذَهَبْتُ بِهَا إِلَى عُثْمَانَ فَقَالَ: لَا حَاجَةَ لَنَا فِيهَا، وَأَتَيْتُ بِهَا عَلِيًّا وَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: ضَعْهَا مَكَانَهَا

105) Bize el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne, Muhammed b. Sûka- Münzir es-Sevrî kanalıyla Muhammed b. el-Hanefiyye'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Osmân'ın zekât memurları Alî'ye onu şikâyet etmeye geldiler. Bunun üzerine Alî bana dedi ki: 'Şu sahifeyi al. Zira içerisinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetleri vardır. Bunu Osmân'a götür.' Ben de onu Osmân'a götürdüm. 'Buna ihtiyacımız yok' dedi. Bunun üzerine onu Alî'ye getirdim ve olup biteni ona anlattım. 'Onu yerine koy' dedi."

İşte halîfelerden biri olan Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ın Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis yazdığı ve yazdığı hadisleri öldürülmeden önce Osmân'a gönderdiği nezdimizde sahihtir.

CamScanner ile tarandı

Peki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanında da Osmân öldürülene kadar ondan sonraki halîfeler zamanında da hadislerin yazılmadığı sana nereden sahih olarak ulaştı ey muhâlif? Sana isnad söylediğimiz gibi sen de bunu isnad et bakalım! Edemiyorsan ne diye aklının ermediği ve anlamadığın şeyi iddia ediyorsun? Sonra câhilin teki senden bunu işitip iddianda isâbetli olduğunu düşünüyor. Hâlbuki iddianda yalancısın sen! Osmân ancak "Biz bu işi iyi biliyoruz ve sahifede yazanlardan haberdarız" manasında "Bu sahifeye ihtiyacımız yok" demiştir.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Abdullah b. Amr da çok sayıda hadis yazmış, ondan hadis yazmak için izin istemiş, o da kendisine izin vermiştir.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: سمعتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: مَا أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرُ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي، إِلَّا مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَأَنَا كُنْتُ لَا أَكْتُبُ

151) Bize Alî b. el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dînâr- Vehb b. Münebbih kanalıyla kardeşinden onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ı şöyle derken işittim: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı arasında Abdullah b. Amr hariç Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den benden çok hadis belleyen yoktu. Çünkü o yazardı, ben yazmazdım."

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلْمَانَ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْفَظَ لِحَدِيثِهِ إِلَّا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، فَإِنَّهُ يَكْتُبُ، وَاسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَكْتُبَ، فَكَانَ يَكْتُبُ بِيَدِهِ، وَيَعِي بِقَلْبِهِ، وَكُنْتُ أَنَا أَعِي بِقَلْبِي

152) Bize Ahmed b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis etti, dedi ki: Bana Abdurrahmân b. Selmân, Ukayl kanalıyla el-Muğîre b. Hakîm'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ı şöyle derken işittim: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı arasında

CamScanner ile tarandı

Abdullah b. Amr hariç kimse onun hadisini benden çok bellemiş değildi. Çünkü o yazardı. Yazmak için Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den izin istedi. O hem eliyle yazar hem kalbiyle bellerdi. Bense sadece kalbimle bellerdim."

Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)* da zekâtlarla ilgili Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiklerini içeren bir ferman yazmıştır.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: أَخَذْتُ عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ كِتَابًا، زَعَمَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَتَبَهُ لِأَنَسٍ وَعَلَيْهِ خَاتَمُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ بَعَثَهُ مُصَدِّقًا، وَكَتَبَ لَهُ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ.. وَسَاقَ أَبُو سَلَمَةَ الحَدِيثَ بِطُولِهِ

153) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Hammâd b. Seleme'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Sümâme b. Abdullah b. Enes'ten bir ferman aldım. Bu fermanı Ebû Bekr'in Enes için onu zekât memuru olarak gönderdiğinde yazdığını ve üzerinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mührünün olduğunu söyledi. Ebû Bekr onun için şunları yazmış: 'Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Bunlar farz olan zekâtın miktarlarıdır...'" Ebû Seleme sonra hadisi bütün uzunluğuyla zikretti.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ فِي الصَّدَقَاتِ نُسْخَةَ كِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهِيَ عِنْدَ آلِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَقْرَأَنِيهَا سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَوَعَيْتُهَا عَلَى وَجْهِهَا ... وَسَاقَهُ أَبُو صَالِحٍ بِطُولِهِ

154) Bize Abdullah b. Sâlih, Leys b. Sa'd- Yûnus kanalıyla İbn Şihâb'dan zekâtlar hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fermanının Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın âilesinde bulunan kopyasını tahdis etti. (İbn Şihâb dedi ki:) "Bunu bana Sâlim b. Abdullah okudu. Ben de olduğu gibi belledim..." Ebû Sâlih sonra hadisi bütün uzunluğuyla zikretti.

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ بِكِتَابٍ فِيهِ الْفَرَائِضُ وَالسُّنَنُ والدِّيَاتُ، وَبَعَثَ بِهِ مَعَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ

155) Bize el-Hakem b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Yahyâ b. Hamza'nın Süleymân b. Dâvûd- ez-Zuhrî- Ebû Bekr Muhammed b. Amr b. Hazm- babası- dedesi kanalıyla tahdis ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Yemenlilere içerisinde farizaların, sünnetlerin ve diyetlerin bulunduğu bir ferman yazmış ve onu Amr b. Hazm beraberinde göndermiştir.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ: فِي خَمْسٍ مِنَ الْإِبِلِ شَاةٌ ... وساق نُعَيْمٌ الحَدِيثَ بِطُولِهِ

156) Bize Nuaym b. Hammâd'ın İbnu'l Mubârek- Ma'mer- Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm- babası- dedesi kanalıyla tahdis ettiğine göre Amr b. Hazm'a şunları yazdı: *"Her beş devede bir koyun vardır..."* Nuaym sonra hadisi bütün uzunluğuyla zikretti.

İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ondan sonraki râşid halîfeler: Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî. Allah onlardan razı olsun. Hadislerin ve eserlerin onların zamanında yazıldığı sahih olarak ortaya konmuştur. Onlara ulaşan senetlerimizi sana zikrettik ey muhâlif! Ya senin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında da Osmân öldürülene kadar ondan sonraki halîfeler zamanında da hadislerin yazılmadığı, bundan sonra hadislerin çoğaldığı ve râvilerine yöneltilen eleştirilerin arttığı şeklindeki iddianın sahih kaynağı nedir? Osmân'ın öldürülmesinden sonra sika hadis râvilerine kim ta'n etmiştir?

Hadisler hususunda kendilerine güvenilmeyen gâfiller önceden beri ithamlara maruz kalagelmiştir ki aralarında Ebû Hureyre de Abdullah b. Amr da Muâviye b. Ebî Süfyân da Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından benzerleri de yoktur. Allah hepsinden razı olsun. Bunlara herhangi bir itham yöneltilmemiştir.

CamScanner ile tarandı

Sonra sen bu konuda Ömer b. el-Hattâb'ın "Hadis aktaranların en yalancısı Ebû Hureyre'dir" dediğini iddia ederek söylemediği bir şeyi ona nispet ettin. Bu Ömer adına uydurulmuş bir yalandır.

İddianda doğruysan bunu rivâyet edenin başındaki örtüyü kaldır bakalım! Zira ortaya çıkaracağın şahıs asla bir sika olmayacak. Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir müslüman Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini sahih ve sağlam bir delil olmadan yalancılıkla itham etmeyi nasıl helâl görür? Hâlbuki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

لَا تسبُّو أَصْحَابِي

"Ashâbıma kötü söz söylemeyin."

احْفَظُونِي فِي أَصْحَابِي

"Ashâbım hususunda beni koruyun."

اللَّهَ اللَّهَ فِي أَصْحَابِي

"Ashâbım hususunda Allah'tan korkun Allah'tan!"

مَنْ سبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ

"Allah'ın lâneti ashâbıma kötü söz söyleyenin üzerine olsun!"

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahâbîsine yöneltilen hangi kötü söz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyetlerinde yalancı olduğu ithamından daha büyüktür? Ebû Hureyre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en doğru sözlülerinden, ondan en çok hadis belleyenlerinden, nâsih ve en geç tarihli hadislerini en çok rivâyet edenlerindendir. Çünkü o Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vefâtından yaklaşık üç yıl önce; Allah, resûlü için hadlerin, farizaların ve hükümlerin çoğunu muhkem hâle getirdikten sonra müslüman olmuştur.

Hem Ömer onu çok önemli işlerin ve vâliliklerin başına getirdiği hâlde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adına yalan uydurmakla nasıl itham etsin? Ömer nezdinde o muhâlifin iddia ettiği gibi olsaydı müslüman-

CamScanner ile tarandı

ların işleri hususunda Ömer'in kendisine güveneceği ve defalarca iş başına getireceği biri olmazdı. Hatta Ömer sonunda ona bir görev teklif etmiş ama o bunu kabul etmemiştir.

157) Bunu bize Mûsâ b. İsmâîl, Ebû Hilâl er-Râsibî- Muhammed b. Sîrîn- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Ömer *(radıyallahu anh)*'tan tahdis etti.

Söylediğimize ilâve olarak Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı onu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den çokça rivâyette bulunmasıyla tanımış ve bu konuda onun sağlam olduğunu söylemiştir. Talha b. Ubeydullah, İbn Ömer ve başkaları onlardandır. Yine Sahâbe'den Abdullah b. Abbâs, Câbir b. Abdullah, İbn Ömer ve Enes b. Mâlik *(radıyallahu anhum)* gibi birçok kimse onun kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den eserler rivâyet etmiştir. Hakkında iddia ettiğin gibi Ebû Hureyre onlar nezdinde yalancılar kategorisinde olsaydı ondan rivâyette bulunmayı asla helâl görmezlerdi.

Hem saymakla bitmeyecek kadar Medîneli, Mekkeli, Basralı, Kûfeli, Şamlı ve Yemenli büyük tâbiî de Ebû Hureyre'den rivâyette bulunmuştur. Saîd b. el-Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahmân, Urve b. ez-Zubeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Atâ, Tâvûs, Mücâhid, Alkame b. Kays, Kays b. Ebî Hâzim, eş-Şa'bî, İbrâhîm, Şamlılardan Ebû İdrîs el-Havlânî ve saymakla bitmeyecek kadar fazlası onlardandır.

Bu zatlar Ebû Hureyre'den çok miktarda hadis rivâyet edip bunları hüccet edinmiş ve rivâyet ettikleriyle amel etmiştir. Hakkında muhâlifin iddia ettiği şeyi onda görmüş olsalardı müslümanlara muhaddislerin en yalancısından hiçbir şey aktarmazlardı.

Şu hâlde Allah'tan kork ey muhâlif! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in attığın iftiradaki niteliğin zıddıyla tanınan sahâbîsi hakkındaki iddiandan dolayı Allah'tan bağışlanma dile! Başında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına yapılan haksızlık karşısında gazaba gelen keskin bir yönetici olsaydı mutlaka karnını ve sırtını acıtır, tüylerinde ve derinde izler bırakırdı da bir daha Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında kötü konuşamaz, emin olmadan onları yalancılıkla itham edemezdin!

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا أَبُو الْأَصْبَغِ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ يَحْيَى الْحَرَّانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَبِي عَامِرٍ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْهُ قَالَ: وَاللَّهِ مَا أَشُكُّ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ نَسْمَعْ. كُنَّا نَحْنُ قَوْمٌ لَنَا عَنَاءٌ وَبُيُوتَاتٌ، وَكُنَّا إِنَّمَا نأتي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَرَفَيِ النَّهَارِ، وَكَانَ مِسْكِينًا لَا أَهْلَ لَهُ وَلَا مَالَ، وَإِنَّمَا يَدُهُ مَعَ يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَأْكُلُ مَعَهُ حَيْثُ كَانَ، فَوَاللَّهِ مَا نَشُكُّ أَنَّهُ سَمِعَ مِنْهُ مَا لَمْ نَسْمَعْ، وَلَا نَجِدُ أَحَدًا فِيهِ خَيْرٌ يَقُولُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ

158) Bize Ebu'l Asbağ Abdulazîz b. Yahyâ el-Harrânî, Muhammed b. Seleme- Muhammed b. İshâk- Muhammed b. İbrâhîm b. el-Hâris- Mâlik b. Ebî Âmir kanalıyla Talha b. Ubeydullah *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Vallahi ben Ebû Hureyre'nin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bizim duymadıklarımızı duyduğundan şüphe etmiyorum. Biz işi gücü ve evi barkı olan kimselerdik. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ancak gündüzün iki ucunda gidebiliyorduk. O ise ailesi de malı da olmayan bir miskîn idi. Eli Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eliyleydi. Nerede olursa orada onunla yerdi. Bu yüzden onun Rasulullah'tan bizim duymadıklarımızı duyduğundan şüphe etmiyoruz vallahi! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adına onun söylemediğini uyduran hayırlı birini de bulamıyoruz."

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ إِذَا سَمِعَ حَدِيثَ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: وَاللَّهِ إِنَّا لَنَعْرِفُ مَا يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ، وَلَكِنْ نَجْبُنُ وَيَجْتَرِئُ

159) Bize Ahmed b. Yûnus'un Âsım b. Muhammed el-Umerî- babası kanalıyla İbn Ömer'den tahdis ettiğine göre o Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadis işittiğinde "Vallahi biz Ebû Hureyre'nin söylediklerini biliyoruz ancak o cesâret gösteriyor, biz korkuyoruz" dermiş.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ مَرَّ بِأَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ يُحَدِّثُ فَقَالَ: لَمْ يَشْغَلْنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

CamScanner ile tarandı

غَرْسُ الْوَدِيِّ، وَلَا سَفْقٌ بِالْأَسْوَاقِ، إِنَّمَا كُنْتُ أَطْلُبُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسلم أَكْلَةً يُطْعِمُنِيهَا أَوْ كَلِمَةً يُعَلِّمُنِيهَا. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: صَدَقْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ كُنْتَ أَلْزَمَنَا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَعْلَمَنَا بِحَدِيثِهِ

160) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Huşeym'in Ya'lâ b. Atâ-el-Velîd b. Abdurrahmân kanalıyla İbn Ömer'den tahdis ettiğine göre o hadis aktarmakta olan Ebû Hureyre'nin yanından geçiyordu. Ebû Hureyre dedi ki: "Beni Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ne hurma fidanları ekmek ne de pazarlarda alışveriş yapmak alıkoyuyordu. Ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sadece bana yedireceği bir yemeği ya da bana öğreteceği bir sözü talep ediyordum." Bunun üzerine İbn Ömer "Doğru söyledin ey Ebû Hureyre!" dedi, "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında en çok bulunanımız ve hadisini en iyi bilenimiz sendin."

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرَ الْمُزَكِّي، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَن سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلَ مِنْكَ، لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ

161) Bize Mûsâ b. İsmâîl, İsmâîl b. Ca'fer el-Müzekkî- Amr b. Ebî Amr- Saîd el-Makburî kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar arasında şefaatinle en bahtiyar olacak kimdir?" diye sordum. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Hadise beslediğin hırsı gördüğümden dolayı bu hadisi bana senden önce birinin sormayacağını tahmin ediyordum ey Ebû Hureyre!"* buyurdu, *"Kıyâmet günü insanlar arasında şefaatimle en bahtiyar olacak kimse içinden gelerek hâlisâne 'Lâ ilâhe illallâh' diyendir."*

Şu hâlde kişi Rabbinin kendisini gözetlediğinin bilincinde olup dilini tutmaz, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en hâfızı olan adamı yalanlamaz, emin olmadığı ve sahih kaynağı olmadığı hâlde onu yalancılıkla itham etmekten geri durmaz mı? Talha b. Ubeydullah ve Abdul-

CamScanner ile tarandı

lah b. Ömer gibileri Ebû Hureyre'nin sağlam olduğuna şehâdette bulundukları hâlde onun yalancılığı bu muhâlife sahih olarak nasıl ulaşmış olabilir? Bu adam bir taşı ısırsaydı ya da bir koru ısırıp dilini yaksaydı kendisi için Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahâbîsi hakkında bunu dile getirmesinden daha hayırlı olurdu.

Muhâlif ayrıca Ebu's Salt'ı şunu anlatırken işittiğini iddia etti: Muâviye b. Ebî Süfyân'ın Beytü'l Hikme (hikmet evi) denen bir evi varmış. Kim bir hadis bulursa onu oraya atarmış. Sonra bu hadisler rivâyet edilmiş!

Bu hiç bilmediğimiz ve rivâyetler arasında bulamadığımız bir nakildir. Ebu's Salt'ın bunu kimden rivâyet ettiğini bile bilmiyorsun. Bunu sika birinden rivâyet etmiş olması mümkün değildir. Ayrıca Muâviye Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den az rivâyette bulunmasıyla tanınan bir zâttı. Dileseydi çok rivâyette bulunurdu ama bundan geri duruyor, insanların karşısına geçip onları Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den çok hadis rivâyet etmekten sakındırıyordu. Öyle ki şöyle diyordu:

اِتَّقُوا مِنَ الرِّوَايَاتِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا مَا كَانَ يُذْكَرُ مِنْهَا فِي زَمَنِ عُمَرَ، فَإِنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يُخَوِّفُ النَّاسَ فِي اللَّهِ. حَدَّثَنَا ابْنُ صَالِحٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ ... وَسَاقَهُ بِإِسْنَادِهِ

162) "Ömer zamanında dile getirilmekte olanlar hariç Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyette bulunmaktan sakının! Çünkü Ömer *(radıyallahu anh)* insanları Allah'tan korkuturdu." Bunu bize İbn Sâlih, Muâviye b. Sâlih'ten tahdis etti... Sonra isnadıyla yukarıdaki eseri aktardı.

Bu muhâlifin yönelttiği ağır bir ithamdır: Muâviye insanların sözlerini araştırıp soruşturmadan topluyormuş da sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ediliyor gösteriyormuş! Muâviye bu yolu tutmayı helâl görseydi sözleri kendi tarafından uydurur, sonra bunları Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e nispet ederdi. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahâbîsi olduğuyla ve insanların avamından birinin sözünü ona nispet etmediğiyle bilindiğinden dolayı bunlar ondan kabul de edilirdi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kâtibi olan Muâviye'nin ondan az rivâyette bulunması Ebu's Salt'tan rivâyet ettiğinin yalan olduğunu sana gösterir. Doğ-

CamScanner ile tarandı

ru sözlüysen bunun isnadını ortaya çıkar bakalım! Bunu asla bir sikaya dayandıramayacaksın!

Sen Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının ondan en çok rivâyette bulunanlarından olup bununla tanınan Abdullah b. Amr b. el-Âs hakkında da bir iddia ortaya attın. Onun Yermük Savaşı'nın yaşandığı gün kitap ehlinin kitaplarıyla yüklü iki deve elde ettiğini, bu kitaplarda geçenleri insanlara Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dayandırarak rivâyet etmekte ve ona "Bize şu iki yük devesinden hadis aktarmaz mısın?" denmekte olduğunu söyledin.

Ne saçmalıyorsun sen ey muhâlif! Abdullah b. Amr Yermük Savaşı'nın yaşandığı gün kitap ehlinin hadislerini içeren kitaplarla yüklü iki deveyi elde etmiş olsa bile Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisi hususunda ümmet nezdinde güvenilir biriydi. Ümmet onun develerin yükü olan kitaplarda bulduğunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet etmeyeceğini bilirdi. Abdullah develerin yükü olan kitaplarda bulduğunu bu kitaplarda bulduğunu söyleyerek, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den işittiklerini de ona nispet ederek rivâyet ederdi. Hakkında câhilce ortaya attığın iddianın aksine ne bu hadisleri ötekilere ne de ötekileri bu hadislere karıştırırdı. Allah sana bunu soracaktır!

Artık rivâyetler hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına ta'n etmeyi bırak be adam! Zira onlar iddia ettiğin gibi ümmet tarafından cerh edilmiş bile olsalardı -ki değillerdi- zikri geçenler haricinde Muhâcirler'den ve Ensâr'dan kendilerine hiçbir sûrette ta'n edemeyeceğin ve meselemizle ilgili seni öfkelendirecek hadisler rivâyet etmiş olan bin kişi karşısında lehine hiçbir hüccet olmazdı.

Fakihlerin tamamı söz birliğiyle ifâde etmiştir ki adâlet sahiplerinin şehâdetleri, beraberlerinde adâlet sahibi olmayan biri şehâdette bulunduğunda düşmez.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında kötü örnek getirilmez. Allah'a hamd olsun ki her biri adâlet sahibidir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında onlara güveniliyordu. Asıl cerh edilecek onları cerh edendir. İçlerinde yüz münker hadis bulundu diye sika kimselerden rivâyet edilen meşhûr ve mahfûz yüz bin hadisin sahte olduğu söylenmez.

CamScanner ile tarandı

Aralarında gaflet, unutkanlık ya da beceriksizlik ile itham edilen yirmi adam bulundu diye rivâyetlerinde hafızaları kuvvetli ve sağlam bin adam cerh edilmez.

Oh! Sana şifa vermeyecek olanın verdiği yorgunluk yanına kâr kalsın! İçlerinde iki sahte dinar bulunan yüz dinar nasıl geçmez kılınmıyorsa aynı şekilde biz aralarında cerh edilen iki kişi var diye müslümanlar topluluğun tamamını cerh etmeyiz. Sahte olanın sahte olduğunu söyler, eleştiri süzgecinden başarıyla geçeni de tedâvüle sokarız.

Artık sana bir faydası dokunmayan şu sapıklıklarla ve şaşırtmacalarla ne yapacaksın? Zira senin şu hurâfelerinden dolayı ilmin ve eserlerin peşi bırakılmaz. Bu konuda söylediğin yolun tutulması gerekseydi şüphesiz ilim talebi ilim ehline haram olurdu. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"İlim talebi her müslümana farzdır"* buyruğu ilim talebini terk etmenin her müslümana farz olduğuna delâlet eder, *"Melekler kanatlarını ilim talibi karşısında talep ettiği şeye rızalarının göstergesi olarak indirir"* buyruğu meleklerin kanatlarını talep ettiği şeye hoşnutsuzluklarının göstergesi olarak indirdiğine delâlet eder, *"Denizdeki balığa varıncaya kadar her şey ilim talibi için bağışlanma diler"* buyruğu da her şeyin ilim talibine lânet ve beddua ettiğine delâlet ederdi. Kısacası iddiana göre hak manalar bâtıla evrilir, mâruf da münkere dönüşürdü. Biz biliyoruz ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ilim talebiyle kastettiği kelâmcıların ve kıyasçıların sapıklıkları değildi. Kastettiği ancak rivâyet edilenlerdi.

Sen zındıkların muhaddislerin hadisleri arasına karıştırdıkları on iki bin hadis uydurduklarını söylemiştin, değil mi? Hodri meydan ey basîret ve firâset sahibi çok becerikli uzman! Haydi bunlar arasından bize on iki hadis bulup göster! Bu elinden gelmiyorsa ne diye ilmi ve dini câhillerin gözlerinde şu hurâfelerinle kötü gösteriyorsun? Dini kötü gösterdiğini söyledik çünkü bu hadisler Kur'ân'dan sonra Allah'ın dinidir ve her fıkhın aslıdır. Dolayısıyla hadislere ta'n eden aslında Allah Teâlâ'nın dinine ta'n etmektedir.

Sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurarak hadisini fıkhın aslı konumuna yerleştirdiğini işitmedin mi:

CamScanner ile tarandı

نَضَّرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا، فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ، وَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ غَيْرُ فَقِيهٍ

"Allah sözümü işitip belleyen kulun yüzünü ağartsın! Fıkhı kendisinden daha fakih olana taşıyan nicesi vardır! Fıkhı taşıyan nicesi fakih değildir!"

Gördüğün üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün fıkhın aslının Kur'ân'dan sonra imamın el-Merîsî ile senin reddettiğin hadisleri olduğunu söylemiştir.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ ثَنَا زَائِدَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: إِنَّ هَذَا الْحَدِيثَ دِينٌ، فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَهُ

163) Bize Ahmed b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize Zâide, Hişâm b. Hassân kanalıyla İbn Sîrîn'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Şüphesiz bu hadis dindir. Şu hâlde onu kimden aldığınıza bakın!"

Dinine ta'n ettikten sonra Allah Teâlâ'nın huzuruna çıktığında neyle karşılaşacağını düşünüyorsun ey muhâlif? Sonra rivâyetler hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını cerh etmekle yetinmedin de tâbiîlere de ta'n etmeye kalktın. "İbn Ömer'in kölesine 'Dikkat et de İkrime'nin İbn Abbâs adına yalan söylediği gibi benim adıma yalan söyleme!' dediğini görmez misin?" dedin. Bu şekilde etrafındaki câhilleri İkrime gibi biri hakkında bu söylenmişse bütün rivâyetlerin bâtıl olması gerektiği vehmine sevk ettin. Hadis râvilerinin tamamı hakkında İbn Ömer'in İkrime hakkında beslediği zannın beslenmesini amaçladın.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: İddian doğrultusunda İbn Ömer İkrime'nin vehme düşmüş olduğunu düşünüyor olsa bile İkrime'den başkalarının gerek İbn Abbâs'tan gerekse başkalarından rivâyet ettiklerinde sana rahat yoktur. Bunlar seni öfkelendirecek şeylerle doludur ki râvilerine hiçbir şekilde ta'n edemezsin. Saîd b. Cubeyr, Atâ, Tâvûs, Mücâhid, Ubeydullah b. Abdullah, Câbir b. Zeyd ve benzerleri bu râvilerdendir. Ne hayret sana ki İkrime'nin iddianın bâtıllığını ortaya koyan şey hususunda İbn Abbâs'tan rivâyetine ta'n ediyor, diğer taraftan iddianı savunmak için kim

CamScanner ile tarandı

oldukları bilinmeyen kimselerin oluşturduğu Bişr el-Merîsî- Ebû Şihâb el-Havlânî- Nuaym b. Ebî Nuaym isnadıyla, el-Kelbî- Ebû Sâlih- İbn Abbâs isnadıyla ve âlimlerin icmâ ile terk ettikleri benzeri isnadlarla rivâyet ettiklerini hüccet diye getiriyorsun!

Hadislerden hangisi görüşüne uyarsa zayıf olsa bile sana göre kabul edilebilir mi oluyor? Hangisi görüşüne uymazsa âlimler tarafından kabulle karşılansa bile nezdinde terk edilmeyi mi hak ediyor? Bu büyük bir zulüm ve haksızlıktır.

Yine sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini reddetmek için ümmetten akıl sahibi ya da câhil kimsenin senden önce benzerini dile getirmediği gülünç bir şey söyledin. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen sahih eserler arasından ancak bir kimsenin yalan oldukları takdirde karısının boş olacağını söyleyerek yemin ettiğinde karısının boş olacağı hadisler ile hüccetin kâim olacağını iddia ettin. "Bir adam Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ait ondan sahih olarak rivâyet edilen bir hadisin yalan olduğunu bu yemini dile getirerek söylese karısı boş olmaz ki!" dedin.

Kendisine reddiye veren bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bu iddianla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen eserlerin tamamını bâtıl hâle getirdin ki bunlar arasında hüccet kıldıkların da kılmadıkların da vardır. Teviline itibar edilenlerden olsaydın insanlara gidecekleri bir yol açmış ve haberler hususunda onlara senden önce hiç kimseden benzerini işitmedikleri bir kıstas koymuş olacaktın. İddiana göre imamların hadisler arasından bir hadisi, onun kesinlikle doğru ya da yalan olduğu yönünde karısının boş olması üzerine yemin ederek başlamadığı sürece seçmemesi, yemininde sâdık olmadığı takdirde karısı boş olacaksa onunla amel etmesi, olmayacaksa onu terk etmesi gerekmektedir.

Veyl olsun sana! Âlimler önceden beri en sahihi hakkında da en zayıfı hakkında da yemin etmenin kimseye caiz olmadığını bile bile bu eserleri seçip bunlarla amel edegelmiştir. En sahihi hakkında yemin etmeye cevaz vermemişlerdir çünkü onu kesinlikle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurmuştur. En zayıfı hakkında yemin etmeye de cevaz vermemişlerdir çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu kesinlikle söylememiştir. Bunun yerine

CamScanner ile tarandı

onlar haberler arasında en mahfuz olanı, râvilerinden de en sağlam olanı, sonra sağlamlıktan ondan sonra geleni, sonra ondan sonra geleni ortaya çıkarmak hususunda gayretlerini esirgemiyorlar, bu haberler hususunda onlara kadınlarını boşamayı söz konusu ederek dile getirmelerini vacip kıldığın yeminlerle mükellef olmadıklarını düşünüyorlardı. Tâ ki senden önce ne bir müslümanın ne de bir kâfirin dile getirdiği bu bidati ortaya attın.

İddiana göre kâdıların ve hâkimlerin kendileri nezdinde adâlet sahibi olan kimselerin şehâdetini ancak şehâdetlerinin doğru veya yanlış olduğu yönünde hanımlarını boşamayı dile getirerek yemin ettikleri takdirde hanımları boş olmayacaksa kabul etmeleri gerekir.

Ne diyorsun sen? Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden kim rivâyetlere ittibâ ve onlardan seçilmesi gerekenleri seçme hususunda senden önce bu tevili dile getirmiştir? Kâdıya vacip olan ancak şahidleri araştırması ve ihtiyatlı davranmasıdır. Şahidlerden kim onun nezdinde adâletli bulunursa onun şehâdeti doğrultusunda hüküm verir. Kâdı şahidin yalan söylediğine muttali olmadıktan sonra şahid Allah'ın ilminde şehâdetinde yalancı olsa bile yapacağı budur. Cerh edilenin şehâdeti de reddedilir. Kâdı şahidin doğru söylediğine muttali olmadıktan sonra şahid Allah'ın ilminde şehâdetinde doğru sözlü olsa bile yapılması gereken budur. Bu eserlerle amel etmede ve bunları râvilerinden kabul etmede izlenmesi gereken yol da budur, dile getirerek kendini maskara ettiğin ve gülünç duruma düşürdüğün tevil değil!

Muhâlif ayrıca Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen hadisler arasında münker ve çok çirkinsenecek hadisler olduğunu, bunları rivâyet etmenin caiz olmadığını iddia etti. Bunlardan bir kısmı uydurma olan bir kısmı da rivâyet edilen bazı hadisleri derledi ve manalarını açıklamaktan geri durdu. Bunu yapmaktaki maksadı etrafındaki ilmi kıtlara; rüyet, nüzûl, ayrıca sağlam âlimlerin rivâyet edip hak gördüğü sıfatlar hakkında Cehmiyye'yi öfkelendirecek hadisler de dâhil olmak üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen eserlerinin tamamının rivâyet edilmeleri ve dayanak kılınmaları caiz olmayan bu münker hadislerin yolundan geldiğini düşündürmekti. Muhâlif münker olduklarını ve çirkinsenmeyi hak ettiklerini ikrar ettikten sonra bu hadislerin manalarını açık-

CamScanner ile tarandı

lamaya ve onlar için -iddiasınca- doğru tevile götürecek çıkış yolları aramaya başladı.

Ne diyorsun sen ey muhâlif? Çirkinsenmeyi hak ettiklerini söylediğin, nezdinde temelsiz olan ve aktarılmaları caiz olmayan hadislerin manalarını açıklamaya seni sevk eden nedir o zaman? Nezdinde illetli ve çirkin olduklarından dolayı onları reddetseydin bunları münker görüp yalanladıktan sonra sâbit olduklarına inanıyormuşçasına doğruluk imkânı bulunmayan ve senden önce herhangi bir toplumdan hiç kimsenin dile getirmediği sapık manalara yormaktan daha iyi bir iş yapmış olurdun.

Sonra bu münkerlerden birinin Ebû Usâme'nin Hişâm b. Urve- babası kanalıyla Abdullah b. Amr'dan rivâyet ettiği şu hadis olduğunu iddia ettin: "Allah melekleri iki kolun ve göğsün nûrundan yarattı." Ayrıca "Bazıları 'iki kolun ve göğsün kıllarından' demiştir" dedin.

Şimdi bu muhâlife denir ki: Bu hadis sana göre rivâyetlerin çoğunun kendilerinden dolayı terk edileceği münkerlerdense neden bunu sâbit olduğuna inanıyormuşçasına "Bize göre bunun manası kol ve alın diye isimlendirilen yıldızların isimleri hakkında söylenen mana olabilir" diyerek tefsir ettin?

Ne diyorsun sen ey muhâlif? Hadisi münker gördün ama tefsirin ondan münker çıktı! Allah melekleri kol ve alın diye isimlendirilen yıldızların nûrundan ve kıllarından mı yaratmıştır yani? Yoksa yıldızların meleklerin kendilerinden yaratılacağı kılları mı vardır? Bu tefsirle müfessirlerin tamamından ayrı düştün ve pek duyulmadık bir şey söyledin. Bu imkânsız manaları dile getirebilmek için neredeyse Arapçanın altını üstüne getirecektin: Allah melekleri kol diye isimlendirilen yıldızların kıllarından yaratmış!

Yine sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini reddetmek, bunları talep etmeyi ve toplamakla uğraşmayı kerih göstermek için Süfyân es-Sevrî'den aktardığın bir eseri, onun "Bu hadisler ölüm için yapılacak hazırlıklardan değildir" dediğini, ayrıca Şu'be'nin "Bu hadisler sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymaktadır" dediğini, bir de İbnu'l Mubârek'in "Allah'ım! Hadis için yolculuğa çıkma cürmümü bağışla!" dediğini hüccet getirdin. Böylece bu söylediklerinin eserlere bir ta'n niteliğinde olduğunu

CamScanner ile tarandı

ve eserleri toplayıp onlara göre amel etmeyi kerih gördükleri manasını içerdiğini düşündürdün. Doğru yolu ıskaladın ve yanlış tevilde bulundun. Çünkü onlardan gelen bu nakiller söz konusu eserleri dinin asıllarından saymadıkları ve hadis talebini en fazîletli amel görmedikleri manasına gelmemektedir. Ancak onlar hadis talebine bir nebze riyânın ve kendini beğenmişliğin karışabileceğinden, hadis talebinde kendilerinden aşağıda olanlar karşısında hadisle kibirlenebileceklerinden ya da hadisleri toplayıp yazdıktan sonra kendilerine vacip olanı yerine getiremeyeceklerinden yani o hadislerle amel edemeyeceklerinden, böylece hadislerin aleyhlerinde birer hüccet olacağından endişelenmişlerdir. Yani kendilerinden aktardığın sözlerinde onlar adamlarınla birlikte sen gibi ilmi ve hadisleri değil kendilerini küçük görmüştür.

Haklarındaki iddian doğrultusunda bu rivâyetler onlar nezdinde kötü amellerden olsaydı bunları bir araya getirip insanlara aktarmazlar, insanları bunlarla amel etmeye çağırmazlar ve böylece içine düştükleri günaha onları ortak etmezlerdi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şu buyruklarını rivâyet ettikleri hâlde senin gibi câhillerden başka kim onlar hakkında bu zannı besleyebilir:

حدِّثوا عَنِّي وَلَا حَرَجَ

"Benden hadis aktarın, bunda bir darlık yoktur."

نَضَّرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وَبَلَّغَهَا غَيْرَهُ

"Allah sözümü işitip belleyen ve onu başkasına aktaran kulun yüzünü ağartsın!"

لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ مِنْكُمُ الْغَائِبَ

"Sizden burada olan olmayana aktarsın."

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"İlim talebi her müslümana farzdır."

مَا سَلَكَ رجلٌ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهَا عِلْمًا إِلَّا سهَّل اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ

CamScanner ile tarandı

"Kim kendisinde bir ilim arayacağı bir yola girmişse Allah mutlaka bunun vesîlesiyle cennete giden bir yolu (ona) kolaylaştırmıştır."

إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضًا بِمَا يَطْلُبُ

"Şüphesiz melekler kanatlarını ilim talibi karşısında talep ettiği şeye rızalarının göstergesi olarak indirir."

Bu hadislerde sözü edilen işte şu eserlerdir. Bunlar Kur'ân'dan sonra dinin asılları ve fürûâtıdır. Dolayısıyla kim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in talebine, tebliğine ve işitmeyenlere edâsına teşvik ettiği bu hadislerden birini işitirse Süfyân'dan, Şu'be'den ve İbnu'l Mubârek'ten aktardıklarının dile getirdiğin tevile aykırı bir mana taşıdığını yakînen bilir.

Ne diyorsun sen? Böyle demelerinin sebebi ancak kendilerine çok hadis verilmiş olup da onlarla gerektiği şekilde amel etmeye muvaffak kılınmayacakları, kendilerinden önceki sâlih âlimlerin taşıdığı sekînet, vakar, vera ve ibâdet gibi ahlâkî hasletlerle bezenemeyecekleri, en güzel edeplerivle edeplenemeyecekleri endişesini taşımalarıdır.

فَقَدْ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ يَحْيَى يَقُولُ: قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: طَلَبْنَا الْعِلْمَ فَأَصَبْنَا مِنْهُ شَيْئًا، فَطَلَبْنَا الْأَدَبَ فَإِذَا أَهْلُهُ قَدْ مَاتُوا

Yahyâ b. Yahyâ'yı şöyle derken işittim: İbnu'l Mubârek dedi ki: "İlmi aradık ve ondan bir miktar elde ettik. Sonra edebi aradık ama baktık ki ehli ölmüş!"

Kezâ eş-Şa'bî "İlmi sahibinin hilmi süslemiştir" demiştir.

Kezâ İbn Sîrîn "İlim gitti de ondan geriye kötü kaplardaki toz toprak kaldı" demiştir.

Evet, bu zâtlardan aktardığın sözlerde onlar ilmin Allah Teâlâ'nın vechine hâlis olması için gereken bu edep ve hasletlerle rızıklandırılmamış olabilecekleri endişesini dile getirmişlerdir. Dolayısıyla söyledikleri ilmi tazim ettiklerinin ve ona büyük değer verdiklerinin bir ifâdesi olmuştur. Değilse söyledikleriyle ilmi senin yaptığın gibi küçümsemiş ya da bâtıl olduğunu üstü kapalı olarak ifâde etmiş değillerdir.

CamScanner ile tarandı

وَسَمِعْتُ الطَّيَالِسِيَّ أَبَا الْوَلِيدِ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: طَلَبْتُ هَذَا الْعِلْمَ يَوْمَ طَلَبْتُهُ لِغَيْرِ اللَّهِ، فَأَعْقَبَنِي مَا تَرَوْنَ

164) Ebu'l Velîd et-Tayâlisî'yi İbn Uyeyne'yi şöyle derken işittiğini söylerken işittim: "Bu ilmi talep ettiğim zaman Allah'tan gayrısı için talep ettim de Allah bundan dolayı beni görmekte olduğunuz şeyle cezalandırdı."

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Demek istediği şudur: "İlmi talep ettiğim gün kendimde o hâlis niyeti göremedim. Allah da beni hadisle amel etmeye, dünyaya değer vermemeye ve âbidliğe muvaffak kılmayarak sadece insanlara hadis aktarmakla meşgûl olmamla cezalandırdı."

eş-Şa'bî'den de "İsterdim ki bir şey sormamış olayım" dediği rivâyet edilmiştir. "Çünkü hakkında soru sorduğum şeyler aleyhimde birer hüccet oldu" demek istemiştir.

Yine eş-Şa'bî "Biz fakih değil, hadis râvisiyiz" demiştir.

Kezâ el-Hasen şöyle demiştir: "Sen hiç fakih gördün mü ki? Fakih ancak dünyaya değer vermeyen, âhirete rağbet eden, Allah'ın hükmünü yayarken taviz vermeyen ve tartışmayan kimsedir. Kendisinden kabul edilirse Allah'a hamd eder. Reddedilirse yine Allah'a hamd eder."

Görüldüğü üzere bu zatlar hadis ehli oldukları hâlde hadis ehlinden olamayacaklarından endişelenmiştir. Bundan ve benzerlerinden endişelenmeleri müminlerin kalplerinde ancak kendilerine duyulan sevgiyi ve saygıyı, ayrıca ilmin elverişli kaplarından olamayacaklarından korkmaları ilme verilen değeri arttırmıştır.

وَرَوَى الْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: مَا رَأَيْتُ فِيمَا مَضَى وَفِيمَا بَقِيَ مُؤْمِنًا ازْدَادَ إِحْسَاناً إِلَّا ازْدَادَ شَفَقَةً، وَلَا مَضَى مُنَافِقٌ وَلَا بَقِيَ ازْدَادَ إِسَاءَةً إِلَّا ازْدَادَ بِاللَّهِ غِرَّةً. حَدَّثَنَا سَعْدُوَيْه عَنِ الْمُبَارَكِ بْنِ فَضَالَةَ عَنِ الْحَسَنِ

165) Mubârek b. Fedâle, Hasen'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ben ne göçenler ne de kalanlar arasında hiçbir mümin görmedim ki iyiliği arttığında endişesi de artmasın. Diğer taraftan göçen veya kalan bir

CamScanner ile tarandı

münâfığın kötülüğü artmışsa mutlaka Allah'la aldanışı da artmıştır." Bunu bize Sa'dûye, Mubârek b. Fedâle kanalıyla Hasen'den tahdis etti.

Yine muhâlif önceki mezhebini desteklemek için câhillleri şaşkınlığa sevk eden münker bir hadisi hüccet getirdi. Bu şekilde onlara; Ehli Sünnet'in rüyet, nüzûl ve Allah Teâlâ'nın diğer sıfatları hakkında rivâyet ettiği, Cehmiyye'nin iddialarına reddiye mâhiyetinde zikredilen sahih ve meşhur rivâyetlerin de tıpkı bu hadis gibi münker, meçhul ve mehcûr olduğunu düşündürdü. Hammâd b. Seleme'nin Ebu'l Mühezzim kanalıyla Ebû Hureyre'den onun şöyle dediğini tahdis ettiğini söyledi: "'Ey Allah'ın Resûlü! Rabbimiz nedendir?' diye soruldu. Bunun üzerine o şöyle buyurdu: 'Ne bir yerden ne bir gökten apacı bir sudandır. Bir at yaratmış, sonra onu koşturmuş, at terleyince kendisini o terden yaratmıştır.'"

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Sende anlayışın ve aklın kırıntısı bulunsaydı âlimler nezdinde aslı olmayan ve Hammâd'dan ancak dinlerinde itham edilen kimselerin rivâyet ettiği böylesi bir hadisi insanlar arasında yaymaz; böylece bunu senden işiten bazılarının bir aslının olduğunu düşünüp bu şekilde saptırılmasına ya da sapmasına yol açmazdın.

Bu hadisin İbn Seleme'nin kitabında aslı bilinmemektedir. Bunun muhâlife nereden ulaştığını da bilmiyoruz. Hadisi münker kılan şeylerden biri de manasının imkânsızlığı, hatta hiçbir şekilde açıklanamayacak ve hiçbir kıyâsa sığmayacak bir küfür oluşudur. Kendisi var olmadan evvel terleyen atı nasıl yaratmış olabilir sence? Ne diyorsun sen ey muhâlif? Biz Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu söyleyenleri bile tekfir ediyoruz. Kendisinin yaratılmış olduğunu söyleyenleri nasıl tekfir etmeyelim?

Câhillerin kalplerine gerek duymadıkları şeyleri sokuyorsun ya, Allah seni hayırla mükâfatlandırmasın! Bunu kimden rivâyet ettin ki sen? Hammâd'dan mı? Kimden işittin? Bize ismini söyle de onu bilelim. Bizim tek bildiğimiz Allah'ın her şeyden önceki el-Evvel olduğudur. Şu hâlde o ter nasıl Ondan önce olmuştur da O kendisini ondan yaratmıştır? Bu hadisin tefsirine ihtiyaç yoktur. Çünkü içerisindeki şahid bâtıl olduğuna şehâdet etmektedir.

Sonra çirkin bula bula dile getirip rivâyet ettiğin şeye rıza göstermedin de bunun imamın es-Selcî'den gelen bir tefsiri olduğunu söyledin. O

CamScanner ile tarandı

demiş ki: "Bu hadisin tevili şu olabilir: Kâfirler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Allah *(azze ve celle)*'nin gayrısında kendilerine ibâdet etmekte oldukları ilahlarını sormuş olabilirler. Zira büyükleri ve âlimleri onlar nezdinde birer rab gibiydi. Nitekim Allah Teâlâ *'Âlimlerini ve rahiplerini Allah'ın gayrısında rabler edindiler' (Tevbe, 31)* buyurmuştur."

Bu câhil es-Selcî'ye verilecek cevap şudur: Veyl olsun sana! Allah kâfirlerin rabler edindiği o âlimleri ve rahipleri koşturduğu terden mi yaratıyor yani? Yine aynı hadiste Onun ne bir yerden ne bir gökten olduğu geçmektedir. Âdemoğullarından biri Allah'ın Âdem'i yerden, zürriyetini de onun neslinden yarattığı hususunda şüphe etmiş midir? Yoksa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'ın kâfirlerin kendisinin gayrısında rabler edindiği âlimleri ve rahipleri hangi şeyden yarattığını bilmiyor muydu ey Selcî? Ya da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onların âdemoğullarından olduğundan haberi yok muydu da "Allah onları herhangi bir yerden ya da gökten değil atın terinden yarattı" dedi?

Bu es-Selcî bu tefsirle gerçekten doğru yoldan saptı. Peşinden gidenler de bu yüzden saptı. Bülûğa ermemiş bir çocuk bunu tefsir etseydi bundan daha câhilce ve daha imkânsız bir tefsiri dile getiremezdi. Bu, şu es-Selcî'nin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e izâfe ettiği bir küfürdür.

Veyl olsun sana! Biz bu hadisi reddediyor ve münker görüyoruz. Sense önce çirkinsiyor, sonra sâbit olduğunu söylüyor, sonra tefsir edip ona çıkış yolları arıyorsun ki onu savunabilesin. Bu hadis ne kadar münker olsa da hakkındaki tefsirin daha münkerdir.

Yine muhâlif Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini reddetmek ve râvileri olan âlimleri taklide karşı çıkmak için Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî'den aktardığı bir sözü hüccet getirdi. Bişr de bunu Âmir eş-Şa'bî'den aktarıyormuş. Muhâlif sorusuyla gururlanarak dedi ki: "Bişr b. Ğıyâs'a ilimde taklidi sordum da şöyle dedi: 'Âlimlere haramdır, haram kılınmıştır. Tâ ki âlim Kitab'dan, Sünnet'ten ve icmadan meselenin aslını bilsin. Taklid ancak ilmi olmayan câhillere caizdir.'"

Evet, muhâlif bunu Bişr'e sorduğundan dolayı Hasen'e ya da İbn Sîrîn'e sormuşçasına gururlandı. Bilmiyordu ki kendisine bu meseleyi sorduğu kişi Kitab ve Sünnet'in câhili, icmaya muhâlif, hata etse hatasının

CamScanner ile tarandı

vebâli boynuna dolanacak, isâbet etse isâbetine itibar edilmeyecek cehmînin tekiydi. Çünkü o Allah'ın dini hususunda şüphe odağı, Allah'ın kitabı hususunda itham hedefi, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine ta'n eden biri idi. Hem sen Ebû Yûsuf'tan bu sapıklıklardan ötürü onu yakalayıp cezalandırmaya niyetlendiğini, onun da Ebû Yûsuf'tan kaçıp Basra'ya gittiğini rivâyet ettiğin hâlde el-Merîsî'den nasıl fetva istersin?

Bişr'in söylediği doğruysa adamlarınla birlikte vay senin hâline! Çünkü siz verdiğiniz fetvaların çoğunda dininizi Ebû Hanîfe'ye, Ebû Yûsuf'a ve Muhammed b. el-Hasen'e bağlamış durumdasınız ki bu fetvaların çoğunda herhangi bir âyete ya da sünnete dayanmıyorsunuz.

Bizim söylediğimiz şudur: Âlimler ihtilâf ettiğinde âlimin içtihad etmesi ve meselenin aslını araştırması gerekir. Tâ ki bütün gayretini ortaya koyup meseleyi elinden geldiği ölçüde anlasın. Meseleyi Kitab ve Sünnet'ten anlayamazsa kendisinden önceki selef âlimlerinin reyi onun için kendi reyinden daha hayırlı olur. İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın söylediği gibi: "İyi dinleyin! Sakın sizden bir adam dinini bir adama bağlayıp da o iman ettiğinde iman edip o küfrettiğinde küfreder olmasın. Bunu mutlaka yapacaksanız dininizi ölülere bağlayın. Çünkü dirinin fitneye düşmeyeceğinden emin olunmaz."

Yine İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Sizden kime bir dava getirilirse Allah'ın kitabındakiyle hüküm versin. Allah'ın kitabında bulamazsa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetindekiyle hüküm versin. Rasulullah'ın sünnetinde de bulamazsa kendisinden önceki sâlihlerin verdiği hükümler arasından hüküm versin."

Görüldüğü üzere İbn Mes'ûd ölüleri taklid etmeyi, sâlihlerin araştırarak ve ihtiyatla verdikleri hükmü uygulamayı mübah görmüştür. Peki taklidi ümmete haram kılan şu sapık el-Merîsî kimdir? O kimdir ki sözüyle bir şey helâl ya da haram kılınsın?

Şurayh ve İbn Sîrîn "Esere tutunduğumuz sürece asla sapmayız" demiştir.

CamScanner ile tarandı

İbrâhîm de şöyle demiştir: "Yol ancak ilk yoldur. Bize (abdest alırken) sadece tırnaklarını yıkadıkları ulaşsaydı bundan yukarısını yıkamazdık. Amellerine muhâlefet etmen bir kavmi hor görmek olarak yeter."

Demek ki eserlere uymak takliddir. el-Merîsî'ye göre kişinin kendisinden önceki fakihlere uyması caiz değilse Allah Teâlâ'nın *"onlara ihsan ile uyanlar" (Tevbe, 100)* buyruğunda söz konusu ettiği uymak nasıl anlaşılmalıdır? Sahâbe'nin ve onlardan sonra gelen Tâbiîn'in eserlerini ne yapacaktır kişi esere muhâlif olarak aklıyla çıkarsadıkları hariç bunlardan herhangi biriyle amel etme genişliği olmadıktan sonra? Bu takdirde eserler işlevsiz hâle gelir, haberlerin hükmü kalmaz, ilim talebi ehline haram kılınır, insanlar da el-Merîsî ile adamlarının küfürleri ve imkânsız tefsirleri gibi aklın gerektirdiklerinden (!) ayrılmaz. Biz onların söylediklerini Kitab ve Sünnet'e arz ettik de söylediklerinin çoğunda Kitab ve Sünnet'e isâbet edemediler.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ الْمَصْرِيُّ عَنِ الْهِقْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ قَالَ: مَا رَأْيُ امْرِئٍ فِي أَمْرٍ بَلَغَهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا اتِّبَاعَهُ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ فِيهِ أَصْحَابُهُ مِنْ بَعْدِهِ كَانُوا أَوْلَى فِيهِ بِالْحَقِّ مِنَّا، لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَثْنَى عَلَى مَنْ بَعْدَهُمْ بِاتِّبَاعِهِمْ إِيَّاهُمْ، فَقَالَ: {وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ}، وَقُلْتُمْ أَنْتُمْ: بَلْ نَعْرِضُهَا عَلَى رَأْيِنَا فِي الْكِتَابِ، فَمَا وَافَقَهُ مِنْهَا صَدَّقْنَاهُ وَمَا خَالَفَهُ تَرَكْنَاهُ، وَتِلْكَ غَايَةُ كُلِّ مُحْدِثٍ فِي الْإِسْلَامِ: رَدُّ مَا خَالَفَ رَأْيَهُ مِنَ السُّنَّةِ

166) Bize Abdullah b. Sâlih el-Mısrî, el-Hıkl b. Ziyâd kanalıyla el-Evzâî'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Kendisine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ulaşan bir emir karşısında bir kimsenin onun gereğini yerine getirmekten başka reyi olamaz. Bir konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bir buyruk yoksa ve o konuda ondan sonraki ashâbı bir şey söylemişse onlar o konuda hakka isâbet etmiş olmaya bizden daha yakındır. Çünkü Allah Teâlâ onlardan sonra gelenleri onlara uyduklarından dolayı övmüş, *'onlara ihsan ile uyanlar'* buyurmuştur. Sizse 'Yok! Biz eserleri Kitab hakkındaki reyimize arz ederiz: Reyimize uyanı doğrular, uyma-

CamScanner ile tarandı

yanı bırakırız.' dediniz. İşte bu yani reyine muhâlif olan sünnetleri reddetmek İslâm'da yenilik ortaya atan herkesin gâyesidir."

Ebû Seleme b. Abdurrahmân, Hasen el-Basrî'ye "İnsanlara reyinle fetva verme!" demiş, Hasen de "Bizim reyimiz onlar için kendi reylerinden hayırlıdır" diye karşılık vermiştir.

Dinini Kur'ân'ı buyurup indirene de onu getiren resûle de taklîd etmeyen (bağlamayan), Allah *(azze ve celle)*'nin sıfatları ve kelâmı hususunda kastettikleri manaların hilâfını dile getirerek onlara karşı gelen ve reyine dayanarak murad ettiklerine aykırı tefsirler ortaya atan Bişr'e taklidi nasıl sorarsın ey muhâlif?

Bundan daha ilginci şöyle demendir: "Ben Bişr el-Merîsî'ye Allah Teâlâ'nın *'Olmasını istediğimiz zaman bir şeye söyleyeceğimiz ancak ona "Ol!" dememizdir. O da oluverir.' (Nahl, 40)* buyruğunu sordum da Bişr 'Onu dilediği gibi "Ol!" olmadan var eder' dedi."

Ey muhâlif! Gördüğün şeyhler arasında doğruyu bir şeye "Ol!" dediği zaman o şeyin oluverdiği bir Rabbi inkâr eden Bişr el-Merîsî'den daha iyi gösterecek, bu âyetin tevilini ondan iyi bilen birini bulamadın mı? Sözünü ettiğimiz şey onun her beldede bilinen meşhur mezhebidir: "Allah tek bir kelime konuşmamıştır ve konuşmayacaktır." Dolayısıyla bu âyeti şeyhler arasından Bişr'e sorman eskiden beri şüphe ve zan odağı olduğunu, ona bunu sormanın sebebinin de ancak içinde gizlediğin itikad olduğunu göstermektedir. Bunu gördüğün Ebû Ubeyd ve Ebû Nuaym gibi dindar, fazîlet sahibi ve sünneti bilen şeyhlere sorsaydın olmaz mıydı?

Sonra Bişr'in şöyle dediğini söyledin: "Bunun manası şudur: O o şeyi var eder. Tâ ki o şey var olur. Yani bunu ona 'Ol!' demeden, onu dilediği gibi meydana getirerek yapar."

Sonra Bişr'in bu sözünü açıklamaya kalktın. Dedin ki: "Onun bununla kastettiği şeylerin 'Ol'dan yaratılmadığıdır. Allah şeyleri dilediği gibi ve keyfiyet söz konusu olmadan var etmiştir." İddiana göre konuşma farklı manalara gelebilirmiş.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: İkiniz de bu konuda dile getirdiğiniz tevillerle Allah'a iftira ettiniz ve Allah Teâlâ'nın *"Olmasını istediğimiz*

CamScanner ile tarandı

zaman bir şeye söyleyeceğimiz ancak ona 'Ol!' dememizdir. O da oluverir." buyruğunu yalanladınız. Çünkü şeylerin Onun "Ol!" buyruğuyla var olmadığını, Onun şeyleri "Ol!" demeden irâdesiyle meydana getirdiğini iddia ettiniz. Bu Allah'ın indirdiğini inkârın ta kendisidir! Çünkü Allah Teâlâ buyruğunda sözü ve irâdeyi bir arada zikretmiştir. Önce *"olmasını istediğimiz zaman"* buyurmuştur. Böylece irâde "Ol!" buyruğunun önüne geçmiştir. Sonra *"Ol!"* buyurmuştur. Dolayısıyla şey Onun hem sözü hem de irâdesi ile meydana gelmiştir. Dolayısıyla bunun keyfiyeti yalancıların en yalancısının tevil ettiği gibi değil doğru söyleyenlerin en doğru sözlüsünün buyurduğu gibidir: O "Ol!" buyurmuş, şey de olmuştur.

Bu meselede insanların tefsire ihtiyacı yoktur. Bu avamın bilemeyeceği anlaşılması güç meselelerden de değildir. Âlimlerden olan havâs bunu nasıl bilmesin? Yine bu konu biraz olsun akıl ve ilim ile rızıklandırılmış bir adamın kafasını karıştıracak bir konu da değildir ki bunu Rabbini bilmeyen el-Merîsî gibi birine sorsun. Rabbini bilmeyen buyruğunu nasıl bilsin?

el-Merîsî ile adamlarının bunu onaylamaktan geri durmalarının sebebi "Allah'ın bir şeye hakîkî manada 'Ol!' buyurduğunu onaylarsak Kur'ân'ın, Tevrât'ın ve İncîl'in de Onun kelâmı olduğunu onaylamamız gerekir." diye düşünmeleridir. İşte onlar bu yüzden geri durmuşlardır. Çünkü iddialarına göre Allah bir şey konuşmamıştır ve konuşmaz da. Şunu da söyleyelim ki muhâlifin bu âyeti Bişr'e çok önceleri gençliğinde onun mezhebini bildiği zamanlarda sorması bu görüşü önceden beri içinde sakladığının ve bunun yeni ortaya çıkardığı bir görüş olmadığının delilidir.

Ebû Zerr Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

قَالَ اللَّهُ: إِنَّ رَحْمَتِي كَلَامٌ، وَعَذَابِي كَلَامٌ، وَغَضَبِي كَلَامٌ، إِنَّمَا قَوْلِي لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ: كُنْ فَيَكُونُ

"Allah buyurdu ki: Rahmetim kelâmdır. Azabım da kelâmdır. Gazabım da kelâmdır. Olmasını istediğim zaman bir şeye söyleyeceğim ancak ona "Ol!" dememdir. O da oluverir."

CamScanner ile tarandı

Yine muhâlif Allah Teâlâ'nın Meryem oğlu Îsâ hakkındaki "Allah'ın rûhu ve sözü" buyruğu hakkında bir iddiada bulundu. Dedi ki: "Bazı haddini bilmezler 'sözü'nün manasıyla ilgili olarak 'yani sözüyle (var olmuş)' demektedir. Kendilerine bunun kaynağı sorulduğunda ise cevap verememekte ve görüşlerine dayanarak Allah adına teviller ileri sürmektedirler."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bu hususta tefsire ve kaynağa gerek duyulur mu? Bunun tefsirini Allah'a iman edenlerin tamamı bilmiştir: O bir şeyin olmasını istediği zaman ona "Ol!" der, o da oluverir. Ona "Ol!" demezse olmaz. Ona "Ol!" dediğinde olur. Îsâ'nın Onun irâdesi ve sözüyle olduğunun, Ondan çıkan sözün ta kendisi olmadığının, ancak sözle var olduğunun kaynağı budur. Allah'ın "Ol!" buyruğu yaratılmış değildir. Bu buyrukla meydana gelen ise yaratılmıştır.

Allah'ın Îsâ hakkında "Allah'ın rûhu ve sözü" buyurmasına gelirsek rûh ile söz arasında mana yönünden fark vardır. Çünkü Allah'ın Meryem'e üflediği ruh Onun yarattığıyla karışmış olan bir yaratılmıştır. Allah'ın sözü ise yaratılmış değildir ve Îsâ ile karışmamıştır. Îsâ -istemese de- bu sözle olmuştur. Çünkü bu söz Allah tarafından bir emirdir. İşte söylediğimizin doğru yorumu hakkımızda iddia ettiğin yalanlar ve bâtıllar değil budur.

Muhâlif sonra tekrar Allah Teâlâ'nın *"Rabbin ve saf saf melekler geldiği zaman" (Fecr, 22)* buyruğunda kastettiği manayı inkâr etti. Gelmenin ve bir yerden diğerine intikâlin yaratılmışın sıfatı olduğunu iddia etti. Dedi ki: "Allah buluttan gölgelikler içinde gelecektir. Burada gölgelikler ve gelmeleri sâbittir. Çünkü bunlar yaratılmıştır. Yine O *'Onlar ancak Allah'ın buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini mi bekliyorlar?' (Bakara, 210)* buyurmuştur. Yani onlara emri buluttan gölgelikler içinde gelecektir. Burada 'emri' gizlenmiştir. Tıpkı *'İçerisinde bulunduğumuz kasabaya ve içerisinde geldiğimiz kervana sor' (Yûsuf, 82)* deyip 'ehil' kelimesini gizleyerek kervandakileri kastettiği gibi. *'Onlar ancak Allah'ın buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini mi bekliyorlar?'* buyruğunda da bu vardır. Burada 'emri' gizlenmiştir. *'Rabbin ve saf saf melekler geldiği zaman'* buyruğunda da bu vardır. Kastettiği kendisinin haricinde meleklerin saf saf olacağı ve emriyle geleceğidir. Bunu 'Melekler saf saf geldiği, Rabbin de işlerini sağlam şekilde çekip çevirdiği zaman' diye tefsir etmişlerdir. Nitekim

CamScanner ile tarandı

O Nahl Sûresi'nde *'ancak meleklerin kendilerine gelmesini ya da Rabbinin emrinin gelmesini' (Nahl, 33)* buyurmuş, En'âm Sûresi'nde *'ya da Rabbinin gelmesini' (En'âm, 158)* buyurmuştur. Yani emri Nahl Sûresi'nde açıkça zikretmiş, En'âm Sûresi'nde gizlemiştir."

Allah'a iftirâ eden bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bu âyeti Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kastettiği manaya ve dile getirdiği tefsire aykırı bir şekilde tefsir ettin. Tefsirin onun ashâbının tefsirine de aykırıdır.

Âyetin, tefsirine ve iddiana muhâlif tefsirini bu kitabın başında onlardan bilinen meşhur isnadlarıyla rivâyet etmiştik. Peki senin kendilerinden âyet hakkında şunu şunu söylediklerini, diğerlerinin de şöyle şöyle dediklerini aktardığın müfessirlerin kimdir? Bu öncekiler ve sonrakiler kimdir? Başları üzerindeki örtüyü kaldır ve isimlerini ver. Zira ortaya çıkaracağın kimse ya bir zındık ya Allah'a ve âhiret gününe inanmayan bir cehmîdir ki birbirlerinden an'ane ile rivâyette bulunan bu kimselerin tefsiriyle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından ve Tâbiîn'den sana isimlerini verdiğimiz belli kimselerin tefsiri aleyhine senin lehine hüküm verilmez. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından İbn Abbâs, İbn Ömer, Zeyd b. Sâbit, Ubeyy b. Ka'b ve benzerleri *(radıyallahu anhum)* gibi müfessirler ve Tâbiîn'den Saîd b. Cubeyr, Mücâhid, Ebû Sâlih el-Hanefî, es-Süddî ve Katâde gibi müfessirler ümmet nezdinde bilinen kimselerdir. Şimdi sen Âlemlerin Rabbi hakkında rivâyet ettiğin bu tefsirleri bunların hangisinden aktarıyorsun? Biz bu kimseleri kitabını tefsir ederken Allah hakkında ortaya attığın iddiaya muhâlif bulduk. Tefsirlerini onlardan sana apaçık şekilde bu kitabın başında getirdik. Peki sen bu sapıklıkları kimden rivâyet ediyor ve kime isnad ediyorsun? Bişr el-Merîsî ile İbnu's Selcî'nin adlarını açıkça verdiğin gibi onların adlarını da açıkça ver bakalım!

Bizce Bişr'i ve İbnu's Selcî'yi açıkça söylediğin hâlde bu müfessirlerin adlarını gizlemenin sebebi kesinlikle müslümanlar nezdinde ikisinden daha kötü konumda olmaları ve dinleri hususunda üzerlerine daha çok şüphe çekmeleridir. Değilse Bişr'i saklamadığın gibi onları da saklamazdın. Biz sana kitabın başında Allah'ın ve saf saf meleklerin gelmesini açıklamış bulunuyoruz. Burada tekrar açıklayıp kitabı uzatmak istemedik.

CamScanner ile tarandı

Bir yerden diğerine intikâlin yaratılmışların sıfatı olduğunu iddia etmene gelince biz Onun gelmesini kitabından konuşan âyetin nitelediğinin, sonra resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in nitelediğinin ötesinde keyfiyetlendirmiyoruz.

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* bu âyetin tefsirinde kıyâmet günü semanın Onun gelişi sebebiyle yarılacağını, göklerdeki meleklerin indikçe ineceğini, insanların "Rabbimiz aranızda mı?" diye soracağını, bunun üzerine "Hayır ama gelecek" diyeceklerini, tâ ki aşağılarında bulunanlardan sayıca çok olan yedinci semanın sâkinleri arasında Allah'ın geleceğini rivâyet etmiştir. "Melekler Onun emriyle gelecek, O gelmeyecek, O meleklerin işlerini çekip çevirecek" şeklindeki iddianı yalanlayan bu hadisi bu kitabın başında isnadıyla zikretmiştik.

Veyl olsun sana! Gelen O değil, sadece melekler olsaydı melekler "Rabbimiz gelmedi ama gelecek" diyecek olmazdı. Melekler bunu söyleyecekleri zaman gelmekte ve inmekte olacaklardır.

Hem Allah'ın semanın ve arzın her yerinde olduğunu iddia etmiştiniz ya, O semadan ve arzdan önce suyun yukarısındaki Arş'ın üzerinde değil miydi? Sizce O bundan sonra nasıl semada ve arzda oldu? Bize göre O arzda değil semadadır. O buna (yani iddianıza göre Arş'ın üzerinde olduktan sonra göklerdeki ve yerdeki her mekânda olmaya) kâdir olduğu gibi dilediği zaman dilediği gibi gelmeye de kâdirdir.

Hem sen *"Allah'ın buluttan gölgelikler içinde kendilerine gelmesini" (Bakara, 210)* buyruğunu Allah'ın burada tıpkı "kasaba"nın ve "kervanın" yanındaki "ehl"i gizlediği gibi "emri"ni gizlediğini (ızmâr ettiğini, zamir kıldığını) söyleyerek tefsir ettin ya, kitabının başında Onun zamirle nitelenemeyeceğini iddia etmemiş miydin? Sana göre zamir Allah Teâlâ'dan nefyedilmeli değil miydi? Allah'ı Ondan nefyedilmesi gereken bir şeyle niteleyen de kâfir değil miydi sana göre? Peki bu zamiri orada Ondan nasıl nefyettin de burada Onun hakkında isbat ettin? Başkası hakkında kendisinden endişelendiğin küfre düşmekten korkmadın mı? Ama durum şundan ibârettir: Önce bir iddia atıyor, sonra onu unutuyor ve aksini savunuyorsun. Böylece ilk söylediğin seni boğazından yakalıyor. Ben öyle zannediyorum ki sen

CamScanner ile tarandı

karşında cevap verecek biri olmamasının verdiği güvenle bu bunakça sözü söyledin.

Yine sen zındıkların on iki bin hadis uydurduğunu ve bunlara gâfil hadis râvileri arasında revaç kazandırdığını söyledin.

Ey muhâlif! Sana verilecek cevap şudur: Hadis ehlini ve uzmanlarını ne az tanıyorsun! Zındıklar on iki bin hadis uydurmuşsa bunlardan biri bile -ister bir kelime öne alınmış ya da arkaya atılmış olsun, ister bir isnadın yerine bir başkası konmuş olsun- hadisi iyi bilenler tarafından kabul görmemiştir. Zındıklar onların bir hadisini bozmuşsa bu mutlaka onların dikkatini çekmiş ve tashifleri zındıkların göğüslerine fırlatılmıştır.

Veyl olsun sana! Hadis uzmanları meşhur âlimleri bile ilerideki bir râviyi önce zikrettiklerinden ya da ileride olması gereken bir kelimeyi öne aldıklarından dolayı tenkid etmekte, onların yanılgılarını ve tedlislerini sayıp dökmektedir. Şu hâlde zındıkların sahtekârlığı onlara işler mi? Zira bu zındıklar gaflet yönünden senin şu önderlerin gibi, el-Merîsî ve benzerleri gibidir. Zındıklar el-Merîsî'yi kandırıp ona İbn Abbâs'ın "Allah duyulardan biriyle idrâk edilemez" dediğini rivâyet ettirmişlerdir. Zındıkların uydurmalarından bir şey varsa budur. Çünkü bunda celâl ve ikrâm Sâhibinin ta'tîl edilmesi söz konusudur. Zira duyulardan biriyle idrâk edilmeyen şey hiçbir şeydir ki bu zındıkların mezhebidir. Buna onlar revaç kazandırmıştır. Bu Allah Teâlâ'nın kitabını yalanlamaktır. Zira Allah Teâlâ *"Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu" (Nisâ, 164)* buyurmuştur. Görüldüğü üzere O Mûsâ'nın kelâmını idrâk ettiğini bildirmiştir. Yine O velîlerinin kendisini duyularla, kendisine bakarak idrâk edeceğini bildirmiş, *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)* buyurmuştur. Bakmak da duyulardan biridir. Yine O *"Allah kıyâmet günü onlarla konuşmayacaktır" (Bakara, 174)* buyurmuştur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de müminlere *"Sizden kimse yoktur ki Rabbi onunla kıyâmet günü konuşacak olmasın"* buyurmuştur. Bunu ondan Adiyy b. Hâtim rivâyet etmiştir.

Kelâma muhatap olmaktan ve bakmaktan daha açık bir duyu var mıdır? İşte biz bundan dolayı yukarıdaki hadisin zındıkların uydurmalarından olduğunu ve buna el-Merîsî'nin nezdinde revaç kazandırdıklarını söyledik. Sen de buna etrafındaki câhiller nezdinde revaç kazandırıyorsun ey

CamScanner ile tarandı

muhâlif! Bence sen zındıkların hadis âlimlerini kandıramayacağını kesinlikle biliyor olmalısın. Şu kadar var ki sen bu gibi nakillerle ilmi ve âlimleri terk etmek, onları etrafındaki aklı kıtların gözünden düşürmek istiyorsun. Tâ ki câhil eserler hakkında şüpheye düşsün ve senin iddianda doğru olduğunu düşünsün. Hodri meydan sana ey muhâlif! Bizim imamın el-Merîsî'nin ağzından söylettikleri hadisleri sana gösterdiğimiz gibi sen de bize zındıkların ilim ehlinin hadisleri arasına soktukları on hadis göster! Yahut bunu sen dene: Hadisleri arasına on sahte hadis sok da bunları göğsüne nasıl çarpıyorlar bir gör!

Hem Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından rivâyet edilen hadislerin sayısı tekrarlar göz ardı edildiğinde -inşâallah- on iki bine ulaşmadığı hâlde zındıklar nasıl hadis ehlinin arasına on iki bin hadis karıştırmış olabilir? İddiana göre hadis ehlinin rivâyet ettiklerinin tamamı zındıkların uydurması olmaktadır.

Yine sen, ey muhâlif, Harîz b. Osmân- Şebîb Ebû Ravh kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet ettin:

الْإِيمَانُ يَمَانٍ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ، وَأَجِدُ نَفَسَ رَبِّكُمْ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ

"İman Yemenlidir. Hikmet de Yemenlidir. Ayrıca ben Rabbinizin nefesini Yemen tarafından hissediyorum."

Sen bunu inkâr eder bir tavırla "Allah bâtıl ehlinin din edindiği şeyden, bunun göğüsten çıkan bir nefes olmasından çok yücedir!" dedin. Peki sen bunun Allah Teâlâ'nın göğsünden çıkan bir nefes olduğunu kimden işittin ey muhâlif? Bu hadis manası bilinir ve anlaşılır bir hadistir. Manasını bilmeyen sensin. Bundan dolayı onu hiç kimsenin dile getirdiğini veya mezhep edindiğini bilmediğimiz bir manaya çevirdin.

Âlimler bunu rüzgarın Yemen tarafından getirdiği rahata yormuştur. Çünkü onlar nezdinde rüzgarın estiği yer ve rahatlık o taraftadır. Birinin "Bu Rahmân'ın göğsünden çıkan bir nefestir" deyip demediğine gelince senden önce bunu söyleyen birini duymadık. Bu hususta en iyi ihtimâlle bir topluluğa onları kötü göstermek için iftira atan, sonra haklarında ortaya attığı iddiayı ispatlayamayan bir yalancı konumundasın! Evet, bu Nebî *(sallal-*

CamScanner ile tarandı

lahu aleyhi ve sellem)'in *"İman Yemenlidir. Hikmet de Yemenlidir."* buyruğuna benzemektedir. Yani iman ve hikmet (Yemen tarafında olan) Mekke tarafından gelmiştir.

Yine muhâlif el-Mukri'nin Harmele b. İmrân- Ebû Yûnus- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den *"işitendir, görendir"* buyruğunu okuyup baş parmağını kulağına, onu izleyen parmağını da gözüne koyduğunu tahdis ettiğini söyledi. Biz bunu el-Mukri'nin rivâyetiyle de başkalarının rivâyetiyle de muhâlifin aktardığı şekilde biliyoruz. Şu kadar var ki muhâlif bazı hadis yazıcılarının buna dayanarak göz gibi bir gözle görme duyusu ve mürekkeb bir uzuv olan bir kulakla işitme duyusu isbat ettiğini ortaya attı.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Allah hakkında işitme ve görme sıfatlarını isbat ettiklerini iddia etmene gelince doğru söyledin. Gözün diğer gözler gibi, işitmenin de diğer işitmeler gibi olduğuna inandıklarını iddia etmene gelince bu onlara attığın bir iftiradır. Çünkü Onun misli gibi bir şey yoktur. Sıfatları gibi bir sıfat da yoktur.

"Mürekkeb bir uzuv" dediklerini iddia etmene gelince bu müslümanlardan birinin ağzına alamayacağı bir küfürdür. Biz ancak Allah hakkında işitmeyi, görmeyi ve gözü Onun kitabında indirdikleri arasında kendisi hakkında isbat ettiği gibi, Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Onun hakkında isbat ettiği gibi isbat ediyor, bunlara keyfiyet biçmiyoruz. Birbiri ardınca tekrar edip durduğun organ ve uzuv gibi kelimeler laf kalabalığından, hurâfelerden, toplumlardan hiçbirinin dile getirmediği karalamalardan ibârettir.

İşitme, görme ve göz ile ilgili delilleri bu kitabın başında isnadlarıyla ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dayanan lafızlarıyla rivâyet etmiştik. Biz de onun söylediği gibi söylüyor ve onun belirttiğini belirtiyoruz. Keyfiyet biçmek gibi bir yükümlülüğümüz yoktur. Organları ve uzuvları söz konusu etmen kendini külfet altına sokmandan ve başkalarını karalamandan başka bir şey değildir.

Yine muhâlif Abdurrahmân b. Mehdî'nin Muâviye b. Sâlih- el-Alâ b. el-Hâris- Zeyd b. Ertae kanalıyla Cubeyr b. Nufeyr'den onun şöyle dediğini rivâyet ettiğini söyledi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

CamScanner ile tarandı

إِنَّكُمْ لَنْ تَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِمَّا خَرَجَ مِنْهُ

"Siz Allah'a Ondan çıkandan daha faziletli bir şeyle yaklaşamazsınız." Yani Kur'ân'dan.

Muhâlif es-Selcî'nin ona ait olduğunu işitmediğim bir kitabında[14] bununla ilgili olarak şöyle dediğini iddia etti: "Müşebbihe bunu sözden anladığı göğüse yormuştur. Böylece çelişkiye düşmüşlerdir. Çünkü onlar Onun Samed olduğunu doğrulamışlardır ki Samed göğsü olmayan demektir. Dolayısıyla 'Ondan çıktı'nın Ondan çıkma söz konusu olmaksızın 'Onun yanından çıktı' manasına gelmesi ihtimâl kazanmıştır. Nitekim 'Falandan bize şu şu hayırlar çıktı, bağış onun tarafından çıktı' denir ki kastedilen bunların onun göğsünden çıktığı değildir."

Bu muhâlife ve imamı es-Selcî'ye verilecek cevap şudur: Maksadını anladık. Göğsü söz konusu edip muhâliflerini karalayarak kelâmı Allah Teâlâ'dan nefyetmeye çalışıyorsun. Kur'ân'ın Allah'tan çıktığından ancak onun Allah'ın kelâmı olduğunu inkâr eden biri şüphe eder. Çünkü kelâm mutlaka onu konuşandan çıkar. Onu göğsü olmasıyla nitelediğimizi iddia ederek bize attığın iftiraya gelince biz Onu bundan tenzih ediyoruz. O bundan yücedir. Çünkü O buyurduğu gibi el-Ehadu's Samed'dir.

Kim Kur'ân'ın Ondan ancak kişinin bağışının kişi tarafından çıktığı gibi çıktığını söylerse Kur'ân'ın Ondan başkasının kelâmı olduğunu ikrar etmiş olur ki Ondan başkasının kelâmı yaratılmıştır. Başkasının kelâmı Ona sıfat olarak izâfe edilemez. Edilebilseydi "Şarkılar, ağıtlar ve şiirler de dâhil olmak üzere insanların konuştuğu ne varsa hepsi Allah'ın kelâmıdır" da denebilirdi ki bu sapıklığa götüren imkânsız bir şeydir.

Yol edindiğiniz bu kıyasa göre yahudilerin "Uzeyr Allah'ın oğludur" sözlerinin, hristiyanların da "Mesîh Allah'ın oğludur ve üçün üçüncüsüdür" sözlerinin Allah bunları onlardan aktarmadan önce Allah'ın kelâmı olması gerekir. Kur'ân size göre Allah'ın kelâmıysa şüphesiz Ondan çıkmıştır. Göğüs ise Onun hakkında söz konusu edilmez. Ondan çıkmamışsa Onun kelâmı değildir, başkasının kelâmıdır ki iddianız bunu gerektirmektedir.

---

[14] Burası "ondan işitmediği bir kitabında" şeklinde de tercüme edilebilir.

CamScanner ile tarandı

Haydi şu es-Selcî'ye söyle de bu tefsiri onu diline atan şeytanının yüzüne fırlatsın! Bu konuda Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dînâr'dan şöyle dediğini rivâyet etmişken es-Selcî'nin sözü ne yapılsın:

أَدْرَكْتُ النَّاسَ مُنْذُ سَبْعِينَ سَنَةً يَقُولُونَ: اللَّهُ الْخَالِقُ، وَمَا سِوَاهُ مَخْلُوقٌ، وَالْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ، مِنْهُ خَرَجَ وَإِلَيْهِ يَعُودُ. حَدَّثَنَاهُ إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ

167) "Yetmiş seneden beri insanları şöyle derlerken gördüm: Allah yaratıcıdır. Gayrısı yaratılmıştır. Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Ondan çıkmıştır ve Ona dönecektir." Bunu bize İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî, Süfyân b. Uyeyne'den tahdis etti.

Konuşanın kelâmını onun tarafından gelen hayra ve onun katından çıkan ihsana kıyaslamaya gelince bu kıyası ancak es-Selcî gibi câhilin teki dile getirir. Çünkü herkes bilmiştir ki kelâm şüphesiz konuşandan çıkar. İhsanda bulunma ve mal bağışlama ise verenin ve bağışlayanın kendisinden değil ancak onun yanında konmuş ayrı bir şeyden çıkar. Kelâm konuşandan ayrı değildir. Mal ve bağışlanan şey ise bunları verenden ayrıdır. Çünkü konuşan daha önce söylediği sözün aynısını, kendisinden çıkan sözü kendisine döndürmeden istediği zaman tekrar söyleyebilir. Ancak bağışta bulunan kendisinden çıkan malı ve bağışı döndüremeyebilir ve aynısını tekrar bağışlayamayabilir. Kim bunu ötekiyle kıyaslarsa kıyastan anlayanların bildiği kıyası ve aklın akıl sahiplerinin bildiği gereğini terk etmiş olur.

***

Muhâlif ayrıca İbn Abbâs'tan *"Rükün (Hacer-i Esved) Allah'ın arzdaki yemîni (sağ eli)dir. Yarattıklarıyla onunla musâfaha eder."* hadisini rivâyet etti. Sonra o bu es-Selcî'den -ondan işitmediği hâlde- "Allah'ın yemîni (sağ eli) sağ eli değil nimeti, bereketi ve saygınlığıdır" dediğini rivâyet etti.

Şimdi kendileriyle Âdem'i yarattığı iki elini bu sapıklıklarla Allah'tan nefyetmek isteyen bu es-Selcî'ye denir ki: Veyl olsun sana ey Selcî! Bunun tefsiri senin tuttuğun yola aykırıdır. Biz kesin olarak biliyoruz ki Hacer-i Esved Allah'ın bizzat eli değildir ve Allah'ın sağ eli Onunla beraber Arş'ın

CamScanner ile tarandı

üzerindedir, Ondan ayrı değildir. Ancak ilim ehli nezdinde bunun tevili Hacer-i Esved'le musâfaha edip onu selâmlayan kimsenin Allah'la musâfaha etmiş gibi olacağıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

"Sana bey'at edenler ancak Allah'a bey'at ederler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir." (Feth, 10)

İşte bey'atın söz konusu edildiği yerde de (nimet ya da başka bir şey değil) el olan el sâbit olmuştur. Çünkü eli elle birlikte anmıştır. El Onunla beraber Arş'ın üzerindedir. Aynı şekilde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Sadaka, isteyenin elinden önce Rahmân'ın eline düşer"* buyurmuştur. Bununla, tasaddukta bulunan kimse sadakayı Allah'ın bizzat eline koymasa da söz konusu edilenin (nimet ya da başka bir şey değil) el olan el olduğu anlaşılmaktadır. Hacer-i Esved'i de bu şekilde tevil etmek gerekir. Burada Hacer-i Esved'in saygınlığı arttırılmakta ve değeri yükseltilmekte, bunun yanında -hadisin tevilinin câhili olan es-Selcî'nin iddia ettiği gibi nimet değil- Rahmân'ın eli ve sağ eli isbat edilmektedir. O nasıl arşının yukarısından gizlice konuşan herkesin yanında olabiliyorsa aynı şekilde elinin arşının yukarısından onların ellerinin üzerinde olmasına kâdirdir.

Yine bu câhil es-Selcî Allah'ın Âdem'i eliyle yaratması hakkında şöyle dedi: "Yani nimetiyle ki onu bununla nimetlendirmiş, ikramıyla onu diğerlerinden ayrıcalıklı kılmıştır."

Düşüncesiz düşüncesiz konuşan bu es-Selcî'ye verilecek cevap şudur: Dilin manalarından biraz anlasaydın bunun hiçbir kalıba sığmayan imkânsız bir söz olduğunu görürdün.

Veyl olsun sana! Allah yarattıklarından hangi köpeği, hangi domuzu, hangi maymunu, hangi insanı ve hangi hayvanı yarattığında yaratması yönünden onu nimetlendirmemiştir de Âdem'i nimetlendirmesini özel olarak zikretmiş, bütün bu mahlûkât arasından ona bununla lütufta bulunmuş olsun? Hepsi Âdem'in yaratıldığı gibi Allah'ın nimetiyle yaratıldığına göre bunda Âdem'in ne gibi bir övüncesi olabilir?

CamScanner ile tarandı

Bundan daha ilginci ise câhil es-Selcî'nin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Adâletli davrananlar kıyâmet günü Rahmân'ın sağındadırlar - ki Onun iki eli de sağdır."* hadisinin tevili hakkında iddia ettikleridir. Evet; es-Selcî Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"iki eli de sağdır"* buyruğunu (iki elinin de sağ olduğunu söyleyerek) tevil ettiğini, böylece bunun "ğulûlîler"in "(hakîkî manada) sağ el" tevilinin dışına çıktığını, bu şekilde iki elin iki el manasından çıkıp nimetler manası kazandığını iddia etmiştir. Ğulûlîler diyerek Ehli Sünnet'i kastetmektedir. Birinin iki tane sağ eli olamayacağını ve iki sağ elle nitelenemeyeceğini anlatmak istemektedir. İddiasına göre herkesin bir sağ bir de sol eli olur. (Dolayısıyla bunu zâhirine yormak mümkün değildir iddiasına göre.)

Ebû Sâid (ed-Dârimî) dedi ki: Veyl olsun sana ey muhâlif! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in iki elle kastettiği ancak sağ el ile onun mukâbilinde kullanılan sol eldir. Fakat bunun tevili şudur: Onun iki eli de sağdır. Yani eksiklikten münezzehtir. Nitekim sol ellerimizde bir miktar kusur vardır. Bundan dolayı o, Allah'ı ululamak ve solla vasıflanmaktan tenzih etmek için *"Onun iki eli de sağdır."* buyurmuştur.

Nitekim Onun eli (sol anlamlarına gelen) şimâl ve yesâr ile de vasfedilmiştir. Şimâl ve yesâr lafızlarını kullanmak caiz olmasaydı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunları kullanmazdı. Aynı şekilde "Rahmân'ın iki eli de sağdır" denmesi caiz olmasaydı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu da söylemezdi. İnsanlar yaratılmışlar hakkında bile böyle demeyi mümkün görmüşken es-Selcî Allah'ın iki elinin de sağ olmasını nasıl mümkün görmemektedir? İnsanlardan bazıları da iki sol elli diye isimlendirilmiştir. es-Selcî'nin iddiasına göre iki sol ellinin el sahipleri dışında değerlendirilmesi gerekir.

Sonra câhil bunun şâirin söylediği gibi nimetlerden ve lütuflardan olduğunu iddia etti:

سَأَبْكِيكَ لِلدُّنْيَا وَلِلْعَيْنِ إِنَّنِي ... رَأَيْتُ يَدَ الْمَعْرُوفِ بَعْدَكَ شُلَّتِ

Ardından ağlayacağım dünya ve göz için

Zira gördüm ardından lütuf eli kesildi

CamScanner ile tarandı

Veyl olsun sana ey Selcî! Arapça'nın, Arapların lehçelerinin ve şiirlerinin vechini, bunları senden iyi bilenlere mi öğretiyorsun? Bu burada lütuf hakkında mecazen caizdir, mümkündür. Allah Teâlâ'nın haklarında "Bunlarla Âdem'i yarattım" dediği iki elinin elden başka bir manaya çevirilmesi ise mümkün değildir. Çünkü lütfun kendileriyle sıkıp bırakacağı, yaratacağı ve tutacağı iki eli yoktur. Dolayısıyla mesel olarak "lütfun eli" denir ama "Allah Âdem'i eliyle yarattı ve Tevrât'ı eliyle yazdı" dendiği gibi "Lütuf iki eliyle şöyle yaptı, iki eliyle şunu yarattı, iki eliyle şunu yazdı" denmez. Bu da öteki de sözün akışında gayet açık ve anlaşılırdır. Kim bu ikisinden birini anlaşılan manasından gayrısına çevirirse aklını kullanmayıp câhillik etmiş olur.

İmamın el-Merîsî ile beraber şu şaşırtmacalarla Allah'a nispet ettiklerin, iki elini Ondan nefyetmen, kitabının başında Rahmân *(tebareke ve teala)*'nın iki eliyle yaratılması hususunda atanız Âdem'e hased etmen, kitabının sonunda ise Allah'ın kendileriyle Âdem'i yarattığı iki elinin nimeti ve kudreti olduğunu, Allah'ın ona onda yarattıklarıyla lütufta bulunduğunu iddia etmek sûretiyle bundan daha çirkinini ortaya atman sana yetmedi mi ey muhâlif?

Ne diyorsun sen? Allah'ın yarattıkları arasında kudretiyle yaratmadığı biri var mıdır ki mahlûkâttan ayrı olarak Âdem karşısında ona bu nimetini vurgulasın? Bu hiçbir şekilde açıklanamayacak imkânsız bir şeydir. Hatta bâtılların en bâtılıdır.

Bundan daha imkânsızı ise Selmân el-Fârisî'nin şu hadisi hakkında ortaya attığın iddiadır: "Allah Âdem'in çamurunu bekletti, sonra onu eliyle karıştırdı da temiz olan kim varsa hepsi sağ eline, habis olan ne varsa hepsi sol eline çıktı. Sonra iki elinden birini diğeriyle sildi."

Sen, ey muhâlif, bunun kendi tarafından bir tefsiri olduğunu iddia ettin: Allah Âdem karşısında ona nimetini vurgulayınca bu nimet kudretiyle karışık olmuş. O da iki elinden yani nimeti ile kudretinden birini diğeriyle silmiş!

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: İddian doğrultusunda kudretini nimetiyle karıştırıp bunları iki eli diye isimlendirmişse mahlûkâtın tamamı Allah'ın nimeti ve kudretine göre aynı konumda olduğu hâlde bu pâye nasıl

CamScanner ile tarandı

onlar arasından sadece Âdem hakkında söz konusu ediliyor? Zira iddiana göre hepsi Onun iki eliyle değil nimeti ve kudreti ile yaratılmıştır. Kudret yaratılmamış, nimetlerinse tamamı yaratılmış olduğu hâlde kudreti nimetle nasıl karıştırıyor? Bu akıl sahibi birinin göğsünden çıkmayacak bir sözdür. Câhillerden başkası da böyle bir sözü söylemeye muvaffak kılınmaz.

Sonra Hasen el-Basrî hakkında bir yalan uydurup ondan Allah Teâlâ'nın *"Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir" (Feth, 10)* buyruğu hakkında "Yani nimetleri" dediğini rivâyet ettin. Peki bunu kim kanalıyla Hasen'den rivâyet ettin? Başı üzerindeki örtüyü kaldır bakalım! Açıklayacağın kişinin sika olması mümkün değildir.

Bu kitabımızın başında sana da imamın el-Merîsî'ye de es-Selcî'ye de elin tefsiri hususunda çokça reddiye vermiştik. Ama sen kitabının sonunda bu konuyu tekrar gündeme getirince biz tekrar reddiye verdik.

***

İki eli inkâr edip bunları celâl ve ikram sâhibi Allah'tan nefyettikten sonra yönünü Allah *(tebareke ve teala)*'nın yüzüne çevirdin ki iki elini nefyettiğin gibi benzeri sapıklıklarla yüzünü de Ondan nefyedesin. Vekî'in el-A'meş- Ebû Vâil kanalıyla Huzeyfe'den onun şöyle dediğini rivâyet ettiğini söyledin: "Kul namaza durduğunda Allah ona yüzüyle yönelir. Kul namazdan ayrılmadığı ya da kötü bir iş ortaya koymadığı (abdestini bozmadığı) sürece Allah yüzünü ondan çevirmez."

Sonra dedin ki ey muhâlif: "Bunun şu manaya gelmesi mümkündür: Allah ona nimetini, ihsanını, fiillerini ve namaz kılana gerekli kıldığı mükâfâtı yöneltir. *'Allah'ın yüzü oradadır' (Bakara, 115)* ve *'Onun yüzü dışında her şey yok olacaktır' (Kasas, 88)* dediğiniz gibi. Kezâ *'Rabbinin yüzünü arayarak' (Leyl, 20)* ve *'Rabbinin celâl ve ikram sâhibi yüzü kalacaktır' (Rahmân, 27)* buyruklarında olduğu gibi. Yani sadece Allah kalacaktır. Biri 'Allah'ın yüzü var mıdır?' diye sorarsa ona şöyle denir: *'Onun yüzü dışında her şey yok olacaktır', 'Onun üzerindeki herkes fenâ bulacaktır. Ancak Rabbinin celâl ve ikram sahibi yüzü kalacaktır.'* ve *'Nereye yönelirseniz yönelin Allah'ın yüzü oradadır'* buyruklarını kastediyorsan Onun buyruğu haktır. Görmekte olduğun yüzler gibi bir uzvu kastediyorsan O bu yüzleri yaratandır. Şöyle ki: 'Bu nesnenin yüzüdür', 'işin yüzüdür' denebil-

CamScanner ile tarandı

mektedir. Kişi 'Bu elbisenin yüzüdür' ya da 'duvarın yüzüdür' de diyebilmektedir. Şu hâlde *'Rabbinin yüzü'* buyruğu 'Rabbine yönelen sâlih amel-ler'dir. *'Nereye yönelirseniz yönelin Allah'ın yüzü oradadır'* buyruğunda da O 'insanların kendisine yöneldikleri kıbleleri oradadır' demek istemektedir. *'Allah'ın yüzü oradadır'* 'Allah'ın kıblesi oradadır' demektir."

Şimdi bu muhâlife verilecek cevap şudur: Allah'ın celâl ve ikram sâhibi yüzünü inkârda, Onu ve yüzü beyan eden âyetlerini yalanlamada geçilecek sınır bırakmadın! Sonunda Allah'ın celâl ve ikrâm ile nitelediği yüzünün yaratılmış olduğunu iddia ettin! Çünkü onun kendileriyle Allah'a yönelinen yaratılmış ameller, nimetler ve ihsanlar olduğunu savundun ki amellerin tamamı şüphesiz yaratılmıştır. Dolayısıyla celâl ve ikram sâhibi Rabbinin yüzü iddiana göre yaratılmış olmaktadır.

Yine sen Allah'ın yüzünün Allah'ın kıblesi olduğunu iddia ettin ki kıble de yaratılmıştır. Böylece sen Allah Teâlâ kitabının neresinde yüzü söz konusu etmişse her birindeki yüzün yaratılmış olduğunu iddia ettin. İddiana göre bu yüzlerden hiçbiri Allah'ın sıfatı değildir ve Onun yüzü yoktur.

İddian hususunda seni yalanlayan Allah'ın kitabındaki okumuş olduğun bu âyetlerdir ki hepsi mezhebini çürütmekte ve seni boğazından yakalamaktadır ey muhâlif! Sen bu tefsirini Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den açık ve meşhur bir eserle aktarabilir misin? Bunu asla yapamazsın! Çünkü ondan bunun hilâfı rivâyet edilmiştir: O *"Güzellik yapanlara en güzeli ve fazlası vardır" (Yûnus, 26)* buyruğu hakkında "Allah'ın yüzüne bakmak" demiştir.

Burada "Ziyâde ile Ka'be'ye bakmayı ya da yaratılmışların amellerine bakmayı kastetmiştir" diye bir tevil ortaya atılabilir mi? Hem Rasulullah *"Allah'ım! Senden yüzüne bakma lezzetini istiyorum."* diye dua ediyordu. Teviline göre "Allah'ım! Senden yarattıklarının amellerinden olan sâlih amellere -ya da kıbleye- bakma lezzetini istiyorum." demek istemiş olması mümkün müdür?

Veyl olsun size! Sizden önce ne bir insan ne bir cin ne firavunlardan bir firavun ne de bir şeytan Allah'a böyle bir iftira atmıştır.

CamScanner ile tarandı

Bundan daha büyüğü Allah'ın yüzünün elbisenin yüzü, duvarın yüzü, ne yüzüne ne de sırtına vâkıf olunan cansız nesnenin yüzü gibi gibi olduğunu iddia etmenizdir. Allah'ın yüzünü inkârda sınır tanımadınız. Bunu batıdaki bir adam dile getirmiş olsaydı Allah için öfkelendiklerinden ve Onun celâl ve ikram sâhibi yüzüne değer verdiklerinden dolayı ona karşı gazâya çıkıp onu öldürmeleri doğudakilere vacip olurdu.

Söylesene ey câhil: Allah'ın yüzü sana göre Allah'ın kıblesi ve kendileriyle yüzü aranan ameller ise; Onun yüzü elbisenin ve duvarın yüzü gibiyse kıble ve kulların amelleri hakkında "celâl ve ikrâm sâhibi" denebilir mi? Oysa Allah'ın yarattıkları arasından müminler bilmiştir ki Allah'ın yüzü haricinde hiçbir yüz celâl ve ikrâm sâhibi olduğu söylenerek takdis edilmez.

Bize uzuvlardan ve organlardan söz edip durmana ve bu şekilde karşımızda korku havası estirmene gelince bunları bir müslüman söylemez. Şu kadar var ki biz Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi *"Onun (yani arzın) üzerindeki herkes fenâ bulacaktır. Ancak Rabbinin celâl ve ikram sahibi yüzü kalacaktır." (Rahmân, 26-27)* diyoruz. O bununla sâlih amelleri, kıbleyi ya da senin Allah *(azze ve celle)*'nin yüzüyle alay edercesine aktardığın diğer hurâfeleri değil müminlerin nezdindeki yüz olan yüzü kastetmiştir. *"Yüzü dışında her şey helâk olacaktır" (Kasas, 88)* buyruğundaki mana da budur. O, zâtının; yüzlerin en güzeli ve en nurlusu olan, celâl ve ikram ile nitelenen, bu sıfatı kendisinden başkasının hak etmediği yüzü haricinde bütün yüzlerin helâk olacağını söylemektedir. Zındıkların ve Cehmiyye'nin hoşuna gitmese de Onun yüzü iki elinden başka, iki eli de yüzünden başkadır.

Şimdi sana yüz ile ilgili âyetler ve isnadlı eserler zikredeceğiz ki Allah'ı bilenler bunları senin tefsirinle karşılaştırsın ve baksın: Zikredeceklerimizden birinin senin tefsirlerinden biriyle örtüşmesi mümkün mü? Zikredeceklerimize inanmıyorsan Allah'ın bunlara yakîn üzere iman eden mümin kulları senden hayırlı ve daha pâktır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ، وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}

"Onun (yani arzın) üzerindeki herkes fenâ bulacaktır. Ancak Rabbinin celâl ve ikram sahibi yüzü kalacaktır." (Rahmân, 27)

CamScanner ile tarandı

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ}

"Onun yüzü dışında her şey yok olacaktır." (Kasas, 88)

{إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى}

"Ancak en yüce olan Rabbinin yüzünü arayarak..." (Leyl, 20)

{فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ}

"Nereye yönelirseniz yönelin Allah'ın yüzü oradadır." (Bakara, 115)

{إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ}

"Size ancak Allah'ın yüzü için yediriyorduk." (İnsân, 9)

Bu âyetlerde geçenlerin Allah'ın yüzünün ta kendisi değil de yaratılmış yüzler olduğunu söyleyip bütün bu âyetleri yalanlayanlara yazıklar olsun!

Aşağıdakiler Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buna muvâfık sahih hadislerinin bir kısmıdır:

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ، وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ، لَوْ كَشَفَهَا لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَهُ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ

168) Bize Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Cerîr, el-A'meş- Amr b. Murra- Ebû Ubeyde kanalıyla Ebû Mûsâ el-Eş'arî *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aramızda kalkıp dört şey söyledi: *"Allah uyumaz ve uyumak Ona yaraşmaz. Teraziyi alçaltıp yükseltir. Ona gecenin ameli gündüzden önce, gün-*

CamScanner ile tarandı

düzün ameli geceden önce yükseltilir. Hicabı nurdur. Onu açacak olsa yüzünün sübuhâtı[15] *yarattıklarından görüşünün eriştiği her şeyi yakar."*

Şimdi bunun "Yüzünün yani sâlih amellerin ya da kıblenin sübuhâtı görüşünün eriştiği her şeyi yakar" diye tevil edilmesi istikâmet bulur mu ey muhâlif? Herhangi bir müslüman hiç şüphe etmeden bunu bâtıl ve imkânsız görür. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu buyruğuna ne dersin:

حَدَّثَنَاهُ سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: {قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ} قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَعُوذُ بِوَجْهِكَ

169) Bize Süleymân b. Harb, Hammâd b. Zeyd- Amr b. Dînâr kanalıyla Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "*'O üzerinize yukarınızdan ya da ayaklarınızın altından bir azap göndermeye kâdir olandır' (En'âm, 65)* âyeti inince Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) 'Yüzüne sığınırım!'* dedi."

Şimdi bunun "Sevâbına, kendileriyle yüzünün arandığı amellere ya da kıblenin yüzüne sığınırım" diye tevil edilmesi mümkün müdür ey muhâlif? Şüphesiz Allah Teâlâ'nın yüzü ve kelimeleri hariç bir şeyin yüzüne sığınmak caiz değildir. Bir yaratılmışın yüzüne sığınılmaz.

Şu da bu kapsamdaki eserlerdendir:

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ

170) Bize Süleymân b. Harb'in Hammâd b. Zeyd- Atâ b. es-Sâib- babası- kanalıyla Ammâr b. Yâsir'den tahdis ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah'ım! Senden yüzüne bakma lezzetini istiyorum."* diye dua edermiş.

---

[15] Sübuhât ileride geleceği üzere celâl ve nûr demektir.

CamScanner ile tarandı

Şimdi bunu "kıblene bakma lezzeti" ya da "kendileriyle yüzünün arandığı amellere bakma lezzeti" diye tevil edebilir misin?

Şu da bu kapsamdaki eserlerdendir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ شَرِيكٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ نِمْرَانَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} قَالَ: الزِّيَادَةُ النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى

171) Bize Yahyâ el-Himmânî ve Ebû Bekr b. Ebî Şeybe tahdis etti, dediler ki: Bize Şerîk tahdis etti. Onun Ebû İshâk'tan, onun Saîd b. Nimrân'dan, onun Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre o Allah Teâlâ'nın *"Güzellik yapanlara en güzeli ve fazlası vardır" (Yûnus, 26)* buyruğu hakkında "Allah Teâlâ'nın vechine bakmak" demiştir.

Şimdi bunun "kendileriyle Allah'ın yüzünün arandığı amellere bakmak" ya da "kıblenin yüzüne bakmak" diye tevil edilmesi mümkün müdür?

وَكَذَلِكَ قَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَة} قَالَ: النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى. حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ وَغَيْرُهُ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ صُهَيْبٍ رَضِي الله عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

172) Kezâ Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *"Güzellik yapanlara en güzeli ve fazlası vardır"* buyruğu hakkında *"Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmak"* demiştir. Bunu bize Mûsâ b. İsmâîl ve başkaları, Hammâd b. Seleme- Sâbit el-Bünânî- Abdurrahmân b. Ebî Leylâ- Suheyb *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ عَنْ أَبِي شِهَابٍ الْخَنَّاطِ عَنْ خَالِدِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا بَلَغَ النَّعِيمُ مِنْهُمْ كُلَّ مَبْلَغٍ، وَظَنُّوا أَنْ لَا نَعِيمَ أَفْضَلَ مِنْهُ، تَجَلَّى لَهُمُ الرَّبُّ، فَنَظَرُوا إِلَى وَجْهِ الرَّحْمَنِ، فَنَسُوا كُلَّ نَعِيمٍ عَايَنُوهُ حِينَ نَظَرُوا إِلَى وَجْهِ الرَّحْمَنِ

CamScanner ile tarandı

173) Bize Ahmed b. Yûnus, Ebû Şihâb el-Hannât- Hâlid b. Dînâr-Hammâd b. Ca'fer kanalıyla İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ref' ederek şunu tahdis etti: *"Nimetler cennet ehlinde varacağı son noktaya varıp da onlar bunlardan daha üstün bir nimetin olmadığını düşündükleri zaman Rab onlara görünür de Rahmân'ın yüzüne bakarlar. Rahmân'ın yüzüne baktıklarında gözleriyle gördükleri bütün nimetleri unuturlar."*

Şimdi bunun "Allah cennet ehline kendisini gösterecek, onlar da kıblesinin yüzüne ya da sâlih amellere bakacaklar" diye tevil edilmesi mümkün müdür? İddiana göre kıblenin yüzüne bakmaları onlar nezdinde içerisinde bulundukları cennet nimetlerinden sanki daha öncelenesi olmaktadır! Şu da bu kapsamdaki eserlerdendir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ الْبَصْرِيُّ عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُخَارِقِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَتَبَارَكَ اللَّهُ، حَطَّ عَلَيْهِنَّ مَلَكٌ فَضَمَّهُنَّ تَحْتَ جَنَاحِهِ فَصَعِدَ بِهِنَّ، لَا يَمُرُّ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا اسْتَغْفَرُوا لِقَائِلِهِنَّ حَتَّى يُحَيَّا بِهِنَّ وَجْهُ الرَّحْمَنِ، وَقَرَأَ: {إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ}

174) Bize Abdullah b. Racâ el-Basrî, el-Mes'ûdî- Abdullah b. el-Muhârık kanalıyla babasından onun şöyle dediğini tahdis etti: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "Kul 'Elhamdulillah', 'Subhânallâh', 'Lâ ilâhe illallâh', 'Allâhu Ekber' ve 'Tebârekallâh' dediğinde bir melek bunların üzerine iner ve bunları kanadının altına basıp yükseltir. Meleklerden hangi topluluğun yanından geçse mutlaka bunları söyleyen için bağışlanma dilerler. Tâ ki Rahmân'ın yüzü bunlarla tahıyye edilir." Abdullah b. Mes'ûd ayrıca *"Güzel söz Ona yükselir ve onu sâlih amel yükseltir" (Fâtır, 10)* âyetini okudu.

Şimdi sen kıble arzda olduğu hâlde bunu "Bu melek bu sözleri yükseltir tâ ki bunlarla kıblenin yüzü semada tahıyye edilir" diyerek tevil edebilir misin? Bunların altı üstüne getirilmiş tefsirler ve herhangi biri -değil esere- kıyasa bile uymayan şaşırtmacalar olduğunu sen de biliyorsun, anlayış sâhibi herkes de biliyor ey muhâlif! Bunların hiçbiri doğruya iletmemekte ve takvâya sevk etmemektedir. Şu da bu kapsamdaki eserlerdendir:

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ وَكِيعٍ، عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} قَالَ: الْحُسْنَى الْجَنَّةُ، وَالزِّيَادَةُ النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ اللهِ

175) Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti. Onun Süfyân'dan, onun Ebû İshâk'tan, onun Âmir b. Sa'd'dan, onun Müslim b. Yezîd'den, onun Huzeyfe'den rivâyet ettiğine göre o *"Güzellik yapanlara en güzeli ve ziyade (fazlası) vardır" (Yûnus, 26)* buyruğu hakkında "En güzeli cennet, ziyâde Allah'ın yüzüne bakmaktır" demiştir.

وَعَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنْ جُوَيْبِرٍ عَنِ الضَّحَّاكِ،

176) Bu Ebû Muâviye- Cuveybir- ed-Dahhâk kanalıyla da rivâyet edilmiştir.

وَعَنْ جَرِيرٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ،

177) Bu Cerîr- Leys- Abdurrahmân b. Sâbıt kanalıyla da rivâyet edilmiştir.

وَحَدَّثَنَاهُ الْحِمَّانِيُّ عَنْ وَكِيعٍ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْهُذَلِيِّ عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيِّ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ

178) Bunu bize ayrıca el-Hımmânî, Vekî'- Ebû Bekr el-Hüzelî- Ebû Temîme el-Hüceymî kanalıyla Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den tahdis etti.

Ebû Saîd (ed-Dârimî) dedi ki: Görüldüğü üzere hepsi ziyâdenin Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmak olduğunu söylemiştir. Hiçbiri iddia ettiğin gibi "Ka'be'nin yüzüne bakmak" ya da "sâlih amellerin yüzlerine bakmak" dememiştir.

Fıkıh sahibi âlimleri de bu eserleri doğrularken ve bunlara iman ederken bulduk. Sadece Vekî'- el-A'meş- Ebû Vâil kanalıyla Huzeyfe'den "Kul namaza durduğunda Allah ona yüzüyle yönelir" dediğini rivâyet etmiş bile olsaydın bu (iddianı çürütmeye) yeterdi ey muhâlif! Ama sen Allah'ın kula nimetini ve sevâbını yönelteceğini, "duvarın yüzü" ya da "elbisenin yüzü" dendiği gibi mecâzen "Allah'ın yüzü" de denebileceğini iddia ettin!

CamScanner ile tarandı

Veyl olsun sana! Bu içerdiği küfre ilâve olarak imkânsız bir sözdür. Çünkü yüz sahiplerinden olmayan bir şey hakkında "yüzüyle bir insana ya da başka bir şeye yöneldi" denmez. Bunun söylenmesi için yüzüyle yönelenin yüz sahiplerinden olması şarttır. Diğer taraftan elbisenin ya da duvarın yüzünün olduğunu söylemek mümkündür. Ama "Elbise yüzüyle müşteriye yöneldi" ya da "Duvar yüzüyle falana yöneldi" denemez. Sadece yönelme kudreti olan bir şey hakkında "yüzüyle yöneldi" denir. Yönelme kudretine sahip herkes de yüz sahibidir. Bu Arapların dilinde mâkul ve anlaşılır bir şeydir. Bunu bilmiyorsan yüz sahiplerinden olmadığı hâlde hakkında "yüzüyle falana yöneldi" diyebileceğin tek bir şey söyle! Böyle bir şeyi asla söyleyemeyeceksin. İyi anla! İmamınla birlikte senin bunu ve benzerlerini anlayacağını sanmıyorum ya neyse!

Hakkı garipseyip bâtılı güzel bulanlar çok olmasaydı Allah'ın celâl ve ikrâm sahibi yüzünü isbat etmek için bu kadar uğraşmazdık. Bu konuda herkesin söz birliğiyle "Allah'ın yüce yüzüne sığınırım!", "Yüzüne sığınırım Rabbim!", "Cihad ettim ve cihadımda Allah'ın yüzünü aradım" ve "Allah'ın yüzü için köleyi azad ettim" demesinden başka delil olmasaydı sadece bunlar yeterli gelir, zikrettiklerimize gerek bırakmazdı. Çünkü Allah'ın isimleri hususunda haktan sapan, Allah'ın yüzünü ve diğer bütün sıfatlarını ta'tîl eden şu sapık güruh dışında kadınlara ve çocuklara varıncaya kadar iyinin ve günahkârın, arabın ve acemin aklı buna ermiştir. İzzet ve celâl sahibidir Onun yüzü, bütün noksanlıklardan pâktır Onun isimleri!

Siz gerçekten Allah'a yahudilerin yönelttiği hakâretten daha çirkinini yönelttiniz. Yahudiler *"Allah'ın eli bağlıdır"* dediler. Sizse Allah'ın elinin yaratılmış olduğunu söylediniz. Çünkü Allah'ın iki elinin Onun nimeti ve rızkı manasına geldiğini söylediniz ki nimet de rızıklar da hepsi yaratılmıştır. Sonra yahudilerin söylediğine ilâvede bulunup Allah'ın yüzünün yaratılmış olduğunu söylediniz. Çünkü Allah'ın yüzünün tıpkı elbisenin ve duvarın yüzü gibi kıblenin yüzü (ciheti) ve sâlih amellerin yüzü (yönü) olduğunu iddia ettiniz ki bunların hepsi yaratılmıştır. Yine siz Allah'ın ilminin, kelâmının ve isimlerinin tıpkı sizinkiler gibi muhdes ve mahlûk olduğunu iddia ettiniz. Geriye "O her şeyiyle mahlûktur" demenizden başka bir şey kalmadı. Bundan dolayı "Allah'a yahudilerin yönelttiği hakâretten daha çirkinini yönelttiniz" dedik.

CamScanner ile tarandı

***

Yine muhâlif, Şâzân- Hammâd b. Seleme- Katâde- İkrime- İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu rivâyet etti:

دَخَلْتُ عَلَى رَبِّي فِي جَنَّةِ عَدْنٍ شَابٌّ جَعْدٍ فِي ثَوْبَيْنِ أَخْضَرَيْنِ

"Rabbimin yanına Adn cennetinde iki yeşil elbise içinde kıvırcık saçlı bir genç olarak girdim."

Bu, âlimlerin çoluk çocuğun elinde yaymaları vacip olan hadislerden değildir. Hem bu muhâlife göre de münkerse bunu bir kere münker gördükten sonra nasıl sâbit olduğunu söylüyor?

Ben bunu çok münker buldum. Çünkü Ebû Zerr hadisine muhâliftir: Ebû Zerr Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rabbini gördün mü?" diye sormuş, o da *"Nûrdur, nasıl göreyim?"* diye cevap vermiştir. Âişe *(radıyallahu anha)*'nın "Kim Muhammed'in Rabbini gördüğünü iddia ederse Allah'a büyük bir iftira atmış olur" deyip sonra *"Görüşler Onu idrak edemez, O görüşleri idrak eder" (En'âm, 103)* buyruğunu okuması da buna aykırıdır.

Bu konudaki açıklamamız ve yorumumuz budur. Allah en iyi bilendir. Biz senin gibi şu iddiayı ileri sürmüyoruz ey muhâlif: "'Rabbimin yanına Adn cennetinde girdim...' Bu, insanların 'Rabbimiz! Sana uzak yollardan saçımız başımız dağınık hâlde ve toz toprak içinde günahlarımızı bağışlayasın diye geldik.' demesine benzemektedir."[16]

Bu imkânsız bir tefsirdir. Benzetmen yerinde değildir. Çünkü senin rivâyetinde "Onu iki yeşil elbise içinde kıvırcık saçlı bir genç olarak gördüm" dediği geçmektedir. Ötekiler ise "Sana saçımız başımız dağınık hâlde ve toz toprak içinde geldik" yani "Affını ve mağfiretini umarak sana yöneldik" demektedir. "Bizi bağışlaman için Sana geldik de Seni iki yeşil elbise içinde kıvırcık saçlı bir genç olarak gördük" dememişlerdir. Onlar sevâbı ve mağfireti hedeflemişler, kendisine yöneldikleri zâtı rivâyet ettiğin hadiste geçen süs ve elbise ile nitelememişler, Onu gördüklerini de söylememişler-

[16] Yani muhâlif verdiği örnekle uyumlu olarak yukarıdaki hadisteki niteliğin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ait olduğunu iddia etmektedir.

CamScanner ile tarandı

dir. Demek ki bu hadisin lafzı senin tefsirine aykırıdır. Senin tefsirin hadisin kendisinden daha münkerdir. Artık anla da bu tür hadisleri ağzına almayı bırak! Zira bu konuda hata küfürdür. Ayrıca bunun hakkında doğru görüşü ortaya koyacak olsan bile görüş belirtme yükümlülüğün yoktur.

Hadislerden bazıları vardır ki bunlar Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelmiş, âlimler bunları dile getirmiş, tefsir etmeden rivâyet etmiş, bunları reyiyle tefsir edeni de itham etmiştir.

فَقَدْ كَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ أَنَّ وَكِيعًا سُئِلَ عَنْ حَدِيثِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَمْرٍو: الْجَنَّةُ مَطْوِيَّةٌ مُعَلَّقَةٌ بِقُرُونِ الشَّمْسِ، فَقَالَ وَكِيعٌ: هَذَا حَدِيثٌ مَشْهُورٌ، قَدْ رُوِيَ فَهُوَ يُرْوَى فَإِنْ سَأَلُوا عَنْ تَفْسِيرِهِ لَمْ نُفَسِّرْ لَهُمْ، وَنَتَّهِمُ مَنْ يُنْكِرُهُ وَيُنَازِعُ فِيهِ، والْجَهْمِيَّةُ تُنْكِرُهُ

179) Alî b. Haşram bana şunu yazdı: "Vekî'ye Abdullah b. Amr'ın 'Cennet dürülü ve güneşin boynuzlarına asılı hâldedir' hadisi soruldu da Vekî' şöyle dedi: 'Bu meşhur bir hadistir. Rivâyet edilmiştir. Dolayısıyla rivâyet edilir. Bunun tefsirini sorarlarsa onlara tefsir etmeyiz. Bunu inkâr eden ve bunun hakkında tartışan kimseyi itham ederiz. Bunu Cehmiyye inkâr etmektedir.'"

Ey muhâlif! Manası müşkil olan bu gibi zayıf hadisler hususunda Vekî'in yolundan gitseydin senin için bunları bir inkâr edip bir isbat etmenden, sonra bunlar hakkında el-Merîsî'den, es-Selcî'den ve benzerlerinden hiçbir esere ve kıyasa uymayan tefsirleri aktarmandan daha selâmetli olurdu. Ayrıca etrafında bulunan insanların bu gibi hadislere ihtiyacı yoktur. Sonra sen bunu ilkinden daha ürpertici bir şekilde tefsir ettin. Dedin ki: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Rabbimin yanına Adn cennetinde kıvırcık saçlı bir genç olduğu hâlde girdim' hadisinin manası şu olabilir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cennette Allah'ın velîlerinden bir genç görmüştür. Rasulullah Adn cennetinde ona varmış ve bunu 'Rabbimin yanına girdim' diye ifâde etmiştir."

Görüldüğü üzere muhâlif Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e büyük bir küfrü nispet etmiştir. Güya o cennete girmiş de Allah'ın velîlerinden bir genç görüp "Rabbimi gördüm" demiş!

CamScanner ile tarandı

Muhâlif altları üstlerine getirilmiş bu tefsirleri dile getirdikten sonra "Bu, zındıkların uydurup muhaddislerin kitaplarına gizlice soktukları hadislerden olabilir" dedi.

Şeytanların kendisiyle oynadığı bu ahmak muhâlife söylenecek şudur: Hangi zındıkmış Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, Süfyân, Şu'be, Mâlik, Vekî' ve benzerleri gibi muhaddislerin kitaplarına sızmayı başarıp münker hadisleri onların kitaplarına gizlice sokabilen? Bunların ekserîsi hâfız kimselerdi. Bunlardan kitap sahibi olanlar -zındıklar şöyle dursun- kendileri nezdinde sika olan kimselere bile kitaplarını neredeyse hiç göstermiyorlardı. Hangi zındıkmış bunlar gibilerin karşısında durmaya ve meclislerinde aralarına karışmaya cüret eden? Bunları bile yapamayacaklarken nasıl onlar adına hadisler uydurup kitaplarına gizlice soksunlar?

Söyle bakalım ey câhil: Hadis sana göre zındıkların uydurduklarındansa ne diye doğru ve sâbit görürmüş gibi ona mana arıyor, çıkış yolu olarak teviller ve tefsirler bulmaya çalışıyorsun? Başta "Bu zındıkların uydurmalarındandır" demekle kalıp rahata erseydin, bunun tefsir etmekle meşgul olup yorulmasaydın, tefsir ederken "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cennete girdi de Allah Teâlâ'nın velîlerinden bir genç gördü. Bunun üzerine 'Bu Rabbimdir' dedi." demeseydin olmaz mıydı? Ancak sen kafanı karıştırıp öyle bir karışıklığın ve karmaşıklığın içine düştün ki sığınacak yeri ancak bu tür karışık sözlerle arıyorsun. Ama ilim ve marifet ehli karşısında bunlar sana asla fayda sağlamayacaktır. Bu gibi şeyleri dile getirdikçe bunlar sebebiyle daha çok rezil oluyorsun. Zira bâtılı savunurken getirilecek en güzel hüccet onu bırakmak ve ondan dönmektir.

Muhâlif ayrıca Abdullah b. Sâlih- Muâviye b. Sâlih- Ebû Yahyâ- Ebû Yezîd- Ebû Sellâm- Sevbân *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etti:

أَتَانِي رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ فَقُلْتُ: لَا عِلْمَ لِي يَا رَبِّ فَوَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ فِي صَدْرِي، فَتَجَلَّى لِي مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

"Rabbim bana en güzel sûrette gelip 'Ey Muhammed! Mele-i A'lâ ne hakkında tartışıyor?' buyurdu. 'Bilmiyorum Rabbim!' dedim. Bunun üzerine elini iki kürek kemiğimin arasına koydu. Öyle ki parmaklarının soğukluğunu göğsümde hissettim. Bunun üzerine gökle yer arası bana açıldı."

Muhâlif bunun şöyle tefsir edilebileceğini savundu: "Yani Rabbim bana yarattıkları arasından en güzel sûreti getirdi de o sûret bana geldi. Bu sûret Allah'ın gayrısıdır. Bu sûret Allah'ın tasarrufu altındadır. Elini iki kürek kemiğimin arasına koydu. Öyle ki parmaklarının soğukluğunu göğsümde hissettim. Yani Allah'ın yarattıklarından olan o sûreti hissettim. Bu sûretin parmakları Allah'a nispet edilmiştir. Bu mahlûkâtın tamamının Allah'ın mülkü olmasından dolayıdır."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Kaç defa kaypak kaypak konuşacak ve hakkında bilgi sahibi olmadığın konuların bataklığında çırpınıp duracaksın? Söyle bakalım: O sûretin Allah'ın yarattıklarından Allah'ın gayrısında bir sûret olduğunu, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldiğini, sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Mele-i A'lâ'nın ne hakkında tartıştığını biliyor musun ey Muhammed?" dendiğini iddia edebiliyorsan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'tan gayrısının sûretine "Hayır Rabbim, bilmiyorum" diye cevap vererek ona Allah'ın gayrısında rab diye seslendiğini de söyleyebilir misin? Ya da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yaratılmış bir sûret gelmiştir de o "Rabbim bana geldi" mi demiştir? Gerçekten bu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e nispet ettiğin büyük bir küfürdür. Allah'ın dışında hangi sûretmiş parmaklarını ve elini Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kürek kemiğine koyması üzerine gökle yer arasının ona açıldığı?

Bu iddianda sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'tan başkasına ait yaratılmış bir sûretin rabliğini ikrar ettiğini savundun. Çünkü rivâyetinde sûret Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Biliyor musun ey Muhammed?" demiş, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de ona "Rabbim" demiştir. Yaratılmış bir sûretin parmaklarını Muhammed gibi bir nebînin kürek kemiğine koyması üzerine göklerle yer arasında o sûretin elini iki kürek kemiği arasına koymasından önce bilmediği şeylerin ona açılması mümkün müdür?

CamScanner ile tarandı

Ne diyorsun sen? Bunu ne Cibrîl ne Mîkâîl ne de İsrâfîl yapabilir. Allah'tan başkası yapamaz. Kaç kere kendini cehâlet ve hata ile yüz yüze getirecek, Allah'ın seni ilmiyle rızıklandırmadığı zor hadislerin tefsirleri hakkında konuşacaksın? Hem de bunun seni Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e nispet ettiğin küfür gibi bir küfre sürüklemesinden güvende olmadığın hâlde! Yaratılmış bir sûret onunla konuşmuş, o da ona "Rabbim!" diye karşılık vermiş! Allah'ın Rasulullah'ın bilmediği bir sûreti varmış da o sûret üzerinde tasarrufta bulunan Allah olduğu için "Rabbim bana geldi" demiş!

İddiana göre ne zaman bir köpek, eşek ya da domuz görsen "Bu rabbimdir" diyebilirsin! Çünkü onların sûretleri üzerinde tasarrufta bulunan Allah'tır. İddian bunu gerektirmektedir. İddiana göre Firavun'un *"Ben sizin en yüce rabbinizim" (Nâziât, 24)* demesinin önünde de bir engel yoktur. Çünkü onun sûreti üzerinde tasarrufta bulunan da Allah'tır. Bu bâtılın bâtılıdır ve ancak cehâleti en koyu câhili etkiler.

Veyl olsun sana! Bu hadisin doğru yorumu tuttuğun yola aykırıdır. Şöyle ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr hadisinde Rabbini görmediğini söylemiştir. Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Ölmediğiniz sürece Rabbinizi görmeyeceksiniz"* buyurmuştur. Âişe *(radıyallahu anha)* da "Kim Muhammed'in Rabbini gördüğünü iddia ederse Allah'a büyük bir iftira atmış olur" demiştir. Müslümanların icması da bu yöndedir. Buna ilâve olarak Allah Teâlâ *"Görüşler Onu idrâk edemez"* buyurmuştur. Yani dünya ehlinin görme duyuları Onu idrâk edemez. Hadiste zikri geçen görme rüyada gerçekleşmiştir ki Allah Teâlâ rüyada her hâlde ve her sûrette görülebilir.

Muâz b. Cebel Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

صَلَّيْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنَ اللَّيْلِ ثُمَّ وَضَعْتُ جَنْبِي، فَأَتَانِي رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ

"Geceleyin Allah'ın dilediği kadar namaz kıldım. Sonra yanımı (yere) koydum. Bu esnada Rabbim bana en güzel sûrette geldi."

Muâz'ın rivâyetinde bu bulunduğundan dolayı içerisinde rüyetin geçtiği diğer rivâyetler de Muâz'ın söylediğine yorulur. İlim ehlinin nezdinde hadisin doğru yorumu işte budur, mezhep edindiğin delilikler ve hurâfeler

CamScanner ile tarandı

değil! Evet; sen Allah'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e uyanıklığında bir sûret gönderdiğini, o sûretin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile konuştuğunu, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in de ona "Rabbim!" dediğini iddia ettin! Bununla beraber sanıyorum tevilinin seni bu tür sapıklıklara sürükleyeceğini bilseydin söylediklerinin birçoğunu söylemezdin. Ne var ki sen bunu hasbihâl esnasında kendini cevaptan güvende hissettiğinden ve sana eleştiri yöneltilmeyeceğine aldandığından söyleyiverdin.

Muhâlif ayrıca el-A'meş kanalıyla Ebû Vâil'den onun şöyle dediğini rivâyet etti: "Abdullah Rabbini temcîd etmekteyken Mi'dad 'Rabbimiz ne iyi kişi!' deyiverdi. Bunun üzerine Abdullah 'Ben Onu bundan tenzih ederim. Onun misli gibi bir şey yoktur.' dedi."

Muhâlif bunun tefsirinde karışık şeyler söyledi, kattı karıştırdı. Şu kadar var ki söylediklerinden şunlar anlaşılabildi: "(Mi'dad'ın) sözündeki 'kişi' 'şey' demektir. Hâlbuki Allah kendisini neyle nitelemişse ondan başkasıyla nitelenmesi caiz değildir. Zannımca (Abdullah) 'şey'in mutlaka 'şahıs' olacağını ve Allah'ın şey olmakla nitelenemeyeceğini kastetti."

Bu muhâlif bu tevili yol edinmişse bu katıksız zındıklıktır. Çünkü Allah en büyük şeydir ve şeylerin yaratıcısıdır. *Onun misli gibi bir şey yoktur.*

نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْ نُورِ وَجْهِهِ، كَمَا قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنِ الزُّبَيْرِ أَبِي عَبْدِ السَّلَامِ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْفِهْرِيِّ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ

180) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın dediği gibi göklerin ve yerin nûru Onun yüzünün nûrundandır. Bunu bize Mûsâ b. İsmâîl, Hammâd b. Seleme- ez-Zubeyr Ebû Abdusselâm- Eyyûb b. Abdullah el-Fihrî kanalıyla İbn Mes'ûd'dan tahdis etti.

Yaratılmış her bir nûr mutlaka görülür ve mutlaka ona bakılır. Şu hâlde nûrların yaratıcısı olan en büyük Nûr hakkında ne düşünülür?

Yine muhâlif İbn Uyeyne- Humeyd el-A'rec kanalıyla Mücâhid'den onun şöyle dediğini aktardı:

CamScanner ile tarandı

يَقُولُ دَاوُدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَدْنِنِي، فَيُقَالُ لَهُ: ادْنُهْ، فَيَدْنُو حَتَّى يَمَسَّ رُكْبَتَهُ

"Kıyâmet günü Dâvûd 'Beni yaklaştır' der de ona 'Yaklaş!' denir. Bunun üzerine yaklaşır. Öyle ki dizine değer."

Muhâlif bunu tevil ederken Allah'ın Dâvûd'u yarattıklarından dizli birine yaklaştıracağını, öyle ki Dâvûd'un dizinin onun dizine değeceğini söyledi. Yine o "Dâvûd'un Allah'a sâlih amelle yaklaşacak olması da muhtemeldir" dedi. Bu muhâlifin dilini kesecek bir kimsesi olsaymış onun iyiliğine bir iş yapmış olacakmış!

Veyl olsun sana! Bu tefsirleri kendisinden ismini vermeden aktardığın zındık kimdir? Dâvûd Allah'tan günahını bağışlaması istediğinde, Ona iltica ettiğinde ve sığındığında Allah'ın Dâvûd'u yarattıklarından birine dizi dizine değecek derecede yaklaştırmasında onun için ne gibi bir fazîlet vardır? Dâvûd Nebî dizine değdiğinde Allah'ın günahını bağışlayacağı ve onu korkularından güvende kılacağı bu mahlûkun dizinin Dâvûd'a ne faydası dokunabilir ki? İddiana göre o Rabbi katında Dâvûd'dan da diğer tüm nebîlerden de daha saygın bir mahlûktur. Çünkü Allah onu nebîlerin sığınağı ve günahları hususunda başvuracakları yer kılmış olmakadır. Yine o kıyâmet günü mağfireti hususunda Allah'tan ayrı hüküm verecek, Allah'ın gayrısında istediğini bağışlayacak ve istediğine merhamet edecek olmaktadır! Böylesi bir mahlûkun ismi mutlaka Allah tarafından melekler ya da nebîler arasında geçmiş olmalıdır. İsmi nedir onun ey câhil? Bunu değil bir insan bir şeytan ya da şarap bağımlısı bir sarhoş söyleseydi seninkinden büyük bir cehâlet ortaya koymuş olmazdı.

Bundan daha ilginci Dâvûd'un o gün Ona hakîkî manada yaklaşmayacağını, sâlih amelle yaklaşacağını söylemendir. Kıyâmet gününün amel işlenecek bir gün olmadığını, dünyada Allah'a kendileriyle yaklaşılan amellerin karşılığının verileceği gün olduğunu öğrenemedin mi ey muhâlif? Allah o gün ameli nasıl bütün müslümanlardan kaldırıp Dâvûd'a vacip kılmış olabilir?

Yine dedin ki:

CamScanner ile tarandı

وَكَذَلِكَ مَا رَوَى الْمَسْعُودِيُّ عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ الرَّبَّ يَبْدُو لِأَهْلِ الْجَنَّةِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ عَلَى كَثِيبٍ مِنْ كَافُورٍ، فَيَكُونُونَ مِنْهُ فِي الْقُرْبِ عَلَى قَدْرِ تَسَارُعِهِمْ إِلَى الْجُمُعَةِ فِي الدُّنْيَا

"el-Mes'ûdî'nin el-Minhâl b. Amr- Ebû Ubeyde kanalıyla Abdullah'tan rivâyet ettiği de bu kapsamdadır: Rab cennet ehline her cuma kâfûrdan bir kumul üzerinde görünür de Ona yakınlıkları dünyada cumaya koşuşturmaları ölçüsünde olur."

Sen Abdullah'ın bu sözündeki yakınlığı Onun onlara delâletleri göstererek ve velîlerine ikramlarda bulunarak görüneceğini, yani kendisinin değil yaptığının, delâletinin ve alâmetinin görüneceğini söyleyerek tefsir ettin.

Sana verilecek cevap şudur: Ey muhâlif! Allah'ın velîleri hakkındaki iddian ne kötüdür! İddiana göre onlar orada durmalarından önce dünyada Allah'ı delâletleri, alâmetleri, nebîsinin mesajları ve kitaplarında indirdikleri ile tanımamış tâ ki Onu kâfirler ve Allah'ı da delâletlerini de bilmeyenler olarak öldükten sonra bunlarla âhirette tanımış olmaktadır. İddian bunu gerektirmektedir. İddiana göre böylelerse Allah Teâlâ'yı hakîkî manada bilmeden öldüklerinden dolayı Allah'ın velîleri değildirler ve Allah tarafından ikrâmı da hak etmezler. İddiana göre Allah'ın kendilerine kâfûrdan bir kumul üzerinde görünmesine de lâyık değildirler. Bilakis Allah daha önce iman etmemiş bir nefse imanının fayda vermeyeceği günden önce kendisini delâletleri, alâmetleri ve nebîsinin mesajları ile bilmediklerinden ötürü onlardan perdelenmelidir. Zira her kâfir ve her münâfık o gün Onu delâletleri ve alâmetleri ile bilecektir. Şu hâlde sana göre bu konuda müminin kâfirden ne ayrıcalığı kalmaktadır?

Sonra Abdullah'ın "Ona yakınlıkları dünyada cumaya koşuşturmaları ölçüsünde olur" sözünü "Burada sözü edilen Allah Teâlâ'nın *'Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir zirâ' yaklaşırım'* buyruğunda olduğu gibi Ona sâlih amelle yaklaşmaktır" diye açıkladın.

Veyl olsun sana ey şaşkın! Allah *"Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir zirâ' yaklaşırım"* buyruğunda kullarından amellerin kaldırılacağı gün

CamScanner ile tarandı

âhiretteki yaklaşmayı değil dünyadaki sâlih amellerle yaklaşmayı söz konusu etmiştir.

Bu hadisler hakkında öyle tefsirler ileri sürdün ki, ey muhâlif, bunları senden önce iyi Arapça konuşan ya da acem biri dile getirmemiştir. Birkaç sene daha yaşamış olsaydın Allah Teâlâ dilediği takdirde Arapçayı alt üst edip Arapların önüne koyacaktın!

Sonra dedin ki: "Bu İbn Ömer'in Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den necvâ (gizlice konuşma) hakkında rivâyet ettiğine benzemektedir:

إِنَّهُ يَدْنُو الْمُؤْمِنُ مِنْ رَبِّه حَتَّى يَضَعَ كَنَفَهُ عَلَيْهِ فَيُقَرِّرَهُ بِذُنُوبِهِ، فَيَقُولُ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ

'Mümin Rabbine yaklaşır. Öyle ki Rabbi kenefini onun üzerine koyup ona günahlarını ikrar ettirir. Sonra "Bu günahlarını dünyada örtmüştüm. Bugün de bağışlıyorum." buyurur.'"

"Kenefi; nimeti, örtmesi ve âfiyeti demektir" dedin. Ancak kenef yakınlık ile gizlice konuşma beraberindeki örtü diye yorumlanmalıdır ki sen yakınlığı da (Allah ile) gizlice konuşmayı da inkâr ediyor ve bunlara inananlara kin besliyorsun.

***

Muhâlif sonra Allah Teâlâ'nın yarattıklarından kendileriyle perdelendiği hicaplarını hedef aldı. Dedi ki: "Vekî', Süfyân- Ubeyd el-Müktib-Mücâhid kanalıyla İbn Ömer'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

احْتَجَبَ اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ بِأَرْبَعٍ: بِنَارٍ وَنُورٍ وَظُلْمَةٍ وَنُورٍ

'Allah yarattıklarından dördüyle perdelenmiştir: Bir ateş, bir nûr, bir karanlık, bir nûr ile.'"

Sonra muhâlif bunu gülünç bir şekilde tefsir etti. Dedi ki: "Bu hicapların mahlûkâtın bildiği âyetler, Onun tanınan tek ilah olduğunu bilmeye sevk eden deliller olması muhtemeldir. Zira onlara delillerini bildirmiştir. Şu hâlde bunlar bazı âyetlerdir ki mahlûkâta görünse onlar Allah'ı bunlar sebebiyle Onu görüyor gibi bilirler."

CamScanner ile tarandı

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bu tefsiri kimden rivâyet ettin? Hangi şeytandan öğrendin bunu? Senden önce kim Allah'ın hicaplarının kendileriyle perdelendiği âyetleri olduğunu söylemiş? Dediğin gibiyse Allah Teâlâ'nın *"Allah'ın vahiyle ya da perde arkasından olmaksızın bir beşerle konuşması olacak şey değildir..." (Şûrâ, 51)* buyruğunun manası nedir? Sana göre bu "delâletlerin ve alâmetlerin arkasından" manasını mı barındırmaktadır? Ya da *"Asla! Onlar o gün Rablerinden perdelenecekler." (Mutaffifin, 15)* buyruğu sana göre "O gün âyetlerini ve delâletlerini göremeyecekler. O gün Onun tek olduğuyla bilinen tek ilah olduğunu bilmeyecekler." anlamına mı gelmektedir? Yine iddiana göre kıyâmet günü Ondan perdelenecek kimse olmayacaktır. Çünkü o gün herkes Onun delâletini, alâmetlerini ve âyetlerini görecektir. O gün herkes Onun el-Vâhidu'l Ehad olduğunu bilecektir. Şu hâlde o gün hicap nerededir? Bu delâletler ve alâmetler nasıl bir ateşten, bir nûrdan, bir karanlıktan meydana gelecektir? İbn Ömer burada delâletler arasında karanlığı ne diye zikretmiştir?

Yine sen dedin ki: "Ebû Mûsâ'nın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadis de bu kapsamdadır: *'Allah uyumaz ve uyumak Ona yaraşmaz. Hicabı ateştir. Onu kaldıracak (keşf edecek) olsa yüzünün sübuhâtı görüşünün eriştiği her şeyi yakar.'*"

Sonra şöyle dedin: "Bu hadisteki hicap önceki hadisteki gibi tevil edilir: Burada söz konusu edilen Onun zikrettiği (tevhidine dair) delâletlerdir. Delâletler hakîkî manada birer hicap veya örtü değil bir şeyi keşf etmek (ortaya çıkarmaktır)."

Sonra dedin ki: "Buna göre *'Onu kaldıracak olsa (ateş) yüzünün sübuhâtı(nı) yakar...'* buyruğunun tevili 'O ateşi kaldıracak olsa (ateş) kendisine delâlet eden o ilmin yüzünün sübuhâtını yakar' olmaktadır."[17]

Ayrıca şöyle dedin: "*'Yüzünün sübuhâtı'* 'o ilmin (delâletin) yüzünün sübuhâtı' manasına gelebilir. Zira bu ilim kendisinin görülmesiyle marifetullaha yönelinen bir yüz yani kıbledir. Nitekim O *'Allah'ın yüzü oradadır' (Bakara, 115)* buyurmuştur. Yani Allah'ın kıblesi."

---

[17] Aşağıda da geleceği üzere muhâlif bu manayı kelimelerin i'râbını değiştirerek ortaya çıkarmıştır.

CamScanner ile tarandı

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Allah Teâlâ'nın yüzünü inkâr ettiğinden dolayı bu hadisi reddetmek için bayağı inatçı davrandığını görüyoruz. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in apaçık ve sözün siyâkında anlaşılır bir arapça ile Allah'ın bizzât yüzü olduğunu bildirdiği şeyi ilmin yüzü ve kıblenin yüzü yapıp çıktın! Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Allah'ın hicabı ateştir. Onu yüzünden kaldıracak olsa yüzünün sübuhâtı görüşünün ulaştığı her şeyi yakar."* buyurdu. Arapça akıl sınırlarının dışına çıkmamışsa burada sözü edilen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bildirdiği üzere gerçek bir yüzdür. Hem burada sözü edilen ilimlerin yüzlerinin sübuhâtı olsaydı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şüphesiz "Hicabı ateştir. Onu açacak olsa ateş mahlûkâtın yüzlerinin tamamının sübuhâtını yakar" derdi.[18] Hem o ateş neden ilmin sadece sübuhâtını yakıyor da diğer kısımlarını yakmıyor?

Sübühât, celâl ve nûr demektir. (Allah'ın birliğinin delilleri olan) mahlûkâtın yüzlerinin ne gibi bir nûru vardır ki ateş onların nûrunu yaksın? Hem ateş neden Allah onu yüzünden açtıktan sonra onların sübühâtını yakmaktadır da açmadan önce yakmamaktadır? Allah (dünyaya) ateşten tek bir hicap göndermiş olsaydı bu dünyanın tamamını yakardı. Mahlûkâtın yüzlerinin sübühâtını nasıl yakmamaktadır?

Ne diyorsun sen? Bu tefsire gerek bırakmayan gâyet açık bir şeydir. Biz diyoruz ki: Allah bu ateşle, kudreti ve egemenliği ile yarattıklarından perdelenmiştir. Bu ateşi aradan kaldıracak olsa Rabb'in nûru ve parlaklığı görüşünün eriştiği her şeyi yakar ki görüşü her şeye erişir. Ancak O bunu dilediğine denk getirir, dilediğinden de çevirir. Nitekim O bütün dağlar arasından özellikle o dağa tecellî etmiştir. Yeryüzündeki dağların tamamına tecellî etseydi hepsi Mûsâ'nın dağı gibi paramparça olurdu. O dağa tecellî ettiği gibi Mûsâ'ya da tecellî etseydi Mûsâ'yı da paramparça ederdi. Mûsâ'nın bayılmış vaziyette yere yıkılmasının sebebi dağın kendisini ürpertmesi, parçalandığı ve yerle yeksan olduğu zaman dağın sesini işitmesi idi.

---

[18] Müellif burada hadisi "سُبُحَاتُ" (sübuhât) kelimesini nasb ederek söyleyen ve ateşi yakma fiilinin fâili kılarak onu söz konusu ettiği ilmin yüzünün ve mahlûkâtın yüzlerinin sübuhâtını yakacağı manasını ortaya çıkaran muhâlife bu hususta cevap vermektedir.

CamScanner ile tarandı

وَحَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ وَهْبٍ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، فَقَالَ: إِنَّهُمَا لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا حَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ إِذَا تَجَلَّى لِشَيْءٍ مِنْ خَلْقِهِ خَشَعَ لَهُ

181) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Vuheyb- Hâlid el-Hazzâ- Ebû Kılâbe- en-Nu'mân b. Beşîr *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun güneş ve ay tutulmaları hakkında şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Bu ikisi biri öldü veya doğdu diye tutulmaz. Ancak Allah yarattıklarından bir şeye tecellî ettiğinde o Ona boyun eğer."*

Ateşi kaldırdığı takdirde yüzünün sübühâtının dünyadaki her şeyi yakacak olmasının sebebi Allah'ın dünyaya fânîliği yazmış ve mahlûkâtın uzuvlarını yok olmaları için yaratmış olmasıdır. Dolayısıyla dünya bekâ nûrunu kaldıramaz. Ya yanar ya da dağın parçalandığı gibi paramparça olur. Kıyâmet günü geldiğinde gözler ve diğer uzuvlar bekâ için düzenlenir. Bundan dolayı Onun yüzüne, sübühâtına ve yüzünün nûruna ateş onlardan hiçbirini yakmaksızın bakabilirler. Tıpkı şunun gibi: En iri, en yapılı ve en sağlam adam dünyada kızdırılmış bir tandıra atılsa anında kül olur. Ancak cehennem ateşi dünya ateşinden yetmiş kat şiddetli olmasına rağmen o cehennem ateşinde bin yıldan uzun süre yandıktan sonra bile ondan dolayı küle dönüşmeyecek ve ölmeyecektir. *"Derileri her piştiğinde onlara öncekilerden ayrı deriler giydiririz ki azabı tatsınlar." (Nisâ, 56)* Çünkü bedenleri, gözleri ve kulakları o gün bekâ için düzenlenecektir. Bundan dolayı dünyada binde birine katlanamayacakları cehennem azabına maruz kaldıklarında yok olmayacaklardır.

Tıpkı bunun gibi Allah'ın velîlerinin gözleri kıyâmet günü Allah'ın yüzüne bakmaya dayanıklı olacaktır. Hâlbuki dünyada Onun yüzünün sübühâtından en ufak bir şey kendilerine erişseydi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu gibi kuşkusuz yanarlardı ve gözleri buna dayanamazdı. İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisinin tevili budur ki lafızları da buna delâlet etmektedir. Senin ortaya attığın, hadisin lafzına uymayan, altı üstüne getirilmiş açıklamalar değildir hadisin tevili! Ancak

CamScanner ile tarandı

hadisin tefsirini alt üst ettiğin gibi lafızını da alt üst edersen durum değişir. Yorgunluğun yanına kâr kalsın! Zira hadisin lafızları senin tevhidi yalanladığına şehâdet etmektedir.

Şimdi Kur'ân'da ve rivâyetlerde hicaplar hakkında zikredilen bazı nasları aktaracağız ki akıl sahibi bunları kalbine arz etsin ve baksın: Bunlardan biri senin teviline uyuyor mu? Bunların başında senin Ebû Mûsâ kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğin hadis gelmektedir ey muhâlif:

حَدَّثَنَاهُ عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعٍ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ، لَوْ كَشَفَهَا لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَهُ بَصَرُهُ

182) Bize Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Cerîr tahdis etti. Onun el-A'meş'ten, onun Amr b. Murra'dan, onun Ebû Ubeyde'den, onun Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aramızda kalkıp dört şey söyledi: *"Allah uyumaz ve uyumak Ona yaraşmaz. Teraziyi alçaltıp yükseltir. Ona gecenin ameli gündüzden önce, gündüzün ameli geceden önce yükseltilir. Hicabı nurdur. Onu kaldıracak olsa yüzünün parıltıları görüşünün eriştiği her şeyi yakar."*

وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ ثَنَا مُوسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ كَثِيرِ بْنِ بِشْرٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ طَلْحَةَ بْنَ خِرَاشٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يُكَلِّمْ أَحَدًا إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ

183) Bize Alî b. el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Mûsâ b. İbrâhîm b. Kesîr b. Bişr el-Ensârî tahdis etti, dedi ki: Talha b. Hırâş'ı şöyle derken işittim: Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anhuma)*'yı şöyle derken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah bir kimseyle ancak perde arkasından konuşmuştur."*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، عَن دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَأَى رَبَّه فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ، ثُمَّ تَلَتْ: {لَا تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ}، {وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلاَّ وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ}

184) Bize Amr b. Avn el-Vâsıtî tahdis etti, dedi ki: Bize Huşeym haber verdi. Onun Dâvûd'dan, onun eş-Şa'bî'den, onun Mesrûk'tan, onun da Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet ettiğine göre o "Kim Muhammed'in Rabbini gördüğünü söylerse Allah hakkında büyük bir iftirada bulunmuş olur" demiş, sonra şu ayetleri okumuştur: *"Görüşler O'nu idrak edemez, O görüşleri idrak eder. O Latîf'tir, Habîr'dir." (En'âm, 103) "Allah'ın vahiyle ya da perde arkasından olmaksızın bir beşerle konuşması olacak şey değildir..." (Şûrâ, 51)*

Şimdi bu Allah'ın hiçbir beşerle ancak âyetlerin ve alâmetlerin arkasından konuştuğu söylenerek tevil edilebilir mi?

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَن عُبَيْدٍ الْمُكْتِبِ، عَن مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: احْتَجَبَ اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ بِأَرْبَعٍ: بِنَارٍ وَظُلْمَةٍ وَنُورٍ وَظُلْمَةٍ

185) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Ubeyd el-Müktib- Mücâhid kanalıyla İbn Ömer'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah dördüyle yarattıklarından perdelenmiştir: Bir ateş, bir karanlık, bir nûr, bir karanlık ile."

Şimdi bu hadis Allah'ın biri ateş, biri karanlık, biri nûr, biri yine karanlık olmak üzere dört alâmet ya da delâlet ile perdelendiği söylenerek tevil edilebilir mi?

وَحَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَ جِبْرِيلَ: هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ؟ فَانْتَفَضَ جِبْرِيلُ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُ سَبْعِينَ حِجَابًا مِنْ نُورٍ، لَوْ دَنَوْتُ مِنْ أَدْنَاهَا لَاحْتَرَقْتُ

186) Bize Mûsâ b. İsmâîl Ebû Seleme tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd -ki o İbn Seleme'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İmrân el-Cevnî

CamScanner ile tarandı

haber verdi. Onun Zürâre b. Evfâ'dan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cibrîl'e *"Rabbini gördün mü?"* diye sordu. Bunun üzerine Cibrîl'i bir titreme aldı ve dedi ki: "Ey Muhammed! Onunla aramda nurdan yetmiş perde vardır. Onların en altta bulunanına yaklaşacak olsam şüphesiz yanarım."

Şimdi bu Cibrîl'in "Allah ile aramda nurdan yetmiş alâmet ve delâlet vardır. Onların en altta bulunanına yaklaşacak olsam şüphesiz yanarım." demek istediği söylenerek tevil edilebilir mi? Ya da bu Cibrîl'in tek olan Allah'ın vahdâniyyetini bilmek için gördüğü âyetleri ve alâmetleri arasından ancak senin tanınan tek İlâhı bilmenin delilleri olduklarını iddia ettiğin bu dört hicabı delil kıldığı söylenerek tevil edilebilir mi? Cibrîl Allah ile resûlleri arasındaki elçi olduğu hâlde Allah'ı bilmeye sevk eden delilleri ve alâmetleri görmekle yetinmeyip Onu bilmek için âyetleri ve alâmetleri olduklarını iddia ettiğin hicapları mı delil edinmiştir yani?

Aklın kırıntısıyla bile rızıklandırılmış olsaydın, ey muhâlif, ortaya attığın şeyin yalan ve bâtıl olduğunu bilirdin. Ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"İnsanların ta ilk nübüvvetin sözlerinden buldukları arasında 'Utanmadıktan sonra istediğini yap!' da vardır."*

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنِ الْمُثَنَّى عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: احْتَجَبَ رَبُّنَا عَزَّ وَجَلَّ عَنْ خَلْقِهِ بِأَرْبَعٍ: بِنَارٍ وَظُلْمَةٍ ثُمَّ بِنُورٍ وَظُلْمَةٍ، مِنْ فَوْقِ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَالْبَحْرُ الْأَعْلَى فَوْقَ ذَلِكَ كُلِّهَا تَحْتَ الْعَرْشِ

187) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Yahyâ b. Eyyûb, el-Müsennâ- Amr b. Şuayb- babası- dedesi kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Rabbimiz (azze ve celle) dördüyle yarattıklarından perdelenmiştir: Yedi göğün yukarısındaki bir ateş, bir karanlık, sonra bir nur ve bir karanlık ile. En yüce deniz bunların tamamının yukarısında ve Arş'ın aşağısındadır."*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حُبَابَةَ بِنْتِ عَجْلَانَ الْخُزَاعِيَّةِ عَنْ أُمِّهَا أُمِّ حَفْصٍ عَنْ صَفِيَّةَ ابْنَةِ جَرِيرٍ عَنْ أُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ وَدَّاعٍ الْخُزَاعِيَّةِ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: دُعَاءُ الْوَالِدَةِ يُفْضِي إِلَى الْحِجَابِ

188) Bize Mûsâ b. İsmâîl, Hubâbe bint Aclân el-Huzâiyye- annesi Ümmü Hafs- Safiyye bint Cerîr kanalıyla Ümmü Hakîm bint Veddâ' el-Huzâiyye'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Annenin duası hicaba götürür."*

Ne diyorsun sen ey muhâlif? Akıl sahibi herkes bu rivâyetlerin tamamının lafızlarının ortaya attığın alt üst edilmiş tefsirlere aykırı olduğunu, Allah'ın binden çok âyetinin ve alâmetinin olduğunu bilmektedir. Şu hâlde O nasıl bunlardan sadece dördüyle perdelenmiş ve bunları kendisini bilmeye birer delil ve alâmet kılmış olsun? İddiana göre diğer âyetleri ve alâmetleri Onu bilmeye sevk etmemekte midir?

Gülme (Dahik) Sıfatını İsbat Babı

Muhâlif sonra Allah'ın bir şeye hakîkî manada gülmesini inkâr etmeye, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aktarılan rivâyetlere saldırmaya, bunları en çirkin şekilde tefsir ve tevil etmeye kalktı.

Bu rivâyetler arasından Ebû Mûsâ'nın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği şu hadisi zikretti: *"Rabbimiz kıyâmet günü güler hâlde tecellî eder."*

Yine o Ebû Razîn el-Ukaylî'nin hadisini; onun "Ey Allah'ın Resûlü! Rab güler mi?" diye sorduğunu, Rasulullah'ın *"Evet"* buyurduğunu, bunun üzerine onun "Gülen bir rabbin hayrından yoksun olmayız" dediğini zikretti. Yine o Câbir'in Rabb'in gülmesi hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadisi zikretti.

Muhâlif sonra gülmeyi tefsir ederken Rabb'in gülmesinin rızası, rahmeti ve günahları bağışlaması olduğunu savundu. "Görmez misin ki 'Gülen bir ekin gördüm' dersin?" dedi.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiklerin hususunda yalan söyledin. Rabb'in gülmesini ekinin gül-

CamScanner ile tarandı

mesine benzettin. Açıklayacak olursak: Ekinin gülmesi hakîkî manada gülme değildir. Ancak yeşermesi ve parlamasıdır ki bunlar gülmeye benzetilmiştir. Peki sen bu tefsiri, Rabb'in gülmesinin rızası ve rahmeti olduğunu hangi âlimden rivâyet ettin? Adını söyle bakalım! Söyleyemezsen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğunu sapık bir teville tahrif eden sensin demektir! Çünkü sen Hayy ve Kayyûm, dilediğini yapan, kerîm yüzün sâhibi, hakîkî manada işitme ve görme sıfatları olan Allah'ın gülmesini; gülmesi ve kudreti olmayan, gülemeyen cansız ekinin gülmesine benzettin. Ekinin gülmesi misâllendirilebilir ama Allah'ın gülmesi misâllendirilemez.

Ne saçmalıyorsun sen? Ekinin gülmesi parlaması, olgunlaşması ve yeşermesidir. Dolayısıyla o yeşil olduğu sürece herkese güler. Karşısındaki ister dost ister düşman olsun, onu ister sulasın ister biçsin; fark etmez. O gülüşünü herhangi bir şeye yöneltmez. Allah ise gülüşünü velîlerine, yaptıklarını beğendiğinde yöneltir. Düşmanlarından da hoşnutluğunu kazanmayan fiilleri sebebiyle çevirir.

Allah'ın fiilinin, bir topluluğa gülerken diğerlerine gülmemesinin delili şudur: Ekinin gülmesi mecâzî manayı yansıtan bir meseldir. Allah'ın gülmesi ise asıldır, hakîkî manada gülmedir. O dilediği gibi güler. Ekinin gülme diye isimlendirdiğin parlaklığı ve yeşilliği ise biçilene kadar hep ondadır.

"Gülmesi rızası ve rahmetidir" demene gelince bir yönden doğru söyledin. Zira O birine ancak râzı olduğu için güler. Böylece O hem gülmüş hem râzı olmuş olur. Yine O gülmesini ancak düşmanından esirger. Sense gülmeyi Allah'tan nefyedip Onun hakkında sadece rızâyı isbat ediyorsun! Ebû Mûsâ'nın gülme hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadis içini daraltıp seni ekinin gülmesi manasını öne sürerek bunu Allah'tan nefyetmeye sevk ettiyse İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın ondan rivâyet ettiği, iddianı yalanlayan ve tefsirinin imkânsızlığını ortaya koyan hadis karşısında ne yapacaksın? Bundan asla kaçamazsın!

حَدَّثَنَاهُ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: آخِرُ رَجُلٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَمْشِي يَكْبُو عَلَى

CamScanner ile tarandı

الصِّرَاطِ وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً، فَإِذَا جَاوَزَهَا الْتَفَتَ إِلَيْهَا، فَقَالَ: تَبَارَكَ الَّذِي أَنْجَانِي مِنْكِ، فَتُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ أَدْنِنِي مِنْهَا، فَيُدْنِيَهُ حَتَّى إِنَّهُ لَيَقُولُ لَهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، أَيُرْضِيكَ أَنْ أُعْطِيَكَ الدُّنْيَا وَمِثْلَهَا مَعَهَا؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ أَتَسْتَهْزِئُ بِي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُودٍ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا تَسْأَلُنِي مِمَّ ضَحِكْتُ؟ هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ ضَحِكَ ثُمَّ قَالَ: أَلَا تَسْأَلُونِي مِمَّ أَضْحَكُ؟ فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ؟ فَقَالَ: مِنْ ضَحِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ مِنْهُ حِينَ يَقُولُ: أَتَسْتَهْزِئُ بِي، فَيَقُولُ اللَّهُ: إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ، وَلَكِنِّي عَلَى مَا أَشَاءُ قَادِرٌ، فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ

189) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme, Sâbit- Enes kanalıyla Abdullah b. Mes'ûd'dan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Cennete gireceklerin sonuncusu sırat üzerinde tökezleye tökezleye yürüyen, bazen ateşin üzerinde iz bıraktığı bir adamdır. Ateşi geçtiği zaman ateşe dönüp bakar ve 'Beni senden kurtaranın şanı ne yücedir!' der. Sonra ona bir ağaç yükseltilir. 'Rabbim! Beni ona yaklaştır.' der. Allah da onu yaklaştırır. Tâ ki ona 'Ey âdemoğlu! Sana dünyayı ve onunla birlikte mislini vermem seni razı eder mi?' buyurur. Bunun üzerine adam 'Rabbim! Âlemlerin Rabbi olduğun hâlde benimle alay mı ediyorsun?' der."*

Sonra İbn Mes'ûd güldü ve "Neden güldüm, bana sormayacak mısın?" dedi. "Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle yaptı. Güldü, sonra *'Neden gülüyorum, bana sormayacak mısınız?'* buyurdu. 'Neden gülüyorsun?' diye sordular. Bunun üzerine şöyle dedi: *'Adam "Benimle alay mı ediyorsun?" dediği, Allah da "Seninle alay etmiyorum, Ben dilediğime kâdir olanım!" buyurup onu cennete soktuğu zaman Âlemlerin Rabbi'nin ona gülmesinden dolayı.'"*

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Âlemlerin Rabbi'nin ona gülmesinden dolayı"* buyurduğunu işitmiyor musun ey muhâlif? İşitip de bunun ekinin gülmesine benzemediğini anlamıyor musun? Çünkü ekin hakkında "güler" denir ama "birine güler" ya da "birinden dolayı güler" denmez. Biz bunun Arapçadaki mecâzî manasının câhili değiliz. Ama bu mecâzî mana düşündüğün gibi değildir. el-A'şâ'nın sözünü işittik ve mana-

CamScanner ile tarandı

sını anladık. Onun sözündeki mana Rabb'in gülmesinin manasından uzaktır. el-A'şâ şöyle demektedir:

مَا رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْحَزْنِ مُعْشِبَةٌ ... خَضْرَاءُ جَادَ عَلَيْهَا مُسْبِلٌ هَطِلُ

يُضَاحِكُ الشَّمْسَ مِنْهَا كَوْكَبٌ شَرِقٌ ... مُؤَزَّرٌ بِعَمِيمِ النَّبْتِ مُكْتَهِلُ

Kokusundan güzel değildir şu bahçenin kokusu:

Yüksek ve sert bir yerde otlarla dolu bir bahçe

Bol ve hızlı yağmur indikçe iniyor ona, yemyeşil

Suya kanmış çiçekleri güneşe gülüyor

Muhteşem bitkilerle örtülmüş, tastamam

Demek ki ekin yeşil olduğu müddetçe güneşe hep güler. Gülüşünü özel olarak birine yöneltmez ya da özel olarak birinden çevirmez. Allah ise bir topluluğa güler, diğerlerini gülüşünden mahrum eder.

وَحَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا حَمَّادٌ أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عَطَاءٍ عَنْ وَكِيعِ بْنِ حُدُسٍ عَنْ أَبِي رَزِينٍ الْعُقَيلِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ضَحِكَ رَبُّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ وَقُرْبِ غِيَرِهِ، قَالَ أَبُو رَزِينٍ: أَيَضْحَكُ الرَّبُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: لَنْ نَعْدَمَ مِنْ رَبٍّ يَضْحَكُ خَيْرًا

190) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize Ya'lâ b. Atâ'nın Vekî' b. Hudus- Ebû Razîn el-Ukaylî kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den haber verdiğine göre o *"Rabbimiz hâlleri değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler"* buyurdu. Ebû Razîn "Rab güler mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sordu. Rasulullah *"Evet"* buyurdu. Bunun üzerine Ebû Razîn "O zaman gülen bir rabbin hayrından asla yoksun olmayız" dedi.

İşte bu senin rivâyet ettiğin, sâbit olduğunu söylediğin, tefsir ettiğin, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğunu onayladığın hadistir ey muhâlif! Bizzat bu hadisinde iddianı çürüten delil bulunmaktadır. Bu delil Ebû Razîn *(radıyallahu anh)*'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rab güler mi?"

CamScanner ile tarandı

diye sormasıdır. Şayet gülme sadece rıza, rahmet ve günahları bağışlama manalarına gelseydi iddiana göre Ebû Razîn Rabbinin rahmet ettiğini, razı olduğunu ve günahları bağışladığını bilmeyen, bundan dolayı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rabbimiz merhamet edip günahları bağışlar mı?" diye soran bir câhil hatta Kur'ân'ı okuduğu, Allah'ın Kur'ân'da zikrettiği rahmetini, mağfiretini ve günahları bağışlamasını işittiği hâlde Onu rıza, rahmet ve mağfiret sıfatlarıyla tanımadığından ve bu sebeple Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rabbimiz bağışlar ve merhamet eder mi?" diye sormak zorunda kaldığından dolayı bir kâfir olurdu. Ancak o Rasulullah'a bilmediği ve Kur'ân'da zikredildiğini göremediği gülmeyi sormuştur. Daha önce bildiği, kendisine iman ettiği, Kur'ân'ı okuduğunda içerisinde geçtiğini gördüğü şeyi sormamıştır.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona Rabb'in güldüğünü bildirince Ebû Razîn "Gülen bir rabbin hayrından yoksun olmayız" demiştir. Tevil ettiğin gibi olsaydı Ebû Razîn'in Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Merhamet eden, razı olan ve bağışlayan bir rabbin hayrından yoksun olmayız" demesi düşünülemezdi. Çünkü o daha önce bunlara iman etmiş ve Allah'ın kitabında Onun çok bağışlayan ve çok merhametli olduğunu okumuş bulunuyordu. Aklın buna ersin. Ereceğini sanmıyorum ya neyse!

Sonra bu tevili dile getirmeyi sürdürdün. Hatta Ehli Sünnet'ten bir topluluğun Allah'ın gülmesini kendilerinde bildikleri gülme manasına yorduklarını iddia ettin ki bu haklarında dile getirdiğin bir yalandır. Çünkü biz onlardan birini Allah Teâlâ'nın fiillerinden birini yaratılmışların fiillerinden birine benzetirken işitmedik. Biz ancak gülmenin hakîkî manasıyla gülme olduğunu, Allah'ın dilediği gibi ve kendisine yaraştığı şekilde güleceğini söylüyoruz. Senin bu tefsirin ise helâna atılmayı hak etmektedir.

Sonra "Onun gülmesi yarattıklarından birinin güler hâlde onlara görünmesi ve müjdeci, yardımcı ve cennet rehberi olarak yanlarına gelmesi olabilir" diyerek gülmeyi bundan daha garip biçimde tefsir ettin.

Ne diyorsun sen ey muhâlif? Ebû Razîn'den rivâyet ettiğin ve sâbit olduğunu söylediğin hadisinde geçeni işitmiyor musun? O diyor ki: "'Ey Allah'ın Resûlü! Rabbimiz güler mi?' diye sordum. *'Evet'* buyurdu." Gördüğün üzere o "Allah gülen bir mahlûk yaratır mı?" diye sormamıştır. Sonra o

CamScanner ile tarandı

"Gülen bir rabbin hayrından yoksun olmayız" demiştir. "Güleni yaratan bir rabbin hayrından yoksun olmayız" dememiştir. Anlamış olsaydın bu bizzat hadisinde geçmektedir. Ama bu karıştırmacaların yanında sen nerede, akıl nerede?

Yine sen gülme hakkında hakka ve akla öncekinden daha uzak bir tefsir ortaya attın. Allah'ın bir adama ya da bir şeye gülmesini onu güldürmesi ve sevindirmesi olarak açıkladın. "Bu nisbet babından yani mahlûkâtın, gülmelerinin ve konuşmalarının Allah'ın olduğu manasında Allah Teâlâ'nın gülmesidir" dedin.

Sana verilecek cevap şudur ey muhâlif: Arapça senin diline ve adamlarının dillerine evrilse onda bu tevilden daha münkeri ve bu tefsirden daha çirkini de mümkün olur. Söylediğinin bâtıllığı yine Ebû Razîn kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğin hadisinden anlaşılmaktadır. Ebû Razîn ona "Rabbimiz güler mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sormuş, "Rabbimiz güldürür mü?" dememiştir. Öyle deseydi Allah Teâlâ'nın kitabında *"Güldüren ve ağlatan Odur" (Necm, 43)* buyruğunu okumasına rağmen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rab mahlûkâtı güldürür mü?" diye sorduğu için câhilin teki olurdu.

Arapçayı çok iyi bilen basîret sahibi âlimlerin bile tefsir etmekten geri durduğu bu gibi manaları zor hadisler hakkında konuşup bunları câhilce ve sapıkça tefsir etmenin yanında Ebû Yûsuf'un, Muhammed b. el-Hasen'in ve benzerlerinin içlerinde dönüp dolaştığın meseleleri ile meşgul olman seni daha mazur kılardı ey muhâlif!

Şimdi sana Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Rab Teâlâ'nın gülmesi hakkında rivâyet edilen ve iddianı çürüten diğer bazı hadisleri zikredeceğiz ki bunları Ebû Razîn ve Ebû Mûsâ *(radıyallahu anhuma)* hadislerinin yanına katasın ve Allah'ın seni bu hadisler hususunda doğru tevile muvaffak kılmadığını bilesin.

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ مُجَالِدٍ عَنْ أَبِي الْوَدَّاكِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثَةٌ يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، وَالْقَوْمُ إِذَا اصْطَفُّوا لِلْقِتَالِ، وَالْقَوْمُ إِذا اصْطَفُّوا لِلصَّلَاةِ

CamScanner ile tarandı

191) Bize Yahyâ el-Hımmânî ve Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Huşeym- Mücâlid- Ebu'l Veddâk- Ebû Saîd kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle dediğini tahdis etti: *"Allah kıyâmet günü üçüne güler: Geceleyin kalkan adama. Savaş için saf bağlamış topluluğa. Namaz için saf bağlamış topluluğa."*

Buradaki gülmenin ortaya attığın tevildeki ekinin gülmesine benzemediğini görmüyor musun ey muhâlif? Zira ekin özel olarak birine gülmez ve gülüşünü özel olarak birinden esirgemez. Allah ise bir topluluğa güler ken diğerlerinden gülüşünü esirger.

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ الدِّمَشْقِيُّ ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ حَدَّثَنِي بَحِيرُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ نُعَيْمِ ابْنِ هَمَّارٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَيُّ الشُّهَدَاءِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: الَّذِي يُلْقَوْنَ فِي الصَّفِّ وَلَا يَلْفِتُونَ وُجُوهَهُمْ حَتَّى يُقْتَلُوا، أُولَئِكَ الَّذِينَ يَتَلَبَّطُونَ فِي الْغُلَى فِي الْجَنَّةِ يَضْحَكُ إِلَيْهِمْ رَبُّكَ، وَإِذَا ضَحِكَ رَبُّكَ إِلَى عَبْدٍ فِي مَوْطِنٍ فَلَا حِسَابَ عَلَيْهِ

192) Bize Hişâm b. Ammâr ed-Dımeşkî tahdis etti, dedi ki: Bize İsmâîl b. Ayyâş tahdis etti, dedi ki: Bana Bahîr b. Sa'd, Hâlid b. Ma'dân- Kesîr b. Murra kanalıyla Nuaym b. Hemmâr'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bir adam Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip "Şehidlerin hangisi daha faziletlidir?" diye sordu. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"(İlk) safa atılan ve öldürülmelerine dek yüzlerini çevirmeyen kimselerdir. İşte onlar cennetin yüksek (odalarında) zevklenirler. Rabbin onlara güler. O bir kula bir yerde güldüğü zaman artık ona hesap yoktur."*

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْمَعَافِرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِي فِرَاسٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى صَاحِبِ الْبَحْرِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: حِينَ يَرْكَبُهُ وَيُخَلِّي مِنْ أَهْلِهِ، وَحِينَ يَمِيدُ مُتَشَحِّطًا، وَحِينَ يَرَى الْبَرَّ لِيُشْرِفَ لَهُ

193) Bize Abdullah b. Sâlih, Ebû Şurayh el-Meâfirî- Ubeydullah b. Muğîre- Ebû Firâs kanalıyla Abdullah b. Amr b. el-Âs *(radıyallahu an-*

CamScanner ile tarandı

huma)'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Allah deniz yolcusuna üç kez güler: Deniz yolculuğuna çıkıp ailesinden yalnız bırakıldığında. Deniz dalgalanıp çalkalandığında. Bir de karaya çıkmak niyetiyle karayı gördüğünde."

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ وَأَبِي الْكَنُودِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَضْحَكُ إِلَى اثْنَيْنِ: رَجُلٌ قَامَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، وَرَجُلٌ كَانَ مَعَ قَوْمٍ فَلَقُوا الْعَدُوَّ فَانْهَزَمُوا وَحَمَلَ عَلَيْهِمْ، فَاللَّهُ يَضْحَكُ إِلَيْهِ

194) Bize Ahmed b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize İsrâîl, Ebû İshâk- Ebu'l Ahvas ve Ebu'l Kenûd kanalıyla Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: "Allah Teâlâ şu iki kişiye güler: Biri gecenin yarısında kalkmış ve abdest alıp namaz kılmıştır. İşte Allah *(azze ve celle)* ona güler. Diğeri bir toplulukla beraberken onlar düşmanla karşılaşmış ve bozguna uğramıştır ama o düşman üzerine atılmıştır. İşte Allah ona güler."

وَرُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَضْحَكُ مِنْ رَجُلَيْنِ قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ كِلَاهُمَا دَاخِلٌ الْجَنَّةَ: مُشْرِكٌ قَتَلَ مُسْلِمًا ثُمَّ يُسْلِمُ فَيُسْتَشْهَدُ بَعْدُ. حَدَّثَنَاهُ مَحْبُوبُ بْنُ مُوسَى عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ عَن سُفْيَانَ ابْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

195) Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: *"Allah biri diğerini öldüren ve ikisi de cennete girecek olan iki adama güler: Bir müşrik bir müslümanı öldürmüştür. Sonra müşrik İslâm'a girip şehid olur."* Bunu bize Mahbûb b. Mûsâ, Ebû İshâk el-Fezârî- Süfyân b. Huseyn- ez-Zuhrî- Saîd b. el-Müseyyeb- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَاهُ الْقَعْنَبِيُّ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

CamScanner ile tarandı

196) Bunu bize ayrıca el-Ka'nebî, Mâlik b. Enes- Ebu'z Zinâd- el-A'rec- Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

وَحَدَّثَنَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ الْبَغْدَادِيُّ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا أَبُو زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يَضْحَكُ مِمَّنْ ذَكَرَهُ فِي الْأَسْوَاقِ

197) Bize Muhammed b. Bekkâr el-Bağdâdî tahdis etti, dedi ki: Bize İsmâîl b. Zekeriyyâ Ebû Ziyâd'ın Muhammed b. Ebî İsmâîl es-Sülemî kanalıyla Abdullah b. Ebi'l Hüzeyl'den tahdis ettiğine göre o İbn Mes'ûd'u şöyle derken işitmiş: "Allah kendisini çarşılarda anana güler."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا إِسْمَاعِيلُ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ رَاشِدٍ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ بْنِ السَّكَنِ قَالَتْ: لَمَّا تُوُفِّيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَاحَتْ أُمُّه، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا يَرْقَأُ دَمْعُكِ، وَيَذْهَبُ حُزْنُكِ؟ فَإِنَّ ابْنَكِ أَوَّلُ مَنْ ضَحِكَ اللَّهُ إِلَيْهِ

198) Bize Muhammed b. Abdullah b. Numeyr tahdis etti, dedi ki: Bize Yezîd b. Hârûn tahdis etti, dedi ki: Bize İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. Râşid, Esmâ bint Yezîd b. es-Seken'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Sa'd b. Muâz *(radıyallahu anh)* vefât ettiğinde annesi bir çığlık kopardı. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona şöyle buyurdu: *"Gözyaşın dinmez, hüznün gitmez mi? Çünkü oğlun Allah'ın kendisine güldüğü ilk kişidir."*

Onun gülmesi, kendisine benzettiğin şeydeki yani ekinin gülmesindeki manayı içeriyor olsaydı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah'ın kendisine güldüğü ilk kişi"* demezdi ey muhâlif! Çünkü ekinin yeşilliği ve parlaklığı ona ilk bakan tarafından da son bakan tarafından da görülmektedir. Ekinin özel olarak takva sahibine gülmesi ya da gülüşünü özel olarak bedbahttan esirgemesi söz konusu değildir. Daha ne kadar sidiğinin içinde kayacak, söylediklerin arasında tökezleyecek ve etrafındakileri kandıracaksın?

CamScanner ile tarandı

Bu kitabının başında Allah'ın insanlarla kıyaslanamayacağını, kişinin Onun sıfatları hakkında kendisinden bildiği şeyleri aklına getiremeyeceğini söylememiş miydin? Şimdi ise Onu gülmesi hususunda ekine benzetiyorsun. Onun hakkında ekin hakkında düşündüklerini düşünüyorsun.

Yine sen bu kitabının başında Allah Teâlâ'nın sıfatları hakkında içtihadın caiz olmadığını söylemiştin. Şimdi ise Onun sıfatları hakkında en çirkin şekilde fikir yürütüyorsun. Öyle ki içtihadının çirkinliğinden hakkın sınırlarını geçip bâtılın sınırları içine giriyor, doğruyu aşıp yanlışa saplanıyorsun.

Kitabında tevhid hususunda doğrudan başkasına tahammül edilmeyeceğini söylememiş miydin sen? Buna rağmen nasıl tevhid hususunda bilmediğin şeyler hakkında konuşuyorsun? İsâbetli misin yoksa hatalı mı? Zira seni çoğunlukla tevhidi zanna dayanarak açıklarken gördük ve zan doğruya isâbet edebileceği gibi onu ıskalayabilir. "Bunun tefsiri şu olabilir", "bu şöyle açıklanabilir", "Onun sıfatları hakkında şöyle olması muhtemeldir", "bunun hilâfı şu manaya gelebilir", onun buyruğunda bu şu demek olabilir" dedin. Hâlbuki ihtimâl insanlar nezdinde yakîn değil zandır ve açık olmayan bir görüştür. Öyle ki sen Allah'ın sıfatlarından tek bir sıfat hakkında renk renk iddiada bulundun ve onun birçok farklı manaya gelebileceğini söyledin ama bu konuda doğruya vâkıf olamadın ki onu tercih edesin. Şimdi sen Onun sıfatlarını bilmediğin ve sıfatlarını nezdinde kesin olmayan şeylerle kıyasladığın hâlde insanları nasıl gerçek tevhide yönlendirebilirsin? Düşüncemiz o ki sen bir şeyi söylüyor, sonra onu unutuyorsun. Sonra söylediğin sözün seni boğazından yakalayan ya da çeneni kapatan netîcesiyle karşılaşıyorsun!

Bir topluluğa Allah'ı sûreti hususunda Âdem'e benzettikleri yalanını ve iftirasını atıp bundan dolayı küfre girdiklerini söyleyen, diğer taraftan kendisi Onu eli hususunda âdemoğullarının çolaklarına, görme sıfatı hususunda körlerine, işitme sıfatı hususunda sağırlarına, yüzü hususunda kıblenin yüzüne ve sâlih amellerin yüzlerine, kelâmı hususunda da lala benzeten adama hayret doğrusu! Öyle ki sen Onun kelâmının dağların ve ağaçların kelâmı gibi olduğunu, gülüşünün yeşil ekin gibi olduğunu düşündün!

CamScanner ile tarandı

Bu konuda başkasının yapamayacağını söylediğin şeyi kendine nasıl mübah görüyorsun ey muhâlif? Gerçekten geniş bir meydana çıktın! Mezhebini savunmak için hangi bâtılı hüccet getirirsen getir tahammül ediliyor ama başkasının aynı konuda aleyhine getirdiği hak hüccet bâtıl oluyor! Yavaş ol bakalım! Hüküm verirken bu kadar aceleci olma. Sonra ayağın kayar da câhillik edersin. Bu yüzden aklını kullananların nezdinde rezil olursun.

Cehmiyye'nin onlardan aktardığın şu çirkin sapıklıklardan ve alt üst edilmiş tefsirlerden başka hücceti yoksa bil ki bunları zikrederek onlara iyilik yapmış olmadın. Bilakis bunlarla rezilliklerine rezillik ekledin. Çünkü sen onlara bu ileri boyuttaki çirkinlikleri izâfe ettin ve kuytudaki fısıltıları üzerindeki örtüyü kaldırdın.

Yine muhâlif eş-Şa'bî'den Allah'ın Arş'ı doldurduğunu, öyle ki Arş'ın eyerin gıcırtısı gibi bir gıcırtısı olduğunu rivâyet etti. Sonra eş-Şa'bî'nin sözünü Allah'ın Arş'ı nimetleriyle doldurduğunu ve Arş'ın kendisine bir cisim yüklendiğinden değil de bundan dolayı gıcırdadığını söyleyerek tefsir etti. Dedi ki: "Allah göklere, yere ve dağlara cisim olmayan emâneti yüklenmeyi teklif ettiğinde onlar emâneti yüklenmeye yanaşmamışlardır. Arş hakkında söylediği de aynı manayı içeriyor olabilir."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bunu söyleyerek saçmaladın ve kattın karıştırdın! Hatta Allah'ın Arş'ın üzerinde olmadığını, Arş'ın üzerinde Onun nimetlerinin olduğunu açıkça ifâde ettin. Bu tefsirden sonra Arş'ı inkârda geçilecek bir sınır kalmadı.

Veyl olsun sana! Sana göre Arş'ın üzerinde sadece nimetleri ve emri varsa Arş neden nimetlerden dolayı gıcırdasın? Sanki nimetler senin nezdinde taş, kaya ve demir yığınlarıdır da Arş bunların ağırlığından dolayı gıcırdamaktadır. Hayır, nimetler ağırlıkları olmayan soyut nitelikler ya da iyiliklerdir. Arş'ın kendilerinden dolayı gıcırdayacağı cisimler değildir.

Şunu da söyleyelim ki sen bu tevilinde Arş'ın üzerinde Allah'tan bir şey olduğunu inkâr ettiğin gibi o nimetlerden herhangi birinin olduğunu da inkâr ettin. Çünkü o nimetleri Allah'ın göklere, yere ve dağlara yüklenmeyi teklif ettiği, onların da yüklenmekten geri durduğu emânete benzettin. Böylece Arş'ın üzerinde bir şey olmadığını ikrar ettin. Çünkü gökler, yer ve dağlar emâneti yüklenmekten geri durunca Allah bunlara bir şey yükle-

CamScanner ile tarandı

memiştir. Onları bu emânetten hâlî bırakmış, emâneti insana yüklemiştir. Gerçekten o çok zâlim ve çok câhildir.

Yani iddiana göre göklerin, yerin ve dağların üzerinde o emânet adına hiçbir şey olmadığı gibi Arş'ın üzerinde de söylediğin o nimetlerden herhangi biri yoktur. Gökler, yer ve dağlar o emânetten hâlî olduğu gibi Arş da sana göre üzerindeki her şeyden hâlîdir.

Bu tefsirlerin seni helak yollarına sevk etmesine, cehâlet ve dalâlet ile karşı karşıya getirmesine iyi bak ey câhil! Bunlar söylediklerinin en çirkin imkânsızlıklar olduğuna şehâdet etmektedir. Arş hakkında kitabının başında ortaya attığın tevil bile bundan daha çirkin ve haktan daha uzakta değildi. Yine sen Katâde'nin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyurduğunu rivâyet ettiğini söyledin:

لَمَّا قَضَى اللَّهُ خَلْقَهُ اسْتَلْقَى وَوَضَعَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى ثُمَّ قَالَ: لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَفْعَلَهُ

"Allah yaratmasını bitirince uzandı ve iki ayağından birini ötekinin üzerine koydu. Sonra 'Yarattıklarımdan birine bunu yapması yaraşmaz' buyurdu."

Sonra muhâlif Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in söylediğini ikrar ede ede bunu en çirkin ve hakka en uzak şekilde tefsir etti. *"Allah yaratmayı bitirince uzandı"* hadisinin tefsirinde "Onları attı, yaydı, bazılarını diğerlerinin yukarısında kıldı" dendiğini iddia etti. *"İki ayağından birini diğerinin üzerine koydu"* sözünün bu manaya geldiğini söyledi. "Yani ayak ile fertleri çok topluluğu kastetmiş olabilir. Nitekim insanlar (çekirgelerden sayıca çok bir topluluk manasında) 'çekirgelerden bir ayak' der." dedi.

Böylece sen o ayağı Allah'a, Îsâ'nın rûhunun Allah'a nispet edilmesi babından nispet ettin. Sana göre O ayağı ayak üzerine yani topluluğu topluluk üzerine atmıştır!

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Kim bu söze reddiye vermeye tenezzül eder ki? Çünkü bu söz ileri boyutta imkânsızdır ve hem Araplar hem acemler nezdinde akıl sınırlarının dışında kalmaktadır. İnsanların sözlerinden değil gibidir. Her kelimesi bu söz aleyhine şehâdette bulunmakta,

CamScanner ile tarandı

reddiyeye gerek bırakmamaktadır. Veyl olsun sana! Bu tefsiri kimden öğrendin sen? Sana kim öğretti? Kimden rivâyet ettin bunu? İsmini ver de bıraktığı leke senin üzerinden çıkıp söyleyenine yapışsın. Ne garip bir gülünçlük, ne büyük bir maskaralık bu!

Ne saçmalıyorsun sen? Allah bazı şeyler yarattı, onları ayağı diye isimlendirdi, sonra ayağı ayak üzerine yani onları birbirlerinin üzerine attı, öyle mi? Onlar odun mudurlar ki onları bölüp güneşin altında birbirleri üzerine yığmıştır? Hem sen Arapların konuştuğu hangi lehçede "uzandı"nın "attı" manasına geldiğini buluyorsun? Onların hiçbir lehçesinde bunu bulamazsın!

Bütün bunlardan daha ilginci alt üst edilmiş bu tefsirini desteklemek için câhilce şâirin şu sözünü getirmendir:

فَمَرَّ بِنَا رِجْلٌ مِنَ النَّاسِ وَانْزَوَى ... إِلَيْهِمْ مِنَ الرِّجْلِ الثَّمَانِينَ أَرْجُلُ

İnsanlardan bir ayak uğradı bize de

Yaklaştı onlara seksen kişiden ayaklar

Veyl olsun sana! O "Allah'tan bir ayak" değil "insanlardan bir ayak" ve "seksen kişiden ayaklar" demiştir. Yani bu, yaratılmışların Allah Teâlâ'dan bir ayak olduğu ve Allah'ın onları birbirlerinin üzerine attığı iddiana aykırıdır. Hem sen bu konuda şâirin sözünü ona iftira atarak mezhebine hüccet kıldın. Bunu bir deli söyleseydi daha ilerisine gidemezdi. Fakihi ve sözü dinleneni senin gibi biri olan beldenin vay hâline!

***

Yine muhâlif, Allah'ın:

{يَا حَسْرَتَى عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ}

"Allah'ın yanında kusurlu davrandığımdan dolayı yazıklar olsun bana!" (Zümer, 56) buyruğu hakkında "Yani uzuv manasındaki yan" dediklerini söyleyerek bir topluluğa iftira attı ve "Hakîkat onların düşündüğü gibi değildir" dedi.

CamScanner ile tarandı

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Yalan sende ne kadar ucuz ve dilinde ne kadar hafif! İddianda doğru sözlüysen âdemoğulları arasından bunu söyleyen birini göster. Gösteremiyorsan ne diye bu tefsiri senden iyi bilen, Allah'ın kitabının tevilini senden de imamından da iyi bilen bir topluluğu yalan ile karalıyorsun? Onlara göre bu âyet kâfirlerin imanda ve kendilerini Allah'ın zâtına çağıran fazîletlerde kusurlu davrandıklarına, küfrü ve Allah'ın velîleriyle alay etmeyi bunlara tercih ettiklerine hayıflanacakları manasını içermektedir. Bu yüzdendir ki Allah onlara (aynı âyette) "alay edenler" demiştir.

Onlara göre yanın tefsiri işte budur. Peki "yanlardan bir yan" dediklerini sana kim söyledi? Zira bu manayı müslümanların âlimleri şöyle dursun avamından birçoğu bile bilir. Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)* "Yalan imanla yan yana gelmez" demiştir. İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* "Yalanın ciddîsi de şakası da caiz değildir" demiştir. eş-Şa'bî "Kim yalancıysa münâfıktır" demiştir. Şu hâlde onlardan olmaktan sakın!

***

Muhâlif ayrıca İsrâîl- Suveyr b. Ebî Fâhite- İbn Ömer kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle dediğini rivâyet etti:

"إِنَّ مِنْ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً، مَنْ يَنْظُرُ إِلَى نَعِيمِهِ وَجَنَّاتِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ، وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً، ثُمَّ تَلَا: {وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ، إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

"Nimetlerine ve bahçelerine bin yıllık yürüme mesâfesi boyunca bakan kimse konumca cennetliklerin en aşağıda olanlarındandır. Onlar arasında Allah (azze ve celle) nezdinde en saygın olan ise Onun yüzüne sabah akşam bakan kimsedir." Sonra (Nebî) *"O gün bazı yüzler parıl parıldır" (Kıyâme, 22)* buyruğunu okudu.

Muhâlif "Burada Onun yüzüne bakmak Allah'ın kendilerine hazırladığı cennetlerin en yücesi olan cennete bakmaları olabilir" dedi.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Öyle bir tefsir ortaya attın ki sığlıkta ve cehâlette bütün tefsirlerini geride bıraktı. Allah seni Arapça bilmek-

CamScanner ile tarandı

le rızıklandırsaydı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bu siyakla ve bu açık lafızlarla rivâyet ettiğin bu sözün Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğundan başka bir tefsirinin olamayacağını bilirdin. Hem o bunun Allah'ın kitabındaki doğrulayıcısını da okumuştur.

Rasulullah "Allah'ın kendilerine hazırladığı ikramların yüzlerine" değil "Allah'ın yüzüne" demiştir. Senden önce Araplardan ya da acemlerden kim Allah'ın cennetliklere hazırladıklarını Allah'ın yüzü diye isimlendirmiştir? Kur'ân'ın hangi sûresinde Allah'ın yüzünün en yüce cenneti olduğunu buluyorsun? Allah'ın celâl ve ikram sahibi yüzü senin tefsirlerinden neler gördü neler! Onun bazen Allah'ın cennetliklere hazırladıkları olduğunu, bazen cennetin en yüksek kısmı olduğunu, bazen kıblenin yüzü olduğunu söylüyorsun. Onu kâh elbisenin yüzüne kâh duvarın yüzüne benzetiyorsun. Allah celâl ve ikram sahibi yüzüyle oyun oynamanı sana soracaktır!

İddia ettiğin gibi onlar arasında Allah katında en saygın olan Allah'ın onlara hazırladığı ve Allah'tan umdukları ikramın yüzüne bakan kimse ise Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yine rivâyet ettiğin hadiste konumca en aşağıda bulunanlarının Allah'ın kendileri için hazırladığı bahçelerine, nimetlerine ve ikramlarına bin yıllık yürüme mesâfesi boyunca bakacağını söylemiştir. Şu durumda en saygınları Allah'ın ikramlarından ne umuyorsa konumca en aşağıda olanlarları da onu ummaktadır. En saygınlarının cennetin en yüce kısmına baktığı gibi onlar da oraya bakmaktadır. Böyleyse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mülküne ve nimetlerine bakan aşağıdakini Allah'ın yüzüne sabah akşam bakan yukarıdakinden hangi yönden ayırmış olabilir? Hiçbiri cennette Allah'ın kendilerine hazırladıklarına bakmaktan perdelenmeyecektir ve ummaktan engellenmeyecektir ya! Hayır, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âyeti en aşağıda olanlarının haricinde en saygın olanları hakkında okuyarak Allah'ın celâl ve ikram sahibi yüzünü isbat etmiş ve iddianı yalanlamıştır. O *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)* demiştir. "İkramlarına bakarlar" dememiştir. Subhânallâh! Ne garip bir tevil ve ne çirkin bir tefsir! Toplumların konuştuğu bütün dillerde ne kadar imkânsız bir söz! Seni ancak gördüğün kadar anlayışla rızıklandıran Allah bütün noksanlıklardan münezzehtir! Bunları mektepteki çocuklar bile söyleseydi insanlar onlara gü-

CamScanner ile tarandı

lerdi. Kendisini beldesinin âlimlerinden sayan bir adamın söylemesi nasıl karşılanır?

Yine muhâlif el-Haccâc b. Muhammed'in İbn Cureyc- ed-Dahhâk kanalıyla İbn Abbâs'tan Muhammed'in Rabbini iki kez tüysüz genç sûretinde gördüğünü rivâyet ettiğini, ayrıca Hammâd b. Seleme'nin Katâde- İkrime kanalıyla İbn Abbâs'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rabbini üzerinde yeşil bir elbise olduğu hâlde kıvırcık saçlı ve tüysüz bir sûrette gördüğünü rivâyet ettiğini aktardı. Sonra ilim ehlinin bunu söz konusu edilenin Cibrîl'in sıfatı olduğunu, Nebî'nin Rabbini Cibrîl'i görmesi üzerine tanıdığını, Cibrîl'i gözleriyle görmesiyle bunu kalbiyle bildiğini söyleyerek tefsir ettiğini savundu. Bu tefsir Nebî'nin Rabbinin yarattıklarından birini gördüğünü, gördüğü şeyin gözüyle müşâhede ettiği sûret olduğunu ve bu sûretin Cibrîl'e ait olduğunu içermektedir.

Kendisiyle çelişen bu muhâlife dedik ki: Kitabının başında bu hadisin zındıkların uydurmalarından olduğunu söylememiş miydin sen? Sonra burada ilim ehlinin buradaki sûreti Cibrîl'in sûreti diye tefsir ettiğini savunuyorsun. Şu ta'tîl ehli imamların dışında hangi ilim sahibi zındıkların hadislerini tefsir edip insanlara bunların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den geldiğini düşündürür? Zındıkların hadisinin tefsirinin bu olduğuna nasıl şehâdette bulunuyorsun? Bu kitabımızın başında sana bu rivâyetin ve benzerlerinin Ebû Zerr'in Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadisle çeliştiğini söylememiş miydik? Şöyle ki: Ebû Zerr "Rabbini gördün mü?" diye sormuş, Rasulullah da *"Nurdur, nasıl göreyim?"* demiştir. Âişe *(radıyallahu anha)*'nın "Kim Muhammed'in Rabbini gördüğünü iddia ederse Allah'a büyük bir iftira atmış olur çünkü Allah *'Görüşler Onu idrâk edemez'* buyurmuştur" demesi de bu tür rivâyetlerle çelişmektedir.

Diğer taraftan sen bu hadisi öyle bir şekilde tefsir ettin ki bu tefsirinle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in küfrüne şehâdette bulundun. Çünkü onun Cibrîl'i sûretinde gördüğünü, onu Rabbi sandığını ve gözüyle gördüğü yaratılmış bir sûretin rabbi olduğunu söylediğini savundun. Bu tevilinin seni nasıl rezilliklere sürüklediğini bir düşün ey muhâlif! Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Cibrîl'i Allah'tan ayırt edemediğini iddia ediyorsun

CamScanner ile tarandı

sen! İddiana göre o Cibrîl'in sûretini kıvırcık saçlı bir genç sûreti üzere görmüş de onun rabbi olduğunu söylemiş!

Anan seni dilsiz doğursaymış bu işlere kalkmana nazaran senin için daha hayırlı olurmuş! İlim ehlinin "Bu Cibrîl'in sûretidir" dediğini söyledin ya, bu tefsiri hangi âlimden işittin? Kimden işittiysen ona isnad et bakalım! Bunu ancak senden daha câhil birine isnad edebilirsin.

İyice öğrendik ki Allah Teâlâ'nın *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar."* buyruğunu ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Rabbinizi güneşi ve dolunay gecesi ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz"* buyruğunu reddetmek için bu tür rivâyetlerle muğâlata yapıyor, insanlara münker gördüğün ve haklarında şu sapıklıkları arayıp bulup öne sürdüğün bu hadislerin tıpkı rüyet, nüzûl ve benzeri konular ile ilgili rivâyet ettikleri hadisler gibi olduğunu düşündürüyorsun. Yine bildik ki o hadisler bu gibi alt üst edilmiş tefsirlerle reddedilemez. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den kaya gibi isnadlarla sâbittirler. Dolayısıyla ancak onlar gibi me'sûr eserlerle reddedilirler. Şimdi yorgunluğun yanına kâr kalsın! Senin neyin etrafında dönüp dolaştığını gördük. Bu gibi şeylerle ancak gâfilleri kandırırsın sen!

Yine muhâlif rüyeti inkâr etmek için rivâyet ettiği bir hadisi hüccet getirdi: Hâlid b. el-Velîd Uzzâ'ya bir kılıç darbesi indirip ona "Tanımıyorum seni! Noksanlıklardan münezzeh değilsin sen! Allah'ı seni küçük düşürmüş gördüm." demiş.

Muhâlif "İşte bu gözle görmek değil, bilme manasındaki görmektir" dedi. Yine o "Yani müminler de kıyâmet günü Rablerini ancak Hâlid b. el-Velîd'in dünya hayâtında Onu gördüğü gibi görecektir" dedi. Yine muhâlif şöyle dedi: "Bazıları bir şeyi görmeyi onun hakkında ilim sahibi olmakla açıklamıştır. Nitekim 'Sirkenin çok ekşi olduğunu gördüm' ya da 'Ûdun hoş kokulu olduğunu gördüm" denir. Kezâ Allah *'Rabbinin fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?' (Fîl, 1)* buyurmuştur. Hâlbuki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fili görmemiş, yalnız bilmiştir. Hem görülerek algılanan her şey az veya çoktur. Allah ise bunlarla nitelenmekten münezzehtir. O ancak delilleri ve lütfunun eserleri ile görülür. Bunlar Onun şahidleridir. O karşı karşıya gelmeyle ya da bir duyu organının müşâhedesiyle bilinmez. Kıyâmet günü

CamScanner ile tarandı

geldiğinde şüpheler kaybolacaktır ve Onu ayan beyan bileceklerdir. Ama herhangi bir görme duyusu Onu algılamayacaktır."

Sonra şöyle dedi: "Mesele rivâyetse işte zikri geçenlere aykırı rivâyetler! Bunlar tevil götürürse onlar da tevil götürür."

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: "Rivâyetlere gelince iddialarından herhangi biri hususunda cehmîliğiyle tanınan ve Ehli Sünnet arasında bilinmeyen sapık ve bozuk kimselerden başkasını hüccet getirdiğini göremiyoruz. Söylediğinin aklın gereği olduğunu iddia etmene gelince sözünün Araplar tarafından bilinmediğini, âlimler tarafından kabul görmediğini ve içerdiği çelişkinin farkına ancak zır câhillerin varamayacağını sana söylemiştik.

Hâlid b. el-Velîd'in hüccet getirdiğin sözüne gelince bu anlaşılırdır. Şöyle ki: Allah *"Görüşler Onu idrak edemez"* buyurunca, Ebû Zerr Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den *"Nûrdur, nasıl göreyim?"* buyurduğunu rivâyet edince ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Ölmediğiniz sürece Rabbinizi görmeyeceksiniz"* buyurunca Allah ve Resûlü'nün söylediğini iman ettik ve Onun dünyada görülmeyeceğini bildik. Yine O *"Rabbinin fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?"* buyurunca Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu olay vukû bulduğunda henüz doğmadığını ve bu olayı görmediğini bildik. Çünkü o Fil Yılında doğmuştur. Bundan dolayı âyette sözü edilenin gözle görme değil bilme manasındaki görme olduğunu yakînen anladık. *"Rabbini görmedin mi: Gölgeyi nasıl uzattı?" (Furkân, 45)* buyruğu da bu kapsamda zikredilebilir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rabbini görmediğini söylemesinden anladık ki âyette sözü edilen Allah'ı gözle görmek değil fiili yani gölgeyi uzatmasını görmektir. Nitekim o bunu sabah akşam görmekteydi. Hâlid b. el-Velîd'in "Allah'ı seni küçük düşürmüş gördüm" demesi de böyle yorumlanmalıdır. Çünkü hem Allah hem Resûlü hem de bütün müslümanlar dünyadakilerin görme duyularının Onu dünyada idrâk edemeyeceğini söylemiştir.

Diğer taraftan Allah *"Rablerine bakarlar"* buyruğuyla âhirette görülmesinin sınırlarını belirleyince, kezâ Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr kendisine "Rabbini gördün mü?" diye sorduğunda *"Nûrdur, nasıl göreyim?"* diye cevap verdiği hâlde ashâbı kendisine "Onu âhirette görecek

CamScanner ile tarandı

miyiz?" diye sorduğunda *"Evet, güneşi ve dolunay gecesi ayı görür gibi"* buyurunca âhiretteki görmenin gözle görme olduğunu bildik.

Onun kıyâmet günü görülecek olmasını görme duyusuyla idrâk edilecek olmasıyla değil de âyetlerinin ve delillerinin görülecek olmasıyla tefsir etmene, âyetlerini gördüklerinde şüphelerin onlardan gideceğini söylemene gelince bu şekilde sen Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından olan müminlere en çirkin iftirâyı attın. Kıyâmet günü âyetlerini görene kadar Rablerini bilmeyen şüpheciler olduklarını, o gün Rablerinin âyetlerini gördüklerinde şüphelerin onlardan gideceğini söylemiş oldun!

Ne diyorsun sen? Yaratıcısı hakkında kalbinde en ufak bir şüphe olduğu hâlde ölen kimsenin kesinlikle kâfir olarak ölmüş olacağını öğrenemedin mi? O gün kâfirler bile kendilerine hiçbir şüphe ilişmeden Allah'ın rubûbiyyetini yakînen bilecek olmasına rağmen şüpheler müminlere nasıl ilişecek olabilir? O gün şüpheler müminlerden söylediğin deliller ve alâmetler ile uzaklaşacaksa, müminler Allah'ı görme duyularıyla idrak etmeyecekse bütün kâfirler de o gün Allah'ı görme duyularıyla idrak edemeyecek olmalarıyla birlikte Onun âyetlerini ve alâmetlerini görmüş olacak ve şüpheler onlardan uzaklaşacak. Yani iddiana göre müminler gibi olacaklar! Şu hâlde Allah ve Resûlü'nün müminlere verdiği müjde Allah'ın haklarında *"Hayır! Onlar o gün Rablerinden perdelenecektir."* buyurduğu kâfirler karşısında bir ayrıcalık mıdır?

Ne diyorsun sen? Şarkı söyleyip çalgı çalman Allah ve Resûlü hakkında bu iddiaları ileri sürüp müminlere bu iftiraları atmandan iyidir: Allah Teâlâ'nın birliği hakkındaki şüpheler müminlerden ancak âhirette Onun âyetlerini ve alâmetlerini gördüklerinde zâil olacakmış!

Hâlid b. el-Velîd'in "Allah'ı seni küçük düşürmüş gördüm" demesini hüccet getirmene gelince böylesi bir söz görülmediğini, idrâk edilmediğini ve idrâk edilemeyeceğini yakînen bildiğin bir şeyle ilgili olarak söylenebilir. Görme duyusuyla idrâk edilmesi beklenen bir şey hakkında ise bu ancak açık bir hüccet olduğu takdirde mecaza yorulabilir. Bu hüccet ya yazılmış bir âyet ya aktarılmış bir eser ya da şöhret bulmuş bir icma olur.

Bize göre Hâlid'in sözünün manası Ebû Bekr *(radıyallahu anh)*'ın Ömer *(radıyallahu anh)*'a söylediği sözün manasıyla aynıdır: Nebî *(sallallahu aleyhi ve*

CamScanner ile tarandı

sellem) öldüğü gün Ömer "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ölmedi" demişti. Bunun üzerine Ebû Bekr "Allah'ı *'Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir' (Zümer, 30)* ve *'Senden önce hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar hep yaşayacaklar mı?' (Enbiyâ, 34)* buyururken işitmedin mi?" demişti. Ebû Bekr ancak "Onun kitabındaki şu buyruğunu işitmedin mi?" demek istemişti. Çünkü bütün âlimler bilmektedir ki Mûsâ dışında âdemoğullarından hiçbir beşer Allah'ın kelâmını (Ondan direkt) işitmemiştir. Bu herkes tarafından bilindiğinden dolayı Ebû Bekr'in Allah'tan işitmeyi değil Allah'ın buyruğunu kastettiğini anladık. Hâlid b. el-Velîd kıssası ve *"Rabbini görmedin mi..."* buyruğu da böyle anlaşılmalıdır. Zira Hâlid'in ve Nebî'nin Onu görmediği herkes tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla olmadığı herkes tarafından bilinen şey olacağı herkes tarafından bilinen şeye (yani Allah'ın âhirette görülmesine) engel oluşturmaz. Burada el-Kumeyt'in şu beyitlerini de örnek getirebiliriz:

وَجَدْتُ اللَّهَ إِذْ سَمَّى نِزَارًا ... وَأَسْكَنَهُمْ بِمَكَّةَ قَاطِنِينَا

لَنَا جَعَلَ الْمَكَارِمَ خالصاتٍ ... فَلِلنَّاسِ الْقَفَا وَلَنَا الْجَبِينَا

Allah'ı Nizâr'ın adını koyup da

Onları Mekke'ye yerleştirdiğinde

Erdemleri bize tahsis etmiş buldum

Enseyi insanlara vermiş, alnı bize!

Allah'ın yarattıklarından herhangi birinin Onu dünyada bulup gözüyle görmediğini yakînen bildiğimizden dolayı anladık ki el-Kumeyt "Allah'ı buldum..." diyerek Allah'ın onlara verdiği fazîletleri kastetmiştir.

***

Yine muhâlif; bir topluluğun Allah'ın bir gözü olduğunu söylediğini, insandaki göz uzvu gibi mürekkeb bir uzvu kastettiklerini, buna da *"Gözümün önünde yetiştirilesin diye" (Tâhâ, 39), "Gemiyi gözlerimizin önünde yap" (Hûd, 37) ve "Rabbinin hükmüne sabret çünkü sen gözlerimiz önündesin" (Tûr, 48)* buyruklarını hüccet getirdiklerini iddia etti.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif dedi ki: "Aklın gereği ortadadır. Burada kastettiği topluluğun gözü yani onların reisi ve büyüğüdür. O burada bir uzvu kastetmemektedir. Sözde caiz olanı (yani mecazı) kastetmektedir. Nitekim İbn Abbâs *'gözlerimiz önündesin'* buyruğu hakkında 'yani korumamız ve gözetimimiz altındasın' demiştir. Görmez misin ki kişi 'Allah'ın gözetimi ve koruması altındasın' manasında 'Allah'ın gözü senin üzerinde' demektedir?"

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Bir topluluğun Allah'ın bir gözü olduğunu iddia ettiğini söylemene gelince, evet, biz böyle diyoruz. Çünkü Allah ve Resûlü böyle buyurmuştur. "İnsandaki göz uzvu gibi mürekkeb bir uzuv" kısmına gelince bu kasıtlı olarak üzerimize attığın bir yalandır. Kimsenin böyle bir şey demediğini sen de biliyorsun. Ancak her türlü yolla muhâliflerini karalamaya çalışıyorsun ki sapıklığın câhillerin kalplerine daha iyi girsin. Hâlbuki yalanın ciddîsi de şakası da caiz değildir. Hangi insandan "mürekkeb bir uzuv" dediğini duydun? Onu bir göster bakalım. Zira bunu söyleyen kâfirdir. Kaç kere "mürekkeb cisim", "uzuvlar", "organlar" ve "parçalar" dedin! Sanki sen hakkımızdaki bu karalamayla Allah'ı O kendisini kitabında nasıl vasfetmişse ve Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu nasıl vasfetmişse öyle vasfetmekten cayacağımızı umuyorsun? Biz Allah'a yaratılmışların cisimleri gibi bir cisim, uzuv ya da organ izâfe etmiyor olsak da Onu senin ve davetçilerinin inkâr ettiği, seni öfkelendiren bu sıfatlarla vasfediyoruz. Diyoruz ki: O el-Vâhidu'l Ehad'dır. (Birdir ve tektir.) Doğurmamış ve doğurulmamıştır. Hiç kimse Ona denk olmamıştır. Kerîm yüzün, hakîkî manada işitme ve görme duyularının sahibidir. Göklerin ve yerin nûrudur. Nitekim Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duasında Onu *"Allah'ım! Sen göklerin ve yerin nûrusun."* diyerek nitelemiştir. Yine o *"Nûrdur, nasıl göreyim?"* buyurmuştur. Kezâ İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* "Göklerin ve yerin nûru Onun yüzünün nûrundandır" demiştir. Nûrun mutlaka aydınlatması ve ışıması olur. Mutlaka görülür ve ona bakılır. O gün de hicap önünden kalktığında güneşin ve ayın dünyada görüldüğü gibi bakma duyusuyla görülecektir.

Allah dünyada bakanların gözlerinden ancak onlara merhamet ettiğinden perdelenmiştir. Çünkü o dünyada şu yaratılmış ve fânî gözlere görünecek olsa kesinlikle Mûsâ'nın dağı gibi paramparça olurlar ve Allah Teâlâ'ya bakmaya kesinlikle dayanamazlar. Çünkü bunlar yok olmaları için

CamScanner ile tarandı

yaratılmış, bekâ nûruna dayanamayacak gözlerdir. Kıyâmet günü geldiğinde gözler bekâ için düzenlenir ve böylece bekâ nûruna bakmaya dayanıklı hâle gelir.

İbn Abbâs'tan *"gözlerimiz önündesin"* buyruğunu "yani korumamız ve gözetimimiz altındasın" diye tefsir ettiğini aktarmana gelince İbn Abbâs'tan aktardığın bu kavil sahihse manası senin söylediğin değil bizim söylediğimiz şeydir: "Gözlerimiz önünde, korumamız ve gözetimimiz altındasın" demek istemektedir. Çünkü Arapların dilinde biri göz sahiplerinden değilse onun gözettiği söylenemez. Bunu bilmiyorsan haydi göz sahiplerinden olmadığı hâlde gözettiği söylenen bir şeyin adını ver!

Gözetmenin aslı bakmaya dayanmaktadır. Doğrudur, kişi bazen bakmadan gözetir. Ama gözetmesi için mutlaka göz sahiplerinden olması gerekir. "Allah'ın gözü senin üzerinde" demende de aynı mana vardır. İyi anla! Kitabımızın başında bu söylediklerimizin bir kısmını sana açıklamıştık. Ancak sen Allah'ın kıyâmet günü görüleceğine iman edenlere beslediğin, Allah'ın kelâmının yaratılmış olmadığını söyleyenlere haksızca beslediğin kine benzer kinden ötürü inatçılık edip bunları tekrar gündeme getirdin.

Sonra şaşkın ve öfkeli bir hâlde onları doğruyu yanlıştan ayırt etme yetenekleri olmayan, "Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylememiz gerekir" diyen düşüncesiz câhil kimseler olduklarını iddia etmeye başladın. Sonra onlar hakkında şunları söyledin: "Adam yüklenmekle emrolunmadığı yükün altına girip selefin hakkında konuşmadığı meselede konuşarak kendisi ayan beyan kâfir olduğu hâlde câhilliğinden dolayı Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylemeyen kimsenin küfre gireceğini söyledi. Böylece cüretkâr zâlim câhilliğiyle kendini güvende hissederek karşımıza dikildi ve bu konuda konuşmaktan geri duran takva sahibi mümini tekfir etmekten azına razı olmadı. Sonra konuşandan sâdır olan kelâma -konuşan onu ne zaman söylerse söylesin- muhdes denmeyeceğini ortaya attı. Kitab ve Sünnet'teki kelâmın manasını bileni de (eleştirmeden) bırakmaz bunlar!"

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Hayır! Elinden geleni ardına koymayarak ortaya attığın bütün bu karışık sözlerin sebebi delilin aleyhinde olmasıdır. Sen bunları ancak içindeki yanıktan dolayı gündeme getiri-

CamScanner ile tarandı

yorsun ki içinin yanması senin durumundaki birinde gayet anlaşılır bir şeydir. Onlar konuşandan sâdır olan kelâmı muhdes görmüyorlarmış. Bununla kastettiğini anladık: Onlar kelâmı (yani Allah'ın kelâmını) Allah'ın yarattığı ve ihdas ettiği bir şey görmüyorlar. Haklarındaki iddianda doğru söyledin. İddia ettiğin gibi onlar kelâmı Allah'ın ihdas ettiği bir şey görmüyorlar. Onu Allah'ın ihdas ettiğini düşüneni de "Allah vardı da kelâmı yoktu" mezhebinde olduğu için kâfir sayıyorlar.

"Selefin hakkında konuşmadığı" iddiana gelince bu kitabımızın başında seleften bu konuda konuşan zatları sana bildirmiştik. Onlar ki Allah'ı da kitabını da hüccet getirdiğin el-Merîsî, es-Selcî ve benzerleri gibi selefllerinden iyi bilirler. Bu konuda konuşmaktan geri durduğunu söylemene gelince senden utanmazını ve arlanmazını gördüğümüz nâdirdir! Şu kitaba doldurduğun bütün bu sapıklıklar hep bu konuda konuşmak değil midir? Bu konuda senden çirkin konuşan, seninkilerden garip teviller ileri süren ve hakka senden az isâbet eden birini görmedik. Şu hâlde senin gibi biri öğüdüyle insanlara iyiliği emredip kendilerini unutanların konumuna yerleşmektedir.

Kelâmın manalarını bileni bırakmadıklarını söylemene gelince (şöyle deriz): Şu söylediklerin arasında yer verdiğin kaviller ya kendinden ya imamın el-Merîsî'den ya da es-Selcî'den gelmektedir. Bu kavillerle Arapların lehçeleri alt üst olmuştur. Bu lehçeler arasında garipsenene aşina olunmuş, aşina olunan da garipsenmeye başlamıştır. Arapça acemce, acemce de arapça olmuştur. Zira şu tefsirlerinizin tamamı hem Arapların lehçelerine hem Kitab'a hem de Sünnet'e aykırıdır.

Kitab ve Sünnet'teki sözlerin manalarını bildiklerini iddia ettiğin imamların kimmiş? Ehli Sünnet'in Allah'ın kitabından Cehmiyye ve zındıklar aleyhine getirdiği hüccetlerin tamamını hurâfeler ve sapıklıklar ile çürütmeye çalışıp Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mezheplerine aykırı olan sahih hadislerinin tamamını aynı sapıklıklarla reddediyorlar da ondan!

Bu şahıslar Allah'ın kitabının ve Sünnet'in bilgisini doğuda ve batıda bırakmış durumdadır. Dolayısıyla bu kimselerin Kitab ve Sünnet'e uyan güzel sözler söylediğine dair yersiz iddian Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Kendisine verilmeyenle doymuş görünen iki sahte elbise giyinene*

CamScanner ile tarandı

benzer" buyruğunda sözü edilene benzemektedir. Zira onlara bu alanda hiç basîret verilmemiş, ancak müslümanların basîret sahibi seleflerinin üzerinde yürüyüp gittikleri yola muhâlif görüşler verilmiştir. Bunu inkâr edersen işte rivâyetleri ve tefsirleri! Kişi bunlara baktığında tefsirlerinizin sapıklığından kuşku duymaz ve imkânsız tefsirlerinizi ilminizin kıtlığına delil kılar. Güya kelâmın manalarını bilen şu kimselerin hangi imamlarınız olduğunu biliyor musun sen? Kendilerinden onları içinden çıkamadıkları türlü türlü küfre sokan şu sapıklıkları aktardığın şahıslarsa bu sapıklıkları çürüten ve imkânsızlığını ortaya koyan delilleri sana bildirmiştik. Haydi söyle, kimmiş kelâmın manalarını iyi bilen şu imamların? Cehmîliğiyle meşhur el-Merîsî mi? Onun söylediklerindeki kusurları sana göstermiştik. Kezâ es-Selcî ile görüşlerinin bir kısmını açıkça benimseyip bir kısmını üstü kapalı olarak ifâde ettiğin şu zındık Dırâr da cemîlikleriyle meşhurdur ve bunların sözlerindeki kusurları da sana göstermiştik. Basîret sahipleri bunlarsa, nezdinde en güzel kavil bunlardan aktardıklarınsa bil ki biz bunlardan aktardıklarından Allah'a teberrî ediyoruz. Şarkı, ağıt ve köpek havlaması; bunlardan aktardığın, ne bir âyete ne bir sünnete ne de bir icmaya uyan şu nakillerden daha güzeldir.

Onlara bu sapıklıklarla doğru manalara ulaştıklarından dolayı mı yoksa müslümanların nezdinde elde ettikleri göz kamaştırıcı konumlarından ve müminlerin dillerinde buldukları güzel övgüden dolayı mı hased ettin de, ey muhâlif, onları anarak erdikleri dünya şerefine ermek için mezheplerini benimsedin ve sözlerini hüccet edindin? Zira onlardan birine zındık, ötekine cehmî, diğerine yani İbnu's Selcî'ye Cehmiyye'nin kalkanı denmektedir. Kimse seni kıskanmadan ve sana gıpta etmeden miraslarının tadını çıkarabilirsin! Aralarından hangi kelâmcının konumuna göz dikiyorsun, söyle bakalım! Allah'ın kelâmının muhdes ve mahlûk olduğunu söyleyenin mi? Allah'ın isimlerinin ihdas edilmiş, başkalarından alınmış ve yaratılmış olduğunu söyleyenin mi? Yoksa Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Cibrîl'i sûretinde gördükten sonra ona "Rabbim!" dediğini söyleyenin mi? Şu kitabında onlardan aktardığın bunlar gibi daha nice rezillik vardır.

Sana göre kelâmı iyi bilenler, ilim sahibi olanlar ve doğruyu yanlıştan ayırt edenler bunlar mıdır? Ağıdın, şarkının ve köpek havlamasının bunların sözlerinden ve tefsirlerinden güzel olduğunu sana söylemiştik.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif sonra müteşâbih hadisleri bitirdiğini söyleyip tevhid hakkında güya akla dayanan şeyler söylemeye başladı. Sonra tevhidin tefsiri ile ilgili fıkıh ve ilim sahiplerinin sözlerinden olmayan bir söz aktardı ki rivâyetlerde de bunu yansıtan bir şey bulamadık. Dedi ki: "Adama 'Yaratılmışları Allah'la mı bildin yoksa Allah'ı yaratılmışlarla mı bildin?' diye sor. Meselâ ona 'Şu mâbûdun nedir? Hangi şeydendir? Sıfatı nedir? Misâli nedir?' diye sorulur." Sonra sıfat ile misâli hiçbiri ölenler ya da kalanlar arasında âlim olarak tanınanlardan herhangi birinden gelmeyen tefsirlerle açıkladı. Bu tefsirlerden bir kısmına câhillerin cehâleti karşısında susmaktan daha selâmetli bir reddiye bulamadım. Birçoğu hakkında da bu kitabımızın başında açıklamalarda bulunmuştum. Muhammed'in ümmetinden sadece bu hurâfe soruları cevaplarıyla birlikte bilenler Allah'ı birlemiş oluyorsa bu muhâlife göre Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti arasında tek bir muvahhid olmamalıdır.

Biz tevhidi muhâlife bu karmakarışık sözlere gerek bırakmayacak şekilde açıklamıştık. Tevḥidin "Allah'tan başka ilah yoktur, tektir, ortağı yoktur" demek olduğunu söylemiştik. İşte bu tevhidin anlaşılır tefsiridir. Bu söz takva sözü ve en sağlam kulptur. Bunu içinden gelerek söyleyen kimse muhâlifin ortaya attığı tefsirleri bilmese de şu sapıklıklardan hiçbirini söyleyemese de Allah Teâlâ'yı birlemiş olur. Bu, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in amcasından kabul ettiği sözdür. Kişinin mümin, müslüman ve muvahhid olduğunun delili budur.

Ne diyorsun sen ey muhâlif! Tevhid hakkında doğrudan başkasının kabul edilmeyeceğini söylememiş miydin? Peki şimdi bu sapık sorulara cevap verdiğinde bunların seni hakkındaki yanlışın küfür olduğu tevhid hakkında yanlışa sürüklemeyeceğinden güvende misin? Başkalarını bu gibi meseleler hakkında konuşmamaya yönlendirirken sen bu hususta ne durumdasın?

Muhâlif sonra tekrar Allah Teâlâ'nın isimleri hakkında konuşmaya başladı. Onun isimlerinin tamamının muhdes olduğunu iddia etti. Bunun sebebi olarak isimlerin lafızlardan ibâret olduğunu, lafzın da mutlaka bir söyleyenden sâdır olacağını söyledi. Sonra Onun isimlerinin manalarının

CamScanner ile tarandı

bir kısmının kadîm (ezelî) iken bir kısmının hadîs (sonradan meydana gelmiş) olduğunu ekledi.

Biz yine bu kitabımızın başında Allah'ın isimlerini muhâlife açıklamış, aleyhinde Kitab ve Sünnet'ten kendileriyle hüccetin kâim olacağı deliller getirmiştik. Bu yüzden bunları burada tekrarlamayı kitap uzamasın diye istemiyoruz. Ancak o "Bu isimler söyleyenin lafızlarıdır" dedi. Yani isimlerin yaratılmışların lafızlarıyla meydana getirdikleri şeylerden olduğunu söyledi. İddiasında buna gerekçe olarak Allah'ın bir şeyi telaffuz etmeyeceğini, dolayısıyla Onu bu isimlerle yaratılmışların nitelediğini dile getirdi. Söylediğine göre Allah'a ait bir fiil meydana geldiğinde kullar o fiilin gerektirdiği ismi Ona veriyorlarmış. Yani Ona yarattığında Hâlık (yaratan), rızıklandırdığında Râzık (rızıklandıran), mahlûkâtı yaratıp onlara mâlik olduğunda Mâlik, bir şeyi yaptığında da Fa'âl (çok yapan) diyorlarmış. "İsimlerinin bir kısmı hadîs, bir kısmı kadîmdir" demelerinin sebebi de budur. İddialarına göre yaratmadan önce Allah Teâlâ'nın ismi yokmuş ve O tanınmayan ve ne olduğu bilinmeyen meçhul bir şey gibiymiş. Tâ ki mahlûkât meydana gelmiş de Onun isimlerini ihdas etmişler. Yine iddialarına göre Allah mahlûkâtı yaratmadan önce kendisine ait hiçbir isim bilmiyormuş. Mahlûkât bu isimleri Allah'a O bunlardan hiçbirini konuşmaksızın vermiş. O bundan sonra *"Ben Âlemlerin Rabbi Allah'ım" (Kasas, 30), "Ben er-Rahmân ve er-Rahîm Allah'ım", "Ben (tevbeleri çok kabul eden) et-Tevvâb'ım, (merhameti bol) er-Rahîm'im" (Bakara, 160)* buyurmuştur.

Görüldüğü üzere onlar kelâmı Allah *(azze ve celle)*'den nefyetmelerinin yanında bütün bunları da Ondan nefyetmişlerdir. Öyle ki Cehm mihnesinin başının kelâmı Allah Teâlâ'dan nefyetmek olduğunu söylemiş, şöyle demiştir: "Kelâmı Ondan nefyettiğimiz zaman nefis, iki el, yüz, işitme ve görme gibi sıfatların tamamını da Ondan nefyetmiş oluruz. Çünkü kelâm ancak nefsi, yüzü, eli, işitmesi ve görmesi olan bir varlık hakkında sâbit olabilir. Birinin hakkında kelâmın sâbit olması için onda bu sıfatların bir araya gelmesi gerekir."

Cehm ve takipçileri kelâmı Ondan nefyetmeleri hususunda yalan söylemiş, kelâmın ancak bu sıfatların kendisinde bir araya geldiği kimse hakkında sâbit olacağı iddialarında ise doğru söylemiştir. Bu sıfatlar Allah

CamScanner ile tarandı

düşmanlarının hoşuna gitmese de bundan dolayı içleri daralsa keyfiyet biçme ve misâllendirme olmaksızın Onda bir araya gelmiştir. Gönderilmiş nebîsine indirilen kitabının muhkem âyetlerinde isimlerini bildiren ve bunlarla kendisini niteleyen Odur.

Cehmiyye'nin hoşuna gitmese de Onun buyruğu da vasfı da yaratılmış değildir. Fakat şunu söylemek gerekir ki Allah'ın buyurduğu vasıf iki kısımdır: O kendisini bir sıfatla vasfetmişse burada vasıf da vasfeden de yaratılmış değildir. O gökler, yer, dağlar, ağaçlar, cinler, insanlar ve hayvanlar gibi yarattığı şeyleri vasfetmişse burada Onun vasfı yine yaratılmış değildir ama vasfedilenlerin tamamı yaratılmıştır.

***

Yine muhâlif Allah'ın zamîr ile nitelenemeyeceğini, zamîrin Allah Teâlâ hakkında söz konusu olmadığını iddia etti. Bu muhâlifin kendi ortaya attığı sözlerden değildir. Bu Cehm'in sözlerinden habis ve kökü eskilere dayanan bir sözdür. Cehm bu sözü söyleyerek Allah Teâlâ'nın:

{تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ}

"Sen benim nefsimdekini bilirsin ama ben Senin nefsindekini bilmem" (Mâide, 116) buyruğuna muhâlefet etmiştir. Bu şekilde Allah'ın yarattıkları ve amelleri hakkında onları yaratmadan önce nefsinde herhangi bir ilmin geçmiş olmasını reddetmeye çalışmıştır. Bunu yaparken (nefis yerine) sinsice zâmir demiştir ki câhiller nezdinde maksadını daha iyi gizlesin.

Buna karşılık bazı âlimler bu sözünü Cehm'in suratına fırlatmış ve ona "Üç vecihten kâfir oldun ey Allah'ın düşmanı!" demiştir:

Birinci vecih: Mahlûkâtın ve amellerinin meydana gelmesinden önce Allah Teâlâ'nın nefsinde olan ezelî ilmini Ondan nefyettin.

İkinci vecih: Allah Teâlâ'yı kendisiyle nitelenmeyeceği şeyle niteleğinden yani *"ben Senin nefsindekini bilmem"* diyerek Onun nefsinde gizli bilgiler olduğunu söylediğinden dolayı Mesîh'i câhil konumuna yerleştirmiş oldun.

CamScanner ile tarandı

Üçüncü vecih: Bununla Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e de ta'n etmiş oldun. Çünkü o bunu Îsâ'yı doğrulayıcı olarak getirmiş ve Cehm'in ağzını tıkamıştır.

Cehm "Allah zamîr ile nitelenemez" diyerek "Allah mahlûkât ve amelleri meydana gelmeden önce nefsinde onlarla ilgili bir şey bilmiyordu" demek istemiştir ki bu nefsi ve ezelî ilmi ta'tîlde büyük bir prensiptir. Allah Teâlâ'nın *"Sen benim nefsimdekini bilirsin ama ben Senin nefsindekini bilmem"* buyruğu bu konuda onun iddiasını çürütmektedir. Burada Mesîh Allah'ın nefsinde geçen, Onun bildiği ama kendisinin bilmediği bir ilmi olduğunu söz konusu etmiştir. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Seni nefsim için seçip yetiştirdim." (Tâhâ, 41) "Nefsi üzerine rahmeti yazdı." (En'âm, 12) "Allah sizi nefsinden sakındırıyor." (Âli İmrân, 28)*

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ بِيَدِهِ عَلَى نَفْسِهِ: أَنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي. حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ ذَكْوَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

199) Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah mahlûkâtı yaratınca eliyle nefsi üzerine 'Rahmetim gazabıma galebe çalar' diye yazdı."* buyurmuştur. Bunu bize Ahmed b. Yûnus, Süfyân es-Sevrî- el-A'meş- Zekvân- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

فَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اللَّهُ: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، إِذَا ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ

200) Bize Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Cerîr, el-A'meş- Ebû Sâlih kanalıyla Ebû Hureyre'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah şöyle buyurdu: Kulum hakkımda ne zan beslerse Ben öyleyim. Beni nefsinde andığında onu nefsimde anarım. Beni bir toplulukta anarsa onu onlardan daha hayırlı bir toplulukta anarım."*

CamScanner ile tarandı

Görüldüğü üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kulun Allah'ın zikrini nefsinde gizlediğinde Allah'ın da onun zikrini nefsinde gizlediğini, kulun Allah'ı açıktan andığında Allah'ın da onu açıktan andığını bildirmiştir. Böylece içteki ilmi dıştaki ilimden, açığa vurmayı gizlemekten ayırmıştır. Allah'ın buyruğu ve iki resûl Îsâ ile Muhammed'in -Allah'ın salat ve selâmı üzerlerine olsun- sözleri bir araya geldikten sonra kim Cehm'in, el-Merîsî'nin ve adamlarının söylediklerine aldırır?

Özetleyecek olursak Allah'ın nefsi Allah'ın ta kendisidir. Nefis bütün sıfatları toplar. Dolayısıyla nefsi nefyettiğinde bütün sıfatları nefyetmiş olursun. Sıfatları nefyettiğin zaman da O bir hiç gibi olur.

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أَنْبَأَ سُفْيَانُ عَنْ زَيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْبَخْتَرِيِّ قَالَ: "لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ أَدْخِلْنِي مُسْتَقَرَّ رَحْمَتِكَ، فَإِنَّ مُسْتَقَرَّ رَحْمَتِهِ نَفْسُهُ

201) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Zeyd b. Cubeyr'den onun şöyle dediğini haber verdi: Ebu'l Bahterî'nin şöyle dediğini işittim: "Sakın biriniz 'Allah'ım! Beni rahmetinin karar kıldığı yere girdir!' demesin. Zira rahmetinin karar kıldığı yer nefsidir." Görüldüğü üzere Ebu'l Bahterî Allah'ın rahmetinin nefsinde olduğunu bildirmiştir.

Allah Teâlâ yine bununla ilgili olarak *"Kıyâmet saati gelecektir. Neredeyse onu gizleyecektim." (Tâhâ, 15)* buyurmuştur.

فَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ: {أَكَادُ أُخْفِيهَا} قَالَ: مِنْ نَفْسِي

202) Bize İbn Numeyr tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ubeyd, İsmâîl b. Ebî Hâlid kanalıyla Ebû Sâlih el-Hanefî'den şöyle dediğini tahdis etti: "*Neredeyse onu gizleyecektim.* Yani nefsimden."

Hangi müslüman Allah'ın kendisi hakkında kitabında bildirdiklerini ve Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Onun hakkında bildirdiklerini işittikten sonra şunların söylediklerine itibar eder? Bunu ancak sapkın bedbahtlar yapar.

CamScanner ile tarandı

Muhâlif bunu ve benzerlerini beldesi haricindeki bir beldede açıktan dillendirseydi kesinlikle oradan sürüleceğini ve oranın vera sahibi dindar halkının ondan uzaklaşacağını düşünürdük.

Ne diyorsun sen? İnsanlar, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen rivâyetlere aykırı fetva verdiği zaman Ebû Hanîfe'nin yaptığına bile rıza göstermemişlerdir. *"Alan da satan da ayrılmadıkları sürece muhayyerdir"* hadisi, deve etinden dolayı abdest alınacağı hakkındaki hadis, hedy kurbanlarını işâretlemek hakkındaki hadis, binekliye ve yayaya verilecek pay hakkındaki hadis ve ihramlının nalın bulamadığı takdirde huff giyebileceği hakkındaki hadis bunlara örnektir. Evet, Ebû Hanîfe bunlara ve benzeri hadislere aykırı fetva verince insanlar onu "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini reddeden" diye nitelemiş, ona reddiyeler vermiş ve muhâlefet ettiği meselelerde aleyhinde kitaplar yazmıştır.

Ya Allah'ın kitabının naslarının söylediği sıfatları hususunda Ona savaş açan, bunları Allah'ın muradının hilâfını içeren, rivâyetlerin hiçbirinde yer almayan, herhangi birinin sika âlimlerden aktarıldığı bilinmeyen, bilakis hepsi birer alay malzemesi ve hurâfe olan sapık hüccetler ve hurâfe sözler ile birer birer ve aşama aşama Ondan nefyeden kimse hakkında ne düşünülür? Ebû Hanîfe o rivâyetlere aykırı fetva vermesi yüzünden "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisini reddeden" diye anılmayı hak etmişse siz "Allah *(azze ve celle)*'nin indirdiğini reddeden" diye anılmayı hak ettiniz. Hatta siz redde Ebû Hanîfe'den daha yakınsınız. Çünkü bazı fakihler bazı fetvaları hususunda Ebû Hanîfe'ye muvâfakat etmiştir. Tuttuğunuz yollarda sizin peşinize düşenler ise ancak aklı kıtlar, bidatçiler, hevâlarına uyanlar ve gökte bir ilahlarının olduğunu bilmeyenlerdir. Şu hâlde siz nerede, verdiği fetvalara rağmen Ebû Hanîfe nerede? Zira küfre giren hata eden gibi değildir. Bunların günahları da bir değildir. Yergiyi de aynı ölçüde hak etmezler.

Allah Teâlâ'ya hamd olsun ki biz sıfatların hakîkatlerini Allah'tan nefyetmek için câhilleri aldatma ve şaşırtma aracı edindiğiniz mecazları Arapların konuştuğu lehçeler arasında buluyoruz. Bununla birlikte şöyle diyoruz: Arapların konuştuğu dilde galip olan karşısında garip olan lehine hüküm verilmez. Biz lafızları en sık karşılaşılan manalara yorarız. Konuşa-

CamScanner ile tarandı

nın garip olanı kastettiğini destekleyen bir delil getirirseniz durum değişir. Adâlete ve insafa en yakın yol bu yoldur; Allah'ın basîret sahipleri tarafından bilinip kabul gören sıfatlarına itiraz etmen, mecazları öne sürerek manalarını en münker manalara çevirmen, çürük ve yamuk hüccetlerle Allah'a karşı gelmen değil! Kezâ Kur'ân'ın zâhiri ve rivâyetlerin lafızlarının tamamı da bir tevilci bunlarla özelin kastedildiğini destekleyen açık bir delil getirmediği sürece genel manalarıyla yorumlanır.

Çünkü Allah Teâlâ *"apaçık bir arapçayla" (Şuarâ, 195)* buyurmuştur. Dolayısıyla âlimler nezdinde en sağlam söz en kapsayıcı ve Araplar arasında en yaygın sözdür. Şu hâlde kim Arapçanın özelini geneline katarsa fitne çıkarmak için tevilini arayarak Kur'ân'ın müteşâbihinin peşine düşenlerden olur. O bu hususta müminlerin yolundan gayrısına uymak istemektedir.

Sözün özü Cehm'in "Allah zâmir ile nitelenemez" diyerek "Allah nefsindeki ezelî bir ilimle nitelenemez" demek istemiştir. Hâlbuki önce Allah, sonra da Resûlü bu hususta onu yalanlamaktadır. Resûlü şöyle buyurmaktadır:

"سَبَقَ عِلْمُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ، فَهُمْ صَائِرُونَ إِلَى ذَلِك. حَدَّثَنَاهُ نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُرَقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ

203) *"Allah'ın mahlûkât hakkında ilmi geçmiş bulunmaktadır. Şu hâlde onlar Allah'ın ilminde ne varsa ona varacaktır."* Bunu bize Nuaym b. Hammâd, Abdulazîz b. Ebî Hâzim- el-Alâ b. Abdurrahmân el-Hurakî- babası- Ebû Hureyre kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdis etti.

حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الدَّيْلَمِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: جفَّ الْقَلَمُ عَلَى عِلْمِ اللهِ

204) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize el-Evzâî, Rabîa b. Yezîd- Abdullah b. ed-Deylemî kanalıyla Abdullah b. Amr b. el-Âs *(radıyallahu anhuma)*'dan onun

CamScanner ile tarandı

şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Kalem Allah'ın ilminde olanları yazıp kurudu."*

وَحَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ أَنْبَأَ رَبَاحُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ عَمْرِو بْنِ حَبِيبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ أَبِي بزَّةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسلم قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ خَلَقَهُ اللَّهُ الْقَلَمُ، فَأَمَرَهُ فَكَتَبَ كُلَّ شَيْءٍ يَكُونُ

205) Bize Nuaym b. Hammâd tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek tahdis etti, dedi ki: Bize Rabâh b. Yezîd'in Ömer b. Habîb- el-Kâsım b. Ebî Bezze- Saîd b. Cubeyr kanalıyla İbn Abbâs'tan haber verdiğine göre o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis ederdi: *"Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Ona emretti de o olacak her şeyi yazdı."* Kalem mahlûkâtın ve amellerinin var olmasından evvel Allah'ın nefsindeki ezelî ilminden başkasını yazmış olabilir mi? Vallahi kalem yazdıklarını ancak Allah Teâlâ kendisine ilmindekileri yazdırdığında ve yazacağını yani olmalarından önce olacakları öğrettiğinde yazmıştır.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah göklerdekilerin ve yerdekilerin mukadderâtını onları yaratmadan elli bin yıl önce yazdı."*

O bunu ilminde olandan başkasıyla mı yazmıştır? İddialarına göre O yazdığını önceden bilmiyorsa bu yazısı ne konumda olmaktadır?

حَدَّثَنَاهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ الْمَصْرِيُّ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ أَبِي هَانِئٍ حُمَيْدِ بْنِ هَانِئٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِّيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

206) Bize Abdullah b. Sâlih el-Mısrî tahdis etti, dedi ki: Bana el-Leys, Ebû Hâni' Humeyd b. Hâni', Ebû Abdurrahmân el-Hubullî kanalıyla Abdullah b. Amr'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Allah her şeyin mukadderâtını gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl önce yazdı."*

Allah Teâlâ'nın ezelî ilmine imana dair Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen hadisler çoktur. Hepsini zikredersek kitap uzar.

CamScanner ile tarandı

Bu konuda zikrettiklerimiz Cehm'in Allah hakkında, Onun zamîri (yani nefsi) ile ilgili bir vehminden ibâret olan şaşırtmacası hususundaki iddiasını çürütmektedir.

***

Yine muhâlif, Allah Teâlâ'nın, kitabında zikri geçen bazı sıfatlarına itiraz etti ve içerisinde bunların söz konusu edildiği âyetler hususunda aykırı şeyler söyledi ki insanları bunların tefsiri hususunda hataya sürüklesin. Bunlar arasında sevgiden, buğzdan, öfkeden, rızadan, sevinçten, hoşnutsuzluktan, taaccüpten, beğenmemeden, irâdeden ve meşîetten söz etti ki bunlar hakkında da diğer sıfatlar hakkında ortaya attığı, kendisinden aktarmış olduğumuz şaşırtmacaları ortaya atsın. Şu kadar var ki bu sıfatları öncekilerin arasına karıştırdıktan sonra bu sıfatlar hakkında konuşmadı. Muhâlif bunlar hakkında konuşmayınca biz de ona cevap vermedik ve bunlar hususunda sadece Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen, şaşırtmacalarının doğruluğuna imkân bırakmayan hadisleri aktardık. Yaratıcımız hakkındaki görüşleri ve İlahımız hakkındaki mezhepleri bu olan topluluğu Allah'a şikâyet ediyoruz.

Buna ilâve olarak yüzü azîz ve zikri celîl Allah bu sıfatların hak olduğunu kitabının muhkem âyetlerinde, bâtıl ehli bunları kendisinden nefyetmeden önce beyan etmiş, iddialarını ortaya atmalarından önce iddialarında yalancı olduklarını söylemiş, savundukları şeyi dile getirmelerinden önce bu yüzden onları kınamıştır. Onun seçilip ayrılmış sevgili resûlü de bu sıfatların hak olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla bu konuda Allah'ın kitabında zikredip yazdıkları, seçilmiş resûlünün de sünnet olarak ortaya koyup bildirdikleri, bu sıfatları tekrar tekrar dile getirmesi bize yeterli gelmiştir. Allah Teâlâ *"Allah yolunda saf saf savaşanları sever" (Saff, 4)* buyurduktan sonra, *"Allah çok tevbe edenleri sever. Temizlenenleri de sever." (Bakara, 222)* buyurduktan sonra, *"Allah öyle bir topluluk getirir ki onları sever, onlar da Onu sever" (Mâide, 54)* buyurarak Yaratıcı'nın sevmesiyle yaratılmışsın sevmesini yan yana getirdikten sonra kim onların dalâletlerine aldırır?

Yine O sevdiklerini sevmediklerinden ayırmıştır ki yarattıkları bunların birbirlerini zıt olduğunu ve bir araya gelemeyeceklerini bilsin. Allah

CamScanner ile tarandı

Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Allah sözün kötüsünün açığa vurulmasını sevmez." (Nisâ, 148) "Şüphesiz O israf edenleri sevmez." (En'âm, 141) "Kendileri için hazırladıkları yani Allah'ın onlardan hoşnut olmaması ne kötüdür!" (Mâide, 80)* Yine O öfkesiyle kulların kendisini öfkelendirmelerini birbirlerinden ayırmış, şöyle buyurmuştur: *"Bu Allah'ı öfkelendiren şeylerin peşinden gitmeleri ve rızasını sevmemeleri sebebiyledir." (Muhammed, 28) "Allah onlara öfkelenmiş ve lanet etmiştir." (Feth, 6)*

Yine Allah Teâlâ mahlûkâtın kendisini öfkelendirmesini söz konusu etmiş, *"Bizi eseflendirdiklerinde onlardan intikam aldık" (Zuhruf, 55)* buyurmuştur. Yani öfkelendirdiklerinde. Görüldüğü üzere O hem öfkelendiğini hem de öfkelendirildiğini söz konusu etmiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: *"Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Ondan razı olmuşlardır." (Tevbe, 100) "Ama Allah çıkmalarından hoşlanmadı da onları ağırlaştırdı." (Tevbe, 46)*

İşte Allah'ın kitabından bunlar dile gelmektedir. Bu konuda indirilmiş vahyin zâhiri herhangi bir tefsire gerek bırakmamaktadır. Allah'ın âyetleri hakkında haktan sapıp Onun âyetleri hakkında insanları şaşırtan zayıf kalpli şu kimselerden başka avamın ve havassın tamamı söylediğimiz şeyi bilmektedir.

Sonra dediler ki: "Biz bunların hepsini ikrar ediyoruz çünkü Kur'ân'da geçmektedirler ve reddedilmeleri mümkün değildir. Şu kadar var ki biz 'O nefsinde sever, razı olur, öfkelenir, hoşnutsuzluk gösterir ve beğenmez' veya 'Bu sıfatlar manalarının farklılığıyla birlikte Onun zâtındandır' demiyoruz."

İddialarına göre sevmesi ve razı olması; insanları bulan âfiyet, selâmet, bolluk ve refahmış. Öfkesi ve hoşnutsuzluğu ise içerisine düştükleri belâlar, helâklar, darlıklar ve zorluklarmış! Onlara göre Onun öfkesinin, rızasının veya hoşnutsuzluğunun alâmetleri insanların içlerinde dönüp dolaştığı bu hâller ve benzerleriymiş. Allah nefsinde hâlden hâle girerek sevmez, buğz etmez, razı olmaz ve hoşnutsuzluk göstermezmiş!

Allah Teâlâ'nın âyetleri hakkında haktan sapıp Allah'ın sıfatlarını yalanlayan bu kimselere verilecek cevap şudur: Sizin şu iddianızdan daha bâtıl, Arapların ve acemlerin konuştuğu sağlıklı dillerden daha uzak bir id-

CamScanner ile tarandı

dia görmüş değiliz. İddianıza göre Allah'ın resûllerinin ve nebîlerinin de aralarında bulunduğu mümin velîleri darlık, zorluk veya yiyecek ve içecek kıtlığı yaşadıklarında ya da belânın ortasında bulunduklarında Allah'tan bir hoşnutsuzluk, öfke ve ceza içinde olmaktadırlar. Kâfir de bolluk, refah, güven ve âfiyet içinde olduğunda, dünyada haram yiyecekleri yiyip şarapları içme yönünden darlık yaşamadığında Allah tarafından bir rıza ve sevgi içinde olmaktadır! Haktan bu tevillerinden uzak bir tevil görmedik.

Ayrıca bize ulaştığına göre el-Merîsî'nin adamlarından biri el-Merîsî'ye "Mezhebimizi reddetmek için aleyhimize hüccet getirdikleri ve yalanlanmaları mümkün olmayan Süfyân- Mansûr- ez-Zuhrî, ez-Zuhrî-Sâlim, Eyyûb& İbn Avn- İbn Sîrîn, Amr b. Dînâr- Câbir- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi şu ceyyid isnadları ne yapacaksın?" diye sormuş. el-Merîsî de demiş ki: "Bunları reddetmeyin. Sonra ipliğiniz pazara çıkmış olur. Ancak onları teville hataya sürükleyin. Sertçe reddetme imkânınız olmadığında bu isnadları böylece yumuşak bir şekilde reddetmiş olursunuz." Tıpkı şu muhâlifin yaptığı gibi.

Şimdi ona bu bablarla yani sevgi, buğz, hoşnutsuzluk ve kerâhiyet gibi sıfatlarla ilgili olarak rivâyet edilenlerin bir kısmını ona zikredeceğiz.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْعَبْدِيُّ أبنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ

207) Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî tahdis etti, dedi ki: Bize Hemmâm'ın Katâde kanalıyla Enes b. Mâlik ile Ubâde b. es-Sâmit *(radıyallahu anhuma)*'dan haber verdiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim Allah'a kavuşmayı severse Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz."*

Görüldüğü üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Yaratıcı'nın hoşlanmamasıyla yaratılmışın hoşlanmamasını bir zikretmiştir.

CamScanner ile tarandı

وَحَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ ثَنَا يَحْيَى -وَهُوَ الْقَطَّانُ- عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ حَدَّثَنِي عَامِرٌالشَّعْبِيُّ حَدَّثَنِي شُرَيْحُ بْنُ هَانِئٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَالْمَوْتُ قَبْلَ لِقَاءِ اللهِ

208) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Yahyâ -ki o el-Kattân'dır- Zekeriyyâ b. Ebî Zâide'den onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Âmir eş-Şa'bî tahdis etti, dedi ki: Bana Şurayh b. Hâni' tahdis etti, dedi ki: Bana Âişe *(radıyallahu anha)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Kim Allah'a kavuşmayı severse Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz. Allah'a kavuşmaktan önce ölüm vardır."*

وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ أبنا خَالِدٌ -وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ- عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ، فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ، وَإِذَا أَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَقَالَ: إِنِّي أُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضُوهُ، فَيُبْغِضُهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، وَيُوضَعُ لَهُ الْبَغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ

209) Bize Amr b. Avn el-Vâsıtî tahdis etti, dedi ki: Bize Hâlid ki o İbn Abdullah'tır, Suheyl b. Ebî Sâlih- babası kanalıyla Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah bir kulu sevdiğinde Cibrîl'i çağırıp 'Ben falanı seviyorum. Siz de onu sevin!' buyurur. Bunun üzerine semadakiler onu sever. Sonra arzda onun için kabul meydana getirilir. Allah bir kula buğz ettiğinde Cibrîl'i çağırıp 'Ben falana buğz ediyorum. Siz de ona buğz edin!' buyurur. Bunun üzerine semadakiler ona buğz eder ve arzda ona karşı buğz meydana getirilir."*

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أبنا سُفْيَانُ قَالَ: مَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا فَأَبْغَضَهُ، وَمَا أَبْغَضَ عَبْدًا فَأَحَبَّهُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْبُدُ الْأَوْثَانَ وَهُوَ عَبْدُ اللهِ

CamScanner ile tarandı

210) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân haber verdi, dedi ki: "Allah bir kulu sevdikten sonra ona buğz etmemiştir. Yine O bir kula buğz ettikten sonra onu sevmemiştir. Bir kul putlara ibâdet eder de (âkıbeti güzel olacağından) Allah'ın (sevdiği has) kuludur."

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ ثَنَا يَحْيَى عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ يُحَدِّثُ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَبْغَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ الْأَلَدُّ الْخَصِمُ

211) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Yahyâ, İbn Cureyc'den onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Ebî Müleyke'yi Âişe *(radıyallahu anha)*'dan şöyle dediğini aktarırken işittim: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"İnsanlar arasında Allah'ın en çok buğz ettiği, tartışmada ileri giden çetin tartışmacıdır."*

حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ نَافِعٍ الرَّمْلِيُّ عَنْ نَافِعِ بْنِ عُمَرَ الْجُمَحِيِّ، عَن بِشْرِ ابْنِ عَاصِمٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْبَلِيغَ مِنَ الرِّجَالِ الَّذِي يَتَخَلَّلُ بِلِسَانِهِ تَخَلُّلَ الْبَاقِرِ بِأَلْسِنَتِهَا

212) Bize Zekeriyyâ b. Nâfi' er-Ramlî, Nâfi' b. Ömer el-Cumahî- Bişr b. Âsım es-Sekafî- babası kanalıyla Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Şüphesiz Allah insanlardan sığırların dilleriyle otu ağızlarında çevirip durdukları gibi sözü diliyle ağzının içinde çevirip duran belâğat sahibine buğz eder."*

وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ ثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ: سَيِّدُنَا، فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ سَيِّدَكُمْ فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ

213) Bize Alî b. el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Muâz b. Hişâm tahdis etti, dedi ki: Bana babam, Katâde- Abdullah b. Bureyde kanalıyla babasından onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sel-*

CamScanner ile tarandı

lem) buyurdu ki: *"Münâfığa efendimiz demeyin! Zira o efendiniz olursa Rabbinizi öfkelendirmiş olursunuz."*

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ أبنا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْهِجْرَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: "أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ رَبُّكَ

214) Bize Muhammed b. Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be, Amr b. Murra'dan onun şöyle dediğini haber verdi: Abdullah b. el-Hâris'i Ebû Kesîr- Abdullah b. Amr kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şunu aktarırken işittim: "Bir adam 'Ey Allah'ın Resûlü! Hangi hicret daha fazîletlidir?' diye sordu. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *'Rabbinin hoşlanmadığını terk etmen'* buyurdu."

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا حَمَّادٌ -وَهُوَ ابْن سَلمَةَ- أبنا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ رَجُلَيْنِ: رَجُلٌ قَامَ عَنْ وِطَائِهِ وَلِحَافِهِ مِنْ بَيْنِ حِبِّهِ وَأَهْلِهِ إِلَى صَلَاتِهِ، وَرَجُلٌ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَانْهَزَمَ، فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ فِي الْفِرَارِ وَمَا لَهُ فِي الرُّجُوعِ فَرَجَعَ حَتَّى أُهْرِيقَ دَمُهُ

215) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd -ki İbn Seleme'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Atâ b. es-Sâib, Murra el-Hemdânî kanalıyla Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Rabbimiz iki adama taaccüp etti: Biri sevgilisinin ve ailesinin arasından yatağından ve örtüsünden sıyrılarak kalkıp namazına duran adam, öteki Allah yolunda savaşıp bozguna uğrayan ama kaçması hâlinde aleyhinde ne olduğunu da dönmesi hâlinde lehine ne olduğunu da bildiğinden dönüp kanı dökülene kadar savaşan adamdır."*

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا سَلَّامُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَدَائِنِيُّ ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ قَوْمٍ جِيءَ بِهِمْ فِي السَّلَاسِلِ حَتَّى يُدْخِلَهُمُ الْجَنَّةَ

216) Bize Sellâm b. Süleymân el-Medâinî tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be, Muhammed b. Ziyâd- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den onun şöyle buyurduğunu tahdis etti: *"Rabbimiz; zincirlerle getirilecek, tâ ki kendilerini bu hâlde cennete sokacağı bazı kimselere taaccüp etti."*

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ ثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ أَنَّهُ كَانَ رِدْفَ عَلِيٍّ، فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَعْجَبُ الرَّبُّ -أَوْ رَبُّنَا- إِذَا قَالَ الْعَبْدُ: سُبْحَانَكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

217) Bize Müsedded tahdis etti, dedi ki: Bize Yahyâ, Süfyân'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ebû İshâk'ın Alî b. Rabîa'dan tahdis ettiğine göre o Alî'nin terkisindeymiş. Bu esnada Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiş: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in terkisindeydim. Buyurdu ki: *"Rab -ya da Rabbimiz- kul 'Seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Senden başka ilah yoktur. Gerçekten ben nefsime zulmettim. Beni bağışla. Zira günahları ancak Sen bağışlarsın.' dediği zaman taaccüp eder."*

وَحَدَّثَنَا الطَّيَالِسِيُّ أَبُو الْوَلِيدِ ثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ، حَدَّثَنِي إِيَادٌ عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَيْفَ تَقُولُونَ بِفَرَحِ رَجُلٍ انْفَلَتَتْ مِنْهُ رَاحِلَتُهُ تَجُرُّ زِمَامَهَا بِأَرْضٍ قَفْرٍ لَيْسَ بِهَا طَعَامٌ وَلَا شَرَابٌ وَعَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ، فَطَلَبَهَا حَتَّى شَقَّ عَلَيْهِ، فَمَرَّتْ بِجِذْلِ شَجَرَةٍ، فَتَعَلَّقَ زِمَامُهَا بِهِ فَوَجَدَهَا مُتَعَلِّقَةً بِهِ؟ قَالَ: قُلْنَا: شَدِيدٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: وَاللَّهِ لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ يَسْقُطُ عَلَى بَعِيرِهِ قَدْ أَضَلَّهُ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ

218) Bize et-Tayâlisî Ebu'l Velîd tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah b. İyâd b. Lakît tahdis etti, dedi ki: Bana İyâd, el-Berâ'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Yiyeceğin*

CamScanner ile tarandı

de içeceğin de olmadığı ıssız bir arazide yiyeceğinin ve içeceğinin üzerinde bulunduğu devesi dizginini çeke çeke kendisinden kaçan, bunun üzerine devesinin peşine düşen, sonra iyice yorulan, sonra devesi bir ağacın gövdesinin yanından geçerken dizgini oraya takılan, sonra devesini oraya takılmış hâlde bulan bir adamın sevinci hakkında ne dersiniz?" "Vallahi çok sevinir ey Allah'ın Resûlü!" dedik. Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu: *"Vallahi Allah kulunun tevbesi sebebiyle, ıssız bir arazide yitirmiş olduğu devesini bulan birinizden çok sevinir."*

وَحَدَّثَنِي يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَلرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ رَجُلٍ كَانَ فِي فَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ وَمَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا زَادُهُ وَمَالُهُ، فَتَوَسَّدَ رَاحِلَتَهُ فَغَلَبَتْهُ عَيْنُهُ فَنَامَ، ثُمَّ قَامَ وَالرَّاحِلَةُ قَدْ ذَهَبَتْ، فَصَعِدَ شَرَفًا فَلَمْ يرَ شَيْئًا، ثُمَّ هَبَط فَنَظَرَ فلم يرَشَيْئًا، ثُمَّ قَالَ: لَأَعُودَنَّ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي نِمْتُ فِيهِ حَتَّى أَمُوتَ، قَالَ: فَعَادَ فَغَلَبَتْهُ عَيْنُهُ فَنَامَ، فَاسْتَيْقَظَ وَالرَّاحِلَةُ قَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَلَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ صَاحِبِ الرَّاحِلَةِ بِهَا حِينَ وَجَدَهَا

219) Bana Yahyâ el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize Şerîk, Simâk kanalıyla en-Nu'mân b. Beşîr *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Şüphesiz Rab (tebareke ve teala) birinizin tevbesi sebebiyle şu adamdan çok sevinir: Adam ıssız bir arazidedir. Beraberinde devesi vardır. Azığı ve malı onun üzerindedir. Devesini yastık edinmiş, derken gözlerine yenik düşünce uyumuştur. Sonra devesi gitmiş olduğu hâlde kalkmış, bunun üzerine hemen yüksek bir yere çıkıp bakmış ama bir şey görememiştir. Sonra inip bir daha bakmış ama yine bir şey görememiştir. Sonra 'Uyuduğum yere dönüp ölene kadar orada kalacağım' demiştir. Sonra dönmüş, derken gözlerine yenik düşünce uyumuş, sonra deve tepesinde dikilmekteyken uyanmıştır."* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonra şöyle dedi: *"Gerçekten Allah birinizin tevbesi sebebiyle deve sahibinin devesini bulduğunda ondan dolayı sevindiğinden çok sevinir."*

CamScanner ile tarandı

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنِي سَعِيدُ ابْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَتَوَضَّأُ أَحَدٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ وَيُسْبِغُهُ ثُمَّ يَأْتِي الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ فِيهِ إِلَّا تَبَشْبَشَ اللَّهُ كَمَا يَتَبَشْبَشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِطَلْعَتِهِ

220) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana el-Leys b. Sa'd tahdis etti, dedi ki: Bana Saîd b. Ebî Saîd el-Makburî'nin Ebû Ubeyde kanalıyla Saîd b. Yesâr'dan tahdis ettiğine göre o Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ı şöyle derken işitmiş: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Biri güzel ve tam bir şekilde abdest aldıktan sonra mescide ancak orada namaz kılmak maksadıyla varmaz ki Allah, ailesinin gurbettekinin gelmesi sebebiyle sevindiği gibi sevinmesin."*

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ نُوحًا النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ لِابْنِهِ: اثْنَتَانِ أُوصِيكَ بِهِمَا؛ فَإِنِّي رَأَيْتُ اللَّهَ يَسْتَبْشِرُ بِهِمَا وَصَالِحَ خَلْقِهِ، وَرَأَيْتُهُمَا يُكْثِرَانِ الْوُلُوجَ عَلَى اللَّهِ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، وَقَوْلُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَأَمَّا اللَّتَانِ أَنْهَاكَ عَنْهُمَا فَإِنِّي رَأَيْتُ اللَّهَ يَكْرَهُهُمَا وَصَالِحَ خَلْقِهِ: الْكِبْرُ وَالشِّرْكُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَمِنَ الْكِبْرِ أَنْ أَلْبَسَ الْحُلَّةَ الْحَسَنَةَ؟ قَالَ: لَا، إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ

221) Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana el-Leys tahdis etti, dedi ki: Bana Hişâm b. Sa'd, Zeyd b. Eslem- Atâ b. Yesâr kanalıyla Abdullah b. Amr'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Salât ve selâm üzerine olsun, Nûh Nebî oğluna şöyle dedi: Sana iki şeyi tavsiye ediyorum. Zira ben Allah'ın ve yarattıklarından sâlih olanların bunlarla sevindiğini gördüm. Yine bunların Allah'ın huzuruna çokça çıkmaya vesîle olduğunu gördüm: 'Allah'ı hamdi ile bütün noksanlıklardan tenzih ederim' ve 'Allah'tan başka ilah yoktur' sözü. Seni kendilerinden sakındırdığım iki şeye gelince -ki Allah'ın ve yarattıklarından sâlih olanların bunlardan hoşlanmadığını gördüm- kibir ve*

CamScanner ile tarandı

şirktir." (Abdullah b. Amr dedi ki:) "Ey Allah'ın Resûlü! Güzel elbise giymem kibirden midir?" diye sordum. *"Hayır. Allah güzeldir ve güzelliği sever."* buyurdu.

Bu bablarda kitabı uzatırız endişesiyle zikretmediğimiz rivâyetler zikrettiklerimizden çoktur. Zikrettiklerimiz, muhâlifin isimlerini açıkça vermediği imamlarından tedlîs ile aktardığı kamufle edilmiş ve üzerleri örtülmüş sözlerin hakîkatini açıkça ortaya koymaktadır. Muhâlif ise bunların manalarının farkına varmayanlar ve bilgisine vâkıf olmayanlar karşısında gizlendiğini düşünmektedir. Biz bunların çok az bir kısmını aktarmakla yetiniyoruz. Tâ ki büyük sevince nâil olalım.

Bu muhâlif Kur'ân meselesini göğsünde dolaştırdı durdu. Sonunda yüzündeki maskeyi çıkardı ve haya elbisesini attı da Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu ve "yaratılmış değildir" diyenin kâfir olduğunu açık açık söyledi. İddiasına göre böyleymiş! Böylece kendisinden sonra birinin ileri sürebileceği bir tevil bırakmadığı gibi kendisinden sonra birinin istinbat edeceği bir hüküm bırakmadı. Çünkü Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söyleyen ona göre kâfir oluyorsa yaratılmış olduğunu söyleyen mümin, muvaffak, râşid ve hak takipçisi olmaktadır.

Maksadını insanlara açıkladığımız, ibâresi de onun hakkında bu yönde şehâdette bulunduğu zaman zor durumda kaldı, zırhı içinde mağlup oldu. Bunun üzerine başkalarını değil sadece Allah'ın o kelâmının ağız ve dil ile meydana geldiğini düşünenleri tekfir etmek istediğini iddia etti. Onlara kelâm sorulurmuş. Ağız ve dil derlerse bu hakkında şüphe edilmeyecek bir küfürmüş. Bu konuda konuşmaktan geri dururlarsa ağız ve dil demediler diye kendisi sebebiyle mazur görülmeyecekleri bir cehâlete bulaşmış olurlarmış.

İmkânsız sapıklıkları hüccet getiren bu muhâlife verilecek cevap şudur: Söz ağzından herhangi bir tefsir olmadan ve yanında "ağız" ve "dil" dediğini iddia ettiğin biri bulunmadan çıktı bir kere. Allah'ın yarattıklarından böyle düşünen birini gösterebilir misin? Bugün bu tefsire câhilleri aldatmak ve onlara özür sunmak için tutundun. Tâ ki sözünle kastettiğini fark edemesinler.

CamScanner ile tarandı

Câhiller maksadını bilemiyor olsa da biz gâyet iyi biliyoruz. Sen bu tevili ortaya atabiliyorsan zındığın ya da cehmînin teki "Kim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söylerse kâfirdir" dedikten sonra tepki gördüğünde ve iddiasından dolayı sorgulandığında âdemoğullarından bunu söyleyen birini gösteremediği hâlde "Kâfir olduklarını söylediklerim ancak Onun ağzı ve dili olduğunu iddia edenlerdir" diyebilir!

Sonuç olarak muhâlif özrüyle insanlar tarafından mazur görülmedi. Bilakis tefsiriyle Kur'ân'ın yaratılmışın sözü olduğunu iyice vurguladı ve pekiştirdi. Çünkü dedi ki: "Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu söyleyenlere sorulur. 'Ağız' ve 'dil' derlerse kâfir olurlar. Cevap vermekten geri dururlarsa câhillik etmiş olurlar ve mazur görülmezler." Çünkü iddiasına göre bir kelâm olması için mutlaka ağız ve dilin olması gerekir ve kelâm mutlaka göğüs boşluğundan çıkar. Bunu anlamayan, muhâlife göre câhildir.

İddia ettiği gibiyse Kur'ân'ın beşer kelâmı olduğunu, ancak yaratılmış göğüslerden, dillerden ve ağızlardan çıkmış olduğunu doğrulamış olur. Allah bu nitelemeden münezzehtir, yücedir! Çünkü Kur'ân en büyük Hükümdâr'ın kelâmıdır. Rûh-u Emîn onu beşerin en hayırlısına indirmiştir. Allah onlara geçenlerin ve kalanların adedince, toprak ve kum taneleri, ağaçların yaprakları adedince salat etsin.

Sonra muhâlif önceden söylediklerinin mazeretini sunarcasına başka bir kitap kaleme aldı. Bu kitabında önceki sapıklıklarının bir kısmını doğrularken bir kısmını yalanladı. Bu şekilde ayak takımı nezdinde zelleleri ve hataları hususunda mazeretli görülmeyi amaçladı. Ama bununla mazeretli görülmedi. Bilakis aleyhindeki hüccetleri çoğalttı. Bu kitabında özür mâhiyetinde dile getirdiği hüccet kabahatinden büyük oldu. İşte bâtıl böyledir: Kişi bâtılı desteklemek için hüccet getirdikçe daha da yamulur ve içinde gizlediklerinin fazlasını ortaya çıkarır.

Muhâlifin iddiasına göre Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen bidatçi olurmuş. Kur'ân'ın Allah olduğunu kastederek yaratılmış olmadığını söyleyen kâfir olurmuş. "O Allah'ın gayrısıdır" diyen isâbet edermiş. İsâbet ettikten sonra "yaratılmış değildir" diyen "yaratılmış değildir" diyerek câhillik etmiş olurmuş. Kur'ân'ın bir cisimden çıktığını söyleyen kâfir

CamScanner ile tarandı

olurmuş. Kur'ân'ın Allah'tan bir parça olduğunu söyleyen de kâfir olurmuş. Yine ona göre kelâm konuşanın, söz ve Kur'ân da söyleyenin gayrısıymış. "Okunan"ın da "okuyan"ın da ayrı manaları varmış.

Bu muhâlife verilecek cevap şudur: Sen bu son sözünle ortaya özür falan koymadın ve sapıklıklarından tevbeni dile getirmedin. Bilakis meseleyi bulandırarak, sahtekârlık yaparak ve katıp karıştırarak Kur'ân'ın yaratılmış olduğu iddianı perçinleyip pekiştirdin. Aklını kullanmayanların zihnini bir nebze bulandırmış olsan da inşâallah biz şimdi onları söylediklerin karşısında uyandıracağız.

"Kelâm konuşanın, söz söyleyenin gayrısıdır" demene gelince hiçbir Arap ya da acem sözün söyleyenden olduğundan ve ondan çıktığından, kelâmın da konuşandan olduğundan ve ondan çıktığından şüphe etmez.

"Kim Kur'ân'ın Allah'ın gayrısı olduğunu söylerse isâbet etmiş olur" demene gelince bu şekilde Kur'ân'ın yaratılmış olduğu iddianı pekiştirip perçinledin. Çünkü sana göre de bize göre de Allah'tan gayrı her şey yaratılmıştır.

Sonra "Yaratılmış olmadığını söyleyen câhillik etmiş olur" diyerek, bir defasında da "kâfir olur" diyerek iddianı bir kez daha pekiştirdin. Zira bir şeyin yaratılmış olduğu bundan daha kuvvetli nasıl ifâde edilir? Sonra söylediklerin arasında "Yaratılmış olduğunu söyleyen de bidatçidir" diyerek üstü kapalı konuştun. Bu şekilde bilmeyen câhilleri kandırdın. Çünkü "yaratılmış değil" diyen sana göre câhil bir kâfir oluyorsa "yaratılmış" diyen bilgili bir mümin olmalıdır. Hem "bidatçi" demen mezhebinle örtüşmemektedir. Ama sen bu şekilde etrafındaki bilgisizleri hoşnut etmek istiyorsun.

"Kur'ân'ın bir cisimden çıktığını söyleyen kâfir olur" demene gelince zaten böyle denmez ki! İddia ettiğin gibi bunu ağzına alan birini işittiğini de sanmıyorum. Şu kadar var ki biz Kur'ân'ın başkasından değil Allah *(tebareke ve teala)*'dan çıktığı hususunda şüphe etmeyiz.

Cismi, ağzı ve dili gündeme getirmek hurâfeler ortaya atmak ve fuzûlî konuşmaktır ki üzerimizde böyle bir yükümlülük yoktur ve dinimizde bu-

CamScanner ile tarandı

nunla mükellef değiliz. Kelâmın konuşandan çıktığı herkes nezdinde şüphesizdir.

"Ondan bir parçadır" meselesini ortaya atmana gelince bu da sözünü ettiğimiz fuzûlî sözlerdendir. Biz Onu parçalar ve uzuvlar ile niteleyen birini görmedik. O bu nitelemeden münezzeh ve yücedir! Kelâm konuşanın sıfatıdır ki yüz, el, işitme ve görme gibi sıfatlara benzemez. Yaratıcı'nın kelâmı da yaratılmışın kelâmı da diğer sıfatlara benzemez. Bu meseleyi bu kitabın başında inşâallah doyurucu şekilde açıklamıştık.

"Kur'ân'ın Allah olduğunu söylerlerse bu küfürdür" demene gelince biz iddia ettiğin gibi Kur'ân'ın Allah olduğunu söylemiyoruz. Bu imkânsızdır. "O Allah'ın gayrısıdır" da demiyoruz. Bu takdirde "Allah'tan gayrı her şey yaratılmıştır" demek senin için kaçınılmaz olduğu gibi bizim için de kaçınılmaz olur.

Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve Onun sıfatlarından bir sıfattır. Nasıl çıkmasını dilemişse Ondan öyle çıkmıştır. Allah kelâmı, ilmi, kudreti, sultânı ve diğer bütün sıfatları ile yaratılmamıştır. O kemâliyle arşının üzerindedir.

Kıraat (okumak), kâri' (okuyan) ve makrû' (okunan) hakkında "Her birinin manası ayrıdır" demene gelince bu Lafzıyye'nin meselelerindendir. Bilmiyoruz ki buna nereden denk geldin ve bunu nasıl benimsedin? Bakıyoruz da bir cehmî, bir vâkıfî, bir lafzî oluyorsun! Kitap uzayacak olmasaydı sana okuyanın, okumanın ve okunanın manalarını açıklardık. Şunu da söyleyeyim ki kitabı biraz uzattım. Bununla birlikte cevabı hak etmeyen birçok hurâfeyi söz konusu etmedim, es geçtim. Ama açıklamalarımız açıklamadıklarımıza ışık tutmaktadır. Zikrettiklerimizin de zikretmediklerimizin de doğrusuna muvaffak kılmış ve kılacak olan Allah'tır.

Bilin ki ben Cehmiyye'nin hüccetlerini şu muhâlife nispet edilen bu kitaptan daha iyi toplayan ve İslâm'ın düğümlerini bundan daha beter çözen bir kitap görmedim. İmkânım olsaydı akıl almaz meblağları feda ederdim de bu kitaba cevap vermezdim. Ancak bu sözün yayıldığı bir beldede bulunup da açıklayacağı bir şeyi bilen kimsenin bu sözü yayana; Allah Teâlâ'yı savunmak, zayıf kalpli gâfil erkekleri, kadınları ve çocukları ona uyup sapmaktan, fitneye kapılmaktan, Allah ve sıfatları hakkında şüpheye

CamScanner ile tarandı

düşmekten korumak için karşılık vermeme genişliği olmayacağından endişelendim. Nasihatimizi kabul ederseniz bu konuda sizden de İslâm'dan da iyi niyetimizi esirgemedik. Nasihatimizi kabul etmeyen de kendisinin, ailesinin ve müslüman kardeşlerinin iyiliğini düşünsün de söylediklerimizi hayatta olan Hicaz, Irak ve Horasan âlimlerine arz etsin. Böylece onun iyiliğini düşündüğümüzden, şu muhâlifin de İslâm ve müslümanlar hakkında kötü düşünceler beslediğinden emin olsun. Zira o bidatlerin en çirkinini ihdas etmiş ve münkerlerin en kötüsünü ortaya atmıştır. Allah'ın, muhâlifin aralarında bunu ihdas ettiği kimselerin başına -ona göz yumdukları ve ciddî şekilde karşı çıkmadıkları takdirde- katından bir ceza getirmeyeceğinden, sûretlerini değiştirmeyeceğinden, onları yere batırmayacağından ya da üzerlerine taş yağdırmayacağından emin olamam. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Ümmetimde sûret değiştirme olacak. Bu kaderîler ve zındıklar arasında olacak."* buyurmuştur. Gerçekten bu mesele avamın düşündüğünden daha önemlidir.

حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَيْوَةَ ابْنِ شُرَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو صَخْرٍ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ أَنَّ نَافِعًا أَخْبَرَهُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي مَسْخٌ وَذَلِكَ فِي قَدَرِيَّةٍ وَزَنْدَقِيَّةٍ

222) Bize Yahyâ el-Hımmânî tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Mubârek, Hayve b. Şurayh'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd'ın tahdis ettiğine göre Nâfi' ona İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan onun şöyle dediğini haber vermiş: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Ümmetimde sûret değiştirme olacak. Bu kaderîler ve zındıklar arasında olacak."*

Cehmîlik bize göre zındıklığın büyük bir dalıdır. Cehmîler tevbeye davet edilirler. Tevbe ederlerse ne âlâ. Aksi takdirde öldürülürler. Öldürülmeleri hakkındaki rivâyetleri bu kitabın başında zikretmiştik. Ömer b. Abdulazîz kaderîlerin bile tevbeye davet edilmeleri gerektiğini düşünmüştür. Şu hâlde cehmîler ve zındıklar nasıl tevbeye davet edilmesin?

CamScanner ile tarandı

حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلٍ قَالَ: كُنْتُ أُسَايِرُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ فَقَالَ لِي: مَا تَرَى فِي هَؤُلَاءِ الْقَدَرِيَّةِ؟ فَقُلْتُ: أَرَى أَنْ تَسْتَتِيبَهُمْ، فَإِنْ تَابُوا وَإِلَّا عَرَضْتَهُمْ عَلَى السَّيْفِ، فَقَالَ عُمَرُ: ذَلِكَ رَأْيِي، قَالَ الْقَعْنَبِيُّ: قَالَ مَالِكٌ: ذَلِكَ رَأْيِي

223) Bize el-Ka'nebî, Mâlik b. Enes kanalıyla amcası Ebû Suheyl'den onun şöyle dediğini tahdis etti: "Ömer b. Abdulazîz ile beraber yürüyordum. Bana 'Şu kaderîler hakkında görüşün nedir?' diye sordu. 'Bence onları tevbeye davet etmelisin. Tevbe ederlerse ne âlâ. Etmezlerse onları kılıca arz etmelisin.' dedim. Ömer 'Benim görüşüm de budur' dedi." el-Ka'nebî dedi ki: Mâlik dedi ki: "Benim görüşüm de budur."

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّ الْيَهُودَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا نِسْبَةُ رَبِّكَ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} كُلَّهَا

224) Bize Muhammed b. Osmân et-Tenûhî'nin Saîd b. Beşîr- Katâde kanalıyla Saîd b. Cubeyr'den tahdis ettiğine göre yahudiler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Rabbinin nesebi nedir?" diye sordular. Bunun üzerine Allah *"De ki: O Allah birdir"* Sûresi'nin tamamını indirdi.

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ ثَنَا أَبُو هِلَالٍ الرَّاسِبِيُّ أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ رَوَاحَةَ قَالَ لِلْحَسَنِ: هَلْ تَصِفُ رَبَّكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، بِغَيْرِ مِثَالٍ

225) Bize Mûsâ b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hilâl er-Râsibî'nin tahdis ettiğine göre Ubeydullah b. Ravâha, Hasen'e "Rabbini niteler misin?" diye sormuş, Hasen de "Evet, misâl getirmeden" demiştir.

حدثنا سَلَّامُ بْنُ سُلَيْمَانَ المَدَائِنِيُّ ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَيْسَ لِلَّهِ مَثَلٌ

226) Bize Sellâm b. Süleymân el-Medâinî tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be, Ebû Hamza kanalıyla İbn Abbâs *(radiyallahu anhuma)*'dan "Allah'ın misli yoktur" dediğini tahdis etti.

CamScanner ile tarandı

Biz de İbn Abbâs'ın dediği gibi diyoruz: Allah'ın misli ve benzeri yoktur. Onun misli gibi bir şey ve sıfatları gibi bir sıfat yoktur. "Onun misli gibi bir şey yoktur" diyerek Onun şeylerin en büyüğü, en güzeli ve yaratıcısı olan, göklerin ve yerin nûru olan şey olduğunu kastediyoruz. Onların "Onun misli gibi bir şey yoktur" diyerek kastettiklerine gelince onlar bir şeyi asıl olarak isbat etmemektedirler ki misli hakkında konuşsunlar. Kezâ Allah'ın sıfatları da onlara göre bir şey değildir.

İddialarının delilleri şu hurâfeler ve imkânsız sözlerdir ki bunları Allah'ın sıfatlarını ta'tîl etmek için öne sürmüşlerdir. Onun *"Onun misli gibi bir şey yoktur"* buyruğunu da câhilleri aldatma aracı edinmişlerdir. Tâ ki dalâlete aralarında revaç kazandırsınlar. Kendisiyle bâtıl kastedilen hak bir sözdür bu. Aklı kıtlar tuttukları yollar hususunda gaflet içinde olsa da anlayış sahipleri gerçek yüzlerini gâyet iyi bilmektedir.

Velhamdulillahi Rabbil Âlemin...

CamScanner ile tarandı

نقض الإمام أبي سعيد عثمان بن سعيد
على المريسي الجهمي العنيد
فيما افترى على الله عز وجل
من التوحيد

Bize Şu'be, Ebû Hamza kanalıyla İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan "Allah'ın misli yoktur" dediğini tahdis etti.

Biz de İbn Abbâs'ın dediği gibi diyoruz: Allah'ın misli ve benzeri yoktur. Onun misli gibi bir şey ve sıfatları gibi bir sıfat yoktur. "Onun misli gibi bir şey yoktur" diyerek Onun şeylerin en büyüğü, en güzeli ve yaratıcısı olan, göklerin ve yerin nûru olan şey olduğunu kastediyoruz. Onların "Onun misli gibi bir şey yoktur" diyerek kastettiklerine gelince onlar bir şeyi asıl olarak isbat etmemektedirler ki misli hakkında konuşsunlar. Kezâ Allah'ın sıfatları da onlara göre bir şey değildir.

İddialarının delilleri şu hurâfeler ve imkânsız sözlerdir ki bunları Allah'ın sıfatlarını ta'tîl etmek için öne sürmüşlerdir. Onun *"Onun misli gibi bir şey yoktur"* buyruğunu da câhilleri aldatma aracı edinmişlerdir. Tâ ki dalâlete aralarında revaç kazandırsınlar. Kendisiyle bâtıl kastedilen hak bir sözdür bu. Aklı kıtlar tuttukları yollar hususunda gaflet içinde olsa da anlayış sahipleri gerçek yüzlerini gâyet iyi bilmektedir.

ISBN 978-6-2598957-2-7
9 786259 895727

THG 0345044 VCV
CamScanner ile tarandı

عقيدة المسلم في آخر الزمان

T.ME/KITAPDF

CamScanner ile tarandı